

Josef Andrews

Henry Fielding

Přeložila Jarmila Fastrová

Josef Andrews

Vyprávění o dobrodružstvích
Josefa Andrewse a jeho přítele
pana Abrahama Adamse

Henry Fielding

Přeložila Jarmila Fastrová

Znění tohoto textu vychází z díla [Josef Andrews](#) tak, jak bylo vydáno Státním nakladatelstvím krásné literatury, hudby a umění v Praze v roce 1956.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

§

Text díla (Henry Fielding: Josef Andrews), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte původ-Nevyužívejte komerčně-Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní](#).

Verze 1.0 z 11. 9. 2026.

OBSAH

AUTOROVA PŘEDMLUVA	10
KNIHA PRVNÍ	18
KAPITOLA PRVNÍ – O životopisech vůbec, a zvláště o Pamelině, se zmínkou o Colleym Cibberovi a jiných	19
KAPITOLA DRUHÁ – O panu Josefu Andrewsovi, jeho původu, rodičích, vzdělání a velkém nadání; též několik slov o jeho předcích	22
KAPITOLA TŘETÍ – O kaplanu panu Abrahamu Adamsovi, komorné panně Treperendové a jiných osobách	25
KAPITOLA ČTVRTÁ – Co se přihodilo, když přijeli do Londýna ..	30
KAPITOLA PÁTÁ – Smrt sira Tomáše Boobyho, zármutek jeho milující choti a nesmírně cudné chování Josefa Andrewse	32
KAPITOLA ŠESTÁ – Jak Josef Andrews napsal dopis své sestře Pamele	36
KAPITOLA SEDMÁ – Výroky mudrců. Rozmluva dámy s komornou a chvalozpěv, či vlastně satira, ve vznešeném slohu na milostnou vášeň	41
KAPITOLA OSMÁ – V níž po velmi pěkném úvodu náš příběh pokračuje vyprávěním o rozmluvě lady s Josefem, při které se zachoval tak, že by si muži měli z něho vzít příklad, o čemž v tomto zvrhlém věku ovšem pochybujeme	45
KAPITOLA DEVÁTÁ – Co se událo mezi lady a pannou Treperendovou – předvídáme však, že některá místa tohoto výjevu každý při prvním čtení ihned správně nepochopí	51
KAPITOLA DESÁTÁ – Josef napíše druhý dopis. Jeho jednání s panem Petrem Krkounem a odchod od lady Boobyové.	56
KAPITOLA JEDENÁCTÁ – O některých nových a nečekaných věcech.	59

KAPITOLA DVANÁCTÁ – Obsahuje mnoho překvapujících dobrodružství, jež cestou potkala Josefa Andrewse a jimž ti, kdo nikdy necestovali dostavníkem, asi stěží uvěří.	63
KAPITOLA TŘINÁCTÁ – Co se Josefovi přihodilo za jeho nemoci v hostinci a zajímavý rozhovor, který měl s místním farářem panem Barnabášem.	71
KAPITOLA ČTRNÁCTÁ – Plná dobrodružství v hostinci, jež následovala jedno za druhým.	76
KAPITOLA PATNÁCTÁ – Vyprávění, jak se paní Taháková dala trochu obměkčit a jak pan Barnabáš a ranhojič horlivě připravovali obžalobu proti zlodějovi – zároveň pojednání o příčinách jejich horlivosti, stejně jako mnohých jiných osob, které nevystupují v tomto příběhu.	82
KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ – Zlodějův útěk. Zklamání pana Adamse. Příjezd dvou prapodivných osobností a seznámení faráře Adamse s farářem Barnabášem.	87
KAPITOLA SEDMNÁCTÁ – Příjemný rozhovor mezi oběma faráři a knihkupcem, který byl přerušen neblahou nehodou v hostinci, jež měla za následek nemilou rozmluvu mezi paní Tahákovou a její služebnou.	97
KAPITOLA OSMNÁCTÁ – Osudy pokojské Bětky a vyprávění o tom, co způsobilo prudký výstup v předešlé kapitole.	104
 KNIHA DRUHÁ.	108
KAPITOLA PRVNÍ – Proč spisovatelé rozdělují svá díla.	109
KAPITOLA DRUHÁ – Překvapující doklad toho, jak měl pan Adams krátkou paměť, což mělo pro Josefa neblahé následky.	112
KAPITOLA TŘETÍ – Mínění dvou právníků o témž pánovi a dotazování pana Adamse na náboženství hostinského.	117
KAPITOLA ČTVRTÁ – Osudy Leonory, nešťastné záletnice.	125

KAPITOLA PÁTÁ – Strašná hádka, jež se strhla v hostinci, kde byla společnost na obědě, a její krvavé následky pro pana Adamse . .	144
KAPITOLA ŠESTÁ – Konec vyprávění o nešťastné záletnici. . . .	154
KAPITOLA SEDMÁ – Velice krátká kapitola, v níž se pan Adams dostane hodně daleko	160
KAPITOLA OSMÁ – Pozoruhodné pojednání pana Abrahama Adamse, v němž se ukáže jako politický činitel	163
KAPITOLA DEVÁTÁ – Pán pronese chvalořeč na statečnost a hrdinnost, kterou předčasně ukončí neblahá nehoda	167
KAPITOLA DESÁTÁ – Vyprávění o katastrofálních následcích předchozího dobrodružství, jež chudáka Adamse uvrhly do dalších kalamit, a o tom, kdo byla žena, která jeho vítěznému zákroku vděčila za záchranu své nevinnosti	173
KAPITOLA JEDENÁCTÁ – Jak to s nimi dopadlo, když byli předvedeni k soudci. Kapitola plná učených vědomostí.	179
KAPITOLA DVANÁCTÁ – Velmi potěšující dobrodružství, jak pro zúčastněné osoby, tak i pro laskavého čtenáře	187
KAPITOLA TŘINÁCTÁ – Pojednání o lidech vyšších a nižších, odjezd rozmrzelé panny Treperendové a zlé nesnáze, v nichž zanechala Adamse a jeho společnost	192
KAPITOLA ČTRNÁCTÁ – Rozmluva faráře Adamse s farářem Trulantem	200
KAPITOLA PATNÁCTÁ – Dobrodružství, které je dalším dokladem, jak byl farář Adams zapomnětlivý	208
KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ – Prapodivné dobrodružství, v němž se pan Adams daleko líp osvědčil jako poctivec prostého srdce než jako člověk, který se vyzná, jak to na světě chodí	212
KAPITOLA SEDMNÁCTÁ – Rozmluva mezi panem Abrahamem Adamsem a hostinským, jež by snad pro různost jejich názorů byla nešťastně skončila pohromou, kdyby tomu nebezpečí nebyla včas zabránila zamilovaná dvojice, která se k nim zas vrátila	221

KNiha TŘETÍ	228
KAPITOLA PRVNÍ – Chvála životopisů, předeslaná úvodem . . .	229
KAPITOLA DRUHÁ – Noční výjev, při němž Adams a jeho spolucestující zažili několik podivuhodných dobrodružství. . .	235
KAPITOLA TŘETÍ – V níž pán vypráví o svých životních osudech	247
KAPITOLA ČTVRTÁ – Vylíčení, jak žil pan Wilson. Tragické dobrodružství se psem a jiné vážné události	276
KAPITOLA PÁTÁ – Rozprava o školách, kterou cestou vedli pan Abraham Adams s Josefem, a objev, jenž jim oběma nebyl nikterak nevítaný.	281
KAPITOLA ŠESTÁ – Úvahy Josefa Andrewse o mravnosti. Lovecké dobrodružství a zázračné vyvážnutí faráře Adamse . . .	286
KAPITOLA SEDMÁ – Výstup, který líčí, jak si lze z lidí tropit šašky, a který velmi pěkně vystihuje dnešní časy a záliby	297
KAPITOLA OSMÁ – Která se některým čtenářům bude zdát příliš krátká a jiným zase příliš dlouhá	307
KAPITOLA DEVÁTÁ – Obsahuje překvapující a krvavá dobrodružství, jaká snad čtenář nenalezne v tomto ani v jiném věrohodném vyprávění.	312
KAPITOLA DESÁTÁ – Rozhovor mezi básníkem a hercem, který nemá v tomto vyprávění jiný účel, než aby čtenáře rozptýlil . .	317
KAPITOLA JEDENÁCTÁ – V níž líčíme, jak farář Adams svého přítele povzbuzoval v jeho zármutku, čímž chceme čtenáře poučit a napravit	323
KAPITOLA DVANÁCTÁ – Další dobrodružství, která, jak doufáme, čtenáře pobaví i překvapí	328
KAPITOLA TŘINÁCTÁ – Zajímavá rozmluva, k níž došlo mezi panem Abrahamem Adamsem a panem Petrem Krkounem a která stojí za přečtení mnohem víc než všechna díla Colleyho Cibbera a mnohých jiných autorů	336

KNIHA ČTVRTÁ	340
KAPITOLA PRVNÍ – Příjezd lady Boobyové a ostatních na zámek Booby	341
KAPITOLA DRUHÁ – Rozmluva mezi panem Abrahamem Adamsem a lady Boobyovou	347
KAPITOLA TŘETÍ – Co se událo mezi lady a advokátem Špehounem	351
KAPITOLA ČTVRTÁ – Je sice krátká, ale velice bohatá událostmi, z nichž nejzajímavější je příjezd pana Boobyho s chotí.	355
KAPITOLA PÁTÁ – Pojednání o soudnictví, prapodivných příkladech svědeckých výpovědí a jiných věcech, jež by si měli přečíst všichni smírčí soudci a jejich písaři	357
KAPITOLA ŠESTÁ – Z níž nechť si čtenář přečte jen to, co je mu libo	364
KAPITOLA SEDMÁ – Filozofické úvahy, jaké čtenář nenalezne v lehkých francouzských románech. Vážná rada pana Boobyho Josefovi a Fanyňčino setkání se švihákem	371
KAPITOLA OSMÁ – Rozhovor, k němuž došlo mezi panem Adamsem, paní Adamsovou, Josefem a Fanyňkou, a chování pana Adamse, jež se některým čtenářům bude možná zdát špatné, hloupé a nepřírozené.	380
KAPITOLA DEVÁTÁ – Návštěva způsobné lady Boobyové a jejího způsobného přítele u faráře Adamse	387
KAPITOLA DESÁTÁ – Vyprávění o dvou přátelích, jež může být užitečným poučením všem lidem, kteří se náhodou ubytují u manželských dvojic	391
KAPITOLA JEDENÁCTÁ – V níž pokračuje náš příběh	399
KAPITOLA DVANÁCTÁ – Laskavý čtenář se něco dozví, z čeho nebude mít velkou radost.	403

KAPITOLA TŘINÁCTÁ – Návrat k lady Boobyové a vyličení strašného zápasu mezi láskou a pýchou, jenž zuřil v jejím nitru, jakož i následků nedávného odhalení.	406
KAPITOLA ČTRNÁCTÁ – Obsahuje všelijaká zajímavá noční dobrodružství, z nichž pan Adams pokaždé vyvázl jen o vlasek a do nichž se zapletl částečně z dobrosrdečnosti a částečně i z roztržitosti	412
KAPITOLA PATNÁCTÁ – Příjezd kmotra a kmotry Andrewsových a ještě jedné osoby, kterou nikdo nečekal, a dokonalé vyřešení všech nesnází, jež způsobil kramář	419
KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ – Poslední, neboť je šťastným zakončením tohoto pravdivého příběhu	425

AUTOROVA PŘEDMLUVA

Je možné, že prostý anglický čtenář má jinou představu o románu než autor této knížky a bude si od ní slibovat zábavu, jakou na jejích stránkách nenalezne a jakou mu autor ani nehodlal poskytnout. Proto snad nebude nevhodné, když předešlu několik slov o tomto literárním druhu, o jaký se, pokud vím, v našem jazyce dosud nikdo nepokusil.

Epos, stejně jako *drama*, může mít obsah tragický nebo komický. Homér, který byl otcem tohoto básnického druhu, zanechal nám vzor obojího, jenže jeho komický epos se celý ztratil. Aristoteles pak o něm praví, že byl stejně příbuzný s komedií, jako *Ilias* je příbuzná s tragédií. Skutečnost, že mezi díly starověkých spisovatelů nenalzáme žádné pozdější příklady komického eposu, můžeme snad vysvětlit právě ztrátou tohoto velkého vzoru, neboť kdyby se byl zachoval, byl by našel své napodobitele stejně jako ostatní eposy tohoto slavného původce obou básnických druhů.

Mohou-li tedy být básnická díla tragická nebo komická, odvažuji se bez rozpaků prohlásit, že mohou být psána veršem i prózou, jež ovšem postrádá jedné příznačné vlastnosti, kterou kritik počítá mezi podstatné složky epické básnické skladby, totiž metra. Avšak má-li literární dílo všechny ostatní její složky, to jest zápletku, děj, postavy, myšlenkový obsah a sloh, a chybí-li mu pouze metrum, lze je podle mého mínění zcela právem počítat k epice. Dosud alespoň žádný kritik neuznal za vhodné zařadit takové dílo do jiného literárního druhu, ani mu neurčil nějaký zvláštní název.

Tak se mi na příklad zdá, že dílo *Telemachos* od cambraiského arcibiskupa je skladba epická stejně jako Homérova *Odysea*. Je

jistě vhodnější a rozumnější, označíme-li toto dílo stejným názvem jako Homérův epos (od něhož se liší jen jediným podstatným znakem), než zařadíme-li je mylně mezi jiná literární díla (jimž se v ničem ostatním nepodobá). Mezi díla, jako jsou třeba objemné svazky, všeobecně nazývané romány, na příklad Klelie, Kleopatra, Astrée, Cassandra, Veliký Cyrus a nesčetná jiná, která podle mého soudu poskytují velmi málo poučení a zábavy.

Komický román je tedy komický epos v próze. Liší se od komedie stejně jako vážný epos od tragédie tím, že jeho děj je rozlehlejší a obsažnější, neboť zahrnuje mnohem větší okruh událostí a předvádí větší počet rozmanitých postav. Od vážného románu se liší zápletkou a dějem, které nejsou vážné a důstojné, nýbrž lehké a směšné. Liší se též postavami, neboť předvádí osoby z nižších vrstev, a proto též méně vybraných způsobů, kdežto vážný román nám staví před oči jen osoby z nejvyšších vrstev. A posléze se liší i myšlenkovým obsahem a slohem, neboť zachovává stále komickejší pojetí místo vznešeného. Myslím, že pokud se týče slohu, je někdy přípustný i fraškovitý, čehož příklady se v tomto díle často vyskytují, jako v líčení rvaček a na několika jiných místech, na která nemusím zvláště upozorňovat čtenáře klasických děl, pro jehož pobavení jsou tyto parodie neboli fraškovité napodobeniny určeny především.

Ačkoliv jsme takového slohu ve svém díle někdy použili, vystříhali jsme se bedlivě fraškovitého pojetí obsahu a postav, které není nikdy na místě, nejde-li o skutečnou frašku, již toto dílo být nemá. Je totiž nemyslitelný větší rozdíl mezi dvěma literárními druhy, než jaký je mezi komickou skladbou a fraškou. Fraška zdůrazňuje všechno, co je nestvůrné a nepřirozené, a bližším zkoumáním zjistíme, že nás baví hlavně překvapujícími nemožnostmi, jako když si osoby z nejnižší vrstvy přivlastňují způsoby nejvyš-

ších vrstev nebo naopak. V komické skladbě bychom se vždycky měli přísně držet přirozenosti, z jejíhož správného zpodobnění vyplyne všechno pobavení, jež rozumnému čtenáři můžeme takto poskytnout. Jestliže se autor komické skladby odchýlí od přirozenosti, měli bychom mu to zazlívát mnohem víc nežli všem jiným spisovatelům, snad právě proto, že bedlivému pozorovateli se všude v životě naskytuje plno směšných jevů, kdežto pro vážného básníka nebývá tak snadné setkat se s něčím vynikajícím, čemu se může obdivovat.

Zmínil jsem se tak trochu o frašce, neboť jsem byl často svědkem, že byla takto nazývána díla, která byla vlastně komická, jen proto, že autor tu a tam použil fraškovitého slohu. Sloh je jaksi šat poezie, a stejně jako šaty dělají člověka (jak často usuzují prostí lidé, neohlížejíce se na významnější výtečné vlastnosti), tak i sloh určuje povahu celého díla. Avšak určitý směšný styl, když osoby a myšlenkový obsah přitom zůstávají dokonale přirozené, netvoří ještě z díla frašku, stejně jako prázdný bombast a důstojný sloh, je-li přitom všechno ostatní sprosté a nízké, nedává ještě literárnímu dílu nárok na nějaký vpravdě vznešený název.

Zdá se mi, že i názor lorda Shaftesburyho na to, co je pouhá fraška, se shoduje s mým, když prohlašuje, že se v dílech starověkých spisovatelů nic takového nevyskytuje. Nemám možná k frašce tak velký odpor jako on, nikoliv proto, že jsem s ní měl trochu úspěch na jevišti, nýbrž spíše proto, že poskytuje víc příležitosti k veselé zábavě a smíchu než kterýkoliv jiný literární druh – a ty jsou možná účinnější duševní léky, které člověka líp vyhojí z nudy, smutku a špatné nálady, než si lidé všeobecně představují. Což mi kdekdo nedosvědčí, zda tiž lidé nejsou v daleko lepší a dobromyslnější náladě, když si osladili dvě tři hodiny zábavou tohoto druhu, nežli když si je ztrpčili nějakou tragédií nebo vážnou četbou?

Objasněme to třeba příklady z jiného oboru umění, kde ten rozdíl vynikne ještě jasněji. Podívejme se na díla humoristického malíře a porovnejme je s díly, jež Italové nazývají karikatura. Jak shledáme, záleží skutečná znamenitost humoristických obrazů v tom, že jsou přesné kopie přírody, a to natolik, že soudné oko ihned zavrhně všechno, co je přehnané a kde malíř příliš libovolně zpracoval látku, již nám poskytuje naše *alma mater*. Naproti tomu v karikatuře ponecháváme malíři veškerou libovůli – neboť jejím cílem je zpodobnit nestvůry, a nikoliv lidi, a proto do jejího oboru patří jakékoliv znetvořeniny a přehnané zkomoleniny.

A to, co je karikatura v malířství, je fraška v písemnictví, a stejný vztah je mezi humoristickým spisovatelem a malířem. Musím zde podotknout, že malíř karikatur je oproti spisovateli patrně ve výhodě, kdežto v humoristickém líčení má zase spisovatel nesrovnatelné výhody oproti malíři – je totiž mnohem snazší nestvůrnost namalovat, než ji popsát, ale směšnost se snáze vyjádří slovem než obrazem.

Humor jak v malířství, tak i v literatuře nemá snad tak mocný a bezprostřední účinek jako fraška, ale podle mého názoru je nutno přiznat, že humor nám poskytuje rozumnější a užitečnější zábavu. Kdo by chtěl geniálního Hogartha nazvat fraškovitým malířem, prokázal by mu podle mého mínění malou poctu. Je totiž jistě mnohem snazší a mnohem méně hodno obdivu, když malíř někoho vyobrazí třeba s přehnaně velkým nosem nebo jinou částí obličeje, nebo v nějakém nemožném či nestvůrném postoji, než když má na plátně vyjádřit, jak a co člověk cítí. Je přece odjakživa pokládáno za největší chválu malíře, když se o něm řekne, že jeho postavy jsou takřka jako živé; je to však jistě mnohem větší a skvělejší úspěch, když vypadají jako myslící tvorové.

Ale vraťme se k hlavní věci. Jak jsem už řekl, zamýšlím v tomto díle vyjádřit jen humor a komiku, a doufám, že mi čtenář nebude

zazlívát trochu podrobnější vysvětlení těchto slov, uváží-li, jak často je až ku podivu mylně vykládali i spisovatelé, kteří se sami považovali za humoristy. Čemu jinému než takovému omylu můžeme přičítat mnohé pokusy zesměšnit nejhanebnější ničemnosti, a co je ještě horší, nejstrašnější pohromy? Mohlo by být něco nesmyslnějšího, než kdyby nějaký spisovatel napsal komedii o Neronovi s veselým výstupem o tom, jak rozpáral břicho své vlastní matce? Nebo mohlo by něco víc urážet lidský cit, než kdyby se někdo pokoušel zesměšnit strasti chudoby a bídy? A přece čtenář nemusí být obzvláště sečtělý, aby si připomněl podobné příklady.

Je možná pozoruhodné, že ani Aristoteles, který tak rád a tak často stanoví definice, nepovažoval za vhodné určit, co to je komika. Na místě, kde nám praví, že zesměšnění přináleží komedii, poznamenává jen, že jeho předmětem není ničemnost; pokud se však pamatuji, nikde se nevyjádřil, co jím tedy je. Abbé Bellegarde napsal na tento námět učené pojednání, v němž uvádí mnoho příkladů komiky, ale vůbec se nepokusil určit její zdroj.

Jediným zdrojem opravdové komiky (jak se mi zdá) je přetvářka. Pramení sice jen z jednoho zdroje, ale uvážíme-li, že se rozvětjuje v nekonečné množství proudů, jistě se pak už nebudeme divit, že pozorovateli poskytuje tak bohaté pole působnosti. Přetvářka vzniká ze dvou příčin: buď z marnivosti, nebo z pokrytectví. A jako marnivost nás svádí k předstírání něčeho nepravého, strojeného, abychom si získali obdiv, tak zase pokrytectví nás ponouká, abychom se vyhnuli káravým výtkám tím, že své nectnosti ukryjeme pod pláštěm ctností, jež jsou jejich protějškem. Tyto dvě hlavní příčiny přetvářky bývají však často mylně zaměňovány (je totiž dosti nesnadné je rozlišit), ale poněvadž vznikají ze zcela rozdílných pohnutek, liší se právě tak jasně a zřetelně i ve svých projevech. Přetvářka, jež pramení z marnivosti, je totiž bližší pravdě

než ta, která pramení z pokrytectví, neboť nemusí přemáhat tak silný odpor lidské přirozenosti jako pokrytectví. Můžeme též upozornit na to, že přetvářka nepředpokládá úplný opak předstíraných vlastností. Proto pramení-li z pokrytectví, může se sice blížit podvodu, avšak vzniká-li pouze z marnivosti, je spíše příbuzná okázalosti. Když na příklad marnivý člověk předstírá štědrost, je to zřejmě něco docela jiného, než když ji předstírá lakomec, neboť marnivý člověk není sice takový, jakým by se chtěl zdát, a nemá ctnost, kterou předstírá, v takové míře, v jaké by si přál, aby se jevila. Tato ctnost mu však nikdy nesedí tak špatně jako lakomci, který je pravým opakem toho, čím by se chtěl zdát.

Odhalením takové přetvářky vzniká směšná situace, která čtenáře vždy překvapí a pobaví, a to daleko více a účinněji, když tato přetvářka pramení z pokrytectví, než je-li jejím zdrojem marnivost. Přesvědčíme-li se totiž, že někdo je pravým opakem toho, co předstírá, je to překvapivější, a proto směšnější, než když zjistíme, že se mu jen trochu nedostává oné vlastnosti, jíž by se rád honosil. Chtěl bych zde upozornit na to, že náš Ben Jonson, který snad ze všech lidí nejlíp rozuměl komice, obírá se ve svých komediích hlavně přetvářkou, jež pramení z pokrytectví.

Životní neštěstí a pohromy nebo nedokonalosti přírody se mohou stát předmětem komiky jedině přetvařováním. Jistě jen zlomyslnému člověku se může zdát ošklivost, tělesná vada nebo chudoba sama o sobě směšná – nevěřím totiž, že by někomu na světě, potká-li na ulici nějakého ošustu v bíděné káře, mohlo napadnout, že to je něco směšného. Kdyby však uviděl téhož člověka, jak vystupuje z kočáru se šestispřežím nebo vyskakuje z nosítek s kloboukem pod pažďím, jistě by se tomu dal do smíchu, a právem. Stejně kdybychom přišli do chudobince a uviděli tam zbídačelou rodinu, jak se třese zimou a zmírá hladem, nebylo by nám do smíchu (nebo bychom aspoň

musili mít velmi ďábelskou povahu, kdyby se nám chtělo smát). Ale kdybychom tam uviděli krb, v němž by místo uhlí byla květinová výzdoba, a na kredenci stříbrné a porcelánové mísy, avšak prázdné, nebo nějakou jinou známku předstíraného bohatství a přepychu buď u osob nebo zařízení, nemohl by nám věru nikdo vytýkat, kdybychom se takové fantastické přetvářce zasmáli. Ještě mnohem nevhodnějším předmětem posměchu jsou přirozené nedokonalosti. Chce-li se však ošklivost honosit krásou, nebo předstírá-li chromý člověk hbitou chůzi, pak tyto nešťastné okolnosti, jež nás zprvu pohnou k soucitu, najednou v nás vyvolají veselí.

Básník to vyjadřuje velmi výstižně:

Ne proto snad, že nemají, co osud nechtěl dát,
jen proto však, že nejsou tím, čím by se chtěli zdát.

Kdyby se do těchto veršů byl básníkovi hodil nějaký rým na slovo „směšní“, byl by jejich smysl ještě výstižnější. Velké nectnosti právem v nás vzbuzují odpor a menší zase soustrast, ale jediným skutečným zdrojem směšnosti je, myslím, přetvářka.

Někdo mi možná namítne, že v tomto díle proti svým vlastním zásadám předvádím i neřesti, a velmi ošklivé. Na to odpovídám: předně, že je velmi těžké sledovat jednání celé řady lidí a vyhnout se přitom nectnostem. Za druhé, že nectnosti, jež se zde vyskytují, jsou spíše náhodné následky lidské křehkosti nebo slabosti než trvalé povahové vlastnosti. Za třetí, že v mém díle nemají nikdy budit komický dojem, nýbrž odpor. Za čtvrté, že v žádném výstupu nehrají hlavní úlohu, a posléze, že nikdy nezpůsobí zamýšlené zlo.

Takto jsem tedy vysvětlil, čím se „Josef Andrews“ liší od výtvorů jednak romanopisců, a za druhé autorů frašek, a uvedl jsem několik velmi stručných náznaků (neboť nic víc jsem ani neza-

mýšlel), jak si asi představuji tento literární druh, o němž tvrdím, že se o něj v našem jazyce dosud nikdo nepokusil. Ponechám teď laskavému čtenáři, aby mé dílo porovnal s mými poznámkami, a nebudu ho déle zdržovat, leda jen abych stručně pověděl něco o postavách svého díla.

Prohlašuji zde slavnostně, že nemám v úmyslu někomu na cti utrhat, ani se někoho dotknout sebemenší pomluvou. V tomto mém díle je všechno opsáno z knihy přírody a nepředvádím zde snad ani jedinou postavu nebo její jednání, jež bych nebyl odpozoroval z vlastních zkušeností. Vynasnažil jsem se však co nejbedlivěji, abych své postavy obklopil zcela odlišnými okolnostmi než ve skutečnosti a abych je utajil pod zcela odlišným společenským postavením a zabarvením, takže se nikomu ani s nejnepatrnější pravděpodobností nepodaří uhodnout jejich totožnost. Kdyby se to někomu náhodou snad přece podařilo, tedy jen tam, kde vylíčená povahová vada je tak nepatrná, že to je pouhá slabůstka, které se postižený třeba zasměje právě tak jako každý jiný čtenář.

Pokud se týče postavy Abrahama Adamse, je ze všech ostatních nejvýraznější a myslím, že se taková dosud nevyskytla v žádné knize, kterou známe. Je zde vylíčen jako dokonale prostý člověk a jeho dobrosrdečnost se laskavému čtenáři jistě zalíbí. Proto doufám, že mi prominou páni v kněžském šatě, neboť pokud jsou svého posvátného úřadu hodni, nikdo k nim snad nemůže mít větší úctu než já. Necht' mi tedy odpustí, že jsem z něho udělal kněze, ačkoliv se zaplete do dobrodružství dosti nedůstojných – žádné jiné povolání by mu totiž neposkytlo tolik příležitostí, aby projevil své ušlechtilé sklony.

KNIHA PRVNÍ

KAPITOLA PRVNÍ

O životopisech vůbec, a zvláště o Pamelině, se zmínkou o Colley Cibberovi a jiných

Je to otřelý, avšak pravdivý poznatek, že příklady působí účinněji než slova, a platí-li to o těch odpuzujících a hodných pokárání, tím mocnější dojem budí příklady milé a chvályhodné, které v nás nejúčinněji budí ctižádost a jimž nemůžeme odolat, abychom je nenapodobili. Proto je dobrý člověk živým poučením pro všechny své známé a působí v jejich úzkém kruhu daleko prospěšněji než dobrá kniha.

Často se však stává, že nejlepší lidé jsou jen málo známí, takže jejich dobrý příklad nemůže zapůsobit na vzdálenější okolí. Proto je na spisovateli, aby přispěl na pomoc a předvedl jejich milou podobu čtenářům, kteří nemají to štěstí a neznají je osobně. Jestliže tedy obeznámí lidstvo s takovými vzácnými příklady, poskytne mu možná větší užitek než člověk, jehož život mu původně posloužil za vzor.

Takto odjakživa pohlížím na autory životopisů, kteří vylíčili činy velkých a úctyhodných osobností obojího pohlaví. Nebudu se zde zmiňovat o starověkých spisovatelích, kteří se v poslední době málo čtou, neboť psali v zastaralých jazycích, všeobecně pokládáných za nesrozumitelné, jako třeba Plutarch, Nepos a jiní, o nichž jsem slýchal v mládí. I v našem jazyce bylo napsáno mnoho znamenitě prospěšných a poučných děl, jež mají záměrně zasévat do mladých srdcí símě ctnosti a jimž velmi snadno porozumí i méně chápaví čtenáři. Je to na příklad vyprávění o Janu Velikém,

který se vyznamenal chrabřím a hrdinským zápasem s muži obrovských atletických postav, což mu vyneslo slavné přízvisko Obrobijce. Nebo o hraběti z Warwicku, jehož křestní jméno bylo Guy, o životě Argala a Parthenie, a především o sedmi úctyhodných osobnostech, známých hlasatelích křesťanství. Všechna tato vyprávění jsou potěšlivá a zároveň i poučná a jejich četbou se čtenář vzdělá i pobaví.

Pominu je však, stejně jako mnohá jiná, a zmíním se zde o dvou nedávno vydaných knihách, které předvádějí podivuhodné vzory dvou libých povah, muže a ženy. První z nich, jež pojednává o ctnostném muži, napsala táž slavná osobnost, která prožila vše, co tam je zaznamenáno, a o níž se mnozí lidé domnívají, že to všechno prožila jen proto, aby o tom mohla psát. Autorem druhé z těch knih je dějepisec, který si podle obecného způsobu vypůjčil rozumy z věrohodných listinných dokladů a záznamů. Čtenář už patrně uhodl, že mám na mysli životopisy pana Colleyho Cibbera a panny Pamelý Andrewsové. Jak důvtipně se nám pan Colley Cibber snaží namluvit, že by byl málem dosáhl nejvyššího postavení v církvi a ve státě, a dává nám tak naučení, že máme opovrhovat světskou slávou! Jak důrazně nás nabádá, abychom se úplně podrobili svým nadřizeným! A posléze, jak dokonale nás vyzbrojuje proti nepříjemnému a mrzkému pocitu, jako je strach před zahanbením, a jak jasně nám dokazuje, že lidská sláva je jen marnivost a pouhé zdání!

O čem se poučí čtenářky z pamětí panny Andrewsové, to je tak dobře vyloženo ve znamenitých statích či dopisech, předeslaných druhému a dalším vydáním tohoto díla, že by bylo zbytečné to zde opakovat. Hodnověrný příběh, který teď veřejnosti předkládám, je příkladem, jak velké dobro může vykonat kniha a že takový příklad je vskutku nesmírně působivý, jak jsem se před chvílí zmínil. Ukáže se totiž, že si pan Josef Andrews mohl v tak velkých

pokoušeních uchránit nevinnost hlavně proto, že měl neustále na očích znamenitý vzor své ctnostné sestry. Jen bych rád dodal, že ačkoliv je cudnost zajisté stejně žádoucí a patřičná ctnost nejen u ženy, ale i u muže, je to snad jediná dobrá vlastnost, kterou si nepřisvojil onen velký obhájce svého počínání v životě, aby dal čtenářům dobrý příklad.

KAPITOLA DRUHÁ

O panu Josefu Andrewsovi, jeho původu, rodičích, vzdělání a velkém nadání; též několik slov o jeho předcích

Pan Josef Andrews, hrdina našeho vyprávění, byl považován za jediného syna kmotra a kmotry Andrewsových a za bratra slynné Pamelý, která se tolik proslavila svou ctností. Pokud jde o jeho předky, pátrali jsme po nich s velikou pílí, ale jen s malým úspěchem, neboť jsme je mohli vystopovat jen po jeho pradědečka, který se prý uměl výtečně ohánět klackem, jak podle vzpomínek jednoho staršího člověka z farnosti říkával Josefův otec. Měl-li náš hrdina ještě nějaké dřívější předky, to musíme ponechat dohadům zvědavých čtenářů, protože jsme nenalezli žádný sdostatek spolehlivý doklad. Nemůžeme však opominout, abychom zde neuvedli náhrobní nápis, jehož znění nám sdělil jeden náš důvtipný přítel:

Poutníče, stůj a věz, že u těchto dveří
veselý Andrew v hlubokém spánku leží.
Až poslední den nebe sluncem ozáří,
vstane ze svého hrobu tady u dveří.
Raduj se z života a vzdávej nebi dík,
že tady neležíš jako ten nebožtík.

Ten nápis je tak starobylý, že jej na kameni není takřka ani znát. Nemusíme však upozorňovat, že jméno Andrew je zde psáno bez

s a mimo to je uvedeno jako křestní jméno. Můj přítel se dokonce dohaduje, že to snad je jméno zakladatele sekty šprýmovných filozofů, zvaných Merry-andrews neboli Kašpaři.

Nebudu se tedy dále zabývat touto okolností, jež není obzvláště důležitá a o níž jsem se zmínil jen proto, abych se přizpůsobil přesným pravidlům, kterými se má životopisec řídit, a přikročím k významnějším věcem.

Je jistě sdostatek zaručeno, že náš hrdina měl právě tolik předků jako i ten nejlepšší člověk na světě, a kdybychom je mohli vystopovat pět nebo šest století nazpět, ukázalo by se možná, že byl příbuzný s některými velmi významnými současníky, jejichž předkové v posledním půlstoletí upadli ve stejně hluboké zapomnění. Ale dejme tomu, že bychom i připustili, že snad vůbec žádné předky neměl a povstal třeba z hnojiště, jak praví dnešní úsloví – tak jako Athéňané o sobě prohlašovali, že povstali ze země – i kdyby tomu tak bylo, neměl by tento *autokopros* stejně nárok na veškerou chválu, kterou si zaslouží pro své ctnosti? Nebylo by kruté, kdyby člověku, jenž nemá předky, bylo proto znemožněno, aby si získal čestné uznání, když víme o tolika lidech, kteří nemají žádné dobré vlastnosti, a přece se těší úctě jenom zásluhou svých praotců?

Když Josefovi bylo deset let (a jeho vzdělání už pokročilo natolik, že uměl číst a psát), musel podle platných zákonů vstoupit jako učedník do služeb sira Tomáše Boobyho, který byl z otcovy strany strýcem pana Boobyho. Sir Tomáš si tehdy už sám spravoval své panství a z počátku Andrewse zaměstnával tím, že měl plašit ptáky, jak se říká na venkově. Byl mu přidělen úkol, který lidé ve starověku svěřovali bohu Priapovi, kteréžto božstvo se za našich časů nazývá polní hastroš. Andrews měl však nesmírně libozvučný hlas, takže ptáky spíše vábil, než zastrášoval, a proto byl od služby v polích brzy přeložen do psince, kde byl podřízen lovčímu a měl za úkol

štvát psy, jak to nazývají lovci. Ale nehodil se ani k této službě, protože měl tak líbezný hlas – psům bylo totiž milejší jeho libozvučné peskování nežli vábívé volání lovčího, kterého to brzy začalo dopalovat. Požádal proto sira Tomáše, aby dal Josefovi jiné zaměstnání, a ustavičně sváděl všechny chyby psů na nebohého hocha, který byl pak přeložen do konírny. Tam zanedlouho podal důkaz síly a hbitosti, naprosto neobvyklé u hocha v tak útlém věku. Když vodil koně k napajedlům, nasedl vždycky na toho nejbujnějšího, který nejvíc kopal a kousal, takže jeho neohroženost musela každého překvapovat. V tomto postavení jel několik dostihů za stáj sira Tomáše, a to tak zkušeně a úspěšně, že okolní pánové často sira Tomáše žádali, aby Josífkovi (jak se mu říkalo) dovolil jet dostih na jejich koních. I nejlepší znalci dostihových koní se vždycky vyptávali, na kterém pojede Josífek, než si vsadili peníze. Sázeli tedy vlastně na jezdce a ne na koně, zvláště pak když Josífek při jedné takové příležitosti s opovržením odmítl hodně vysoký úplatek, aby dostih schválně prohrál. Jeho dobrá pověst tím nesmírně získala a lady Boobyové se tolik zalíbil (bylo mu tehdy sedmnáct let), že si ho vybrala za svého osobního lokaje.

Josífek byl tedy povýšen z konírny do služby u dámy. Dělal jí poslíčka, stál za její židlí u tabule při jídle, obsluhoval ji při čaji a nosil jí modlitební knížku do kostela, kde měl při zpívání žalmů příležitost vyznamenat se svým hlasem. Choval se rovněž v každém ohledu i při bohoslužbách tak dobře, že si ho povšiml kaplan, pan Abraham Adams, který, když jednou popíjel pohár piva v kuchyni u sira Tomáše, položil při té příležitosti mladíkovi několik otázek týkajících se náboženství, a Josefovy odpovědi se mu neobyčejně líbily.

KAPITOLA TŘETÍ

O kaplanu panu Abrahamu Adamsovi, komorné panně Treperendové a jiných osobách

Pan Abraham Adams byl nesmírně učený muž. Ovládal dokonale řečtinu a latinu, k tomu se hodně vyznal i v orientálních jazycích a dovedl číst a překládat z franštiny, italštiny a španělštiny. Věnoval mnoho let nejprísnějšímu studiu a nashromáždil si poklad vědomostí, s jakým se zřídka setkáme i u lidí, kteří studují na univerzitě. Mimo to byl velmi rozumný, nadaný a dobrosrdečný, přitom však neměl vůbec ponětí, jak to na světě chodí – v tom ohledu byl skoro jako novorozeně. Neměl nikdy nejmenší úmysl někoho oklamat, a proto nikdy nepodezíral druhé, že by něco takového zamýšleli. Byl štědrý, vlídný a až přehnaně odvážný, jeho hlavním povahovým rysem však byla prostoduchost. Stejně jako pan Colley Cibber vůbec netušil, že by lidé mohli být zlí a závistiví, což u venkovského faráře nebylo vlastně ani tak pozoruhodné jako u pána z velkého města, který se celý život pohybuje v zákulisí – to je totiž místo, jež bývá zřídka pokládáno za školu nevinnosti. Kdyby ten slavný obhájce své vlastní osoby byl býval jen trochu dobrý pozorovatel, byl by se přesvědčil, že zloba a závist v lidských duších skutečně existují.

Kaplan byl ctnostný a měl i jiné dobré vlastnosti, takže se pro své povolání dobře hodil, a byl též příjemný a vážený společník. Jeden biskup si ho velmi oblíbil, a když kaplanovi bylo třiadvacet let, opatřil mu pěkný důchod třiadvacet liber ročně. Ten mu však nestačil, aby mohl vést okázalý život, neboť žil v zemi, kde je draho, a mimo to měl ještě malou přítěž, totiž ženu a šest dětí.

Jak jsem už řekl, povšiml si tento pán neobyčejné zbožnosti mladého Andrewse a našel si příležitost, aby se ho vyptal na několik podrobností, na příklad: Kolik knih má Nový Zákon? Které jsou to knihy? Kolik obsahují kapitol – a podobně. Pan Adams potom v soukromí vyprávěl, že mladík na tyto otázky odpověděl líp, než by to asi dovedl sir Tomáš nebo některý jiný ze dvou smírčích soudců v okolí.

Panu Adamsovi nesmírně záleželo na tom, aby se dověděl, kdy a při jaké příležitosti mladík tyto vědomosti získal. Josífek mu řekl, že se velmi brzy naučil číst a psát zásluhou svého dobrotivého otce. Vyprávěl, že otec neměl tak velký vliv, aby ho dostal do školy vydržované z dobročinných příspěvků v sousedním městečku, neboť bratranec pána, u něhož byl otec nájemcem, nedal při volbě hlas tomu pravému církevnímu staršímu, a tak to potom otce stálo šest pencí týdně, aby se Josífek mohl vzdělávat. Taktéž panu Adamsovi vyprávěl, že od té doby, co je ve službách sira Tomáše, věnuje všechn svůj volný čas četbě dobrých knih – že přečetl Bibli, Veškerou povinnost člověka a Tomáše Kempenského. Svěřil se mu, že kdykoliv se mu to podařilo tak, aby ho při tom nikdo neviděl, pročítal i velikou, náramně poučnou knihu, která leží otevřená na okně v hale. Z té se dověděl, „jak ďábel uprostřed kázání odnesl půl kostela a neublížil přitom nikomu ze shromáždění farníků a jak se celé pole i s obilím a stromy sesulo z kopce a přikrylo louku pod ním“. To pana Adamse sdostatek přesvědčilo, že zmíněná poučná kniha nemohlo být nic jiného než Bakerova kronika.

Kaplana překvapilo, když takové důkazy horlivé píle zjistil u mladíka, kterému se nikdy nedostalo ani nejmenšího povzbuzení, a zeptal se ho, zda mu není líto, že mu nebylo poskytnuto všestranné vzdělání a že neměl takové rodiče, kteří by mu byli mohli dopřát, aby rozvíjel nadání a hověl své touze po vědění. Mladík odpověděl,

že snad měl dost velký užitek z knih, které si přečetl, a proto nemusí naříkat na své postavení naездеjším světě. Že je se svým životním údělem úplně spokojen; že se vynasnaží rozvíjet své nadání, a víc po něm nikdo nemůže žádat; že se nemrzí nad tím, co je mu souzeno, a nezávidí lidem, kteří jsou na tom líp než on.

„Tos řekl dobře, chlapče,“ pochválil ho kaplan. „Škoda, že jsou lidé, kteří si přečetli mnohem víc dobrých knih, ba někteří je i sami napsali, a přece si z nich nevzali tolik poučení jako ty.“

Adams neměl přístup k siru Tomášovi a k mylady jinak než prostřednictvím dámy, která u ní byla za komornou. Sir Tomáš měl totiž přílišný sklon posuzovat lidi jen podle toho, jak byli oblečeni a jak byli zámožní, a lady zas byla veselá světačka, již bylo dopřáno městské vzdělání a která nikdy nemluvila o svých venkovských sousedech, aby je nenazvala „hovada“. Oba považovali kaplana skoro jen za sluhu místního faráře, který v té době nebyl se sirem Tomášem zadobře. Farář už dlouhá léta bez ustání vedl občanskou válku, totiž spor u civilního soudu (což je snad stejně zlá věc) proti siru Tomášovi i proti nájemcům na jeho panství. Příčinou toho sporu byla stará smlouva o rovnocenné náhradě za povinné desátky ze sklizně. Kdyby se bylo podařilo ji zrušit, byl by měl farář o několik šilinků ročně víc – stále však nemohl dosáhnout svého cíle a soudní spory mu zatím nevynesly nic víc než potěšení (a nemalé, jak často říkával), když uvážil, že mnoho chudých nájemců přivedl úplně na mizinu, ač se i sám přitom hodně ochudil.

Otec komorné, panny Treperendové, byl také kaplan, a proto si Adamse dost považovala. Říkala, že ho má ve velké úctě, poněvadž je tak učený, a často se s ním přela o teologických otázkách. Vymáhala si však vždycky uctivé ohledy na svou znalost světa, neboť bývala často v Londýně a věděla o světě víc, než o něm mohl vědět venkovský farář.

Při těchto sporech byla vůči Adamsovi ve zvláštní výhodě, neboť se moc ráda chlubila znalostí slov cizího původu a užívala jich takovým způsobem, že farář býval často v rozpacích, když měl uhodnout, co jimi vlastně chtěla říci. Báł se, aby ji neurazil, kdyby se jí ptal, co ta slova mají znamenat, přestože ani nějaký arabský rukopis by mu nebyl býval tak velkou záhadou.

Jednou po takové náramně dlouhé rozpravě s komornou o substanci (čili instanci, jak to ráčila nazývat) hmoty se jí Adams příležitostně zmínil o mladém Andrewsovi a požádal ji, aby ho své paní doporučila jako velice snaživého a učelivého mladíka. Prohlásil, že ho sám bude učit latině, aby se mladík mohl domoci vyššího postavení a nemusel sloužit jako lokaj. Dodal, že panna přece ví, že by u jejich panstva mohl dostat nějaké lepší místo, a vyslovil přání, aby hoch nebrali s sebou a dali mu ho na starost.

„Co vás to napadá, pane Adamsi!“ odpověděla panna Treperendová. „Copak se s naší lady vůbec dá o něčem takovém diskreditovat? Pojede do Londýna, to je už informativní, a na každý pád by Josífka nenechala tady. Vždyť takový fešák se hned tak na světě nenajde! Jsem ubezpečena, že by se spíš rozloučila s párem svých šedivých kobyl, a ty u ní mají zrovna takovou protekci jako on.“ Adams by k tomu byl rád něco řekl, ale nepustila ho k slovu. „A proč by takový lokaj potřeboval latinu víc než nějaký pán? Je to docela notorické, že ji musíte umět vy kněží, jakpak byste mohli kázat bez ní? Ale v Londýně jsem kolikrát slyšela, jak si pání povídali, že jinak není k ničemu. Jsem ubezpečena, že naše lady by se efektně zlobila, kdybych se jí o tom jen zmínila, a já se do takové kalamity neuvrhnou.“

V té chvíli na ni zazvonila lady a pan Adams musel odejít s nepořízenou. Druhá taková příležitost k rozhovoru s komornou se mu už nenaskytla před odjezdem panstva do Londýna, kam se za

několik dní vypravilo. Andrews byl však panu Adamsovi přesto vděčný a děkoval mu, že mu chtěl prokázat takovou laskavost. Prohlásil, že to panu Adamsovi nikdy nezapomene, a hodný kaplan mu dal mnoho pokynů, jak by si měl v budoucnu počínat – napomínal ho, aby si chránil svou nevinnost a aby se vytrvale a pilně vzdělával.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Co se přihodilo, když přijeli do Londýna

Jakmile Andrews přijel do Londýna, začal navazovat známosti s kolegy, oblečenými v barvách svého panstva, kteří se snažili vzbudit v něm opovržení k jeho dřívějšímu životu. Nechal si ostříhat vlasy podle nejnovější módy a péče o ně se stala jeho hlavní starostí. Celé dopoledne je nosil natočené na papírkách a odpoledne si je rozčesával. Nemohli ho však naučit karbanu, klení, pití, ani jiným neřestem vznešeného světa, jimiž město oplývalo. Věnoval téměř všechn svůj volný čas hudbě, v níž udělal velký pokrok, a brzy z něho byl tak dokonalý znalec tohoto umění, že se jeho úsudkem o operách řídili všichni ostatní lokajové a nikdy neodsoudili ani nepochválili jedinou arii, dokud ji nepochválil nebo nezhaněl on. Trochu moc často se také vyskytoval při různých výtržnostech v divadlech a na jiných veřejných zábavách, a když svou lady doprovázel do kostela (což se stávalo jen zřídka), neprojevoval už takovou zbožnost jako dříve. Byl to sice hezký chlapík, ale přitom mravně úplně nezkažený, ačkoliv byl lépe oblečen a měl uhlazenější způsoby než leckterý městský švihák, ať v livreji či bez ní.

Dříve o něm lady často říkala, že Josífek je nejhezčí a nejzpůsobnější lokaj v celém království – litovala však, že je takový zaražený. Ale pak mu to přestala vytýkat, ba naopak se dala často slyšet, jak překvapeně zvolala: „Vida, ten hoch má v sobě jiskru!“ Viděla zřejmě účinky, jaké má město i na nejstřízlivější povahy. Procházela se s ním ráno v Hyde Parku, a když byla unavena, což se stávalo téměř každou minutu, opřela se mu o rámě a velmi důvěrně s ním rozprávěla. Když vystupovala z kočáru, brala ho za ruku a někdy

mu ji velmi silně stiskla ze strachu, aby snad neklopýtla. Směl jí ráno přinášet psaníčka až do postele, při jídle se na něho chlípně usmívala a dovolovala mu všechny nevinné důvěrnosti, jež mohou vznešené dámy připustit, aniž tím seabeméně ohrozí svou ctnost. Jejich ctnost sice zůstává bez poskvrny, ale drobné šípy přece tu a tam zasáhnou její stín, totiž jejich pověst.

A tak se stalo, že když se lady Boobyová jednou procházela v Hyde Parku, zavěšená do Josífka, jely náhodou kolem v kočáře lady Camravá a lady Cancavá. „Nebesa!“ žasla lady Camravá. „Nemohu ani věřit svým očím! Že je tamhle lady Boobyová?“ Lady Cancavá odpověděla: „Ovšem. Ale co vás to tak překvapuje?“ – „Copak to není její lokaj?“ ptala se lady Camravá. Lady Cancavá se dala do smíchu a řekla: „To je přece stará věc! Vždyť si o tom už půl roku vykládá celé město!“

Z této rozmluvy povstaly šeptané pověsti nejméně při stovce návštěv, jež obě ty dámy téhož dne odpoledne vykonaly, každá samostatně.¹ Bylo by to možná mělo zlé následky, kdyby tyto pověsti nebyly bývaly umlčeny dvěma čerstvými klepy, které byly dány do oběhu hned příštího dne, neboť po městě se pak už nemluvílo o ničem jiném než o nich.

Aťsi pomlouvační lidé o nevinném, byť i trochu volném chování lady Boobyové vyjadřovali jakékoliv názory a podezření, je jisté, že to vůbec neovlivnilo mladého Andrewse, který se nikdy neopovážil přestoupit meze důvěrností, jež mu lady povolovala. Jeho počínání si vysvětlovala tak, že Josífek k ní chová bezmeznou úctu, a to jen zesilovalo cosi, co k němu začínala pojímat a co bude trochu víc rozvedeno v příští kapitole.

1 Snad se bude zdát nemožné, že by lady Cancavá byla vykonala tolik návštěv, aby šířila tyto známé pomluvy, ale bylo tomu vskutku tak. Čtenář si to může vyložit stejně jako já, že ať si lady Cancavá říká co chce, dověděla se o těch pomluvách teprve téhož dne dopoledne.

KAPITOLA PÁTÁ

Smrt sira Tomáše Boobyho, zármutek jeho milující choti a nesmírně cudné chování Josefa Andrewse

V této době se událo cosi, co udělalo konec jejich příjemným procházkám, které by Fama byla pravděpodobně brzy z plných plic roztroubila po celém městě. Stalo se totiž to, že sir Tomáš umřel a zanechal na tomto světě zkormoucenou manželku, která se pak vůbec nehýbala z domu, jako by byla sama zachváčena nějakou hroznou nemocí. Prvních šest dní k sobě nebohá lady nepouštěla nikoho kromě panny Treperendové a tří svých přítelkyň, aby si měla s kým zahrát karty. Sedmého dne však vzkázala Josífkovi (kterému od nynějška budeme plným právem říkat Josef), aby jí přinesl do ložnice čajník. Lady byla v posteli, zavolala si Josefa až k sobě, nařídila mu, aby se posadil, přitiskla mu jako náhodou ruku na jeho ruku a zeptala se ho, zda byl někdy zamilován. Josef odpověděl trochu rozpačitě, že takový mladík jako on má dost času, aby myslel na podobné věci. „Pravda, jsi ještě mladý,“ řekla lady, „ale jsem přesvědčena, že láska ti není nic neznámého. Pověz mi upřímně, Josífku, kdo je ta šťastná dívka, která si tě podmanila kouzlem svých očí?“

Josef odpověděl, že všechny ženy, které až dosud spatřil, mu byly stejně lhostejné.

„Aha, tys tedy miláček žen,“ prohlásila lady. „Vy hezcí muži jste jako hezké ženy – dáte si na čas a děláte drahoty, než si někoho

vyberete! Ale nikdy mě nepřesvědčíš, že máš tak nedobytné srdce. Spíše mám za to, že takhle mluvíš, poněvadž jsi diskrétní, což je vlastnost velmi chvalitebná, a já jsem daleka toho, abych se pro ni na tebe hněvala. Nemůže být nic nečestnějšího, než když mladík prozrazuje své důvěrné styky s dámami.“

„S dámami!“ užasl Josef. „Já bych se věru neopovážil myslit si na někoho, kdo si zaslouží to pojmenování!“

„Nenamlouvej mi, že jsi tak příliš cudný,“ napomenula ho lady, „poněvadž by to třeba mohla být drzost. Ale odpověz mi, prosím, na tuto otázku: Což kdyby si tě náhodou oblíbila nějaká dáma – kdyby tě vyznamenávala před všemi ostatními muži a kdyby ti dovoľovala takové důvěrnosti, na jaké by sis mohl dělat naděje, kdybys jí byl rovný? Jsi si jist, že by tě ješitnost neponoukala, abys to na ni prozradil? Odpověz mi poctivě podle pravdy, Josefe! Jsi o tolik rozumnější a ctnostnější, než obyčejně bývají takoví hezčí mladíci, kteří si z toho nic nedělají, když své pýše obětují naší vzácnou pověst, a neuváží, že by nám měli být nesmírně vděční, když jim blahosklonně věnujeme důvěru? Dovedeš zachovávat tajemství, Josífku?“

„Mylady,“ odpověděl, „Vaše Milost mi snad nemůže vytýkat, že bych byl vyzradil nějaké vaše rodinné tajemství! A doufám také, že kdybyste mě měla propustit, mohla byste mi snad dát v tom ohledu dobré vysvědčení.“

„Já nemám v úmyslu tě propustit, Josífku,“ řekla a povzddechla si: „To bohužel není v mé moci!“ Pak se v posteli trochu nadzdvihla a přitom si odkryla nejbělostnější ňadra, jaká svět kdy viděl. Josífek se zarděl. „Jeje!“ vykřikla, tváříc se překvapeně. „Co to dělám? Jsem v posteli, nahý, a odvažuji se být o samotě s mužem! Což kdybys měl nějaké ošklivé úmysly, které by mohly ohrozit

mou počestnost – jak bych se ti ubránila?“ Josef ji ujistil, že vůči ní jakživ neměl sebemenší zlý záměr.

„No, ty bys třeba takové záměry nenazval zlými,“ pokračovala, „a možná, že ani nejsou zlé.“ Josef přísahal, že opravdu nejsou.

„Ty mi nerozumíš,“ namítla. „Myslím to tak, že snad nejsou zlé, jestliže jsou namířeny proti mé počestnosti, ale lidé je tak nazývají. Řekneš mi třeba, že lidé se o tom vůbec nedovědí. Ale neznamenalo by to, že se příliš spoléhám na tvou mlčenlivost? Neměl bys pak mou dobrou pověst ve své moci? Nebyl bys pak mým pánem, Josífku?“

Josef dámu prosil, aby se neznepokojovala, neboť by ho jakživo ani nenapadlo, že by jí mohl ublížit, a ujišťoval ji, že by tisíckrát raději zemřel, než aby jí snad zavalil příčinu k nedůvěře.

„Ale ano,“ prohlásila, „já přece musím vědět, proč ti nemám důvěřovat! Cožpak nejsi muž? Nejsem ješitná, ale mohu se snad domnívat, že mám určité půvaby. Bojíš se možná, že bych na tebe třeba podala žalobu. Vskutku se domnívám, že se toho bojíš. Ale ví Bůh, že bych si nikdy netroufala předstoupit před soud. A ty přece víš, Josífku, že dovedu odpouštět. Řekni mi, Josífku, myslíš, že bych ti neodpustila?“

„Věřte mi, mylady,“ odpověděl Josef, „že nikdy neudělám nic, čím bych se Vaší Milosti znelíbil.“

„Jak si jen můžeš představovat, že by ses mi neznelíbil? Myslíš, že bych si to od tebe nechala líbit?“

„Mylady, já vám nerozumím,“ řekl Josef.

„Ty mi nerozumíš?“ vykřikla. „Jsi tedy hlupák, nebo ze sebe děláš hlupáka. Vidím, že jsem se v tobě zmýlila. Ihned se klid' dolů a víckrát se mi neukazuj! Tou předstíranou nevinností mě neoklameš!“

„Mylady,“ odpověděl Josef, „byl bych nerad, kdybyste o mně smýšlela zle. Vždycky jsem se snažil řádně sloužit vám i pánovi.“

„Ó ty lotře!“ zvolala lady. „Proč jsi vyslovil jméno mého milovaného muže, leda abys mě trýznil? Proč mi připomínáš jeho drahou památku?“ (A propukla v usedavý pláč.) „Klid' se mi z očí! Nechci tě víckrát ani vidět!“ A při těch slovech se od něho odvrátila.

Josef odešel z pokoje velice zkormoucený a napsal dopis, který čtenář nalezne v příští kapitole.

KAPITOLA ŠESTÁ

Jak Josef Andrews napsal dopis své sestře Pamele

Panně Pamele Andrewsové u Jeho Blahorodí pana Boobyho.

Drahá sestro,

od té doby, co jsi mi psala o úmrtí vaší hodné lady, stihlo naše panstvo podobné neštěstí. Náš vážený pán, sir Tomáš, asi před čtyřmi dny umřel, a co je horší, naše ubohá lady se z toho patrně zbláznila. Nikdo ze služebnictva nečekal, že si to bude tolik brát k srdci, vždyť se celý život skoro každý den hádali. Ale nechme toho! Víš přece, Pamelu, že jsem odjakživa nerad prozrazoval rodinná tajemství našeho panstva. Ale jistě Ti bylo známo, že se vůbec neměli rádi, a tisíckrát jsem slyšel na vlastní uši, jak naše lady litovala, že sir Tomáš ještě není pod drnem. Nikdo ovšem neví, co to je ztratit blízkého člověka, dokud ho opravdu neztratí.

Neříkej nikomu, co Ti píši, poněvadž bych byl nerad, kdyby si lidé povídali, že prozrazuji, co se děje v naší domácnosti. Ale kdyby naše lady nebyla taková vznešená dáma, musel bych ji podezřívát, že si na mne myslí.

Drahá Pamelu, neříkej to nikomu, ale rozkázala mi, abych si sedl až k ní, když ležela nahá v posteli, a držela mě za ruku a mluvila do mne zrovna tak, jako ta dáma do svého miláčka v divadelním kuse, který jsem viděl v Covent Garden, když na něm chtěla něco neslušného.

Jestli se naše lady opravdu zbláznila, nestál bych o to, abych tady zůstal. Byl bych Ti proto velmi vděčný, kdybys mi sehnala nějaké místo, třeba u vašeho pána nebo u některého pána v okolí, ledaže by bylo pravda, že se máš provdat za faráře Williamse, jak si lidé povídají, a pak bych mu moc rád dělal kostelníka. Víš přece, že k tomu mám schopnosti, vždyť umím číst a zpívat žalmy.

Čekám, že budu brzo propuštěn. A jakmile se to stane a nedostanu-li od tebe žádné zprávy, vrátím se na panství nebožtíka našeho pána, i kdyby jen proto, abych se zas setkal s farářem Adamsem. Je to nejlepší člověk na světě.

Londýn je špatné město, lidé jsou tu moc málo družní, takže se neznají ani nejbližší sousedi. Prosím Tě, vyřiď mé uctivé poručení všem známým, kteří se na mne budou ptát.

Tvůj milující bratr

Josef Andrews

Jakmile Josef dopis zapečetil a napsal adresu, odebral se dolů a tam potkal pannu Treperendovou, s kterou při této příležitosti čtenáře seznámíme trochu líp. Byla to asi pětáctyřicetiletá svobodná dáma, která se v mládí sice jednou zapomněla, ale potom už byla vždycky hodná. V této době nebyla zvlášť hezká, neboť byla hodně malá a tělnatá a v obličeji zarudlá a podobaná od neštovic. Měla také skoro až příliš velký nos a příliš malé oči. Podobala se poněkud krávě, neboť funěla, ale hlavně tím, že jí vpředu visely dvě hnědé koule jako kravská vemena. Jednu nohu měla trochu kratší než druhou, takže poněkud kulhala.

Tato krasavice už dávno zamilovaně házela očima po Josefovi, ale neměla u něho takový úspěch, jaký si patrně slibovala, ačkoliv ho lákala nejen svými přirozenými vnadami, ale hostila ho čajem,

cukrovím a různými jinými lahůdkami, nad nimiž měla neomezenou vládu, neboť jí byly svěřeny klíče. Josef však všechny tyto důkazy přízně ani trochu neoplácel vděčností, ba neodvděčil se jí ani políbením. Nechci předstírat, že by bylo bývalo tak snadné ji uspokojit, neboť jinak by si byl zasloužil nejpřísnější pokárání. Pravda je, že dosáhla věku, kdy se domnívala, že si vůči mužům smí dovolovat lecjaké důvěrnosti, aniž by jí hrozilo nebezpečí, že by mohla přivést na svět třetí osobu, která by to na ni prozradila. Představovala si, že tak dlouhým odříkáním nejen odčinila ten malý poklesek z mládí, o němž jsme se zmínili, ale že si mimo to nastrádala množství zásluh, jimiž by se jakýkoliv budoucí poklesek dal omluvit. Rozhodla se zkrátka, že svým milostným sklonům pustí uzdu a že si musí co nejdříve vynahradiť rozkoše, jež si podle svého názoru zůstala dlužna.

V takovém rozpoložení myslí se tato půvabná osoba dole pod schody setkala s nebohým Josefem a zeptala se ho, zda by si chtěl po ránu vypít skleničku něčeho dobrého. Josef byl nemálo sklíčený na duchu, a proto ochotně a vděčně přijal její nabídku. Šli spolu do pokojíku, kde mu panna Treperendová nalila plnou sklenici pálenky z ovocných jader, vyzvala ho, aby se posadil, a takto na něho spustila:

„Je to jistě naivita, když intelektuální žena pojme heroické city k mladíčkovi. Kdybych si byla někdy pomyslela, že mě čeká takový osud, byla bych tisíckrát radši umřela, než abych se toho dožila. Když se nám líbí zralý muž, stačí mu jen docela diskreditovaný pokyn, ale na takového mladíčka to má afekt teprve pak, když necháme stranou všechno, co nám káže decentnost.“ Josef nerozuměl ani slovo z toho, co řekla, a proto odpověděl: „Ano, madam.“

„Ano, madam!“ opáčila dost dopáleně panna Treperendová. „Snad nechceš můj heroický despekt ignorovat? Copak to nestačí,

ty nevděčníku, že mi ani trochu neoplácíš všechny laskavosti, které ti prokazují, a musíš mě ještě k tomu traktovat ironií? Ty barbarský netvore! Copak jsem si zasloužila, abys můj heroický despekt ignoroval a ještě mě traktoval ironií?“

„Madam,“ odpověděl Josef, „já těm cizím slovům nerozumím, ale jistě jsem vám nikdy nezavdal příčinu, abyste mi vyčítala nevděk. Jakživ jsem vám nepřál nic zlého a vždycky jsem vás měl tak rád, jako kdybyste byla má vlastní matka.“

„Cože? Co?“ vykřikla zlostně panna Treperendová. „Tvá vlastní matka? Chceš mě snad osočovat, že jsem tak stará, abych mohla být tvá matka? Já nevím, co si takový holobrádek představuje, ale jsem ubezpečena, že zralý muž by mě referoval před leccakou naivní hloupou bledulí. Ale co bych se na tebe zlobila? Měla bych ti spíš dát najevo svůj defekt za to, že referuješ heroické styky s děvkami před intelektuální ženou.“

„Madam,“ řekl Josef, „já jsem si vždycky velmi cenil, když jste mě poctila rozmluvou, vím přece, že jste učená dáma.“

„To jsem, Josefe,“ odpověděla trochu obměkčena tou poklonou. „Ale kdybys měl ke mně despekt, jistě bys mi to byl už nějak proklamoval. Jsem ubezpečena, že musíš vědět, jaký mám já k tobě despekt. Ano, Josefe, ať chci nebo nechci, jistě jsi mi už musel poznat na očích, že k tobě chovám heroické city, které nemohu zkrotit. – Ó Josefe!“

Jako když hladová tygřice, která dlouho marně slídila v pralese, najednou uvidí na dosah svých spárů jehňátko a chystá se na svou kořist skočit – nebo jako když žravá štika vyčíhá v průzračné vodě bělici nebo řízka, jež jí nemohou uniknout, a rozevře čelisti dokořán, aby rybku polkla, právě tak panna Treperendová už už chtěla chlípně vložit ruce na nebohého Josefa. Ale tu na štěstí na ni zazvonila lady a vyhlédnutého mučedníka tak vysvo-

bodila z jejích spárů. Panna Treperendová musela Josefa honem opustit a provedení svého záměru odložit na někdy jindy. Proto se teď vrátíme k lady Boobyové a povíme čtenáři něco o tom, jak si počínala po Josefově odchodu, který ji zanechal v duševním rozpoložení, jež se příliš nelišilo od nálady rozvášněné Treperendové.

KAPITOLA SEDMÁ

Výroky mudrců. Rozmluva dámy s komornou a chvalozpěv, či vlastně satira, ve vznešeném slohu na milostnou vášeň

Jeden starověký mudrc (jehož jméno jsem už zapomněl) prohlásil, že vášně působí na lidského ducha rozmanitě, tak jako nemoci na tělo, podle toho, zda jsou duch nebo tělo silné či slabé, zdravé či zchátralé. Proto jsme si dali velkou práci, abychom vylíčili, jak zcela odlišně působila milostná vášeň na jemného a pěstěného ducha lady Boobyové a na méně vybroušenou a hrubší povahu panny Treperendové, a doufáme, že se i soudný čtenář trochu vynasnaží, aby ten rozdíl postřehl.

Jiný filozof (na jehož jméno si v této chvíli také nemohu vzpomenout) kdesi napsal, že rozhodnutí, pojatá za nepřítomnosti milované osoby, velmi často v její přítomnosti zanikají. Tato kapitola může posloužit jako komentář k oběma zmíněným výrokům.

Sotva Josef odešel z pokoje tak, jak jsme už vylíčili, tu lady, rozvzteklá zklamáním, začala úporně přemýšlet, jak by si měla počínat. Její láska se najednou proměnila v opovržení, které jí spolu s pýchou působilo trýzeň. Opovrhovala sebou, že se mohla k takové vášni snížit, a Josefem za to, že u něho neměla úspěch. Domnívala se však, že už nad svou vášní zvítězila, a umínila si, že její předmět ihned propustí. Dlouho se v posteli zmítala a převalovala, až posléze po dlouhých samomluvách (které bychom čtenáři opakovali, kdybychom pro něho neměli nic lepšího) zazvonila, jak

jsme se už zmínili, a za chvíli se k ní dostavila panna Treperendová, která nebyla s Josefem o moc spokojenější než její paní.

„Treperendová,“ oslovila ji lady Boobyová, „kdy jste mluvila s Josefem?“ Nebohá žena byla tolik překvapena, když jeho jméno uslyšela právě v takovém okamžiku, že jen s největším sebezapřením utajila před lady svůj zmatek. Odpověděla jí však dost sebevědomě (ačkoliv nebyla zcela bez obav, že ji lady snad podezírá) a prohlásila, že ho od rána ještě neviděla.

„Bojím se, že to je divoch,“ řekla lady Boobyová.

„To je,“ odpověděla panna Treperendová, „a zkažený. Víím, že věčně jen hraje karty, pije, kleje a pouští se do rvaček. A ještě k tomu hrozně běhá za děvkami.“

„Ale!“ divila se lady. „Tohle jsem o něm ještě neslyšela.“

„Ó, mylady,“ odpověděla komorná, „je to takový prostopášný darebák, že jestli si ho tu Vaše Milost ještě nechá, nebude mít v domě jedinou pannu kromě mne. Nedovedu vůbec pochopit, co na něm ty děvky vidí, že jsou do něho tak zblázněné. Takového šeredného hastroše jsem věru jakživa neviděla!“

„To snad ne,“ namítla lady, „je to docela pěkný hoch.“

„Kdepak, mylady!“ vykřikla Treperendová. „Vždyť je to nejohavnější monstrans v našem domě!“

„Treperendová,“ odporovala jí lady, „vy se jistě mýlíte. Ale na kterou ze služebných máte největší podezření?“

„Mylady,“ odpověděla Treperendová, „jsem skoro ubezpečená, že pokojská Bětká s ním bude mít dítě.“

„Cože!“ vykřikla lady. „Ihned jí tedy vyplatíte mzdu! Takové děvky nebudu v domě trpět! A Josefa můžete také vyhodit.“

„Přejete si, mylady, abych mu ihned dala vyplatit mzdu?“ zvolala Treperendová. „Snad se polepší, když bude Bětká pryč. Vždyť ten hoch je dobrý sluha, je takový silný a zdravý a tak delegátní!“

„Hned, ještě teď dopoledne!“ poručila jí lady dopáleně.

„Budte tak hodná, mylady,“ prosila panna Treperendová, „a zkuste to s ním ještě nějaký čas!“

„Nestrpím, aby se mi odmlouvalo, když něco poručím!“ prohlásila lady. „Copak jste i vy do něho zamilovaná?“

„Já, mylady?“ vykřikla panna Treperendová a zrudla, snad dokonce studem. „Bylo by mi to líto, kdybych si měla myslet, že mi Vaše Milost chce dát najevo svůj respekt v domnění, že chovám lásku k nějakému chlapovi. Jestli si přejete, vyhodím ho bez odkladu.“

„Snad chcete říci bez odkladu,“ opravila ji lady. „Tak to honem vykonejte!“

Panna Treperendová odešla, ale lady se ještě ani dvakrát neobrátila na posteli a už začala zuřivě tlouci a zvonit. Treperendová se svým poselstvím moc nespíchala, a tak se brzo vrátila a dověděla se, že rozkaz je odvolán, pokud jde o Josefa, ale že musí bez odkladu vyhodit Bětku. Vyšla tentokrát z pokoje mnohem hbitěji než prve, lady si však začala ihned vyčítat nedostatek rozhodnosti a obávala se, aby znovu nepadla za oběť své milostné vášni a jejím zhoubným následkům. Jala se proto znovu tahat za zvonec a zase si předvolala pannu Treperendovou. Ta se opět vrátila a lady jí řekla, že si tu věc lépe rozvážila a pevně se rozhodla Josefa propustit, a rozkázala, že to Treperendová musí ihned provést. Ta znala prudkou povahu své dámy, a poněvadž nechtěla dát své místo v sázku ani pro všechny Adonise a Herkuly, co jich je na světě, odešla už po třetí vykonat rozkaz.

Sotva byla za dveřmi, když tu bůžek Cupid, obávaje se, že lady ještě nemá dost, vytáhl z toulce nový šíp s nejostřejším hrotem a vpálil jí ho rovnou do srdce – čili řečeno jednoduše, u lady zvítězila vášeň nad rozumem. Znovu zavolala Treperendovou zpět

a řekla jí, že se rozhodla s tím mladíkem sama promluvit a vyzkoušet ho, a proto komorné rozkázala, aby jí ho poslala nahoru. Když Treperendová viděla, jak je lady vrtkavá, pravděpodobně ji cosi napadlo, o čem se bystrému čtenáři nemusíme zmiňovat.

Lady Boobyová ji už chtěla zase zavolat zpátky, ale nemohla se k tomu odhodlat. Začala tedy ihned uvažovat o tom, jak by se měla k Josefovi chovat, až přijde. Umínila si, že si bude počínat tak důstojně, jak se sluší na vznešenou dámu, když mluví se sluhou, a že Josefovi toto poslední setkání s ní (byla totiž přesvědčena, že bude jistojistě poslední) přijde draho, neboť ho nejdřív urazí a pokoří a pak ho vyhodí.

Ó Lásko, jaké ohavné kousky vyvádíš svým zaslíbencům obouhého pohlaví! Jak je umíš šálit a dovedeš přimět, aby se sami šálili! A jejich bláznovství jsou ti potěšením! Jejich vzdychání je ti k smíchu, jejich muka jsou ti pro zábavu!

Ani proslulému Richovi, který z lidí dělá opice, trakaře a všechno možné, co hová jeho vrtochům, se nikdy nepodařilo tak prapodivně proměnit lidskou podobu! Ani slavný Cibber (který si plete jednotné a množné číslo a mužský a ženský rod a zcela libovolně porušuje kdejaké gramatické pravidlo) tak nezpotvořil angličtinu, jako ty dovedeš lidem pomást a zpotvořit všechny smysly!

Oslepuješ nám oči, zacpáváš nám uši a připravuješ naše nozdry o čich, takže nevidíme ani to, co je největší, neslyšíme ani nejsilnější hluk a necítíme ani nejpronikavější pach. A když se ti zlíbí, dovedeš způsobit, že se nám krtina jeví jako hora, že okarína nám v uších hlaholí jako trouba a chudobka voní jako fialka. Dovedeš ze zbabělosti udělat chrabrost, z lakomství štědrost, z pýchy pokoru a z krutosti jemnocit. Obrátíš zkrátka lidské srdce na ruby a vylovíš z něho, co se ti zlíbí, tak jako kejklíř ze šosu. Jestliže by snad někdo o tom pochyboval, necht' si přečte příští kapitolu.

KAPITOLA OSMÁ

V níž po velmi pěkném úvodu náš příběh pokračuje vyprávěním o rozmluvě lady s Josefem, při které se zachoval tak, že by si muži měli z něho vzít příklad, o čemž v tomto zvrhlém věku ovšem pochybujeme

Právě si dal světák Hesperos přinést kalhoty, důkladně si protřel ospalé oči a chystal se, že se vystrojí na celonoční flám – a po jeho příkladu i jeho světáčtí kamarádi tady na zemi rovněž vstávali z postele, v níž prospali celý den. Právě začala dobrá hospodyně Thetis rozdělovat oheň, aby uhostila hospodáře Phoeba, až skončí jeho každodenní dřina. Řečeno jednoduše, byl už večer, když se Josef dostavil k své lady, poslušen jejích rozkazů.

Sluší se však, abychom nepoškodili pověst této dámy, která je hrdinkou našeho příběhu, a mimo to přirozeně máme neobyčejný útlocit s půvabnými příslušnicemi lidské odrůdy, zvané krásné polhlaví. Pročež nežli čtenáři sdostatek odhalíme její křehkou povahu, patří se, abychom mu poskytlí živou představu o obrovském pokušení, jež zdolalo veškeré úsilí této cudné a ctnostné bytosti. Kojíme se skromnou nadějí, že dobromyslný čtenář pak spíše polituje, než odsoudí ctnostnou lidskou bytost, která je tak nedokonalá.

Doufáme dokonce, že i dámy, když uváží, jakými neobyčejně rozmanitými půvaby ten mladík oplýval, dají se pak pohnout, aby přitáhly uzdu svému vášnivému zaujetí pro mravnost, a pokud jim to dovolí jejich nezkrotná cudnost a ctnostnost, že budou

alespoň shovívavě posuzovat chování ženy, jež svým povahovým založením byla snad stejně cudná jako čisté a svatouškovské panny, které se celý život nevinně oddávají městským radovánkám, a teprve když jim táhne na padesátku, začnou dvakrát *per diem* chodit do kostela nebo do kaple, kde vzdávají dík za milost, jež je kdysi ve společnosti šviháků chránila před pokušením, snad ani ne tak mocným jako to, které zaútočilo na lady Boobyovou.

Panu Josefu Andrewsovi bylo právě jednadvacet let. Měl celkem dost prostřední, spíše však vyšší postavu, všechny údy nesmírně ladné a souměrné a velice silné; měl lýtka a stehna utvářená v nejsprávnějším vzájemném poměru, ramena měl široká a svalnatá a paže přitom svěšené tak nenuceně, že působil dojmem siláka, ale nevypadal ani trochu neohrabaně. Vlasy měl tmavokaštanové a splývaly mu v bujných prstencích až na záda; čelo měl vysoké, oči tmavé a zároveň něžné i ohnivé; nos měl tak trochu římský, zuby bílé a rovné, rty plné, rudé a hebké; vousy měl drsné jen na bradě a nad horním rtem, kdežto líce, v nichž sálala krev, měl pokryté hustým chmýřím; v obličeji se mu zračila něha a nevýslovná citlivost. K tomu si ještě přimyslete nejdokonalejší a nejpečlivější oblečení a způsoby, které by mohly dát ponětí o vznešené uhlazenosti těm, kdo se jen málokdy setkali s nějakým šlechticem.

Tak vypadal mladík, který předstoupil před lady. Chvíli se na něho mlčky zahleděla, a než promluvila, dvakrát či třikrát změnila úmysl, jak by měla vlastně začít.

Posléze mu řekla: „Je mi líto, Josefe, že na tebe slyším takové stížnosti. Chováš se prý k služebným tak hrubě, že nemohou v klidu pracovat – totiž ty, které ještě nejsou zkažené a nechtějí poslouchat tvé návrhy. Ty druhé si snad nestěžují, že jsi na ně hrubý – vždyť některé děvky jsou tak sprosté, až se člověk musí stydět, že také patří k ženskému pohlaví. Takové si od drzých

mužských dají ochotně líbit všelijaké ohavné důvěrnosti. Máme je i u nás v domě, ale nezůstanou tady. Tu nestydatou couru, která má mít s tebou dítě, jsem už dala vyhodit.“

Osoba, jíž srdcem projede blesk, tváří se asi nesmírně udiveně, a možná že se vskutku diví – a právě tak se tvářil Josef, když z úst své velitelky slyšel toto křivé nařčení. Zarděl se a v tváři se mu zračil zmatek, jež si lady mylně vykládala jako důkaz jeho viny, a proto pokračovala takto:

„Pojď sem, Josefe! Jiná paní by tě pro tvá provinění možná vyhodila, ale já mám s tebou soucit, protože jsi mladý, a kdybys si mohla být jista, že se už víckrát neproviníš – Uvaž, hochu,“ řekla a jakoby mimoděk položila svou ruku na jeho, „že jsi hezký mladík a mohl by sis polepšit – mohl bys udělat štěstí!“

„Mylady,“ odpověděl Josef, „ujišťuji vás, že ani nevím, jestli ty služebné u nás jsou muži nebo ženské.“

„Fuj, Josefe!“ okřikla ho lady. „Nedopouštěj se nového hříchu a nezapírej pravdu! Ten první bych ti dovedla odpustit, ale lhaní nestrpím!“

„Mylady,“ zvolal Josef, „doufám, že to Vaši Milost neurazí, když budu tvrdit, že jsem nevinný. Při všem, co je mi svaté, já jsem nikdy nechtěl nic víc než hubičku!“

„Hubičku!“ vykřikla lady a zatvářila se nesmírně pohoršeně – líce měla zardělé, ale v očích se jí nezračil velký hněv. „A ty myslíš, že to není hřích? Líbání je něco jako předehra, Josefe. Copak mohu věřit, že se takový hezký mladík jako ty spokojí líbáním? Každá žena, Josefe, která ti dovolí, abys ji políbil, dovolí ti i víc, a moc bys mě zklamal, kdybys to na ní nevymáhal. Co by sis pomyslí, Josefe, kdybys připustila, abys mě políbil?“

Josef odpověděl, že by dřív umřel, než by mu něco takového vůbec napadlo.

„A vidíš, Josefe,“ pokračovala, „jsou dámy, které svým lokajům podobné důvěrnosti dovolují, a musím se ti přiznat, že i takovým, kteří si to zasluhují mnohem méně než ty, kteří nemají ani zdaleka tvé půvaby – jinak by se jim ten prohřešek mohl snad odpustit. Řekni mi, Josefe, co by sis o mně pomyslel, kdybych ti dovolila takové volné chování? Pověz mi to upřímně.“

„Mylady,“ odpověděl Josef, „myslil bych si, že jste se velice snížila pod svůj stav.“

„Hm, tohle si musím zodpovědět sama. Ale nevymáhal bys něco víc? Spokojil by ses jen políbením? Což by se takovým projevem přízně tvá žádost nerozohnila?“

„Mylady, i kdyby se to stalo, doufám, že bych ji snad dovedl zkrotit a že bych nestrpěl, aby zvítězila nad mou ctností.“

Čtenáři, slyšels už jistě básníky mluvit o soše, která znázorňuje Úžas. Rovněž jsi už četl (neboť jinak bys toho byl přečetl moc málo), jak Úžas způsobil, že jeden ze synů Krésových promluvil, ačkoliv byl němý. Viděl jsi už v panoptiku všelijaké tváře, když při tiché hudbě nebo i bez hudebního doprovodu vylezl z propadliště pan Bridgewater, pan William Mills nebo nějaký jiný strašidelný zjev s napudrovaným bílým obličejem a v košili zbrocené krví (kterou představovaly našité pentle) – ale žádná z těch tváří, ba ani Phidias a Praxiteles, kdyby vstali z mrtvých, ne, ani přítel Hogarth svým nenapodobitelným štětcem by v tobě nemohli vzbudit takovou představu Úžasu, jakou by sis byl utvořil na vlastní oči, kdybys byl spatřil lady Boobyovou ve chvíli, kdy z Josefových úst uslyšela tato jeho poslední slova.

„Nad tvou ctností!“ vykřikla, když se po dvouminutovém mlčení vzpamatovala. „Tohle nepřežiji! Nad tvou ctností! – To je nesnesitelná sebedůvěra! Copak můžeš s jistotou tvrdit, že když se nějaká dáma tak sníží a zanedbá všechna pravidla slušnosti, aby tě po-

ctila důkazem nejvyšší přízně, jaký může poskytnout, tvá ctnost by takovému svodu dovedla odolat? Že kdyby ta dáma přemohla svou ctnost, byla by jí tvá ctnost na překážku?“

„Nechápu, mylady,“ odpověděl Josef, „proč by to, že sama není ctnostná, měl být důvod, abych nebyl ctnostný já? Copak proto, že jsem muž, nebo protože jsem chudý, musela by se má ctnost podřídít jejím choutkám?“

„Tohle už přestává všechno!“ vykřikla lady. „Copak někdo na světě slyšel o mužské ctnosti? Copak i ti nejslavnější a nejváženější muži vůbec někdy předstírali, že jsou takhle ctnostní? Copak soudci, kteří trestají smilstvo, nebo kněží, kteří proti němu káží, se sami nerozpakují je páchat? Jak se tedy může takový hoch, takový holobrádek, opovážlivě vychloubat svou ctností?“

„Mylady, ten hoch je bratr Pamelin,“ prohlásil Josef, „a styděl by se poskvřnit rodinný poklad, tu ctnost, kterou si Pamela uchovala. Je mi líto, jestli jsou na světě takoví muži, o jakých ráčíte mluvit, mylady, a přál bych si, aby měli příležitost přečíst si dopisy od mé sestry Pamely, které mi otec posílá. Nepochybuji, že by se takovým příkladem nechali pohnout, aby se polepšili.“

„Ty nestoudný lotře!“ vykřikla zlostně lady. „Budeš mě ještě urážet tím, že mi připomínáš bláznovství mého příbuzného, který se kvůli tvé sestře vystavuje posměchu celého kraje? Je to vypočítavá holka a vždycky jsem se divila, jak ji nebožka lady Boobyová mohla ve svém domě strpět. Klid' se mi z očí a připrav se na cestu, hned teď večer! Dám ti okamžitě vyplatit mzdu, svléknou ti livrej a vyženou tě z domu!“

„Mylady,“ řekl Josef, „je mi líto, že jsem vás urazil, opravdu jsem to neudělal schválně.“

„Mlč! Jsi ješitný, špatně si vykládáš, že jsem s tebou mluvila tak volně, ale přitom úplně nevinně! Chtěla jsem se přesvědčit, jestli

je pravda to, co jsem se o tobě dověděla. Je to na mou věru opovážlivost, jestli si představuješ, že jsem se do tebe zamilovala!“

Josef odpověděl, že tak mluvil jen z ohledu na svou ctnost, ale při těch slovech se lady zmocnila zuřivá zlost – nechtěla už nic slyšet a rozkázala mu, aby ihned odešel z pokoje.

Jakmile byl pryč, spustila tuto hlasitou samomluvu: „Kam nás žene tahle slepá vášeň? Jakých mrzkostí se z jejího popudu dopouštíme! Počínáme si moudře, když se bráníme jejím prvním a nepatrným projevům, neboť jen tak si můžeme zajistit vítězství. Žádná žena nemůže nikdy s jistotou říci: Pustím se jen až sem, a pak dost. Vždyť jsem si způsobila, že mě odmítl můj lokaj! To pomyšlení nesnesu!“

Načež začala tahat za zvonec a cloumala jím nekonečně zuřivěji, než bylo zapotřebí – věrná Treperendová totiž byla ihned po ruce. Po pravdě řečeno, při své poslední rozmluvě s mylady pojala určité podezření a od té chvíle se nehnula z předsíně, s uchem na klíčové dírce po celou tu dobu, co trval předešlý rozhovor mezi Josefem a mylady.

KAPITOLA DEVÁTÁ

Co se událo mezi lady a pannou Treperendovou – předvídáme však, že některá místa tohoto výjevu každý při prvním čtení ihned správně nepochopí

„Treperendová,“ řekla lady, „mám až moc důvodů, abych uvěřila tomu, co jste mi povídala o tom zkaženém Josefovi, a rozhodla jsem se, že se s ním okamžitě rozloučím. Jděte tedy k správci a vyřídte mu, že má Josefovi vyplatit mzdu.“

Treperendová se vůči mylady vždy držela v mezích povinné úcty – ani ne tak proto, že by to byla měla v povaze, jako z nutnosti – ale teď si myslila, že když zná toto tajemství, padají tím mezi nimi všechny společenské přehradu. Proto drze odpověděla, že by byla ráda, kdyby mylady věděla, co vlastně chce – že ji mylady jistě zas zavolá zpátky, ještě než bude ze schodů dole. Lady jí na to řekla, že už pojala rozhodnutí a určitě v něm setrvá. „To je mi líto,“ zvolala Treperendová, „a kdybych byla věděla, že toho chudáčka potrestáte tak přísně, nebyla bych vás v té věci vůbec reformovala. Tolik rámusu pro nic za nic!“

„Pro nic!“ opáčila lady. „Myslíte, že budu ve svém domě trpět takovou nestydatost?“

„Jestli chcete vyhodit každého lokaje, který běhá za holkami,“ řekla Treperendová, „budete si za chvíli muset sama otvírat dvířka kočáru, nebo si budete muset sehnat k obsluze nějaké afrodity – ale ty já nemohu ani vidět, když zpívají v opeře!“

„Udělejte, co jsem vám rozkázala,“ nařídila jí lady, „a neurážejte můj sluch takovými ohavnými řečmi.“

„Někteří lidé mají ku podivu náramně delegátní sluch!“ odsekla Treperendová.

Lady byla překvapena novým slohem, jímž se vyjadřovala její komorná, a když domluvila, začínala tak trochu tušit pravdu. Proto komornou zavolala zpátky a chtěla vědět, co to má znamenat, že si najednou troufá tolik pouštět uzdu svému opovážlivému jazyku.

„Opovážlivému!“ opáčila Treperendová. „Já nevím, co se vám zdá opovážlivé, mylady, ale služebné mají jazyk zrovna tak jako jejich dámy.“

„Ano, a k tomu drzý,“ odpověděla lady. „Ale ujišťuji vás, že takovou nepřístojnost nestrpím!“

„Nepřístojnost! Copak se chovám nepřístojně?“ ptala se Treperendová.

„Ano, chováte,“ vykřikla lady, „a jestli se nenaučíte slušným způsobům, není v mém domě pro vás místo!“

„Slušným způsobům!“ opáčila Treperendová. „Jakživ o mně nikdo neřekl, že nemám slušné a skromné způsoby, a co se týká místa, je jich na světě víc. Já vím, co vím!“

„A co vlastně víte?“ ptala se lady.

„Nemusím to každému povídat,“ odpověděla Treperendová, „ale nemusím si to taky nechat jen pro sebe!“

„Byla bych ráda, kdybyste si tedy našla jiné místo,“ řekla lady.

„S největší radostí!“ odsekla komorná, obrátila se k odchodu a zlostně za sebou přibouchla dveře.

Dámě bylo zřejmé, že její komorná toho ví víc, než jí bylo příjemné, a přičítala to Josefovi, že komorné vyzradil, co se událo při jejich první rozmluvě. To ji proti němu ještě víc popudilo a utvrdilo v rozhodnutí, že se s ním musí rozloučit.

Ale propuštění panny Treperendové byla věc, k níž se nemohla tak snadno odhodlat. Byla totiž nesmírně citlivá na svou dobrou pověst, neboť věděla, že na ní závisí mnoho nejcennějších věcí, které zpřijemňují život – obzvláště partie karet, příležitost dělat na veřejnosti dvorní pukrlátka a především rozkoš, když člověk může ničit pověst jiným, v kteréžto nevinné zábavě si lady nesmírně libovala. Proto se rozhodla, že si od služebné radši nechá líbit třeba i urážky, než aby se vystavila nebezpečí, že by mohla ztratit nárok na tolik velikých výsad.

Poslala tedy pro svého správce pana Petra Krkouna a rozkázala mu, aby Josefovi vyplatil mzdu, vysvlékl ho z livreje a ještě večer ho vyhodil z domu. Potom si zavolala Treperendovou, a když si dodala mysli skleničkou likéru, který měla stále ve skříni, spustila takto:

„Treperendová, víte přece, že jsem horkokrevná, tak proč mě dráždíte takovým odmlouváním? Jsem přesvědčena, že mi sloužíte poctivě, a velice nerada bych se s vámi rozloučila. Přesvědčila jste se jistě při mnohé příležitosti, že dovedu být shovívavá, a proto snad ani vy nemáte důvod, proč byste chtěla měnit místo. Nedivte se tedy, že mě to překvapuje, když si vybíráte ten nejjistější způsob, jak mě můžete rozzlobit – víte přece, že nesnesu, když někdo po mně opakuje má slova.“

Obezřelá komorná si zatím všechno dobře rozvážila a po zralé úvaze si řekla, že je lepší dobré místo mít než na ně čekat. Když viděla, že se lady nechá obměkčit, pomyslila si, že by měla také být trochu blahosklonnější, což lady ráda uvítala. A tak se usmířily, všechny urážky si odpustily a lady darovala komorné spodničku na důkaz, že jí zachová svou přízeň.

Komorná se jednou dvakrát pokusila přimluvit se za Josefa, ale viděla, že lady se v srdci úplně zatvrdila, a proto všech takových

snah opatrně zanechala. Řekla si, že v domě je lokajů víc, a někteří jsou zrovna tak zdatní chlapíci jako Josef, ač ne tak hezčí jako on. Mimo to, jak čtenář už viděl, nevyšlo se jejím milostným nabídkám vstříc tak, jak by snad byla čekala. Pomyslíla si, že na toho nevděčného darebáka už vyplýtvala spoustu vína a cukroví, a poněvadž se trochu přikláněla k mínění té ženské sekty, které je jeden bujný mladík skoro stejně milý jako druhý, vzdala se posléze Josefa a přestala ho brát v ochranu. Když takto zvítězila nad svou vášní, odešla, odnášejíc si svůj dar, a s největším klidem se uchýlila k hliněné láhvi, která je nejlepší utěšitelkou lidí s filozofickým založením.

Myklady po jejím odchodu však nebyla tak klidná. Nebohá dáma zakoušela muka při pomyslení, že její drahocenná pověst je v moci jejího služebnictva. Pokud šlo o Josefa, utěšovala se jedině tím, že snad nepochopil, co po něm vlastně chtěla. Mohla si totiž alespoň namloutvat, že mu nedala nic jasně najevo. A pokud šlo o Treperendovou, domnívala se, že by ji mohla úplatky přimět, aby mlčela.

Nejvíce ji však mrzelo, že nad svou vášní vlastně tak docela nezvítězila. Ten malý bůžek se dosud skrýval v jejím srdci, ačkoliv ji hněv a opovržení tak zaslepily, že ho tam neviděla. Tisíckrát by už byla málem odvolala rozsudek, který nad nebohým mladíkem vynesla. Láska mu dělala advokáta a našeptávala jí mnoho věcí v jeho prospěch. Ale stejně zase Počestnost usilovala o to, aby jeho zločin byl ztrestán, kdežto Soucit se přimlouval za zmírnění trestu. Stejně hlasitě se však proti němu ozývala Pýcha a Pomstychtivost. A tak nebohou dámou trýznila rozpačitá nerozhodnost, jelikož jejím nitrem lomcovaly drásavé protichůdné vášně.

Ve Westminsterské síni jsem kolikrát viděl soudního obhájce Pichláka (který dostal závdavek na palmare od strany vpravo) a soudního obhájce Šizuňka (který dostal závdavek od strany vle-

vo), jak dovedli sklonit vážky mínění soudu hned na tu, hned na onu stranu. Tu uvede Pichlák pádný argument a miska vážek na Šizuňkově straně vyletí až ke stropu – a za chvíli se totéž přihodí Pichlákovi, když ho Šizuňk přetrumfne. Tu zasadí ránu Pichlák, tu zas udeří Šizuňk. Chvíli jste při jednom a hned zas při druhém, až je z toho v utýraných mozcích posluchačů nakonec samý zmatek. Na to, kdo z nich vyhraje, se sázejí stejné peníze, a ani soudce, ani porota věru nevědí, co si z toho vlastně mají vybrat – tak dovedou obezřelí obhájci všechno zatemnit a zastříť pochybnostmi.

Stejně na tom bývá i svědomí, když čest a poctivost táhnou na jednu stranu a úplatek a potřebnost na druhou. Kdyby nám zde šlo jen o to, abychom vymýšleli podobenství, mohli bychom jich k tomuto účelu uvést ještě mnoho – moudrému však stačí jen jedno (právě tak jako slovo), a proto se trochu poohlédneme po svém hrdinovi, o kterého si čtenář bezpochyby už dělá starosti.

KAPITOLA DESÁTÁ

Josef napíše druhý dopis. Jeho jednání s panem Petrem Krkounem a odchod od lady Boobyové

Nebohý Josef by nemohl být hlavní postavou knihy, jako je tato, kdyby se zatím nebyl dovítípl, co si jeho velitelka zámýšlela. Proč se v ní nevyznal už dříve, to nechť si čtenář vysvětlí tak, že Josef by byl nerad objevil v její povaze vadu, kterou by byl musel odsoudit. Proto když od ní odešel, uchýlil se do svého pokojíku v podkroví, kde začal bédovat, jak je krása ohrožena nesčíslnými pohromami a jaké je to neštěstí, když je člověk hezčí než jeho bližní.

Pak se posadil a napsal své sestře Pamele tento dopis:

Drahá sestro Pamelu,
v naději, že se Ti daří dobře, musím Ti oznámit strašnou novinu. Ó Pamelu, naše lady ke mně pojala lásku – totiž to, čemu takové panstvo říká láska – umínla si, že mě zničí. Ale doufám, že budu z Boží milosti posílen v pevném odhodlání neobětovat svou ctnost žádné dámě na světě.

Pan Adams mi často říkával, že cudnost je stejně velká ctnost u muže jako u ženy. Říkal mi, že nikdy nepoznal jinou ženu než svou manželku, a já se vynasnažím následovat jeho příklad. Opravdu jen jeho výtečným kázáním a radám a zároveň i Tvým dopisům vděčím za to, že jsem až dosud dovedl odolat pokušení, o kterém pan Adams říká, že každý, kdo mu podlehně, odpyká si to naездеjším světě, nebo že ho čeká zatracení na tom příštím. Proč bych tedy měl spoléhat, že

se budu kát na smrtelném loži, když bych mohl zemřít ve spánku? Dobré rady a příklady jsou báječné věci! Ale jsem rád, že mě nakonec vyhodila z pokoje, považ – poněvadž tentokrát bych byl málem zapomněl na všechno, co mi farář Adams vštěpoval.

Drahá sestro, nepochybuji, že Ti bude z Boží milosti dopřáno, aby sis svou ctnost uchránila ve všech zkouškách, a snažně Tě prosím, modli se, abych si i já dovedl uchránit svou, neboť je věru vážně ohrožena z nejedné strany. Ale doufám pevně, že se budu řídit Tvým vzorem a příkladem svého jmenovce Josefa a uchráním si ctnost v každém pokušení.

Ještě než Josef dopis dokončil, zavolal ho dolů pan Petr Krkoun, aby si přišel pro mzdu. Josef totiž ze svých osmi liber ročně vyplácel čtyři otci a matce a nadto, chtěl-li si opatřit hudební nástroje, musel se spoléhat na štědrou ruku řečeného Petra, který v naléhavých případech dával služebnictvu zálohy na mzdu – nikoliv před uplynutím lhůty, kdy si ji vysloužili, ale kdy byla splatná, to jest někdy třeba až za půl roku potom, co si ji vysloužili – a to na mírný úrok, padesátiprocentní nebo i trochu vyšší. Takovýmto dobročinným počínáním a zároveň též půjčováním peněz jiným lidem, dokonce i svému pánovi a paní, ten poctivec si za několik let z ničehož nic nashromáždil částku asi tak dvacet tisíc liber.

Když Josef dostal zbyteček své mzdy a svlékl livrej, musel si vypůjčit kabát a kalhoty od jednoho ze sluhů – v domě ho totiž měli tak rádi, že by mu všichni byli půjčili cokoli. Petr mu řekl, že nesmí u panstva zůstat ani o chvíli déle, než potřebuje ke sbalení svého prádla, což dokázal věru za velmi krátkou dobu. Pak se smutně rozloučil s ostatním služebnictvem a v sedm hodin večer se vydal na cestu.

Prošel už dvěma či třemi ulicemi, než konečně dospěl k rozhodnutí, má-li z města odejít ještě v noci, nebo má-li si opatřit nějaký nocleh a počkat tam do rána. Měsíc svítil velmi jasně, a proto se posléze odhodlal, že se vydá z města ihned, k čemuž ho rovněž sváděly i jiné okolnosti, které by čtenář asi neuhodl (ledaže by byl kouzelník), jestliže se mu nezmíníme o určitých věcech, o nichž by teď snad bylo vhodné pojednat.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

O některých nových a nečekaných věcech

Chceme-li naznačit, co si představujeme pod pojmem prostoduchého člověka, říkávame o něm, že je snadné ho prokouknout, a totéž by se, myslím, hodilo i pro označení prostého příběhu. Nehodláme zde poukazovat na nějaké určité dílo tohoto druhu, raději jen upozorníme, že s naším příběhem je tomu právě naopak, neboť se rozvíjí ponenáhlu a postupně a jen důvtipný čtenář může uhádnout, co se stane o dvě kapitoly dále.

Z tohoto důvodu jsme se dosud nezmínili o jedné věci, kterou teď snad bude nutno vysvětlit, neboť jinak by se čtenář možná divil, předně proč měl Josef tak náramně naspěch, aby se dostal z města (jak se už ukázalo), a za druhé (jak se teprve ukáže), proč místo aby se vydal k obydlí svých rodičů nebo ke své milované sestře Pamele, zamířil raději s největší rychlostí k venkovskému sídlu lady Boobyové, odkud před časem odjel do Londýna.

Věz tedy, čtenáři, že v téže farnosti, kde bylo toto sídlo, žila dívka, po níž Josef – jinak ten nejhodnější syn a bratr – toužil ještě nedočkavěji než po rodičích a sestře. Bylo to chudé děvče, vychované v domácnosti sira Jana, odkud je nedlouho před odjezdem panstva do Londýna vypudila panna Treperendová proto, že bylo neobyčejně krásné – nemohl jsem se alespoň nikdy dopátrat jiné příčiny.

Toto mladé stvoření (které pak sloužilo u jednoho sedláka ve farnosti) Josef dávno miloval a dívka jeho lásku opětovala. Byla jen o dva roky mladší než náš hrdina. Znali se od dětství a velmi

záhy k sobě pojali vzájemnou náklonnost, z níž se vyvinula velická láska, takže pan Adams měl věru co dělat, aby jim zabránil v sňatku a přesvědčil je, že by měli počkat, až si několikaletou službou a spořením nastrádají trochu víc zkušeností, což jim umožní pohodlnější společný život.

Uposlechl rad tohoto dobrého muže, neboť jeho slovo platilo ve farnosti takřka jako zákon. Dokázal totiž svým vzorným chováním farníkům, mezi nimiž žil bez ustání už pětatřicet let, že má na srdci jen jejich blaho, a proto se s ním při každé příležitosti radili a jen velmi zřídka jednali v rozporu s jeho míněním.

Nelze si představit nic tklivějšího, než bylo rozloučení této zamilované dvojice. Tisíc vzdechů se vydralo Josefovi z prsou, tisíc slz uronily krásné oči Fanynčiny (neboť takto se jmenovala). Ačkoliv byla tak cudná, že mu dovolila jen dychtivé polibky, milovala ho tak vášnivě, že byla v jeho objetí úplně bezvládná. Často si ho jemně přitiskla na prsa, ale tak něžně, že by tím nebyla zamáčkla ani mouchu, avšak Josef z toho měl tak prudké bušení srdce, jaké by nebyl dostal ani v nejpevnějším zápasnickém chvatu.

Čtenář se bude možná divit, že ti dva zamilovaní si za dvanáct měsíců odloučení vůbec neposlali psaníčko. Byla věru jen jediná příčina, která jim v tom bránila nebo mohla zabránit, totiž to, že chudinka Fanynka neuměla číst a psát a nedala si říci, aby se s cituplnými projevy své něžné a cudné lásky svěřovala prostřednictvím nějakého písaře od úřadu.

Spokojovali se proto častým vzájemným přeptáváním na své zdraví, vzájemnou důvěrou, že si jsou jeden druhému věrni, a nadějí na své budoucí štěstí.

Když jsme čtenáři podali toto vysvětlení a pokud možno uchlácholili jeho obavy, vrátíme se zas k hodnému Josefovi, kterého jsme opustili, když se při měsíčku vydal na svou pouť.

Ti, kdo četli starodávné nebo současné romány a básně, jistě se dověděli, že láska má křídla, čemuž se ovšem nemá rozumět tak, jak si mylně představují některé mladé dámy, totiž že zamilovaný člověk dovede létat. Spisovatelé chtěli touto důmyslnou alegorií jen naznačit, že zamilovaní lidé nechodí těžkopádně, jako by byli od jízdny gardy, ale prostě že dovedou hezky přidat do kroku, což náš bujarý mladík – který v chůzi stačil každému – při této příležitosti také učinil, a to tak dychtivě, že ani ne za čtyři hodiny dorazil k proslulému hostinci, ježž pocestní v západní Anglii dobře znají. Má na vývěsním štítě lva a hostinskému, který dostal při křtu jméno Timotheus, se všeobecně říká zkrátka Tim. Někteří lidé se domnívají, že si zvolil do znaku právě lva, poněvadž je tomu velkodušnému zvířeti v obličejí velice podobný, ačkoliv povahou spíše připomíná mírného beránka. Je v oblibě u lidí všeho druhu, neboť dovede být vůči každému příjemný, a mimo to se vyzná v dějinách i v politice, má jakési zběžné vědomosti právnické a teologické, umí dělat dobré vtipy a báječně hrát na lesní roh.

Prudká bouřka s krupobitím Josefa přiměla, aby se v onom hostinci schoval, a při té příležitosti si vzpomněl, že tam sir Tomáš poobědval na cestě do Londýna. Sotva se Josef posadil v kuchyni u ohniště, všiml si Timotheus jeho livreje a začal mu projevovat soustrast nad úmrtím nebožtíka jeho pána. Řekl, že byl jeho obzvláště dobrý a důvěrný známý a že se s ním svého času mnohokrát poveselil při láhvi, ba při tuctech lahví. Pak podotkl, že tomu je už konec, všechno je už to tam, jako by to ani nebyla bývala pravda, a skončil znamenitým výrokem, že smrti nikdo neujde, načež jeho žena prohlásila, že to je vskutku tak.

Poté přišel do téhož hostince nějaký člověk s dvěma koňmi, z nichž jednoho měl odvést ještě kus dál, kde se měl setkat se svým pánem. Dal koně do stáje, přišel se posadit k Josefovi a ten v něm

ihned poznal sluhu jednoho pána ze sousedství, který býval u jeho panstva na návštěvě.

Toho člověka bouřka též přiměla, aby se tam zastavil. Podle rozkazu měl totiž ještě večer urazit dvacet mil a na štěstí měl stejnou cestu, jakou se chtěl ubírat i Josef. Proto se chopil příležitosti a nabídl Josefovi koně svého pána – ačkoliv měl výslovný rozkaz, že nic takového nesmí dělat – a Josef jeho nabídku rád přijal. A tak spolu družně popíjeli, a když bylo po bouřce, vydali se na cestu společně.

KAPITOLA DVANÁCTÁ

**Obsahuje mnoho překvapujících dobrodružství,
jež cestou potkala Josefa Andrewse a jimž ti, kdo
nikdy necestovali dostavníkem, asi stěží uvěří**

Cestou se nepříhodilo nic pozoruhodného, dokud nedojeli k hostinci, kam měl sluha koně přivést a kam dorazili asi tak ve dvě hodiny po půlnoci. Měsíc svítil velmi jasně, Josef tedy svému známému nabídl pintu vína, poděkoval mu za laskavé zapůjčení koně a vydal se na další cestu pěšky, ačkoliv ho všemožně přemlouvali, aby tak nečinil.

Neušel ještě víc než dvě míle v čarovné naději, že brzy uzří svou milovanou Fanyнку, když v úzkém úvoze najednou potkal dva chlapy, kteří mu rozkázali, aby zůstal stát a vydal jim peníze. Dal jim ihned všechno, co měl – o něco méně než dvě libry – a řekl jim, že doufá, že budou tak slušní a vrátí mu několik šilinků, aby měl na výdaje, než dojde domů.

Jeden z těch surovců zaklel a odpověděl: „Ano, hned ti něco dáme. Ale nejdřív se svlékni a pak si jdi k čertu!“

„Svlékni se,“ křičel druhý, „nebo ti sakra rozbiju lebku!“ Josef si vzpomněl, že má kabát a kalhoty vypůjčené od přítele a že by se musel stydět, kdyby se měl vymlouvat, proč je nemůže vrátit, a tak odpověděl, že po něm snad nebudou chtít šaty, které stejně za moc nestojí, ale že uváží, jak je v noci zima.

„Je ti zima, co, ty darebáku?“ okřikl ho jeden z lupičů. „Však uvidíš, jak tě zahřeju!“ Zaklel a přistrčil mu k hlavě bambitku

a druhý se v tom okamžiku rozpráhl po Josefovi holí, ale ten se dovedl dobře rozhánět klackem – odrazil ránu svojí holí a oplatil protivníkovi jeho laskavost tak zdařile, že ho povalil jak dlouhého tak širokého na zem. V téže chvíli však dostal od druhého lotra zezadu ránu pažbou bambitky, která ho srazila k zemi a úplně připravila o vědomí.

Lupič, kterého Josef povalil, se zatím vzpamatoval, oba dva začali ubohého Josefa mlátit holemi a neustali, dokud nebyli přesvědčeni, že ho chudáka ubili. Potom ho svlékli úplně do naha, hodili ho do příkopu a odešli se svou kořistí.

Ležel tam, nebožák, dlouho bez hnutí a začínal právě nabývat vědomí, když po silnici jel kolem poštovního dostavníka. Postilion slyšel, jak tam někdo sténá, zastavil koně a řekl vozkovi, že v příkopě jistě leží umírající člověk, poněvadž ho slyší sténat.

„Dej pokoj,“ odpověděl vozka, „máme už tak jako tak zpoždění a není na to kdy, abychom se starali o nějakou mrtvolu.“

Jedna dáma, která slyšela postilionova slova i to sténání, zavolala dychtivě na vozku, aby zastavil a podíval se, co se vlastně děje. Načež vozka postilionovi nařídil, aby sesedl z koně a podíval se do příkopu. Ten uposlechl a pak řekl, že tam sedí nahý člověk, jak ho Pán Bůh stvořil.

„Kriste Pane!“ vykřikla dáma. „Nahý člověk! Jedte dál, můj milý, a nechte ho být!“

Načež z dostavníku vystoupili pánové a Josef je prosil, aby se nad ním smílovali, protože ho lupiči okradli a málem ubili.

„Okradli!“ vykřikl starší pán. „Musíme si tedy co nejvíc pospíšet, jinak nás také okradou!“

Mladý pán, který patřil k právnickému cechu, odpověděl, že měli jet hned dál a neměli si ničeho všímat, ale takhle by se jim mohlo dokázat, že byli poslední, kdo ho viděli – že kdyby náhodou

umřel, mohli by mít popotahování pro vraždu, a proto by snad bylo radno, aby tomu ubožákovi pokud možno zachránili život, už ve svém vlastním zájmu, neboť kdyby umřel, nemohla by je aspoň porota nařknout, že ujeli, aby se nemuseli před ní zodpovídat. Vyslovil tedy názor, že by toho muže měli vzít do dostavníku a odvézt do nejbližšího hostince.

Dáma trvala na tom, aby ho do dostavníku nebrali, a prohlásila, že jestli ho přece vezmou s sebou, pak ona vystoupí, poněvadž by raději zůstala tam na místě až do smrti, než aby jela s naháčem.

Vozka namítal, že nemůže dovolit, aby ho vzali dovnitř, ledaže by mu někdo zaplatil šilink, když ho sveze ty čtyři míle.

Oba páni však odmítli platit. Ale právník (který se bál, aby z toho sám neměl nějakou nepříjemnost, kdyby tam ubožáka nechali v takovém stavu) řekl, že v takových věcech nikdy opatrnosti nezbývá a že se pamatuje na velice neobyčejné podobné případy z knih. Pohrozil vozkovi, že se mu povede zle, jestli toho nebožáka nevezme do dostavníku, neboť kdyby zemřel, byl by vozka jistě nařčen z vraždy, ale kdyby zůstal na živu a podal na vozku žalobu, že by se pak sám rád ujal jeho obhajoby.

Tato slova měla zřejmý účinek na vozku, který dobře znal pána, jenž je vyřkl. Starý pán, o němž jsme se už zmínili, si pomyslel, že mu naháč poskytne bohatou příležitost, aby se před dámou pochlubil svými vtipy, a proto se nabídl, že se rád s ostatními složí na korbel piva za svezení, a tak vozka konečně souhlasil, částečně zastrašen hrozbami jednoho pána a částečně zlákan sliby toho druhého a snad také trochu ze soucitu s nebožákem, který tam stál zakrvácený a trásl se zimou. Josef se tedy přiblížil k dostavníku, ale když uviděl dámu, která si držela před očima složený vějíř, rozhodně odmítl nastoupit dovnitř – ačkoliv byl v tak zuboženém stavu – dokud mu nedají něco, čím by mohl dostatečně zakrýt svou

nahotu, neboť by nechtěl seabeméně pohoršit slušné dámy. Takový to byl dokonale cudný mladík, tak mocným vlivem na něho zapůsobil bezúhonný příklad roztomilé Pamelý a pan Adams svým výtečným kázáním.

Ačkoliv bylo v dostavníku několik teplých plášťů, nebylo snadné zdolat nesnáz, kterou Josef způsobil. Oba páni naříkali, že je jim zima a že mu nemohou půjčit ani jediný kus šatstva. Vtipný pán prohlásil se smíchem, že košile je bližší než kabát, a vozka, který měl pod sebou složené dvě teplé pláštěnky, nechtěl půjčit ani jednu, aby se mu nezašpinila od krve. Lokaj dámy žádal, aby ho omluvili z téhož důvodu, což dáma schvalovala, ačkoliv se naháče tolik hrozila. Chudák Josef, který umíněně trval na svém cudném rozhodnutí, byl by tam pravděpodobně musel zahynout, kdyby si postilion (kterého později deportovali na plantáže za trest, že vykradl kurník) nebyl dobrovolně svlékl plášť, svůj jediný teplý oděv, a přitom se svatosvatě dušoval – což mu cestující vytkli – že by raději celý život jezdil na předním koni jen v košili, než by tam svého bližního nechal v takovém zuboženém stavu.

Josef si plášť oblékl a pak ho posadili do dostavníku, který se zas rozjel. Nebohý Josef prohlásil, že je mu strašná zima, což vtipnému pánovi poskytlo příležitost, aby se dámy zeptal, jestli by mu nemohla posloužit douškem kořalky. Odpověděla náramně zlostně, že se diví, jak se jí může takhle ptát, a ujistila ho, že něco takového jakživa nevzala do úst.

Právník se vyptával na podrobnosti loupežného přepadení, když tu najednou dostavník zastavil, jeden z těch surovců vstřčil dovnitř bambitku a chtěl na cestujících peníze, které mu ochotně vydali. Ustrašená dáma mu dala i stříbrnou lahvičku, asi tak na půl pinty, z níž si ten lotr přihnul, připil dámě na zdraví a prohlásil, že tak dobrou kořalku ještě jakživ nepil. Dáma potom společnost

ujišťovala, že to omylem zavinila její komorná, neboť měla rozkaz, aby lahvičku naplnila toaletní vodou.

Jakmile lupiči zmizeli, řekl cestujícím advokát (který patrně měl pod sedadlem dostavníku pouzdro s pistolemi), že kdyby se to bylo stalo za dne a kdyby se byl mohl dostat k svým bambitkám, nebyl by se nechal oloupit. Začal rovněž vykládat, jak často potkal lupiče, když cestoval koňmo, ale jak se ho nikdy žádný neodvážil přepadnout, a závěrem prohlásil, že kdyby se nebyl bál víc o dámu než o sebe, nebyl by se tak snadno rozloučil se svými penězi.

Jak je všeobecně známo, bývají obzvláště obdařeni vtípem lidé s prázdnými kapsami, a tak pán, o jehož důvtipu jsme se už zmínili, začínal být báječně šprýmovný, sotva se rozloučil se svými penězi. Dělal četné narážky na Adama a Evu a začal znamenitě vtipkovat o fíku a fíkových listech, což možná uráželo víc Josefa než kteréhokoliv jiného člena společnosti.

I právník udělal několik velmi dobrých vtípů, ale držel se přitom stále svého oboru. „Kdyby se teď Josef s dámou octli o samotě,“ řekl, „mohl by jí zanechat po sobě památku, protože jeho majetková podstata není zatížena žádnou dlužnou pohledávkou. Ručím za to, že by si mohl podat k soudu žádost o vrácení držby, čímž by zákonitou cestou získal i nárok na dědickou posloupnost, a já bych mu ochotně hned tady v dostavníku sepsal takovou pevnou smlouvu, že by mu jeho nárok nemohl nikdo upřít.“ Nažvanil ještě spoustu podobných hloupostí a nedal pokoj, dokud dostavník nepřijel k hostinci, kde byla vzhůru jen jedna služebná, která čekala, aby vozku obsloužila studeným masem a kořalkou. Josef si přál vystoupit a žádal, aby mu přichystala postel, což mu služebná ochotně slíbila. Byla to dobrosrdečná děvečka a ne tak stydlivá jako prve dáma, a tak přihodila na oheň velkou otýpku, dala Josefovi teplý plášť, který patřil jednomu z podomků, a vybídla ho,

aby se posadil a ohřál, než mu připraví postel. Vozka zatím využil příležitosti a došel k ranhojičovi (který bydlel o několik domů dál), potom cestujícím připomněl, že mají zpoždění, a když se rozloučili s Josefem, začal je všemožně pobízet k odjezdu.

Děvče za chvíli odvedlo Josefa na lože a slíbilo mu, že se přimluví, aby mu někdo půjčil košili. Podle toho, jak byl celý zakrvácený, se však domnívalo (jak později vyprávělo), že ten muž musí každou chvíli umřít, a proto honem běželo pro ranhojiče, který už byl zatím napolo oblečený, neboť se obával, že se dostavník převrhl a někdo z panstva je raněný. Jakmile však děvče ranhojiči u okna řeklo, že to je jen chudý pěší pocestný, kterého obrali o všechno, co měl, a ještě ho málem ubili, vyplínil ji, že ho tak časně budí, svlékl si zas šaty a docela klidně si lehl do postele a usnul.

Jitřenka už začínala nad kopci ukazovat svá kvetoucí líčka a miliony opeřených zpěváků vesele spustily sborem chvalozpěvy, tisíckrát líbeznější než ódy nějakého poety laureáta, jimiž začaly opěvovat den i zpěv – v té chvíli vstal hostinský pan Tahák z postele, a když se od služebné dověděl o loupeži a že má v domě zuboženého nahého hosta, kroutil nad tím hlavou, vzkřikl: „Den začíná náramně pěkně!“ a nařídil děvčeti, aby hostu doneslo jeho vlastní košili.

Zatím se probudila i paní Taháková a marně vztáhla ruce, aby sevrhla v náručí nepřítomného manžela, když tu děvče vešlo do pokoje.

„Kdo je to? Bětka?“

„Ano, madam.“

„Kde je pán?“

„Venku, madam. Poslal mě pro košili, chce ji půjčit nahému chudákovi, kterého okradli a málem zabili.“

„Jen se opovaž, děvko, a některé se dotkni!“ vykřikla paní Taháková. „To by bylo pěkné, aby pán bral do hostince nahé tuláky a ob-

lékal je do svých šatů! Takové věci nestrpím! Jestli se tady něčeho jen dotkneš, hodím ti na hlavu nočník. Jdi a pošli sem pána!“

„Ano, madam,“ odpověděla Bětko.

Jakmile přišel, hostinská spustila: „Co tě to k čertu napadá, Taháku? Já ti budu kupovat košile a ty je budeš půjčovat prašivým darebákům?“

„Má milá, vždyť je to takový ubožák!“ namítl pan Tahák.

„Já vím, že to je ubožák,“ řekla, „ale co nám k čertu je do takových ubožáků? Však se podle zákona na ně naplatíme až dost! Brzy bude za naše peníze třicet nebo čtyřicet takových ubožáků chodit v červených kabátech!“

„Má milá, vždyť ho okradli o všechno, co měl!“ vykřikl Tahák.

„No, a kde tedy vezme peníze, aby zaplatil účet?“ zeptala se. „Proč takový chlap nejde do obyčejné hospody? Jakmile vstanu, hned ho vyhodím, to tě ujišťuju!“

„Má milá, vždyť bys to nemohla udělat už jen z lidskosti!“ namítl.

„Já ti na tvou lidskost s..u!“ odsekla. „Lidskost nám káže, abychom se starali o sebe a svoje děti, a já se pro tu tvou lidskost nenechám přivést na mizinu, to tě ujišťuju!“

„No, má milá, až vstaneš, zaříd' to, jak chceš, však víš, že ti nikdy neodmlouvám.“

„To ne! Ale kdyby mi odmlouval sám ďábel,“ odsekla, „já bych se postarala, aby mu tady v domě bylo brzy tak horko, že by tu nevydržel!“

Takto spolu rozmlouvali skoro půl hodiny a Bětko si zatím vypůjčila košili od podomka, který patřil mezi její miláčky, a oblékla ji chudákovi Josefovi. Rovněž ho konečně navštívil ranhojič, který mu vymyl a obvázal rány, a pak šel panu Tahákovi říci, že jeho host je velice nebezpečně ohrožen na životě a málem už není naděje, že by se mohl uzdravit.

„To je nadělení!“ vykřikla paní Taháková. „Tys nám pěkně nadrobil! Ještě mu snad budeme muset vystrojit pohřeb na vlastní útraty!“

Tahák byl sice lidumil, ale byl by dal nevím co za to, kdyby se byl jeho host klidně ubytoval v kterémkoliv jiném hostinci v království, a tak odpověděl: „Má milá, já za to přece nemohu! Přivezli ho sem v dostavníku a Bětka ho uložila do postele, ještě než jsem vstal.“

„Však já jí ukážu!“ vykřikla.

Načež zpola oblečená a s druhou polovinou oděvu v podpaždí vyběhla z pokoje a začala se shánět po nebohé Bětce, zatím co se Tahák s ranhojičem šli podívat na chudáka Josefa, neboť se ho chtěli dopodrobna vyptat, jak k té nešťastné nehodě došlo.

KAPITOLA TŘINÁCTÁ

Co se Josefovi přihodilo za jeho nemoci v hostinci a zajímavý rozhovor, který měl s místním farářem panem Barnabášem

Jakmile jim Josef sdělil podrobnosti loupeže a stručně pověděl, kdo je a kam má namířeno, otázal se ranhojiče, zda se obává, že jeho stav je nebezpečný, načež lékař odpověděl velmi upřímně: „Obávám se, že je. Máte velmi rozbourřený a horečný tep, a kdyby se ukázalo, že ta horečka není jen symptomatická, nemohl bych vás zachránit.“

Josef zhluboka vzdychl a zvolal: „Chudinko Fanyňko, kéž bych se dožil toho, abych tě zas uviděl! Ale staň se vůle Boží.“

Ranhojič mu radil, má-li si vyřídit nějaké majetkové záležitosti, aby to udělal co nejdříve, poněvadž sice doufá, že se možná uzdraví, ale přesto pokládá za svou povinnost mu sdělit, že je ve velkém nebezpečí, a kdyby se mu snad následkem zhoubného zavaření žluči horečka rozbourila, začal by třeba brzy blouznit a nemohl by pak sepsat poslední vůli.

Josef odpověděl, že jistě žádný tvor na světě není na tom tak zle jako on, poněvadž byl oloupen o všechno a nemá teď ničehož nic, co by mohl nazývat svým. „Měl jsem takový malý zlatý penízek,“ řekl, „který by mi byl vždycky útěchou v mém trápení, jenže ten mi vzali. Ale věř, Fanyňko, já nepotřebuji nic, co by mi tě připomínalo! Mám tvou milovanou podobu v srdci a odtamtud mi ji žádný lotr nemůže vyrvat.“

Josef požádal o papír a pero, aby mohl napsat dopis, ale nedali mu je a radili mu, aby se hleděl co nejvíc uklidnit. Pak od něho odešli a pan Tahák poslal pro duchovního, aby zaopatřil svátostmi umírajících Josefovou duši, neboť ranhojič neměl vůbec naději, že by se mu podařilo zachránit jeho tělo.

Pan Barnabáš (neboť takto se duchovní jmenoval) přišel ihned, jakmile pro něho vzkázali. Nejdříve s hostinskou popil čaje, potom vypil s hostinským mísu punče a teprve pak šel nahoru do pokoje, kde ležel Josef, ale viděl, že spí, a tak se vrátil ještě na skleničku. Jakmile ji dopil, znovu se tiše přikradl ke dveřím Josefovy ložnice, otevřel je a slyšel, jak nemocný vede tuto samomluvu:

„Ach, má zbožňovaná Pameló! Má přectnostná sestro! Jen ty jsi mi přispěla svým příkladem, že jsem odolal všem svodům bohatství a krásy a že jsem si uchoval čistou a neposkvřněnou ctnost pro svou drahou Fanyнку, kdyby se nebesům zlíbilo, abych se někdy octl v jejím náručí. Žádné bohatství, ani pocty, ani rozkoše nám nemohou nahradit ztracenou nevinnost. Copak nám ona samojediná neskýtá větší útěchu než všechny poklady světa? Co jiného než nevinnost a ctnost by mohlo dát útěchu takovému nebohému chudákovi, jako jsem já? Jen pro ně mi je milejší toto bolestné lože nemocného než všechny rozkoše, jichž jsem mohl užívat v loži své paní. Jen pro ně mohu beze strachu očekávat smrt, a ačkoliv Fanyнку miluji tak, jak žádný muž na světě ještě ženu nemiloval, mohou mě ony naučit, jak se mám bez reptání podřídit vůli Boží. Ó ty půvabné, rozkošné stvoření! Kdyby se nebesům bylo zlíbilo, abych tě sevřel v náručí, i největší chudoba a ponížení byly by pro mne rájem. Byl bych s tebou mohl žít v nejbědnější chaloupce a nikomu na světě bych nebyl záviděl paláce, lahůdky a bohatství. Ale musím tě opustit, musím tě navždy opustit, můj nejdražší anděle! Musím pomýšlet na onen svět a modlím se z celého srdce, abys našla útěchu na tomездеjším.“

Barnabáš si pomyslel, že už slyšel dost, a tak šel dolů a řekl Tahákovi, že jeho hostu nemůže prokázat žádnou službu, poněvadž se mu prý v hlavě už všechno mate a celou tu dobu, co byl u nemocného v pokoji, blábolil prý jen samé nesmysly.

Ranhojič přišel odpoledne znovu a prohlásil, že podle jeho zjištění má nemocný ještě větší horečku než ráno, ale neblouzní – ačkoliv pan Barnabáš prý je jiného mínění – neztratil ani na chvíli jasné vědomí od té chvíle, co ho přivezli do hostince.

Vzkázali tedy znovu pro pana Barnabáše a dalo jim velkou práci, než ho přemluvili, aby přišel zas. Sotva vstoupil do pokoje, řekl Josefovi, že se přišel za něho pomodlit a připravit ho na onen svět, a proto především doufá, že Josef už činil pokání ze všech svých hříchů.

Josef odpověděl: „Doufám, že ano, ale je jedna věc, o které nevím, jestli je to hřích. Je-li tomu tak, mám strach, že bych musel zemřít v hříchu. Musím totiž opustit mladou ženu, kterou něžně miluji, a je mi to tak líto, že mi to div neutrhne srdce.“

Barnabáš ho ubezpečoval, že každé reptání proti Boží vůli patří k nejtěžším hříchům, jakých se člověk může dopustit, a napomínal ho, že by měl zapomenout na všechny tělesné chťiče a obrátit mysl k lepším věcem.

Josef namítl, že na tomtoездеjším světě ani na onom příštím by nikdy nemohl zapomenout na svou Fanyнку, a pomyšlení, že se s ní má navždy rozloučit, ho sice rmoutí, ale ani tolik netrápí jako strach, jak bude Fanyнка trpět, až se doví o jeho neštěstí.

Barnabáš řekl, že takový strach je důkazem velice hříšné nedůvěry a malomyslnosti, a proto je nutno, aby se Josef oprostil od všech lidských vášní a upjal se srdcem k Bohu.

Josef odvětil, že by to učinil rád a že by mu byl vděčný, kdyby mu v tom přispěl na pomoc.

Barnabáš prohlásil, že se tak musí stát přispěním Boží milosti. Josef ho znovu prosil, aby ho poučil, jak by toho dosáhl.

Barnabáš odpověděl: „Modlitbou a vírou.“ Pak se ho zeptal, zda odpustil těm lupičům.

„Obávám se, že to je nad mé síly, poněvadž nic by mě nemohlo tak potěšit, jako kdybych se dověděl, že ty lupiče chytili,“ řekl Josef.

„To je věc světské spravedlnosti!“ okřikl ho Barnabáš.

„Je,“ připustil Josef, „ale kdybych se měl ještě někdy s nimi setkat, obávám se, že bych se na ně vrhl a že bych je i zabil, kdybych mohl.“

„Zabít zloděje se bezpochyby nepřítčí zákonu,“ odpověděl Barnabáš, „ale můžete mi říci, že jim odpouštíte jako křesťan?“

Josef se chtěl dovědět, co takové odpuštění vlastně znamená.

„To znamená,“ odvětil Barnabáš, „že jim odpouštíte jako – jako – že jim odpouštíte jako – že jim zkrátka odpouštíte jako křesťan.“

Josef prohlásil, že jim odpouští, jak dovede.

„Dobrá, dobrá, to stačí,“ řekl Barnabáš a pak se ho zeptal, zda se snad rozpomíná ještě na nějaké hříchy, z kterých se nekál, a jestliže ano, vybídl ho, aby se z nich honem kál, co nejrychleji, aby pak spolu mohli přeříkat několik modliteb.

Josef odpověděl, že si už nemůže vzpomenout na žádné těžké hříchy, kterými by se byl provinil, a že těch, kterých se dopustil, upřímně lituje.

Barnabáš řekl, že to stačí, a pak se začal modlit, jak nejrychleji dovedl, protože dole ve výčepu na něho čekala společnost a bylo tam už schystáno všechno k přípravě punče, ale nikdo nechtěl vymačkat šťávu z pomerančů, dokud tam nebude Barnabáš.

Josef si naříkal na velkou žízeň a požádal o trochu čaje, což Barnabáš vyřídil paní Tahákové, ale ta odpověděla: „Zrovna jsem ho dopila a nikdo nemůže chtít, abych se bryndala s čajem celý den!“ Nařídila však Bětce, aby donesla nahoru trochu slabého piva.

Bětko její rozkaz vykonala, ale sotva se Josef napil piva, řekl, že by mu po něm mohla stoupnout horečka a že má velkou chuť na čaj. Dobrosrdečná Bětko na to odpověděla, že čaj dostane, kdyby pro něj měla dojít třeba na konec světa. Pak odešla a přinesla mu trochu čaje, za nějž zaplatila z vlastní kapsy. A teď na chvíli opustíme Bětku i Josefa a zabavíme čtenáře jinými věcmi.

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ

Plná dobrodružství v hostinci, jež následovala jedno za druhým

Zatím nastal soumrak, a tu přijela do hostince vážná osobnost, svěřila svého koně podomkovi a šla rovnou do kuchyně, objednala si tabák do dýmky a posadila se u ohniště, kde se už shromáždilo i několik jiných osob.

Mluvílo se jen o loupeži, spáchané předešlého večera, a o zuboženém chudákovi, který ležel nahoře v hrozném stavu, jak jsme už viděli. Paní Taháková řekla, že se diví, co to k čertu Toma Práskače napadá, vozit jim do domu takové hosty, když je na silnici tolik hospod, kam ti lidé patří – vždyť kdyby ten chlap umřel, musela by mu přece zaplatit pohřeb farnost. Dodala, že mu hned tak není něco vhod, nechce pít nic jiného než čaj. Bětka, která se právě vrátila, neboť už splnila své lidumilné poslání, prohlásila, že podle jejího přesvědčení je to jistě urozený pán, poněvadž tak jemnou pleť jakživa neviděla.

„Vzal ji ďas!“ odsekla paní Taháková. „Ať ji má jakou chce, tou nám účet nezaplatí. Já o to vůbec nestojím, aby takoví urození pánové jezdili k ‚Draku‘!“ (Toho měl hostinec patrně ve znaku.)

Pán, který přijel před chvílí, projevil velké dojetí nad utrpením zmíněného ubožáka, neboť pozoroval, že se nedostal do nejsoucitinějších rukou. A věru, i kdyby paní Taháková nebyla prozradila svou milou povahu, postarala se sama příroda, aby se jí zračila v obličeji tak výrazně, jak to nikdy nedokázal na obraze ani Hogarth.

Postavu měla malou, hubenou a pokřivenou, čelo uprostřed vyboulené, ale o něco níže zas proláklé až ke kořeni nosu, který

byl ostrý a červený a byl by jí přečníval až přes ústa, kdyby jí ho příroda nebyla na konci ohnula vzhůru. Její rty byly jako dvě fláky kůže, a když promluvila, stahovaly se jako měsíc. Bradu měla špičatou a tváře bezmasé, jen samou kůží, z níž pod zarudlýma očkami trčely dvě kosti, které je téměř zacláněly. A k tomu byl její hlas podivuhodně přizpůsoben myšlení a cítění, jež měl sdělovat, neboť byl hrubý a drsný.

Je těžko říci, zda ten pán pocítil větší nelibost vůči hostinské či soustrast s jejím nešťastným hostem. Vyptával se velice vážně ranhojiče, který zatím přišel do kuchyně, zda vůbec doufá, že se ten nebožák uzdraví. Prosil ho, aby se o to všemožně přičinil, a řekl, že je povinností lidí všech povolání vynaložit *gratis* všechn svůj um, aby pomohli chudým a potřebným. Ranhojič odpověděl, že nemocnému poskytne všechnu potřebnou péči, ale obává se, že by mu nebyli nic platní ani všichni ranhojiči v Londýně.

„Prosím vás, pane, jaká má vlastně zranění?“ otázal se pán.

„Copak vy se v takových věcech vyznáte?“ ptal se ho ranhojič a mrkl přitom na paní Tahákovou.

„Ano, mám tak trochu ponětí o ranhojičství,“ odpověděl pán.

„Tak trochu – he-he-he!“ smál se mu ranhojič. „To věřím, že jen tak trochu!“

Celá společnost je pozorně poslouchala, neboť čekala, že doktor, který dovedl být hodně jizlivý, toho pána usadí.

Spustil tedy s vítězným obličejem: „Patrně jste, pane, hodně cestoval?“

„Ani ne,“ odpověděl pán.

„Aha! Máte tedy snad praxi v nemocnicích?“

„Nemám, pane.“

„Hm, ani to ne? Jestli smím být tak smělý, pane, dovolte, abych se zeptal, kde jste tedy vzal své ranhojičské vědomosti?“

„Pane, já netvrdím, že toho vím moc,“ odpověděl pán, „ale to, co vím, mám z knih.“

„Z knih!“ vykřikl doktor. „To jste asi četl Galena a Hippokrata?“

„Nečetl,“ přiznal se pán.

„Cože!“ podivil se doktor. „Rozumíte ranhojičství a nečetl jste Galena ani Hippokrata?“

„Pane,“ hájil se druhý, „je jistě hodně ranhojičů, kteří ty autory jakživi nečtli.“

„To je možná pravda,“ připustil doktor, „ale měli by se stydět. Jenže já mám vzdělání, a tak je umím nazpaměť a moc málokdy je nemám u sebe v kapse.“

„Jsou to pořádně velké knihy,“ podotkl pán.

„No, já asi vím líp než vy, jak jsou velké,“ odsekl doktor, při čemž zamrkal a celá společnost se rozchechtala.

Doktor se pak ještě vítězněji pána zeptal, jestli se vyzná v lékárnictví zrovna tak dobře jako v ranhojičství.

„Skoro líp,“ odpověděl pán.

„No, dost možná,“ řekl doktor a zamrkal. „Vždyť já také trochu rozumím lékům.“

„Škoda, že se v nich také tak trochu nevyznám jako vy, doktore,“ prohlásil Tahák, „aspoň bych pak už nemusel chodit v zástěře.“

„Věřte mi, hostinský,“ chlubil se doktor, „že ačkoliv to říkám já, je tady kolem dokola na dvacet mil málo lidí, kteří dovedou líp srazit horečku. *Veniente accurrite morbo* – to je moje metoda. Předpokládám, pane kolego, že umíte latinsky?“

„Trochu,“ řekl pán.

„Ale já vás ujišťuji, že také umím řecky. *Ton dapomibominos poluflosboio Thalasses!* Jenže tyhle věci jsem už skoro zapomněl – kdysi jsem uměl odříkávat Homéra zpaměti.“

„Kdepak, na našeho doktora si hned tak někdo nepřijde!“ prohlásila hostinská, čemuž se všichni dali do smíchu.

Pán, který neměl žerty vůbec rád, přesto klidně doktorovi dovolil, aby se těšil ze svého vítězství, jež doktora vskutku náramně uspokojilo. Pán ho už dostatečně vyzkoušel, kolik toho ví, a tak mu řekl, že se sdostatek přesvědčil, jak velice je učený a nadaný, ale že by mu byl vděčný, kdyby mu pověděl své mínění o stavu toho nemocného nahoře.

„Pane,“ odpověděl doktor, „je to vlastně hotová mrtvola. Kontuse na hlavě perforovala vnitřní membránu occiputu a radikálně zpřetrhala maličký neviditelný nerv, který je přirostlý k pericranii. Ten stav je provázen horečkou, která byla z počátku symptomatická, ale teď je pneumatická. Nakonec z toho nemocný dostal delirium nebo delerium, jak říká prostý lid.“

Pokračoval dál ve svém učeném výkladu, když ho najednou vyrušil ohromný hluk. Několik mladíků ze sousedství chytilo jednoho ze zlodějů a přivedli ho do hostince. Bětká s tou novinou běžela nahoru k Josefovi, který prosil, aby zloděje dobře prohlédali, jestli u sebe nemá zprohýbaný zlatý penízek na pentličce, o kterém by mohl přísahat, že by jej poznal mezi všemi poklady největších boháčů na světě.

Ačkoliv ten chlap tvrdil, že je nevinný, dav ho horlivě prohlédal a za chvíli u něho mimo jiné věci našel zmíněný penízek. Jakmile jej Bětká spatřila, vyrvala jim jej z rukou a donesla Josefovi, který penízek nadšeně a radostně chytil, přitiskl na prsa a prohlásil, že teď může spokojeně umřít.

Za chvíli přišlo ještě několik jiných lidí s ranečkem, který našli v příkopě a v němž bylo Josefovo šatstvo, z něhož ho zloději vysvlékli, i jiné věci, o které ho oloupili.

Sotva cizí pán spatřil jeho kabát, prohlásil, že tu livrej zná, a ptal se, zda byl ukraden tomu ubožákovi nahoře, a jestliže tomu tak je, pak by si s ním rád pohovořil, poněvadž velmi dobře zná rodinu, jejíž služebnictvo tu livrej nosí.

Bětko ho tedy dovedla nahoru. Ale čtenáři, jak asi byli oba překvapeni, když pán viděl, že nemocný v posteli je Josef, a když Josef spatřil tvář svého dobrotivého přítele, pana Abrahama Adamse!

Byla by to opovážlivost, kdybych zde uváděl jejich rozmluvu, která se hlavně točila kolem věcí, jež jsou čtenáři už známé. Jakmile totiž kaplan Josefa upokojil, pokud šlo o výtečné zdraví jeho Fanyňky, začal se velice zvědavě vyptávat na podrobnosti nešťastné nehody, která ho stihla.

Proto se vraťme do kuchyně, kde se zatím shromáždila nejrozdělnější společnost ze všech místností v hostinci, stejně jako ze sousedství, neboť lidem vždycky působí velké potěšení, mohou-li se podívat na zloděje.

Když pan Tahák viděl tak velké shromáždění, začal si radostně mnout ruce, neboť doufal, že se všichni vbrzku usadí v několika oddělených místnostech, aby si při víně pohovořili o tom loupežném přepadení a připili na zdraví všem poctivcům. Jenže na neštěstí paní Taháková obyčejně na všechno pohlížela trochu obráceně, a tak začala nadávat na lidi, kteří jí toho chlapa přivedli do domu. Manželovi řekla: „Z toho asi náramně zbohatneme, když budeme hostit samé žebráky a zloděje!“

Zatím dav přestal prohledávat chyceného zloděje, neboť u něho nemohl nalézt nic, co by ho mohlo usvědčit. Dav by se byl docela rád spokojil jakožto důkazem nalezeným šatstvem, ale ranhojič prohlásil, že by tím lupiče nemohli usvědčit, poněvadž šatstvo nebylo nalezeno u něho, s čímž Barnabáš souhlasil, jenom dodal, že to jsou *bona waviata* a patří tedy majiteli panství.

„Cože?“ podivil se ranhojič. „Jak můžete říci, že tyhle věci patří majiteli panství?“

„Mohu!“ vzkřikl Barnabáš.

„Já to tedy popírám,“ prohlásil ranhojič. „Co může mít majitel panství s tímhle případem společného? Copak mi bude někdo tvrdit, že když člověk něco najde, není to jeho?“

„Jednou jsem slyšel,“ ozval se z kouta starý muž, „jak soudce Moudrý říkal, že kdyby všichni měli pravdu, patřilo by všechno, co se najde, panu králi v Londýně.“

„To je možná v určitém smyslu správné,“ řekl Barnabáš, „protože zákon dělá rozdíl mezi věcmi ukradenými a věcmi nalezenými. Něco totiž může být ukradeno a nemusí to vůbec být nalezeno, a něco může být nalezeno a nemusí to vůbec být ukradeno, kdežto věci ukradené i nalezené jsou *waviata* a patří majiteli panství.“

„Pak je tedy majitel panství přechovavač kradených věcí,“ prohlásil doktor, čemuž se dali všichni do smíchu a první ze všech on.

Zatím chycený zloděj stále tvrdil, že je nevinný, a poněvadž proti němu neměli usvědčující důkazy, podařilo se mu málem získat na svou stranu Barnabáše, ranhojiče, Taháka a několik jiných, ale Bětka je upozornila, že zapomněli na zlatý penízek, který odnesla nahoru nemocnému, a ten chce odpřisáhnout, že by jej poznal i mezi milionem, ba dokonce mezi deseti tisíci. To okamžitě zvrátilo vážky mínění proti zlodějovi a všichni najednou usoudili, že je vinný. Proto se rozhodli, že ho na noc zavřou a časně ráno předvedou k soudci.

KAPITOLA PATNÁCTÁ

**Vyprávění, jak se paní Taháková dala trochu obměkčit
a jak pan Barnabáš a ranhojič horlivě připravovali
obžalobu proti zlodějovi – zároveň pojednání
o příčinách jejich horlivosti, stejně jako mnohých
jiných osob, které nevystupují v tomto příběhu**

Bětka řekla své paní, že nemocný nahoře je podle jejího přesvědčení větší pán, než za jakého ho považovali, poněvadž si všimla, že má nesmírně bílou pleť a hebké ruce a mimo to je velice důvěrný s tím cizím pánem. Dodala, že jsou jistě moc dobří známí, ne-li příbuzní.

Přísnou paní Tahákovou to poněkud usmířilo. Prohlásila: „Bůh chraň, abych se vyhýbala křesťanským povinnostem, když už toho nemocného pána k nám přivezli! Nemám ovšem ráda tuláky, ale dovedu politovat každého nešťastníka, ať je to ten nebo ten.“

Tahák řekl: „Je-li ten pocestný urozený pán, ačkoliv u sebe teď nemá peníze, jistě nám později zaplatí. Můžeš mu tedy dávat všechno na úvěr.“

Paní Taháková odpověděla: „Mlč, hlupáku, nepoučuj mě, já vím, co mám dělat! Toho pána jistě z celého srdce lituji, že ho stihlo takové neštěstí, a doufám, že ten lotr, který s ním zacházel tak surově, bude určitě viset. Bětko, jdi se podívat, jestli něco nepotřebuje. Bůh chraň, aby měl v mém domě něčeho nedostatek.“

Barnabáš a ranhojič šli nahoru k Josefovi, aby se podívali na ten zlatý penízek. Stěží Josefa přiměli, aby jim jej ukázal, ale žádnými

prosbami se nenechal přinutit, aby jim jej vydal. Potvrdil však, že je to ten, který mu byl ukraden, a Bětka byla ochotna přísahat, že byl nalezen u zloděje.

Zbývala jediná nesnáz, a to jak zlatý penízek ukázat soudci. Zdálo se nemožné, že by jej k soudci odnesl Josef, a nebylo moc pravděpodobné, že by mu jej mohli vzít, neboť si jej přivázal pentličkou kolem zápěstí a slavnostně přísahal, že jej od něho nikdo nedostane jinak než násilím. Pan Adams zaťal pěst, o málo menší než volský kotník, a prohlásil, že ho v tom rozhodnutí bude podporovat.

Při té příležitosti vznikl o usvědčujícím důkazu spor, jež zde není nutno uvádět, načež ranhojič obvázal Josefovi hlavu a znovu tvrdil, že jeho stav je krajně nebezpečný, ale nakonec se zatvářil velmi důležitě a dodal, že začíná trochu doufat, že mu pošle léčivé uspávací kapky a ráno se zas přijde na něho podívat. Potom s Barnabášem odešel a nechal Josefa o samotě s panem Adamsem. Adams Josefovi vysvětlil, proč se vydal na cestu do Londýna – že by totiž chtěl vydat tři svazky svých kázání, k čemuž mu dal podnět inzerát (jak řekl), který měla nedávno v novinách jedna knihkupecká firma, jež nabízela, že zakoupí jakékoliv nabídnuté rukopisy za cenu, kterou sjedná přímo s autorem. Domníval se, že by mohl takto získat dost velké peníze, které velmi nutně potřeboval pro svou rodinu, ale prohlásil, že v tomto stavu Josefa neopustí, a nakonec mu řekl: „Mám v kapse devět šilinků a tři a půl pence a můžeš s nimi nakládat, jak ti je libo.“

Josef zaslzel nad laskavostí faráře Adamse a prohlásil, že má teď další důvod, aby chtěl zůstat na živu, poněvadž by takovému dobrému příteli rád projevil vděčnost.

Adams ho utěšoval a řekl mu: „Je mi jasné, že ten ranhojič vůbec ničemu nerozumí a chce si jen získat zásluhu, když tě vyléčí, ačko-

liv vidím, že tvé zranění na hlavě není vůbec nebezpečné, a jsem přesvědčen, že nemáš horečku. Nepochybuji, že za den nebo za dva se už budeš moci vydat na cestu.“

Jeho slova Josefa velice povzbudila. Řekl, že ho pohmožděniny sice velice bolí, ale nemá důvod, aby se domníval, že má poškozenou některou kost nebo nějaké vnitřní zranění, až na to, že je mu nějak divně od žaludku, ale že neví, jestli to není od toho, že už víc jak čtyřicet hodin neměl v ústech ani sousto. Když byl dotázán, má-li vůbec chuť k jídlu, odpověděl, že má. Farář Adams ho tedy žádal, aby řekl, nač by měl největší chuť, zda na sázené vejce nebo slepičí polévku. Josef odpověděl, že by mu chutnalo obojí, ale že má jaksí nejvíc chuť na kus vařeného hovězího s kapustou.

Adams měl radost, neboť to dokonale potvrzovalo jeho domněnku, že Josef vůbec nemá horečku, ale radil mu, aby na noc radši snědl něco lehčího. Dostal tedy králíka nebo kuře, to se mi bohužel nepodařilo s určitostí zjistit. Potom ho na rozkaz paní Tahákové přestěhovali na lepší postel a oblékli mu košili jejího manžela.

Časně ráno přišli do hostince Barnabáš a ranhojič, aby dali zloděje předvést k soudci. Celou noc se dohadovali, jakým způsobem by se měli zmocnit zlatého penízku, aby jej mohli předložit jako důkaz proti zloději, neboť oběma jim na té věci nesmírně záleželo, ačkoliv ani jeden, ani druhý nemohl mít ze soudního stíhání žádný prospěch – ten člověk přece žádnému z nich nikdy osobně neublížil, a ani jednoho, ani druhého nikdy nikdo nepodezříval, že by jim zájem veřejnosti tolik ležel na srdci, aby zdarma poskytl nějaké kázání nebo dávku nějakého léku.

Abychom tedy čtenáři co nejvíc pomohli vysvětlit si jejich horlivost, musíme mu sdělit, že v oné farnosti na neštěstí nebyl žádný právník, a tak se ti dva doktoři, duchovních a tělesných věd, ustavičně přeli, který z nich se líp vyzná ve vědě, v níž sice ani

jeden z nich neměl odborné vzdělání, ale oba si činili stejný nárok na to, že mohou navzájem potírat své názory. Oba vedli tyto spory s velkým vzájemným opovržením a málem tím způsobili, že se lidé ve farnosti rozdělili na dva tábory. Pan Tahák a jedna polovina farníků se klonili na stranu ranhojičovu, paní Taháková s druhou polovinou byla při farářovi. Ranhojič čerpal své vědomosti z neocenitelných pramenů, zvaných Právnická kapesní příručka a Právnické tabulky pana Jacoba, kdežto Barnabáš se zas plně spoléhal na Woodovy Instituce. Jak se často stávalo, rozcházel se ti dva učené muži i tentokrát v názoru na postačitelnost důkazu. Doktor byl toho mínění, že stačí služčina přísaha, aby byl zloděj usvědčen i bez předložení zlatého penízku, kdežto farář *è contra, totis viribus*. A tak touha, aby se svými schopnostmi pochlubili před soudcem a celou farností, je jediná pohnutka, kterou můžeme objevit jako příčinu, proč oba tak horlivě předstírali zájem o veřejnou spravedlnost.

Ó, jak je zneuznávána moc Ješitnosti a jak zřídka bývá rozpoznáno její působení! Jak šelmovsky dovede lidstvo klamat různým přestrojením! Někdy má škrabošku soucitu, jindy štědrosti, ba dokonce je tak opovážlivá, že si nasadí vznešenou parádní masku, která patří jen hrdinským ctnostem. Ó ty ohavný, zvrácený netvore, kterému kněží spílají, jímž filozofové opovrhují a jež básníci zesměšňují! Je na světě nějaký zpustlý zlotřilec, který by se k tobě veřejně hlásil jako k své známé? – A přece, jak málo je těch, kdo se ti tajně neoddávají, ba dokonce se většina lidí o tebe celý život uchází! Denně se pášou největší zlotřilostí, abys byla ukojena, a není tě ušetřen ani nejsprostší zloděj, ani největší hrdina. Lidé okrádají jednotlivce i drancují kraje často jen proto, aby za odměnu spočinuli v tvém objetí. Pokoušíme se vzít jiným, co nepotřebujeme, nebo odpírat jim, co potřebují, jen abychom ti

zalichotili, ty děvko! Otročí ti všechny naše vášně. Dokonce Lakota není často nic víc než tvá služka a Chlípnost tvá kuplířka. Obávaný Strach před tebou prchá jako zbabělec a Radost a Zármutek před tebou schovávají hlavu.

Ted' si jistě pomyslíš, že ti sice spílám, ale přitom se o tebe ucházím, a že láska k tobě mě ponouká, abych na tebe napsal tenhle jízlivý chvalozpěv. Ale mýlíš se – já si tě necením ani za mák a nebude mě vůbec trápit, kdyby se ti snad podařilo čtenáře přimět, aby tuto vedlejší úvahu odsoudil jako pustý žvást. Ale abych tě přivedl do rozpaků, tedy věz – uvádím ji zde jen proto, že chci tuto krátkou kapitolu prodloužit, a ted' se zas vrátím k svému vyprávění.

KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ

Zlodějův útěk. Zklamání pana Adamse. Příjezd dvou prapodivných osobností a seznámení faráře Adamse s farářem Barnabášem

Jak jsme již řekli, vrátil se Barnabáš s ranhojičem do hostince, aby dali zloděje předvést k soudci, a velice je znepokojilo, když se dověděli o malé nehodě, která je poněkud přivedla do rozpaků. Stalo se totiž, že zloděj utekl – vytratil se skromně v noci, protože nechtěl vzbudit pozornost a po příkladu některých velkých pánů nestál o to, aby se vyznamenal tak, že by na něho lidé ukazovali prstem.

Když se společnost večer odebrala na lože, byl zloděj zavřen v pokoji, kde ho měl hlídat biřic a jeden z mladíků, kteří ho chytili. Před prvním vystřídáním stráží dostali oba hlídači i jejich vězeň velkou žízeň. Hlídači se posléze dohodli, že biřic zůstane na stráží a mladík půjde vzbudit šenkýře, při čemž se ani trochu neobával nebezpečí, neboť biřic byl dobře vyzbrojen a mohl ho též snadno zavolat na pomoc, kdyby se vězeň snad pokoušel dostat se nějak na svobodu.

Nedlouho po tom, co mladík odešel z pokoje, vzal si biřic do hlavy, že by ho zloděj mohl znenadání přepadnout a znemožnit mu tak použití zbraní, obzvláště dlouhé píky (na kterou se nejvíc spoléhal), což by možná ohrozilo jeho vítězství, neboť by pak už nebyl proti zlodějovi ve výhodě. Aby tomu zabránil, vykradl se z pokoje, zamkl dveře a čekal za nimi s napřaženou píkou v ruce,

hotov srazit chudáka vězně k zemi, kdyby se na neštěstí pokusil vylomit dveře.

Kterýsi velký muž objevil (rozhodně bych totiž nechtěl, aby si někdo myslel, že si snad hodlám přivlastnit zásluhu za takový objev), že se lidský život velice podobá hře v šachy, při níž, zatím co se jeden hráč příliš pozorně a bezpečně zajišťuje v jednom místě na šachovnici, může někdy na jiném místě nechat protihráči nestřežený tah. Stejně tomu bývá i v životě, a tak to také dopadlo i v tomto případě, neboť zatím co opatrný biřic tak důmyslně zabezpečil dveře, zapomněl bohužel na okno.

Sotva jeho protihráč-zloděj zpozoroval toto východisko, začal se k němu posunovat, a když zjistil, že se tamtudy snadno dostane ven, vzal si s sebou mladíkův klobouk, bez okolků vyskočil na ulici a pospíšil si pryč.

Mladík se vrátil s dvěma korbami silného piva a trochu ho překvapilo, že vidí biřice u dveří, ale jeho překvapení bylo ještě větší, jakmile dveře otevřel a zpozoroval, že vězeň utekl, a kudy. Upustil pivo, vůbec na biřice nepromluvil kromě několika nadávek od plic, hbitě vyskočil z okna a znovu se pustil za svou kořistí, neboť by byl velmi nerad přišel o odměnu, kterou už pokládal za jistou.

Biřic nebyl v tomto případě zproštěn podezření. Říkalo se, že neměl účast na polapení zloděje, a proto by nebyl měl nárok ani na podíl z odměny, kdyby byl zloděj usvědčen. Ten prý měl v kapse několik guinejí a mimo to prý bylo dost nepravděpodobně, že by se byl biřic provinil takovou nedbalostí, a jeho záminka, proč z pokoje odešel, byla tedy hloupá. Řídil se prý vždycky zásadou, že moudrý člověk za žádných okolností neodmítne peníze, a při každých volbách prý prodal svůj hlas oběma stranám, atd.

Přese všechna taková a mnohá jiná tvrzení jsem však sdostatek přesvědčen o jeho nevině, neboť mě o ní pevně ujišťovali lidé, kteří

byli zpraveni z jeho vlastních úst, což je podle názoru některých našich současníků nejlepší a vlastně jediný pravý důkaz.

Zatím byl už celý dům na nohou, i mnozí jiní se shromáždili v kuchyni, kde se pan Tahák octl v pěkné bryndě, neboť ranhojič prohlásil, že by podle zákona mohl být nařčen ze spoluviny na zlodějově útěku, poněvadž se to stalo v jeho domě. Trochu ho však utěšil názor pana Barnabáše, že k útěku došlo v noci, a proto by takové nařčení bylo neplatné.

Paní Taháková se vyslovila takto: „Můj muž je přece největší hlupák na světě! Copak by někdo jiný nechal na stráži u zloděje takového ožralého a líného pitomce, jako je Tom Bakšiš?“ (Tak se totiž biřic jmenoval.) „Byla bych ráda, kdyby ho usvědčili, ale tak, aby to neublížilo jeho ženě a dětem.“ (Tu se ozval zvonek z Josefova pokoje.) „Honem, Bětko, Honzo, klíčníku, kam jste se k čertu všichni poděli? Copak nemáte uši ani svědomí, že se líp nestaráte o nemocného? Jděte se podívat, co pán chce! Proč nejdeš sám, Taháku? Ale tobě je to jedno, ať si třeba umře, ty necitelné poleno! Kdyby tady u nás někdo bydlel třeba čtrnáct dní a neutratil by tu ani penny, jistě bys ho na to vůbec neupozornil. Podívej se, jestli chce k snídani čaj nebo kávu!“

„Už běžím, má milá,“ křikl pan Tahák.

Pak se ptala ranhojiče a pana Barnabáše, čeho by se chtěli po ránu napít, a oni jí odpověděli, že už mají u ohniště džbán ovocného vína. Necháme je, aby se při něm povесelili, a vrátíme se k Josefovi.

Vstal ráno hezky časně, ale ačkoliv jeho zranění nebylo vůbec nebezpečné, moc ho bolely pohmožděniny, takže nemohl zatím pomýšlet na to, aby se vydal na cestu. Pan Adams, jehož zásoba peněz se citelně ztenčila útratou za večeři a za snídani a nebyla by přežila celodenní vydání, začal tedy uvažovat, jak by si ji mohl ob-

novit. Posléze vykřikl, že má šťastný nápad, jak by si určitě opatřil peníze, ale to by znamenalo, že by se musel i s Josefem vrátit domů, což by ovšem byla maličkost. Potom vzkázal pro Taháka, odvedl si ho do druhého pokoje a řekl mu, že by si potřeboval vypůjčit tři guineje, na které mu může dát plnou záruku. Tahák čekal, že to budou hodinky, prsten nebo něco dvakrát tak cenného, a proto odpověděl, že mu snad bude moci posloužit. Načež Adams ukázal na vak od sedla a s vážnou tváří a slavnostním tónem prohlásil, že v tom vaku má rukopis devíti svazků kázání, která mají určitě hodnotu sto liber, tak jako šilink dvanáct pencí, a že mu jeden ten svazek svěří do zástavy, neboť nepochybuje, že hostinský bude tak poctivý a vrátí mu jej ihned, jakmile dostane peníze zpátky. „Jinak by to pro mne byla ohromná ztráta,“ dodal, „protože každý z těch svazků mi vynese nejméně deset liber, jak mi u nás v kraji řekl jeden ze sousedních duchovních. Sám jsem totiž ještě nikdy nevydal nic tiskem, a tak bych nedovedl přesně zjistit, jakou mají takové věci cenu.“

Tahák, kterého záruka poněkud překvapila, řekl (a bylo v tom trochu pravdy), že neumí posoudit cenu takového zboží a že má opravdu velkou nouzi o peníze.

Adams odpověděl: „Jistě se nebudete rozpakovat a půjčíte mi tři guineje na záruku, která má zaručeně hodnotu nejméně deset liber.“

Hostinský na to řekl: „Myslím, že tolik peněz ani nemám v domě, právě jsem si je chtěl spočítat. Věřím rád, že ty knihy mají ještě větší cenu, a upřímně lituji, že se mi to zrovna nehodí.“ Pak vykřikl: „Už jdu, pane!“, ačkoliv ho nikdo nevolal, a hnál se dolů beze strachu, že si zlomí vaz.

Chudák Adams byl tím zklamáním nesmírně sklíčen a nevěděl, s jakou jinou fintou by to měl zkusit. Honem popadl dýmku, svou

věrnou přítelkyni a utěšitelku ve všech strážnících, opřel se o zábradlí a oddal se úvahám, podněcován povzbuzujícím tabákovým dýmem.

Měl přes paruku navlečenou noční čepičku a na sobě měl krátký kabát, který mu sahal do poloviny kleriky – toto oblečení ještě zdůrazňovalo jeho trochu směšný zjev, neboť měl postavu, která by možná byla upoutala pozornost i těch, kdo nejsou obzvlášť bystří pozorovatelé.

Zatím co v této pozici pokuřoval z dýmky, vjel do dvora kočár se šestisprežím a s početným průvodem. Z kočáru vystoupil mladík s párem honicích psů, načež z kozlíku seskočil druhý mladík a stiskl prvnímu ruku. Pan Tahák ihned odváděl oba pány i se psy do oddělené místnosti a cestou se bavili touto krátkou šprýmovnou rozmluvou:

„Tys mi pěkný kočí, Jacku!“ řekl mladík, který vystoupil z kočáru. „Byl bys nás před chvílí málem převrhl!“

„Vem tě čert!“ odsekl mladík z kozlíku. „Škoda, že jsem ti nezlomil vaz, aspoň bych byl tu námahu ušetřil někomu jinému. Ale bylo by mi bývalo líto těch psů.“

„Dej pokoj, ty čubčí synu!“ odpověděl druhý. „Kdyby nikdo neuměl střílet líp než ty, nebyli by honicí psi k ničemu.“

„Sakra, vsadím se s tebou o pět guinejí za každou ránu,“ řekl ten z kozlíku.

„Za pět guinejí mi můžeš střílet do p – –, ty šibeničníku!“ odsekl druhý.

„Platí,“ odpověděl ten z kozlíku, „beru tě za slovo! Však já tě proženu víc než tvá fena Jenny!“

„Proháněj si takhle svou babičku!“ odbyl ho druhý. „Tady Tahák ti jistě dovolí, aby ses do něho strefoval třeba za šilink!“

„Však já Jeho Blahorodí znám,“ zvolal Tahák. „Nikdo neumí líp střílet koroptve! Každému se občas stane, že se nestrefí, ale kdybych uměl střílet aspoň napolovic tak dobře jako Jeho Blahorodí, nepřál bych si lepší živobytí, než jaké bych mohl mít, kdybych chodil s puškou.“

„Vem vás čert!“ odsekl mladík z kočáru. „Však už teď postřílíte víc zvěře, než zač by mi stála vaše hlava! Tadyhle mám fenu, Taháku, která jakživa nezahlavila ptáka, k sakru!“

„Já zas mám štěně, ještě mu není ani rok, a vsadím se o sto liber, že to je lepší honič pes než ta tvá fena!“

„Platí,“ řekl druhý, „a já se zase s tebou vsadím o sto na svého Plešivce proti Loudovi!“

„To ne,“ vzkřikl ten z kozlíku, „ale já jsem ochoten sázet na svou Jenny proti Plešivci a třeba i proti Hannibalovi!“

„Vem tě čert!“ odsekl mladík z kočáru. „Vsadím se s tebou, na co a o kolik chceš! Jestli se nebojíš, vsadím třeba tisíc na Hannibala proti Loudovi, a hotovo!“

Zatím vešli do hostince a čtenář bude jistě moc rád, když je opustíme a vrátíme se do kuchyně, kde Barnabáš, ranhojič a výběrčí potravní daně seděli při ovocném víně a pokuřovali z dýmek. Přišli tam také sluhové z průvodu mladých pánů, které jsme před chvílí viděli vystupovat z kočáru.

„Tome,“ zvolal jeden z lokajů, „viděl jsem na pavlači faráře Adamse, kouří tam dýmku!“

„Ano,“ odpověděl Tom, „smekl jsem před ním klobouk a farář se mnou mluvil.“

„Ten pán je tedy duchovní?“ ptal se Barnabáš. Když pan Adams přijel, měl totiž vykasanou kleriku.

„Ano, pane,“ odpověděl lokaj, „a takový, jakých je málo.“

„Kdybych to byl věděl dřív,“ řekl Barnabáš, „byl bych se s ním rád seznámil. Já vždycky rád prokážu patřičnou úctu kněžskému stavu. Ale co říkáte, doktore, neměli bychom si vzít oddělenou místnost a pozvat ho tam na mísu punče?“

Návrh byl okamžitě schválen a skutečně, neboť farář Adams pozvání přijal. Oba duchovní se velice zdvořile pozdravili a navzájem se ujišťovali, že mají kněžský stav ve velké úctě. Sotva byli chvíli pohromadě, dali se do řeči o tom, jak jsou desátky nízké, a mluvili o tom celou hodinu, takže doktor a výběrčí daní neměli vůbec příležitost promluvit jediné slovo.

Pak teprve kdosi navrhl, že by se měl začít všeobecnější rozhovor, a výběrčí daní spustil o zahraniční politice, ale na štěstí padlo z něčí strany jakési slovo a z toho se vyvinula učená rozprava o tom, jaký má nižší duchovenstvo těžký život, která se po delším trvání nakonec stočila na zmíněných devět svazků kázání.

Barnabáš chudákovi Adamsovi jeho záměr horlivě rozmlouval. Řekl: „Doba je tak zlotřilá, že kázání nikdo nechte, věřil byste tomu, pane Adamsi? Jednou jsem chtěl sám vydat knihu kázání, kterou schválili dva, ba tři biskupové, ale víte, kolik mi za ni knihkupec nabídl?“

„Asi dvanáct guinejí, ne?“ zeptal se Adams.

„Ani dvanáct pencí, věřte mi,“ odpověděl Barnabáš. „Vždyť ten lotr mi za ni nechtěl dát na oplátku ani konkordanci! Nakonec jsem mu nabízel, že si ji může vydat zdarma, jen abych ji mohl věnovat tomu pánovi, který sem před chvílí přijel ve vlastním kočáře, a představte si, že knihkupec byl tak drzý a mou nabídku odmítl! Přišel jsem tím o pěknou prebendu, kterou potom dostal jeden kolega za stavěcího psa, takový člověk, že – ale nechci pomlouvát náš stav. A tak posuďte sám, pane Adamsi, co asi můžete očekávat. Kdyby byla kázání šla na odbyt, jsem přesvědčen – ale nechci se

chlubit. Povím vám jen stručně, že tři biskupové je prohlásili za nejlepší, jaká kdo kdy napsal. Zatím však už vyšel poměrně slušný počet kázání, a dosud nejsou všechna rozebrána.“

„Prosím vás, pane,“ otázal se Adams, „kolik jich tak podle vašeho soudu může být?“

„Jeden knihkupec mi řekl, pane,“ odpověděl Barnabáš, „že to odhaduje při nejmenším na pět tisíc svazků.“

„Pět tisíc?“ podivil se ranhojič. „O čempak mohou všechna pojednávat? Pamatuji se, že jsem jako malý kluk četl jedno z kázání Tillotsonových, a kdyby se někdo v životě řídil jen z poloviny tím, co je v jednom takovém kázání, jistě by přišel do nebe!“

„Doktore,“ okřikl ho Barnabáš, „nemluvte tak neuctivě, musím vás za to pokárat! Jsou lidé, kterým se musí ustavičně připomínat jejich povinnosti. A pokud se týče Tillotsona, byl to jistě dobrý spisovatel a uměl se výtečně vyjadřovat. Ale zanechme takových přirovnání. Někdo jiný třeba dovede zrovna tak dobře psát – myslím, že některá moje kázání –,“ a zapálil si dýmku od svíčky.

„I já mám několik kázání,“ zvolal Adams, „o kterých by biskupové jistě neřekli, že vůbec nestojí za vytištění, a slyšel jsem, že bych na nich mohl vydělat moc pěkné peníze – ohromnou spoustu peněz.“

„O tom pochybuji,“ odpověděl Barnabáš. „Ale jestli na nich chcete něco vydělat, snad by se vám to povedlo, kdybyste si dal inzerát, že prodáte rukopis kázání nedávno zesnulého duchovního, která zaručeně dosud nebyla proslovena ani vydána tiskem. A tak mi teď napadá, že bych vám byl vděčný, kdybyste mi jedno půjčil, jestli mezi nimi máte nějaké pohřební, poněvadž musím zrovna dnes kázat na pohřbu a nemám ještě napsanou ani řádku, ačkoliv mám za to dostat dvojnásobně zapláceno.“

Adams odpověděl, že má jen jedno, které by mu bohužel nebylo asi nic platné, poněvadž je zasvěceno památce jednoho soudce, kte-

rý se obzvlášť zasloužil o povznesení mravnosti ve svém okolí, takže v té farnosti, kde žil, není ani jediná hospoda, ani lehká ženština.

„Ne, to by se mi opravdu moc nehodilo,“ prohlásil Barnabáš, „protože ten nebožtík, jehož dobré vlastnosti mám vychválit, propadl trochu moc alkoholu a veřejně si vydržoval milenku. Budu si tedy muset vzít nějaké všeobecné kázání a musím se spolehnout na svou paměť, když o něm budu chtít povědět něco hezkého.“

„Raději na svou vynalézavost,“ namítl doktor, „protože paměť by vám mohla spíš selhat, vždyť nikdo na světě si o něm nepamatuje nic dobrého.“

Při takovém oduševnělém hovoru dopili mísu punče, zaplatili účet a rozloučili se. Adams a doktor šli nahoru k Josefovi, farář Barnabáš odešel oslavovat zmíněného nebožtíka a výběrčí daní dolů do sklepa přeměřit sudy.

Když pan Adams s doktorem přišli k Josefovi, chystal se právě zasednout ke skopové ledvině a čekal jen na pana Adamse. Doktor mu změřil tep a prohlédl rány, prohlásil, že je mu mnohem líp, což přičítal léčivým uspávacím kapkám, o nichž prohlásil, že to je lék, jehož blahodárný účinek ani nelze sdostatek vynachválit. Byl jistě ohromný, jestliže mu Josef tolik vděčil za své uzdravení, jak si doktor představoval, neboť k němu nemohlo přispět nic jiného než výpary, které unikaly ze zazátkované lahvičky – ten lék totiž stál nedotčený na okně od chvíle, kdy jej ranhojič přinesl.

Josef strávil celý ten den i tři příští se svým přítelem Adamsem a za tu dobu se neudálo nic pozoruhodnějšího, než že se rychle uzdravil. Měl výtečnou tělesnou konstituci, a tak se mu rány skoro už zahojily a pohmožděniny už ho tak málo bolely, že na pana Adamse naléhal, aby se vydali na cestu. Řekl, že mu nikdy nebude moci sdostatek projevit vděčnost za všechny jeho laskavosti, ale prosil ho, aby už déle neodkládal svůj odjezd do Londýna.

Ačkoliv pan Tahák kázání odmítl z nevědomosti a pan Barnabáš je podceňoval ze závisti (jak jejich autor předpokládal), skládal do nich pan Adams velké naděje, a když viděl, že se Josefovi daří tak dobře, prohlásil, že mu dovolí, aby se ráno vydal na cestu do-
stavníkem, neboť mu po vyrovnání účtu zbude jistě dost peněz, aby měl na zaplacení celodenní jízdy. Potom že se už bude moci vydat dál pěšky, nebo se mu možná poštěstí, že ho některý sou-
sed sveze na voze, obzvláště když v městečku, kam ho dostavník doveze, je právě výroční trh, na nějž se jistě vypraví hodně lidí z jeho farnosti. O sobě pak Josefovi řekl, že se vydá na cestu do hlavního města.

Procházeli se právě na dvoře hostince, když tam najednou přijel malý tlustý blondýn, sesedl z koně a šel rovnou k Barnabášovi, který tam seděl na lavici a kouřil dýmku. Farář a cizí muž si velice přátelsky stiskli ruku a pak šli spolu do oddělené místnosti.

Nadcházel už večer a Josef se vrátil do svého pokoje, kam ho Adams doprovodil, a při té příležitosti se zbožně rozhovořil o tom, jakou velkou milost Bůh Josefovi v poslední době prokázal, za což by měl Josef být nejen v hloubi duše vděčný, ale měl by svou vděčnost vyjádřit i navenek. Proto oba padli na kolena a hodně dlouho se modlili a vzdávali díky.

Sotva se pomodlili, přišla Bětka a řekla panu Adamsovi, že pan Barnabáš si s ním přeje pohovořit o důležité věci. Josef Adamse žádal, aby ho vyrozuměl, kdyby se měl dole dlouho zdržet, poněvadž by si rád lehl. Adams mu to slíbil, a pro každý případ si navzájem popřáli dobré noci.

KAPITOLA SEDMNÁCTÁ

**Příjemný rozhovor mezi oběma faráři
a knihkupcem, který byl přerušen neblahou
nehodou v hostinci, jež měla za následek nemilou
rozmluvu mezi paní Tahákovou a její služebnou**

Když přišel Adams do místnosti, představil ho Barnabáš cizímu muži, o němž řekl, že je knihkupec a že by s ním mohl sjednat vydání jeho kázání jako kdokoliv jiný. Adams cizího pána pozdravil a Barnabášovi odpověděl, že mu je velice vděčný a že se mu to zrovna náramně hodí, poněvadž se chtěl vypravit do Londýna právě jen v té věci, ale moc rád by se vrátil domů s mladíkem, který se zrovna uzdravil po velké nehodě. Pak luskl prsty (jak měl ve zvyku) a u vytržení se dvakrát nebo třikrát prošel po pokoji. Chtěl knihkupce pohnout, aby jednání co nejvíc uspíšil a zároveň mu nabídl za jeho dílo lepší honorář, a tak ho ubezpečil, že to je pro něho ohromně šťastné setkání, poněvadž zrovna naléhavě potřebuje peníze, neboť už utratil skoro všechno, co měl, a je tam s ním v hostinci přítel, který je ve velké bídě a právě se vyléčil ze zranění, jež mu způsobili lupiči. Dodal: „A tak mi to přijde náramně vhod, když s vámi ihned sjednám ten obchod, aspoň nám tak bude oběma pomoheno v nouzi.“

Sotva se posadil, spustil cizí pán takto: „Pane, rozhodně neodmítám jednat s vámi ve věci, za kterou se přimlouvá můj přítel Barnabáš, ale kázání vůbec nejdu na odbyt. Trh je jimi tak bohatě zásoben, že nevyjdou-li se jménem Whitefieldovým nebo Wesleyo-

vým nebo pod jménem některého jiného proslulého autora, jako třeba biskupa nebo někoho takového, nemám do toho vůbec chuť, ledaže by to bylo kázání k 30. lednu, nebo kdybychom mohli na titulním listě uvést, že se to vydává na naléhavé přání církevní obce či obecenstva. Jde-li však o nějaké suchopárné kázání, to byste mi opravdu musel prominout, protože jsem teď plně zásoben. Ale když mi je doporučil pan Barnabáš, vzal bych si rukopis s sebou do Londýna, jestli dovolíte, a v co nejkratší době bych vám sdělil své mínění.“

„Nu, jestli si přejete,“ řekl Adams, „přečtu vám dvě nebo tři kázání na ukázkou.“

Ale Barnabáš, který stál o kázání asi tak jako kupec o fíky, byl okamžitě proti tomu a radil Adamsovi, aby dal kázání knihkupci s sebou. Řekl mu: „Když mu dáte adresu, můžete být jist, že dostanete brzy odpověď,“ a dodal, že se nemusí rozpakovat mu je svěřit. „To ne,“ prohlásil knihkupec, „zvlášť kdyby to byl divadelní kus, který se hrál už dvacetkrát za sebou, nemusel byste se věru o něj strachovat.“

Tato poslední slova se Adamsovi ani trochu nezamlouvala, a tak řekl, že je mu líto, když slyší, jak se kázání přirovnávají k divadelním kusům.

„Já to nedělám, ujišťuji vás,“ omlouval se honem knihkupec, „ačkoliv nevím, jestli je ten nynější cenzurní zákon brzy nesníží na stejnou úroveň. Ale dříve jsem slýchal, že se za divadelní kus platilo i sto guinejí.“

„Měl by se stydět, kdo za něj tolik dali“ vzkřikl Barnabáš.

„A proč?“ podivil se knihkupec. „Vždyť na nich vydělal kolik set!“

„Ale copak v tom není žádný rozdíl, jestli se lidstvu dává dobré nebo špatné poučení?“ ptal se Adams. „Copak by poctivý člověk na tom jednom radši neprodělal, než aby vydělal na tom druhém?“

„Jestli někoho takového najdete, nebudu proti tomu nic mít,“ odpověděl knihkupec. „Ale myslím, že těm, kdo se živí kázáním, by zrovna patřilo, aby prodělali, když je vydají tiskem. Pokud jde o mou osobu, já budu vždycky pokládat za nejlepší knihu tu, která se nejlíp prodává. Jsem nepřitelem kázání jen proto, že nejdou na odbyt, vždyť bych vydal některé Whitefieldovo kázání zrovna tak rád jako nějakou frašku.“

„Měli by pověsit každého, kdo vydává takový heterodoxní brak!“ prohlásil Barnabáš a obrátil se k Adamsovi: „Pane, vždyť ten chlap (nevím, jestli jste ho vůbec četl) píše proti duchovenstvu! Jen si představte, že by chtěl, abychom žili podle příkladu prvotních křesťanů, a chtěl by lidem namluvit, že duchovní by se měl pořád jen modlit a kázat! Tvrdí, že bere Písmo doslova, a chtěl by lidstvo přesvědčit, že církev má i dnes, kdy je už zakotvená a v plném rozkvětu, zachovávat chudobu a nízkou životní úroveň, která se církvi doporučovala, dokud byla v plenkách, ale to bylo jen dočasné učení, které se hodilo v dobách pronásledování. Pane, ani zásady Tolanda, Woolstona a všech takových volnomyšlenkářů nemohou napáchat tolik zla jako ty, které hlásá ten chlap se svými přívrženci.“

„Pane, kdyby byl pan Whitefield ve svém učení zašel jen takhle daleko, jak říkáte,“ odpověděl Adams, „byl bych mu zachoval svou přízeň i nadále. Jsem sám snad zrovna tak velkým nepřitelem toho, aby duchovenstvo žilo v přepychu a nádheře, jako je on. Stejně jako on nevidím rozkvět církve v tom, když její sluhové bydlí v palácích, jezdí v ekvipážích, mají nádherná roucha a nábytek, cpou se lahůdkami a hromadí obrovské bohatství. Takové věci, které mají příliš světskou příchut', zajisté nesluší služebníkům Toho, který hlásal, že Jeho království není z tohoto světa. Ale když si Whitefield začal vypomáhat všelijakými nesmysly a blouzněním

a šířil své zavrženíhodné učení, že víra je důležitější než dobré skutky, pak jsem přestal být jeho přítelem, poněvadž články jeho víry jsou jistě ukuté v pekle, a člověk by si myslel, že by se je neopovážil hlásat nikdo jiný než sám ďábel. Lze si vůbec představit horší rouhání Bohu, než je pomýšlení, že Vševědoucí řekne na onom světě dobrým a ctnostným: „Ačkoliv byl tvůj život čistý, ačkoliv ses na zemi věrně řídil tím, co káže ctnost a dobro, přece budeš zatracen, neboť tvá víra byla nedokonalá, poněvadž jsi nebyl dokonale pravověrný?“ Nebo vezmeme-li to opačně, může mít nějaké učení zhoubnější vliv na lidskou společnost než tvrzení, že lotr bude mít před posledním soudem dobrou výmluvu, když řekne: „Pane, je pravda, že jsem nikdy nebyl poslušen ani jednoho z tvých přikázání, ale netrestej mě, vždyť věřím v celé desatero?“

„Předpokládám, pane,“ podotkl knihkupec, „že vaše kázání jsou docela jiného druhu.“

„Díky Bohu, pane, svědčí skoro každá jejich stránka o opaku,“ odpověděl Adams, „jinak bych musel zapřít své přesvědčení, které mám odjakživa, že Stvořitel má větší zálibení v ctnostném a hodném Turkovi nebo v jiném pohanovi než v hříšném a zlém křesťanovi, i kdyby byl tak dokonale pravověrný jako sám svatý Pavel.“

„Přeji vám tedy úspěch,“ řekl knihkupec, „ale musím vás poprosit, abyste mi prominul, protože jsem prozatím bohatě zásoben. A věřte mi, obávám se, že se v našem oboru asi setkáte s určitou nechutí, půjde-li o vydání knihy, kterou by duchovenstvo určitě odsoudilo.“

„Bůh chraň,“ zvolal Adams, „aby se šířily knihy, které by duchovenstvo odsoudilo, ale jestli tím duchovenstvem míníte několik vypočítavých sektářů, kteří by rádi prosadili nějaké své oblíbené záměry na úkor lidské svobody a pravé podstaty náboženství, pak není v moci takových lidí libovolně odsoudit nějakou knihu. Vzpo-

meňte si na tu výtečnou knihu, nazvanou Prostý výklad povahy a účelu svátosti, která byla napsána perem anděla (smím-li se opovážít použít toho slova) a měla křesťanství a jeho posvátnou instituci navrátit na pravou cestu. Neboť může něco líp přispívat k ušlechtilým cílům náboženství, než když se věřící často scházejí v radostných shromážděních, kde mají jeden před druhým při službě Nejvyššímu slibovat, že se navzájem k sobě budou chovat pěkně, přátelsky a dobrodušně? A vidíte, i tahle výtečná kniha byla napadena, jenže bezúspěšně.“

Při těch slovech se dal Barnabáš do nejzuřivějšího zvonění, jaké si lze představit, načež přišel sluha, kterému rozkázal, aby ihned přinesl účet, poněvadž se mu zdá, že se octl ve společnosti samého ďábla, a kdyby tam zůstal ještě chvíli, uslyšel by patrně ještě vychvalovat korán, Leviathan nebo Woolstona.

Adams řekl: „Když vás tolik rozčiluje, že jsem se o té knize zmínil, při čemž mi ani nenapadlo, že bych mohl vzbudit pohoršení, buďte tak hodný a povězte mi, jestli proti ní máte nějaké námitky, vynasnažil bych se vám na ně odpovědět.“

„Jestli mám námitky!“ opáčil Barnabáš. „Jakživ jsem z žádné takové ohavné knihy nepřečtl ani slabiku! Ujišťuji vás, že jsem se do ní jakživ ani nepodíval!“

Adams se chystal odpovědět, když se v hostinci náhle rozlehl příšerný křik. Bylo slyšet vzrušené hlasy paní Tahákové, pana Taháka i Bětčin, všechny najednou, ale mezi nimi jasně a zřetelně vynikal hlas paní Tahákové jako basa v orchestru, a bylo ho slyšet, jak vykřikuje tato slova:

„Zatracený padouchu! Takhle mi oplácíš za všechnu péči, s jakou se ti starám o domácnost? Tohle má být odměna za mou ctnost? Takhle se chováš k ženě, která ti přinesla věno a dala ti přednost před tolika ženichy, kteří byli všichni lepší než ty? Zhanobit mé lože,

mé vlastní lože, s mou služkou! Však já tu děvku zmaluju, vyškrábu jí ty její chlípne oči! Viděl kdy někdo takového bídného psa, aby se zahodil s tak sprostou courou? Kdyby sis byl něco začal se slušnou ženskou, jako jsem já, dalo by se to snad ještě omluvit, ale s žebráčkou, nestydatou, špinavou děvkou! Táhni, ty kurvo!“ Připojila ještě jedno pojmenování, jímž bychom si neradi poskvrnili papír. Bylo to dvojslabičné slovo začínající písmenem č..., které znamenalo vlastně totéž, jako kdyby byla vyřkla slovo fena. Abychom nebudili pohoršení, užijeme zde proto raději tohoto slova, ačkoliv obě, paní i služka, skutečně použily zmíněného pojmenování č..., které se ženštinám sprostšího druhu nesmírně oškliví.

Bětka pořád snášela všechno trpělivě a jenom bědovala, ale ten poslední název ji řádo do živého. „Jsem ženská zrovna tak jako vy,“ zařvala, „a žádná fena, a jestli jsem si trochu zadováděla, nejsem první. Jestli nejsem zrovna ctnostná,“ vykřikla s pláčem, „proto mi nesmíte hned nadávat. Některé d-dámy jsou ještě h-horší n-než já!“

„Ty mi budeš ještě omlouvat, ty děvko, ty couru?“ křičela paní Taháková. „Copak jsem tě nepřistihla, ty nestydatá –,“ a znovu opakovala to hrozné slovo, které se ženskému uchu tolik protiví.

„Tuhle nadávku nesnesu,“ odsekla Bětká. „Jestli jsem špatná, zodpovím si to na onom světě, ale vždyť jsem neudělala nic, co by bylo proti přírodě! Okamžitě od vás odejdu, protože si nenechám spílat fen od žádné paní v Anglii!“

Paní Taháková se honem ozbrojila rožněm, ale nemohla svůj strašlivý záměr uskutečnit, neboť jí v tom zabránil pan Adams, který jí sevřel ruce v silných pěstech, za jaké by se nemusel stydět ani Herkules. Pan Tahák byl přistižen „in flagranti“, jak tomu říkají právníci, a nemohl se tedy hájit. Proto se velmi moudře vzdálil a Bětká požádala o ochranu podomka, ačkoliv nemohla předpo-

kládat, že to, co se stalo, ho nějak zvlášť potěší, ale považovala ho přece jen za ušlechtilějšího tvora než svou paní.

Po zákroku pana Adamse a odchodu své sokyně se paní Taháková ponenáhlu utišila, až se posléze dostala do své obvyklé klidné nálady, takže ji teď opustíme a odhalíme čtenáři, jak se postupně připravovala tato pohroma, která je sice v dnešní době docela obvyklá a snad působí dokonce dost směšně, ale často osudně ohrožuje rodinný klid a blaho a bývá námětem mnohých tragédií, v životě i na jevišti.

KAPITOLA OSMNÁCTÁ

Osudy pokojské Bětky a vyprávění o tom, co způsobilo prudký výstup v předešlé kapitole

Bětka, která ten poplach zavinila, měla některé dobré vlastnosti. Byla dobrosrdečná, štedrá a soucitná, ale bohužel měla v povaze i přísadu horkokrevnosti, která by se byla možná nechala s úspěchem zvládnout ctnostným životem u dvora nebo v klášteře, ale rozhodně nemohla obstát v choulostivém postavení pokojské v hostinci, která je denně vystavena svodům různých nápadníků všeho druhu – nebezpečným námluvám hezkých vojenských pánů, kteří jsou někdy nuceni ubytovat se v hostinci na celý rok, ale hlavně lichocením lokajů, kočích od dostavníků a sklepníků. Ti všichni na ni útočí dělostřelbou polibků, lichotek, úplatků a všech ostatních zbraní, jaké lze nalézt ve zbrojnici lásky.

Bětce bylo teprve jednadvacet let a žila v tom nebezpečném postavení už tři roky, během nichž se jí dost dobře dařilo unikat nástrahám. Praporčík od pěchoty byl první muž, který udělal dojem na její srdce, ba dokonce v ní rozdmýchal takový plamen, že mohl být zchlazen jen péčí ranhojičovou.

Dokud ještě pro něho planula, vzplálo pro ni několik jiných mužů. Její půvaby rozohnily i důstojníky, mladé právníky na cestách po západních okresech, neškodné příslušníky nižší venkovské šlechty i několik vážnějších osobností.

Když se posléze docela uzdravila z následků své první nešťastné lásky, umínila si patrně, že bude až na věky žít ve stavu neposkvrněné čistoty. Dlouho byla hluchá vůči svým ztrápeným

nápadníkům, dokud ji na výročním trhu v sousedním městečku po druhé nezdolal výřečný podomek Honza novým slaměným kloboukem a pintou vína.

Tentokrát však nepocítila vzplanutí, které bylo následkem její první lásky, ani ty druhé zlé účinky, jichž se opatrné mladé ženy právem obávají, když se příliš naplno oddávají naléhavým svodům svých milenců. Tuto druhou okolnost lze snad vysvětlit tak, že nebyla Honzovi zcela věrná a že mimo něho obdařovala svou přízní i Toma Práskače, vozku poštovního dostavníku, a občas i některého hezkého mladého cestujícího.

Pan Tahák už nějaký čas po té mladé děvě toužebně házel zamilovanými očima. Chopil se každé příležitosti a našeptával jí něžná slůvka, chytal ji za ruku a někdy ji i políbil na ústa. Jeho prudká láska k paní Tahákové totiž značně ochabla a stejně jako voda, jejíž přirozený odtok je na jednom místě ucpán, hledala si samozřejmě průchod jinde. Paní Taháková to ochabnutí patrně pozorovala a pravděpodobně to moc málo svědčilo její povaze, od přírody tak milé, a poněvadž byla manželovi věrná jako sluneční hodiny slunci, byla velice žádostivá toho, aby na ni padala jeho zář – byla by tak mohla tím více pociťovat jeho žár.

Jakmile přijel Josef, nalezla v něm Bětka neobyčejné zalíbení, jež se projevovalo čím dál tím víc, jak se ponenáhlu uzdravoval, až jednoho osudného večera, když mu nahřívala postel, vyšlehla její vášeň tak vysoko a tak dokonale zvítězila nad její cudností i rozumem, že Bětka po několikerych bezvýsledných narážkách a lstivých lichotkách odhodila ohřívací pánev, nesmírně chtivě Josefa objala a přísahala, že je nejhezčí muž, jakého v životě spatřila.

Josef od ní uskočil ve velkých rozpacích a řekl jí, že mu je líto, když vidí, jak mladá žena může tak zcela nedbat příkazů cudnosti. Ale zašla už příliš daleko a nemohla couvnout, a počínala si tak ne-

slušně, že ji Josef musel zkrotit téměř násilím, ač se to přičilo jeho sklonům. Chytil ji do náručí, vystrčil ji z pokoje a zamkl dveře.

Muž by se měl radovat, když si uvědomí, že je kdykoliv schopen uchránit si svou ctnost – že má-li sdostatek pevnou vůli, nalezne v sobě vždy tolik tělesné síly, aby se dovedl ubránit, a nemůže být jako ubohá slabá žena znásilněn proti své vůli!

To zklamání Bětku prudce vzrušilo. Vztek a smyslný chtíč jí lomcovaly srdcem sem a tam, jako by je tahaly za provázky. Chvíli si myslela, že Josefa probodne, a hned zase toužila chytit ho do náruče a hltavě zlíbat, ale tato druhá vášeň byla daleko silnější. Pak ji dokonce napadlo, že se mu za to odmítnutí pomstí sebevraždou, ale když o svém nápadu přemítala, začala se jí na štěstí zjevovat smrt v tolika podobách, na příklad utopením, oběšením, otrávením atd., že se v rozrušení nemohla pro žádnou rozhodnout. Ve svém duševním zmatku si najednou vzpomněla, že hostinskému neodešla postel, a proto šla rovnou do jeho pokoje, kde byl v té chvíli náhodou zaměstnán u psacího stolu. Jakmile ho spatřila, chtěla zas odejít, ale zavolal ji zpátky a vzal ji za ruku, kterou jí nesmírně něžně stiskl, při čemž jí šeptal do uší spoustu roztomilých lichotek, a pak ji začal tak naléhavě a prudce líbat, že tím úplně zdolal děvku, jejíž vášně byly už rozpoutány a přitom nebyly tak podivínsky vrtošivé, že by je byl mohl ukojit jen jeden muž, ačkoliv by snad byla raději dala přednost tamtomu. A tak ta děvka podlehla, považte, a klidně se podvolila svému pánovi, který právě dospěl k vyvrcholení blaženství, když znenadání vstoupila do pokoje paní Taháková a strhla povyk, jehož jsme byli svědky a o němž se teď už nemusíme dále šířit. I bez jediné naší narážky si snad každý čtenář aspoň trochu soudný a zkušený, byť i třeba nebyl ženatý, snadno domyslí, že ten poplach skončil propuštěním Bětky a podrobením pana Taháka, který se předně musel uvolit

k jistým úkonům z vděčnosti za to, že jeho žena byla tak hodná a opět se s ním usmířila, za druhé jí musel mnohokrát svatosvatě slíbit, že se podobným způsobem už víckrát neprohřeší, a posléze musel jako za pokání klidně a spokojeně snášet časté připomínání svého poklesku, což se stávalo jednou až dvakrát denně po celý zbytek jeho života.

KNIHA DRUHÁ

KAPITOLA PRVNÍ

Proč spisovatelé rozdělují svá díla

Každé povolání, počínajíc tím nejvyšším až po to nejnižší, od ministerského předsedy až po spisovatele, má své záhady či tajemství, jež nebývají často odhalena, leda jen členům téhož cechu. Z těch, jež jsou vlastní nám, pánům spisovatelům, za nikterak nejbezvýznamnější tajemství pokládám rozdělování našich děl na knihy a kapitoly. Prostý čtenář s ním nebývá dobře obeznámen, a proto se domnívá, že takovým umělým dělením chceme svá díla jen nabobtnat, aby měla mnohem větší objem, než jaký by jinak obsáhla. Tak třeba místa na papíře, která zabírají názvy knih a kapitol, bývají považována za pouhé ztužené plátno, kostice a vycpávky, jež slouží krejčímu jen k tomu, aby mohl hodně napařit souhrnnou částku na účtě, která se u nás obvykle nalézá dole na první stránce a u krejčího na poslední.

Ve skutečnosti je však tomu jinak a v tomto případě, jako ve všech ostatních, máme na zřeteli výhody čtenářů a nikoliv své vlastní, neboť mu z toho plyne mnohý značný prospěch. Malé mezery mezi našimi kapitolami je předně možno považovat za hostince nebo odpočívárny, kde si čtenář může udělat zastávku a vypít skleničku nebo objednat jiné občerstvení, jak je mu libo. Vždyť naši laskaví čtenáři se za den snad ani nedostanou dál než na konec jedné kapitoly. A pokud se týče prázdných stránek mezi jednotlivými knihami, je třeba pokládat je za stanice, kde se cestující může na dlouhé cestě zastavit, aby si nějakou chvíli odpočal a připomínal, co viděl v krajích, kterými už projel. Dovoluji si

takové rozjímání čtenáři dost doporučit – je možná velice bystrý a chápavý, ale přece bych mu neradil, aby tyto stránky procestoval příliš rychle, neboť by se tak možná připravil o podívanou na některé zajímavé výtvory přírody, jichž si pomalejší a bedlivější čtenář jistě povšimne. Kniha bez takových míst, kde si lze odpočinout, podobá se rozlehlé pustině nebo mořské hladině, která omrzí oko a znavuje ducha, když po ní putujeme.

Za druhé nejsou názvy jednotlivých kapitol nic jiného než nápisy nad vraty hostince (abychom se přidrželi téže metafor), které čtenáře zpravují o tom, jaké pohoštění má očekávat, a jestliže mu není vhod, může se pustit hned dál. V životopise totiž nejsme povinni řadit jednotlivé události tak přesně po pořádku jako třeba v dějepisném díle – proto lze často pominout jednu kapitolu nebo dvě (na příklad tu, kterou právě píší) a celek tím nikterak neutrpí. Pokud se týče názvů samých, snažil jsem se, aby co nejvěrněji vystihly obsah, a nenapodobil jsem v té věci slavného Montaigne, který nám něco slibuje a pak nám poskytne něco docela jiného, ani některé jiné spisovatele, kteří na titulním listě naslibují hory doly, ale neposkytnou vůbec nic.

Mimo tyto zřejmé výhody přináší čtenáři takovému dělení knih i některé jiné, ačkoliv jsou možná většinou tak tajuplné, že je ihned nepochopí ti, kdo nejsou zasvěceni do spisovatelské vědy. Zmíním se proto jen o jedné, nejzřejmější: to jest, že se takto aspoň nepokazí krása knihy zahýbáním listů, kteréžto počínání je jinak nevyhnutelné u takových čtenářů, kteří (ačkoliv je pro ně četba velkým poučením a ziskem) by si třeba nemohli vzpomenout, kde přestali číst, když se po půlhodinové přestávce ke knize vrátí.

Takovému dělení knih je posvěceno velmi starobylou tradicí. Homér nejen rozdělil své slavné dílo na čtyřiadvacet knih (snad na počest čtyřiadvaceti písmen, jimž byl tak nesmírně zavázán),

ale podle mínění některých velice důvtipných kritiků chrlil na trh každou z těch knih zvlášť a vydával je jednu po druhé (pravděpodobně na předplacení). Byl tedy prvním vynálezcem umění, jež tak dlouho leželo ladem, totiž vydávání po sešitech, které je dnes už tak zdokonaleno, že se takto rozdělují i slovníky a prodávají obecenstvu po kouskách, ba jeden knihkupec byl dokonce tak důvtipný, že pro povznesení vzdělanosti a pohodlí obcenstva prodával takto rozdělený slovník jen o patnáct šilinků draže, než by byl stál celý.

Vergilius nám dal svůj epos ve dvanácti knihách, což svědčí o jeho skromnosti, neboť tím chtěl bezpochyby naznačit, že si nečiní větší nárok než na poloviční zásluhu, jaká patří slavnému Řekovi. Z téhož důvodu se náš Milton původně omezil jen na deset a teprve později, povzbuzen chválou svých přátel, postavil se na roveň římskému básníkovi.

Nehodlám se zde však touto věcí zabývat tak důkladně jako jistí velice učené kritické – ti totiž s nekonečnou pílí a bystrou soudností zkoumali, které knihy si zaslouží, aby byly takto zkrášleny, a kterým sluší jen jednoduchost, obzvláště pokud jde o takovéto přirovnávání – neboť se už, myslím, všeobecně uznává, že se hodí pro kteroukoliv knihu kromě té, jež byla vůbec první.

Ukončím tuto kapitolu následujícím závěrem: že spisovateli se všeobecně sluší rozdělit literární dílo, tak jako se sluší řezníkovi sekat maso, neboť taková pomoc velice přispívá k pohodlí jak čtenáře, tak i toho, kdo má krájet pečení.

Když jsem si tedy tak trochu posloužil, vynasnažím se teď posloužit zvědavému čtenáři, který se už bezpochyby nemůže dočkat, co se asi dozví v příštích kapitolách této knihy.

KAPITOLA DRUHÁ

Překvapující doklad toho, jak měl pan Adams krátkou paměť, což mělo pro Josefa neblahé následky

Pan Adams a Josef se už chystali odjet, každý jinam, avšak jistá okolnost Adamse donutila, aby se s přítelem vrátil domů, k čemuž ho předtím Tahák, Barnabáš a knihkupec nemohli přimět. Představ si, laskavý čtenáři, že farář nechal doma ta kázání, kvůli kterým se vypravil do Londýna, aby je tam vydal! Místo nich měl ve vacích u sedla pouze tři košile, pár bot a několik jiných nezbytností, jimiž ho opatřila pečlivá paní Adamsová, která si myslela, že manžel bude na cestě víc potřebovat košile než kázání.

K tomuto objevu na štěstí došlo zásluhou Josefa, který byl při tom, když jeho přítel vaky otevřel. Slyšel ho totiž říkat, že má s sebou devět svazků kázání, a jelikož nepatřil k sektě filozofů, kteří dovedou směstnat všechny světové problémy do ořechové skořápky, a viděl, že by se ty svazky nevešly do vaků, kde měly být podle farářova tvrzení uloženy, zeptal se zvědavě: „Jemináčku, a kde ta kázání máte, pane?“

Farář odpověděl: „Tady jsou, tady jsou, dítě, tady pod mými košilemi!“

A tak se stalo, že vytáhl i poslední košili, a vak byl očividně prázdný.

„Tak vidíte, pane, vždyť tam nic není!“ řekl Josef.

Adamse to zarazilo – zatvářil se náramně překvapeně a vykřikl: „Jeje, to je škoda! Opravdu tu nejsou! No, to jsem je jistě nechal doma!“

Josef byl velice zarmoucen, neboť se obával, že to je pro jeho přítele jistě nepříjemné zklamání. Prosil ho, aby se přesto vydal na další cestu, a sliboval mu, že se pro kázání vrátí a co nejrychleji si za ním pospíší.

„Ne, děkuji, dítě,“ odpověděl Adams, „takhle to neuděláme. Co by mi bylo platné otálet v hlavním městě, kdybych s sebou neměl ta kázání, která jsou, *ut ita dicam*, jedinou příčinou, *aitia monotaté*, proč jsem se tam vydal? Ne, dítě, když mě ta nehoda už stihla, rozhodně se s tebou vrátím k svým pastýřským povinnostem, které mě už beztak dost lákají. Tohle zklamání mi možná jen prospěje.“ A závěrem citoval verš z Theokrita, který neznamena nic víc, než že někdy prší a někdy zase svítí slunce.

Josef se poslušně a vděčně podřídil farářovu přání vrátit se s ním domů. Objednali si tedy účet, a když si jej prohlédli, viděli, že činí na šilink právě tolik, kolik měl pan Adams v kapse. Čtenář se snad bude divit, kde vzal tak velkou částku, že mu vystačila na tolik dní. Aby ho to tedy nepřekvapilo, bude nutno mu sdělit, že si farář vypůjčil guineu od jednoho sluhy, který provázel kočár se šestispřežím a kdysi patřil k jeho farníkům, neboť pán, u něhož sloužil, tehdy sídlil necelé tři míle od jeho fary. Pan Adams měl totiž tak dobrý úvěr, že dokonce pan Petr, správce u lady Boobyové, by mu byl půjčil guineu i na docela malou záruku.

Pan Adams účet vyrovnal a vypravili se na cestu způsobem velmi obvyklým u lidí, kteří mají dohromady jen jednoho koně a cestují tedy tak, že se vydají na cestu současně, jeden na koni a druhý pěšky. Ale poněvadž se obvykle stává, že ten na koni předhoní toho, který jde pěšky, je zvykem, že když ujede určitou vzdálenost, na níž se dohodli, má sesednout, uvázat koně u nějaké branky nebo u stromu, sloupu či něčeho jiného a jít dál pěšky. Když ten druhý dorazí ke koni, odváže ho, nasedne na něj a cvalem

se pustí dál, dokud svého spolucestujícího nepředhoní a rovněž nedorazí k místu, kde má koně uvázat. Tento způsob cestování hodně pěstovali naši moudří předkové, kteří věděli, že kůň má nejen nohy, ale i hubu, a že tedy nemohou využívat jeho nohou, jestliže zvířeti nedovolí, aby využívalo své huby. Takovýmto způsobem se cestovalo v dobách, kdy manželka člena parlamentu nejezdila v kočáře se šestispřežím, ale na podušce na koni za svým manželem a kdy se vážený tajný soudní rada nestyděl rozvalovat se cestou k Westminsteru v pohodlném sedle, kdežto jeho písaři za ním uháněli, co jim nohy stačily.

Adams naléhal, aby se Josef nejdřív vydal na cestu na koni, a proto vyrazil pěšky několik minut před ním. Josef už měl nohu ve třmeni, avšak podomek mu najednou přinesl účet za píci, kterou kůň sežral za svého pobytu v hostinci. Josef řekl, že pan Adams už všechno zaplatil, ale když to podomek vyřídil panu Tahákovi, rozhodl hostinský spor ve prospěch podomka, a věru podle pravdy a právem, neboť to byl nový doklad, jak měl farář Adams krátkou paměť, čehož příčinou nebyl nedostatek duševních vloh, ale ustavičný spěch, v němž stále žil.

Josef se najednou octl před problémem, který bylo věru nesmírně těžké rozřešit. Dlužná částka za píci pro koně činila dvanáct šilinků (Adams si ho totiž vypůjčil od kostelníka a nařídil, aby ho krmili co nejlíp) a Josef měl v kapse všeho všudy šest pencí (neboť Adams se s ním rozdělil o poslední šilink). Někteří důmyslní lidé sice dokáží pohledávku na dvanáct šilinků vyrovnat šesti pencemi, ale Josef k nim nepatřil. Jakživ ještě neudělal dluh, a proto si nedovedl honem vymyslet způsob, jak by si pomohl. Tahák by byl ochotně na zaplacení počkal, až se Josef vrátí, a paní Taháková by s tím byla patrně souhlasila, neboť Josef byl tak hezký, že udělal dojem i na kus křemene, jež ta dobrá žena měla v prsou místo srdce. A tak by Josef

pravděpodobně byl měl cestu volnou, nebýt toho, že když si poctivě prohledával prázdné kapsy, vytáhl najednou zlatý penízek, o němž jsme se už zmínili. To způsobilo, že paní Tahákové vstoupily slzy do očí a řekla Josefovi, že nechápe, jak se někomu může nedostávat peněz, když má v kapse zlato. Josef odpověděl, že ten zlatý penízek má pro něj takovou cenu, že by se s ním nerozloučil ani za stonásobné bohatství nejzámožnějšího šlechtice v hrabství.

„To je věru pěkná věc!“ prohlásila paní Taháková. „Dělat dluhy a nechťit se rozloučit s penězi, protože mají pro vás cenu! Jakživa jsem neslyšela, že by měl takový zlatý penízek větší cenu než tolik šilinků, za kolik se dá směnit!“

„I kdyby mě měl zachránit před smrtí hladem, i kdybych si jím měl vykoupit život od lupiče, nikdy bych se s tím vzácným penízkem nerozloučil!“ odpověděl Josef.

„Cože!“ vykřikla paní Taháková. „Dala vám ho asi nějaká sprostá děvka, snad nějaká coura, protože kdyby to byl dárek od ctnostné ženy, jistě byste si ho tolik necenil. Můj muž je blázen, jestli vás s tím koněm nechá odjet, než za něj zaplatíte!“

„Ne, ne, nemohu vás s tím koněm nechat odjet, dokud nezaplatíte!“ křičel honem Tahák. Toto rozhodnutí náramně schvaloval právník, který byl v té chvíli na dvoře, a prohlásil, že by pan Tahák mohl Josefa žalovat pro zadržení cizího majetku.

Poněvadž prozatím nemůžeme Josefa dostat z hostince, necháme ho tam a podíváme se s čtenářem za farářem Adamsem, který byl docela klidné mysli a začal uvažovat nad jedním místem v Aischylovi, jež ho zabavilo na celé tři míle, takže si na svého spolucestujícího ani nevzpomněl.

Rozvíjel úvahy dál a dál, až se octl na kopci, ohlédl se nazpět a podivil se, že po Josefovi není nikde ani vidu. Poněvadž ho opustil, když se už chystal nasednout na koně, nemohl se obávat, že ho

snad stihla nějaká nehoda, ani ho nemohl podezírat, že zbloudil z cesty, neboť byla široká a zjevná. Napadla ho jediná příčina, totiž že potkal nějakého známého a ten ho přiměl, aby se s ním trochu zapovídal.

Rozhodl se tedy, že půjde pomalu dál, neboť nepochyboval, že ho Josef brzy předhoní, a za chvíli přišel k veliké louži, která se táhla přes celou cestu, takže neviděl jiné východisko, jak se přes ni dostat, než když ji přebrodí, což také učinil, ačkoliv mu voda sahala až po pás. Jakmile však byl na druhé straně, všiml si, že kdyby se byl podíval přes živý plot, byl by tam našel pěšinku, po níž by se byl dostal suchou nohou.

Překvapení, že se Josef neobjevuje, začínalo ho už velice znepokojovat. Obával se, nevěda čeho, a tak si umínil, že dál už nepůjde, a jestli ho Josef brzy nedohoní, že se vrátí zpátky, ale byl by se rád zastavil v nějaké hospodě, kde by si mohl usušit šaty a občerstvit se pivem. Neviděl však kolem sebe nic takového (jen proto, že se nepodíval o sto kroků dál), a tak se posadil na schůdky přes živý plot a vytáhl z kapsy Aischyla.

Za chvíli šel kolem člověk, kterého se Adams zeptal, zda by mu mohl ukázat cestu k nějaké hospodě. Ten člověk z ní právě vyšel a viděl, že je na dohled i s vývěsním štítem, a proto se domníval, že se mu Adams vysmívá. Byl to mrzout, a tak mu řekl, aby se sakra pustil rovnou za nosem. Adams mu odsekl, že je sprostý otevřehuba, načež se ten chlapík zlostně otočil, ale když viděl Adamse se zařatou pěstí, zdálo se mu, že udělá líp, když půjde dál a nebude si ho všímat.

Hned za ním přijel jezdec na koni, a když mu Adams položil touž otázku, odpověděl: „Příteli, vždyť je tuhle, jen co byste kamenem dohodil! Musíte ji přece vidět před sebou!“ Adams pozdvihl oči a vykřikl: „Na mou věru, tady je!“, poděkoval mu a rovnou k ní zamířil.

KAPITOLA TŘETÍ

Mínění dvou právníků o témž pánovi a dotazování pana Adamse na náboženství hostinského

Sotva vstoupil do hospody, objednal si pivo a posadil se, přijeli ke dveřím dva jezdci, sesedli z koní a uvázali je k zábradlí. Řekli, že se žene prudký liják, který tam hodlají přečkat, a odešli do malé zadní místnosti, nepovšimnuvše si pana Adamse.

Jeden z nich se ihned zeptal druhého, zda byl už někdy svědkem žertovnějšího dobrodružství, načež druhý prohlásil, že je na pochybách, zda má hostinský právo zadržet koně v náhradu za své zrní a seno. Ten první však odpověděl, že je nepochybně má, že to může být předmětem soudního řízení a že takové případy zná od soudu.

Jak čtenář snad už tuší, měl sice Adams trochu sklon k zapomnětlivosti, ale stačila mu jen narážka, aby se rozpomněl, a tak když slyšel jejich rozmluvu, ihned ho napadlo, že se asi jedná o jeho koně, za kterého zapomněl zaplatit, a když se pánů dotázal, ti mu to potvrdili. Dodali, že koni bude pravděpodobně dopřáno víc odpočinku než píce, ledaže by se za něj zaplatilo.

Chudák farář se rozhodl, že se ihned vrátí do hostince, ačkoliv nevěděl o nic líp než Josef, jak by měl koně vysvobodit. Přemluvili ho však, aby zůstal pod střechou, dokud se nepřezene prudký liják, který se zatím spustil.

Tři cestující se tedy spolu posadili ke džbánu dobrého piva a Adams, který si cestou povšiml panského domu, kolem něhož šel, ptal se jich, komu ten dům patří. Jakmile jeden z jezdců vyslovil

jméno majitele, začal ho druhý velmi urážlivě pomlouvat. Není snad v anglickém jazyce jediné hanlivé slovo, jímž by si při té příležitosti nebyl posloužil. Obviňoval ho rovněž ze spousty určitých skutků. Prohlásil, že když je na honu, počíná si úplně bezohledně, pustí se přes pšeničné pole, jako by to byla silnice, že takto způsobil škodu několika chudým sedlákům, kterým jeho kůň rozdupal obilí, a když ho některý z nich co nejpokorněji poprosí, aby to nečinil, že je vždycky hotov vypořádat se s ním bičem. Pán dále řekl, že to je i v každém jiném ohledu největší tyran svých sousedů – nechce na příklad sedlákům dovolit, aby měli doma pušku, ačkoliv to ani není proti zákonu, a ve svém domě si počíná tak krutě, že u něho nikdo ze služebnictva nevydrží ani rok. „Ve svém postavení soudce,“ pokračoval, „rozhoduje tak stranicky, že odsuzuje nebo osvobozuje podle toho, v jaké je zrovna náladě, úplně bez ohledu na pravdu a svědecké výpovědi. Běda člověku, který se před něj dostane, po čertech nerad bych s ním měl co dělat! To by mi bylo milejší, kdybych se před některými soudci octl jako obžalovaný, než abych před ním vystoupil jako veřejný žalobce, a kdybych tady nablízku měl statek, prodal bych jej radši za poloviční cenu, než abych žil v jeho sousedství.“

Adams nad tím kroutil hlavou a vyslovil politování, že se lidem takové počínání beztrestně trpí a že bohatství může někoho stavět mimo zákon.

Pomlouvač za chvílku odešel na dvůr a pán, který prve Adamsovi řekl, jak se ten majitel jmenuje, začal ho honem ujišťovat, že jeho společník je předpojatý. „Je snad pravda,“ připustil, „že se ten pán možná pustil někdy za zvěří přes pole, ale vždycky vlastníka plně odškodnil. Pokud jde o to, že jedná krutě se svými sousedy nebo že jim bere pušky, já sám znám dost sedláků, kteří mají pušky v držení neoprávněně a dokonce střílejí zvěř, ale na služebnictvo je velice hodný a někteří sluhové u něho sloužili do vysokého stáří.“

Je to nejlepší smírčí soudce v království a vím určitě, že už hodně choullostivých sporů, které se před něho dostaly, rozsoudil velice spravedlivě a moudře. Jsem pevně přesvědčen, že by kolik lidí raději koupilo statek v jeho sousedství a ještě by přidali celoroční výnos, než by se usadili na panství některého jiného velkého pána.“ Svou chvalořeč právě skončil, když se jeho společník vrátil a oznámil mu, že už je po bouřce, načež ihned nasedli na koně a odjeli.

Adams byl nesmírně zvědav, jaký je vlastně člověk, o němž vyslechl tak odlišná dobrozdání, a zeptal se hostinského, zda toho pána zná, neboť se začínal domnívat, že si snad pánové popletli dvě různé osoby. „Kdepak, kdepak, pane,“ odpověděl hostinský, chytrý a mazaný chlapík, „znám moc dobře pána, o kterém mluvili, i ty dva pány, co o něm mluvili. Co se dotýče toho, že jezdí lidem přes pole, já jenom vím, že nesesedl na koni už dva roky. Jakživ jsem neslyšel, že by tím byl někomu způsobil škodu, a co se dotýče odškodnění, nerozdává zrovna moc štědře peníze, když na to přijde. Taky jsem jakživ neslyšel, že by byl někomu vzal pušku, ba dokonce znám dost lidí, co ji mají doma. Ale když mu střílejí zvěř, neznám nikoho, kdo je na to přísnější, a dovedl by snad přivést na mizinu každého, kdo by to udělal. Slyšel jste, jak jeden z těch pánů říkal, že je náramně zlý na služebnictvo, a ten druhý zas tvrdil, že to je nejhodnější pán na světě. Co se dotýče mne, znám všechny jeho sluhy a jakživ jsem od žádného z nich neslyšel, že by byl zlý nebo hodný.“

„Vida! Vida!“ podivil se Adams. „A jak si počíná jako soudce, prosím vás?“

„Na mou věru, příteli, já myslím, že ten úřad snad ani nezastává,“ odpověděl hostinský. „Vím, že rozsoudil jen jeden spor, ale to bylo už dávno. Týkal se dvou sluhů, co zrovna od něho odešli, a jistě je rozsoudil spravedlivě, vždyť jsem to všechno slyšel od začátku až do konce.“

„V čí prospěch je rozsoudil?“ zeptal se Adams.

„Na tu otázku snad nemusím odpovídat,“ řekl hostinský, „když jste o něm slyšel taková různá mínění. Nesluší se, abych odporoval pánům, když pijí u mne v hospodě, ale hned jsem věděl, že na tom, co oba říkají, není ani slovo pravdy.“

„Chraň Bůh, aby lidé byli schopni takové špatnosti, že by lživě pomlouvali svého bližního podle toho, jestli ho osobně mají trochu rádi nebo jestli na něj mají zlost, což je ještě daleko horší. Spíš bych věřil, že to je nějaký omyl a že měli na mysli dva různé pány, vždyť na cestě sem je hodně domů.“

„Snad nechceš tvrdit, příteli,“ vykřikl hostinský, „že jsi jakživ nelhal?“

„Jistě ne ze zlomyslnosti,“ odpověděl Adams, „ani s úmyslem poškodit někomu pověst, ať je to kdokoliv na světě!“

„Hm, ze zlomyslnosti ne, to ne!“ opáčil hostinský. „Jistě nejsi tak zlomyslný, že bys chtěl někoho dostat na šibenici nebo přivést do neštěstí! Ale člověk přece z lásky k sobě vždycky mluví líp o svém příteli než nepříteli!“

„Z lásky k sobě by člověk neměl mluvit nic jiného než pravdu,“ namítl Adams, „protože jinak ubližuje tomu, co je v něm nejušlechtilejšího, své nesmrtelné duši. Nedovedu si snad ani představit, že by někdo mohl být takový osel, aby se odvážil tak velkého nebezpečí pro nějaký nepatrný zisk – vždyť i největší zisk na světě je jen pleva ve srovnání s tím, co nás čeká po smrti.“

Na to hostinský pozdvihl pohár, s úsměvem připil na posmrtný život a dodal: „Mně je milejší získat něco tady v tom vezdejším.“

„Cože?“ zvolal Adams velmi přísně. „Copak vy nevěříte v posmrtný život?“ načež hostinský odpověděl: „Ale ano, vždyť nejsem neznaboh!“

„A věříte, že máte nesmrtelnou duši?“ zeptal se Adams.

„Bůh chraň, abych to nevěřil!“ odpověděl hostinský.

„A v nebe a peklo?“ ptal se farář, načež ho hostinský napomenul, aby se nerouhal, protože o takových věcech se nesmí mluvit nikde jinde než v kostele.

Adams se ho ptal, proč tedy chodí do kostela, když všechno, o čem se tam poučí, nemá vůbec vliv na jeho chování v životě.

„Já chodím do kostela na pobožnosti, abych se tam zbožně modlil,“ odpověděl hostinský.

„A ty tomu nevěříš, co v kostele slyšíš?“ obořil se na něho Adams.

„Většinou ne,“ odsekl hostinský.

„A nebojíš se věčného trestu?“ žasl Adams.

„Na ten jsem ještě jakživ nepomyslel, pane,“ odpověděl. „Ale co-pak to má význam, mluvit o takových dalekých věcech? Džbáněk je prázdný – mám vám načepovat ještě jeden?“

Sotva odešel načepovat pivo, zastavil u dveří dostavník. Vozka vešel do hospody a hostinská se ho ptala, jaké cestující veze.

„Nějaké zatracené šilhavé baby,“ odpověděl. „Mám chuť je zvrhnout do příkopu! Věřte, že je nepřemluvíte, aby si daly něco k pití!“

Adams se ho otázal, zda po cestě neviděl mladíka na koni, a popsal mu Josefa.

„Jakby ne!“ odpověděl vozká. „Vezu jednu dámu, která je jeho známá a vykoupila ho i s koněm. Byl by tady býval už dávno, kdyby ho bouřka nebyla zahнала pod střechu.“

„Bůh jí žehnej!“ zvolal u vytržení Adams. Nemohl to vydržet a šel se sám přesvědčit, kdo je ta lidumilná dáma – ale jaké bylo jeho překvapení, když uviděl svou starou známou, pannu Treperendovou! Její překvapení nebylo tak velké, neboť Josef jí řekl, že farář je někde vpředu na silnici. Oba se velice zdvořile pozdravili a panna Treperendová hostinskou pokárala, že jí toho pána zapře-

la, když se na něho ptala, zda tam je. Ta dobrá žena však opravdu nechybila úmyslně, protože panna Treperendová se ptala na duchovního, a ona si na neštěstí Adamse spletla s jedním mužem, který chodíval na výroční trh v sousedním městečku prodávat náprstky a knoflíky nebo za nějakým podobným obchodem. Adams totiž přišel do hospody v širokém, rozevlátém, ale krátkém bílém kabátě s černými knoflíky, v krátké paruce a v klobouku, který dokonce ani neměl černou stuhu, a tak na něm nebylo černého ničehož nic.

Zatím přijel Josef a panna Treperendová by byla chtěla, aby přenechal koně farářovi a sám se svezl dostavníkem, ale on to rozhodně odmítl, prohlásil, že je bohudíky docela zdravý a může jet na koni; dodal, že snad ví, co je jeho povinností, a nesvezl by se přece dostavníkem, kdyby pan Adams musel jet na koni.

Panna Treperendová by ho byla přemlouvala dál, kdyby jedna dáma v kočáře nebyla rázně ukončila jejich hádku prohlášením, že nepojede v dostavníku s chlapem v livreji, a proto se nakonec rozhodlo, že volné místo v dostavníku zaujme Adams a Josef pojede dál na koni.

Neujeli ještě daleko a panna Treperendová si faráři postěžovala: „U nás se teď dějí podivné věci, pane Adamsi, co sir Tomáš umřel.“

„Věru podivné,“ přitakal Adams, „jak jsem vyrozuměl z několika Josefových narážek.“

„Ba, ba, jakživa bych tomu nebyla uvěřila,“ řekla. „Ale čím déle je člověk ve světě, tím víc toho vidí. Tak Josef dělal nějaké narážky?“

„Ale jakého druhu, to zůstane navždy mým tajemstvím,“ ujistil ji farář. „Musel jsem mu to slíbit, jinak by se mi nebyl s ničím svěřil. Velice mě rmoutí, věru, že se Její Milost chová tak nepřístojně. Vždycky jsem si myslel, že to je celkem hodná dáma, a jakživ bych

ji nebyl podezřívá z takových myšlenek nehodných křesťanky, obzvlášť když se ještě k tomu jedná o mladíka, který je v jejích službách!“

„Já vás ubezpečuji, že to pro mne není žádné tajemství,“ zvolala Treperendová, „a jsem přesvědčena, že vbrzku nebude pro nikoho, poněvadž od té doby, co Josef odešel, vyvádí málem jako šílená.“

„To je mi věru upřímně líto,“ řekl Adams, „protože to bývala hodná dáma. Často bych si byl sice přál, aby chodila pravidelněji na bohoslužby, ale ve farnosti vykonala mnoho dobrých skutků.“

„Co vás napadá, pane Adamsi!“ odpověděla Treperendová. „Když lidé nevědí všechno, nemají často o ničem ani ponětí. U nás se rozdalo hodně věcí bez jejího vědomí, to vás ubezpečuji. Slyšela jsem vás kázat, že se nemáme vychloubat, ale věřte, musím vám říci, že kdyby byla měla klíče u sebe, nebyli by toho chudí dostali tolik pro posílnění, kolik jsem jim dala já. Co se týče nebožtíka pána, byl to nejctihodnější člověk na světě a byl by vykonal nesčíslné dobré skutky, kdyby se na něho nebyl dával pozor. Ale to víte, měl rád klidný život, dej mu nebe lehké odpočinutí! Jsem ubezpečena, že tam je a užívá klidu, který mu někteří lidé nedopřáli tady.“

Adams odpověděl, že o tomhle nikdy předtím neslyšel, a jestli se nemýlí, byla i ona dříve jiného mínění (pamatoval se totiž, že Treperendová dříve paní vychvalovala a pomlouvala pána).

„Už nevím,“ řekla na to, „co jsem si snad kdysi myslela, ale teď jsem ubezpečena, že to je tak, jak vám říkám, a brzy se uvidí, kdo se vlastně mýlil. Já pro svou osobu jen říkám, že to je ku podivu, jak se někdo ustavičně dovede tak vážně přetvařovat.“

Takto spolu s panem Adamsem rozmlouvali, až přijeli před vznešené sídlo, které stálo opodál u cesty, a když je uviděla jedna dáma v dostavníku, zvolala: „Tamhle bydlí nešťastná Leonora, jestli má

člověk vůbec právo nazvat nešťastnou ženu, o které musí zároveň prohlásit, že si svou pohromu zavinila a přivodila sama.“

To ovšem zcela postačilo, aby vzbudilo zvědavost nejen pana Adamse, ale vlastně i celé společnosti, a proto všichni vespolek dámu vybízeli, aby jim vyprávěla Leonořiny osudy, neboť podle toho, co řekla, se jim zdálo, že asi jsou pozoruhodné.

Byla to moc dobře vychovaná dáma, a tak se nenechala dlouho prosit. Řekla jen, že by byla ráda, kdyby svým vyprávěním mohla uspokojit jejich laskavou pozornost, a začala.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Osudy Leonory, nešťastné záletnice

Leonora byla dcera zámožného pána. Měla vysokou, pěkně urostlou postavu a živý výraz v obličeji, který často bývá přitažlivější nežli pravidelnější tvář, v níž se zračí lhostejnost. Takovýto druh krásy snadno klame, ale přitom i dost vábí, neboť vyzařuje-li dobrou náladu, bývá často omylem považována za dobrosrdečnost a ta živost za opravdovou inteligenci.

Leonore bylo tehdy osmnáct let a žila s tetou v městečku v severní Anglii. Nesmírně ráda se vesele bavila a málokdy si dala ujit nějaký ples nebo jinou veřejnou zábavu, kde měla bohatou příležitost ukázat nenasytnou ješitnost, neboť ji muži vyznamenávali takřka před všemi ostatními ženami.

Mezi spoustou mladíků, kteří se jí obzvláště vytrvale dvořili, zalíbil se jí nejvíc Horacio, jenž v jejích očích zastínil všechny své soupeře. Tančila daleko bujněji, když byl náhodou jejím tanečníkem, a procházka s ním ji okouzlovala víc než krásný večer nebo slavičí zpěv. Přestala předstírat, že rozumí lichotkám druhých, naslouchala Horaciovým poklonám velice pozorně a dokonce se usmívala i tehdy, když byly tak choulostivé, že jim ani neměla rozumět.

„Prosím vás, madam,“ zeptal se Adams, „kdo to byl, ten pan Horacio?“

Horacio byl mladík z dobré rodiny (odpověděla dáma), vystudoval práva a několik let se věnoval advokátskému povolání. Měl tvář a postavu, jaké se všeobecně uznávají za hezké, ale tak důstojné chování, jaké se jen zřídka vidí. Povahu měl záduščí, ale nebyl

ani trochu mrzout. Měl vtip a humor se sklonem k jízlivosti, v níž si snad až příliš liboval.

Tento pán, který se do Leonory vášnivě zamiloval, byl však poslední, kdo pozoroval, že by snad mohl u ní mít úspěch. Celé městečko ho s Leonorou oženilo dávno předtím, nežli z jejího chování načerpal dost sebedůvěry, aby jí vyjevil svou lásku. Byl totiž toho názoru (a snad měl i pravdu), že je krajně neprozíravé vyznat vážně lásku ženě dříve, než si muž získá její náklonnost natolik, že to sama očekává a přeje si to.

Ačkoliv zamilovaný mladík bývá nesmělý a ostýchavý a spíše zveličuje každý projev přízně, prokazovaný soupeři, a naopak zase vidí všechny malé pozornosti, prokazované jemu, jakoby z opačného konce dalekohledu, nemohl být Horacio tak zaslepen láskou, aby pozbyl soudnosti natolik, že by Leonorino chování v něm vůbec nebudilo naději, neboť i lhostejnému člověku bylo v jejich společnosti zřejmé, že ho má ráda, právě tak jako on má rád ji.

„Takové lehkomyšlné děvky vždycky špatně skončí,“ podotkla dáma, která předtím nechtěla Josefa pustit do dostavníku, „a tak se nebudu divit ničemu, co ještě provede.“

Druhá dáma vyprávěla dále: Jednou večer se s veselou společností procházeli v parku, když tu Horacio najednou Leonore pošeptal, že by se s ní rád trochu prošel o samotě, neboť jí musí sdělit něco velice důležitého. „Je to opravdu tak důležité?“ zeptala se s úsměvem. „Doufám, že to uznáte sama,“ odpověděl, „neboť na tom závisí mé budoucí štěstí.“

Leonora velmi dobře tušila, co bude následovat, a byla by to ráda odložila na jindy. Horacio se však svým prvním návrhem natolik osmělil, že mu už nebylo za těžko mluvit, a tak vytrvale na ni naléhal, až mu posléze vyhověla. Oddělili se od ostatních a zahrnuli na postranní opuštěnou cestičku.

Byli už daleko z dohledu společnosti a pořád ještě oba zarytě mlčeli. Konečně se Horacio zastavil, vzal Leonoru, která tam stála bledá a celá se chvěla, jemně za ruku, zhluboka si vzdychl, podíval se jí nepředstavitelně něžně do očí a zvolal zajíklavě: „Leonoro, je třeba, abych vám vyjevil, na čem nutně závisí mé budoucí štěstí v životě? Je zapotřebí, abych vám řekl, že mému štěstí je na překážku něco, co vám patří, a že nevzdáte-li se toho, budu velice nešťastný?“

„Co to jen může být?“ otázala se Leonora.

„Překvapuje vás to, není divu, že mám námitky proti něčemu, co je vaše,“ odpověděl, „ale jistě se dovztípíte, neboť to je jediná věc, kterou bych určitě nevyměnil za všechny poklady světa, kdyby mi patřily. Ale musíte se s ní rozloučit, chcete-li mě obdařit vším ostatním. Leonoro, můžete být či budete ještě na pochybách, co to je? Dovolte tedy, abych vám to pošeptal do ouška – je to vaše jméno, drahá! Jen když se ho vzdáte, jen když blahosklonně svolíte, že budete navždy má, můžete mě zachránit, abych nebyl nejnešťastnější tvor na světě, a zároveň učinit nejšťastnějším člověkem!“

Leonora se celá zarděla, hněvivě se zamračila, jak nejvíc dovedla, a odpověděla, že kdyby byla tušila, co jí chce vyjevit, nebylo by se mu jistě podařilo odlákat ji od společnosti. Prohlásila, že ji to nesmírně překvapilo a vystrašilo, takže ho musí poprosit, aby ji zase co nejrychleji odvedl zpět, což Horacio učinil, ačkoliv byl rozechvělý skoro tak jako ona.

„To byl hlupák!“ vykřikla Treperendová. „Je vidět, jak špatně znal ženské pokolení!“

„Věru, madam, myslím, že máte pravdu,“ řekl Adams. „Já bych ji nebyl pustil, kdybych byl už zašel tak daleko – byl bych se musel dovědět, co si vlastně myslí.“ Ale panna Pruderná dámu požádala, aby se takovým kluzkým místům ve svém vyprávění vyhnula, neboť se jí z nich dělá špatně.

Nu, abych tedy byla co nejstručnější, madam (řekla dáma), povím vám jen, že od této rozmluvy neuplynulo mnoho týdnů a Horacio a Leonora zas byli spolu zadobře, jak se tomu říká. Všechny ceremonie, kromě té poslední, měli už za sebou, byla sepsána smlouva a přípravy už pokročily tak daleko, že veškeré Horaciovy touhy mohly dojít splnění. Dovolíte-li, budu vám zde citovat po jednom dopise od každého z nich, neboť je umím z paměti a mohou vám vnuknout dost jasnou představu, jak vášnivě se ti dva milovali.

Panna Pruderná nechtěla o dopisech ani slyšet, ale když se o tom dalo hlasovat, ukázalo se, že všichni ostatní v dostavníku jsou proti ní. Obzvláště farář Adams jejím námitkám horlivě odporoval.

Horacio Leonoře

Má zbožňovaná,
nadarmo se honím za radovánkami v nepřítomnosti té, jíž je má duše zcela oddána, jestliže s ní nemají docela nic společného! Včerejší večer jsem byl odsouzen strávit ve společnosti duchaplných a učených mužů – dříve by mi to bylo bývalo nesmírně příjemné, ale tentokrát jsem je musel podezírat, že si mou zamlklost vysvětlují správně. A proto jsem vždycky raději sám, kdykoliv mi Vaše závazky zabraňují v závratném štěstí být s Vámi, neboť má láska k Leonoře je tak delikátní, že nesaším pomýšlení, jak se někdo vtírá do rozkošných představ, v jakých si někdy libuje horká obraznost zamilovaného, což mi je snad vidět na očích, jak se obávám. Strach, že by někdo tyto naše myšlenky odhalil, mohl by se možná zdát až přemrštěný a směšný lidem neschopným takové něžné a delikátní vášně! Můžeme se zajisté domnívat, že takových je jen málo, když

uvážíme, že je třeba všech lidských ctností, aby byl člověk schopen tak dokonalé lásky – vždyť milovaná bytost, jejíž blaženost je nejvyšším cílem takové lásky, může nám poskytnout nejednu rozkošnou příležitost, abychom byli stateční na její obranu, štědrí vůči jejím potřebám, soucitní v jejím strádání, vděční za její laskavost, a abychom stejně projevovali i všechny ostatní dobré vlastnosti, neboť ten, kdo by je neprojevoval, a to s největším nadšením, nezaslouží si vůbec pojmenování zamilovaný. Poněvadž vím, jakou máte jemnou a cudnou duši, uchovávám si tyto ctnosti i já co nejčistší, a proto si snad dovedete dost dobře představit, jak mi je nepříjemné, musím-li snášet nepřístojnosti, jaké si při některých příležitostech dovolují muži, jež společnost pokládá za uhlašené.

Nemohu vám ani vypovědět, jak dychtivě očekávám požehnaný den, kdy se přesvědčím o tom, jak nepravdivé je všeobecné tvrzení, že největší lidské štěstí záleží v naději! Nikdo na světě nemohl nikdy větším právem věřit ve správnost této poučky než já nyní, poněvadž nikdo nikdy nepoznal tak blažený pocit, jaký mi hárá v nitru při pomýšlení, že budu své příští dny trávit s takovou družkou, a všechno mé počínání v životě mě bude naplňovat pyšným uspokojením, že tím přispívám k Vašemu štěstí.

Leonora Horacioví

Od té doby, co jsem měla potěšení Vás poznat, každé Vaše slovo a každý Váš čin tak jasně svědčily o tom, jakou máte jemnou duši, že se mi zdálo nemožné, aby mé dobré mínění o Horacioví se ještě vystupňovalo jakýmkoliv novým důka-

zem Vašich výtečných vlastností. Právě touto myšlenkou jsem se zálibně obírala, když jsem dostala Váš poslední dopis, ale jakmile jsem jej otevřela, byla jsem překvapena, jak se musím přiznat, neboť jste v něm vyjádřil své city ještě daleko delikátněji, než bych byla očekávala i od Vás (ačkoliv vím, že jsou ve Vaší duši soustředěny všechny ušlechtilé hlavní ctnosti, jež lidská povaha může obsáhnout). Nelze slovy vy-
líčit, co cítím při pomyslení, že mé štěstí má být konečným cílem všeho Vašeho počínání.

Ach, Horacio, jak je život jistě krásný, když nejvšednější domácí starosti jsou zpříjemňovány milým pomyslením, že muž, který si nejvíc ze všech na světě zaslouží naši náklonnost a kterého bychom jí nejraději obdařily, má mít užitek nebo potěšení ze všeho našeho konání! V takovém případě se strážně jistě mění v zábavu a pouze nevyhnutelné životní nesnáze nám připomínají, že jsme lidé smrtelní.

Jestliže vaše záliba spřádat si sny o samotě a přání, aby zůstaly utajené, jsou příčinou, že Vám je na obtíž i rozhovor duchaplných a učených mužů, pomyslete, jakým utrpením jsou hodiny, jež musím trávit já, odsouzená zvyklostmi k rozhovoru s ženami, které se z vrozené zvědavosti snaží vysлідit všechny mé myšlenky – kterým závist nedovolí strpět, aby se Horaciova srdce zmocnila jen jediná žena, a proto je ponouká, aby strojily zlomyslné úklady proti osobě, která je tak šťastná, že jí jeho srdce náleží. Ale možno-li závist nějak omluvit nebo aspoň shovívavě vysvětlit, sluší se to v tomto případě, kdy štěstí je tak veliké, že by ho zcela přirozeně všechny stejně rády dosáhly. Nestydím se přiznat, Horacio, že jen Vaší zásluhou jsem se neoctl v nejnepříjemnějším po-

stavení, jaké si dovedu představit, totiž když se svými sklony necháme svést, abychom se zamilovaly do muže, kterého nás naše rozvaha nutí odsoudit.

Mezi dvojicí zamilovaných to dospělo už tak daleko, že byl určen den jejich svatby, k níž mělo dojít do dvou týdnů, a tu náhodou bylo v hrabství zahájeno zasedání soudu v městečku vzdáleném asi dvacet mil od dějiště našeho vyprávění. Je patrně zvykem mladých advokátů zúčastňovat se těch zasedání, ani ne tak proto, že by z nich měli prospěch, jako spíše aby se pochlubili svým nadáním a naučili se od smírčích soudců vykládat zákony. K tomu cíli bývá nejmoudřejší a nejprísrnější ze soudců ustanoven za hlavního řečníka čili předsedu, jak ho skromně nazývají, a ten jim dělá kázání a učí je správné znalosti zákonů.

„V téhle věci se dopouštíte malého omylu, madam,“ namítl Adams, „který bych rád napravit, dovolíte-li. Byl jsem při jednom takovém čtvrtletním zasedání soudu a pozoroval jsem, že naopak advokát poučoval soudce, místo aby se od nich něčemu přiučil.“

Na tom tolik nezáleží, odbyla ho dáma. Vypravil se tam i Horacio, neboť si umínil, že se co nejvíc vynasnaží, aby si svým povoláním rozmnožil jmění (které zatím nebylo moc velké), jen kvůli milované Leonore, a proto chtěl využít každé příležitosti, aby se v něm zdokonalil a vyznamenal.

Téhož odpoledne, kdy odjel z městečka, uviděla Leonora z okna jet kolem kočár se šestispřežím a prohlásila, že takovou dokonalou, vznešenou a hezkou ekvipáž jakživa nespatriła. Připojila ještě tato pozoruhodná slova: „Jsem do té ekvipáže úplně zamilovaná!“, jež si později připomněla její přítelkyně Florella, ačkoliv si jich v té chvíli nijak zvlášť nepovšimla.

Večer byl uspořádán ples, jež Leonora poctila svou přítomností, ale s úmyslem, že z lásky k Horaciovi odmítne tančit, když tam není on.

Ach, proč nejsou ženy vytrvalé v plnění slibů tak, jak jsou často náchylné je skládat!

Na ples přišel i pán, jemuž patřil ten kočár se šestispřežím. Jeho oděv byl zrovna tak neobyčejně krásný jako jeho ekvipáž. Brzy upoutal pozornost společnosti, neboť okamžitě zastínil všechny šviháky v hedvábných vestách lemovaných stříbrem a zlatem.

„Madam,“ přerušil ji Adams, „jestli mohu být tak smělý, rád bych věděl, jak byl ten pán ustrojený.“

Ten pán, odpověděla dáma, měl prý na sobě přiléhavý sametový kabát rumělkové barvy s růžovou saténovou podšívkou, celý vyšívaný zlatem, a vestu ze stříbrného brokátu, která byla taktéž zlatem vyšívaná. Pokud jde o to ostatní, co měl na sobě, nemohu se pouštět do podrobností, ale byl ustrojený přesně podle francouzské módy, neboť Bellarmine (tak se ten pán jmenoval) přijel nedávno z Paříže.

Jako jeho nádherný zjev zcela upoutal pozornost každé dámy na plese, tak zase jeho zájem upoutala Leonora. Jakmile ji spatřil, zůstal bez hnutí stát, strnulý jako socha, nebo by to asi byl udělal, kdyby mu to byly dovolily jeho pěkné způsoby. Nežli se však dokázal ovládnout, dal svůj úžas tak dalece najevo, že každá osoba v sále snadno uhodla, komu patří jeho obdiv. Ostatní dámy začaly vyznamenávat své dřívější tanečnice, neboť všechny uhodly, kterou si Bellarmine vyvolí, ale všemožně se snažily tomu zabránit. Mnohé se Leonory vyptávaly: „Madam, dnes asi nebudeme mít potěšení vidět vás tančit, že?“ a potom na sebe volaly, tak aby to Bellarmine slyšel: „Ujišťuji vás, že Leonora nebude tančit, vždyť tady není její tanečník!“ Jedna chtěla Leonore v tančení zabránit a ze zlomyslnosti k ní poslala jakéhosi nepříjemného chlapíka, aby

ji vyzval k tanci, takže by byla bývala nucena si s ním zatančit nebo zůstat sedět, ale ten záměr se zhatil.

Leonora viděla, že se jí nastrojený cizí pán obdivuje a že jí všechny přítomné ženy závidějí. Srdéčko se jí zatetelilo a hlava zatočila křečovitým vzrušením. Byla by si možná ráda pohovořila s několika svými známými, ale zdálo se, jako by nevěděla o čem – nemohla přece mluvit o svém úspěchu, a přitom se nedovedla v mysli ani na chvíli odpoutat od samolibé radosti z něho. Jakživa ještě nezakusila podobné štěstí. Dříve poznala, co to je trápit jedinou ženu, ale být nenáviděna a tajně proklínána celou shromážděnou společností, to bylo potěšení, jehož jí bylo dopřáno teprve tentokrát. Dala se tolik unést závratným nadšením, až se jí málem pomátl rozum, a tak se chovala nadmíru pošetile – prováděla rozmanité dětinské kousky, všelijak se kroutila a posunkovala a zcela bezdůvodně se chvílemi až pitvorně smála. Její chování bylo zkrátka právě tak pošetilé jako její přání předstírat lhostejnost vůči cizímu muži a jeho obdivu a zároveň dávat vítězně najevo všem ženám v sále, že ten obdiv patří jí.

Když byla v takovémto rozpoložení, přistoupil k ní Bellarmine, který se už dověděl, kdo je, a s hlubokou poklonou ji žádal o poctu, aby si s ním směl zatančit, čemuž Leonora s hlubokým pukrlátkem okamžitě vyhověla. Tančila s ním celý večer a zakoušela snad nejvyšší rozkoš, jakou byla schopna prožívat.

Při těchto slovech si Adams hlasitě a zhluboka vzdychl, načež se ho dámy ustrašeně ptaly, jestli se mu snad neudělalo špatně, ale on odpověděl, že vzdychá jenom nad Leonořinou pošetilostí.

Leonora odešla z plesu (pokračovala dáma) asi v šest hodin ráno, ale nespala. Na loži se převracela a zmítala, usínala pouze na krátkou chvíli, a to snila jen o ekvipáži a krásném obleku, které viděla, o plesech, operách a redutách, o kterých spolu hovořili.

Odpoledne ji přijel Bellarmine navštívit ve svém nádherném kočáře se šestispřežím. Její zjev ho vpravdě okouzлил, a když se na ni vyptal, byl stejně uspokojen i majetkovými poměry jejího otce (vystupoval sice přepychově, ale nebyl zrovna takový boháč jako Krésus nebo Attálos).

„Attalos,“ opravil dámu pan Adams. „Ale jak to, že znáte ta jména?“

Dáma se jeho otázce usmála a pokračovala: Velice ho to uspokojilo, jak jsem řekla, a tak se rozhodl, že se o ni ihned začne ucházet. Dvořil se jí tak ohnivě a naléhavě, že brzy zdolal její slabý odpor a požádal ji, aby ho doporučila svému otci, o němž věděla, že si ho kočár se šestispřežím snadno a rychle získá.

A tak se toho, oč se Horacio tak dlouho ucházel vzdechy a slzami, láskou a něhou, ve chvíli zmocnil pofrancouzštěný Angličan Bellarmine svým veselým a okázalým vystupováním. Jinými slovy: to, co cudnost vypěstovala celoroční péčí, zničila nestoudnost ve čtyřiaadvaceti hodinách.

Adams si povzdechl po druhé, ale dámy si toho vůbec nevšímalý, neboť jim začínal být k smíchu.

Od zahájení plesu až do konce Bellarminovy návštěvy si Leonora snad ani jedinkrát nevzpomněla na Horacia, ale pak se jí pomyšlení na něho začalo vtírat jako nevítaný host. Litovala, že okouzlujícího Bellarmina a jeho okouzlující ekvipáž nespatriila dřívě, než to mezi ní a Horaciem došlo tak daleko. „Ale proč bych měla litovat,“ říkala si, „že jsem ho nepoznala dřív? Copak na tom záleží, že jsem se s ním seznámila teprve teď? Copak Horacio není můj snoubenec, ba skoro manžel? Copak není hezký, ba ještě hezčí než Bellarmine? Jenže Bellarmine je vznešenější a elegantnější, to se musí uznat. Ano, určité je. Ale copak jsem ještě včera nemilovala Horacia nejvíc ze všeho na světě? Ano, ale včera jsem ještě neznala Bellarmina. Ale vždyť Horacio mě šíleně miluje, a kdybych ho opustila, byl by zoufalý a nešťast-

ný! Jenže Bellarmine by se možná také trápil! Ano, ale Horaciovi jsem se zaslíbila dřív, jenže Bellarmine za to bohužel nemůže – kdybych ho byla poznala dříve, byla bych mu jistě dala přednost. Copak mne, drahousěk, nevyznamenal před všemi ženami na plese, ačkoliv měly všechny na něho políčeno? Dovedl mi někdy Horacio podat takový důkaz lásky? Může mi dát ekvipáž nebo některou z těch věcí, které mi položí k nohám Bellarmine? Je to ohromný rozdíl, být manželkou chudého advokáta nebo takového boháče, jako je Bellarmine! Když se provdám za Horacia, zvítězím nanejvýš jen nad jednou sokyní, ale provdám-li se za Bellarmina, budou mi závidět všechny známé. To by bylo blaho! Ale mohu si vzít na svědomí Horaciovu smrt? Vždyť přísahal, že by to nepřežil, kdyby mě ztratil! Ale snad by z toho neměl smrt – a kdyby přece umřel, co mohu proti tomu dělat? Mám se snad pro něho obětovat? A pak, vždyť Bellarmine by mohl kvůli mně být zrovna tak nešťastný!“ Takto se přela sama se sebou, ale potom ji přišlo několik mladých dam pozvat na procházku, čímž se jí od těch starostí prozatím trochu ulevilo.

Nazítří ráno u ní Bellarmine snídal v přítomnosti její tety, kterou dostatečně zpravil o své lásce k Leonoře. Sotva odešel, začala stará dáma neteři v této věci dávat rady. „Vidíš, dítě,“ řekla, „jaké tě čeká bohatství, a doufám, že takovému svodu neodoláš.“

Leonora ji s povzdechem prosila, aby se o něčem takovém vůbec nezmiňovala, když ví o jejím zasnoubení s Horaciem.

„Jaképak zasnoubení!“ okřikla ji teta. „Měla bys na kolenou poděkovat nebesům, že je ještě můžeš zrušit. Copak se některá žena bude rozmyšlet, jestli má celý život jezdit v kočáře nebo chodit pěšky? Bellarmine má šestispřeží a Horacio nemá ani pár koní!“

„Ano, tetičko, ale co tomu řeknou lidé?“ ptala se Leonora. „Třeba mě budou odsuzovat!“

„Lidé se vždycky přikloní k tomu, kdo jedná rozumně,“ odpověděla teta, „a jistě by tě odsuzovali, kdybys obětovala své zájmy jakékoliv jiné pohnutce. Však já dobře znám svět a tou námitkou, má milá, jen dokazuješ svou nevědomost. Věř mi, na mou duši, že lidé jsou moudřejší. Jsem na světě déle než ty a ujišťuji tě, že kromě peněz si nic nezasluhuje nějaké ohledy. Jakživa jsem nepoznala osobu, která se provdala z jiných pohnutek a později toho upřímně nelitovala. A pak, když vezmeme v úvahu ty dva muže, jak bys mohla dát přednost takovému ubožákovi, který byl jen na univerzitě, před urozeným pánem, který se právě vrátil z cest? Každý musí přece uznat, že Bellarmine je urozený, zaručeně urozený, a k tomu ještě hezký muž!“

„Možná, že bych se nerozmýšlela, teto, kdybych věděla, jak mám s tím druhým slušně skoncovat.“

„To přenech mně,“ odpověděla teta. „Víš přece, že otec o té věci ještě neví. Já jsem si sama myslela, že by Bellarmine byl moc dobrá partie, ale ani se mi nesnilo, že by tě požádal o ruku. Vyřídím tu věc za tebe, nech to na mně, já si s tím člověkem promluvím a ručím ti za to, že tě už přestane obtěžovat.“

Leonora se posléze dala tetou přesvědčit, a když k nim téhož dne přišel Bellarmine na večeři, bylo ujednáno, že nazítří dopoledne navštíví Leonořina otce a požádá ho o dceřinu ruku, a Leonora souhlasila, že budou slavit svatbu ihned po jeho návratu.

Teta brzy po večeři odešla do svého pokoje, a sotva nechala ty dva zamilované o samotě, spustil Bellarmine takto: „Ano, madam, ujišťuji vás, že mi tenhle kabát šili v Paříži – pochybuji, že by jej dovedl tak ušít nejlepší anglický krejčí. Vždyť ani jeden z nich neumí stříhnout kabát, věřte že ne. Jen si všimněte, jaké má pěkné šosy a rukávy! Takový anglický nešika by něco podobného vůbec nesvedl. Jak se vám líbí moje livreje, prosím vás?“

Leonora odpověděla, že je považuje za moc hezké.

„Všechny jsou z Francie,“ řekl, „ujišťuji vás, kromě plášťů – anglickému krejčímu bych nikdy nesvěřil nic jiného než plášť. To víte, člověk musí dát něco vydělat i našim lidem, a dokud jsem neměl sídlo ve Francii, měl jsem také zájmy ve vlasti, he-he-he! Pro svou osobu bych tenhle náš sprostý ostrov radši viděl na dně mořském, než bych nosil jediné hadry ušité v Anglii, a jsem přesvědčen, že až se trochu podíváte do Paříže, budete mít na naše oblékání stejný názor. Nemáte ponětí, jak by vaše krása ve francouzské toaletě teprve vynikla! Věřte mi, na mou duši, že když jsem po svém návratu sem přišel po prvé do opery, považoval jsem omylem anglické dámy za pokojské, he-he-he!“

Takovýmto uhlazeným hovorem bavil veselý Bellarmine svou milovanou Leonoru, když se pojednou otevřely dveře a Horacio vstoupil do pokoje. Leonoriho překvapení nelze vůbec vylíčit!

„Chudinka!“ prohlásila panna Treperendová. „Ta se dostala do pěkné bryndy!“

„Kdežpak!“ řekla panna Pruderná. „Takové děvky nemůže nic přivést do rozpaků!“

„To by musela být drzejší než Korintáné,“ podotkl pan Adams, „ba ještě drzejší než Lais!“

Všichni tři dlouho nepromluvili ani slovo, pokračovala dáma. To, že Horacio vstoupil do pokoje, jako by tam byl doma, vzbudilo velký úžas Bellarminův, a nenadálá přítomnost Bellarminova neméně překvapila Horacia. Posléze Leonora sebrala všechnu odvahu, již byla schopna, a předstírajíc údiv zeptala se Horacia, proč přichází tak pozdě na návštěvu.

„Byl bych se jistě omluvil, že vás tak pozdě vyrušuji,“ řekl Horacio, „nebýt toho, že jsem vás zastihl ve společnosti, a tak vím, že vás neruším v odpočinku.“

Bellarmino vstal z křesla, tanečním krokem přešel přes pokoj a polohlasem si přitom notoval nějakou operní árii, zatím co Horacio přistoupil k Leonore a šeptem se jí zeptal, zda ten pán není nějaký její příbuzný, načež odpověděla s úsměvem, či spíše s ušklíbnutím: „Ne, ještě není můj příbuzný,“ a dodala, že se nemůže dovtípit, co ta otázka má znamenat.

Horacio potichu namítl, že se jí na to neptá ze žárlivosti.

„Ze žárlivosti! Bylo by to věru moc divné, kdyby si někdo jen z obyčejné známosti dělal takové nároky!“

Tato slova Horacia trochu překvapila, ale nežli měl kdy odpovědět, přitancil Bellarmino k dámě a řekl, že by nerad překážel, má-li s tím pánem nějaké jednání.

„Nemohu s tím pánem ani s kýmkoliv jiným mít žádné jednání,“ odpověděla, „které bych před vámi musela tajit.“

„Jistě mi prominete,“ řekl Horacio, „když se zeptám, kdo je ten pán, jemuž mají být svěřena všechna naše tajemství.“

„To se brzy dovíte,“ odsekla Leonora, „ale nemám věru ani tušení, jaká mohou být mezi námi dvěma tajemství, že by měla tak ohromnou důležitost.“

„Cože, madam?“ užasl Horacio. „Jistě byste si nepřála, abych tohle bral vážně!“

„Mně je lhostejné, jak to chcete brát,“ odpověděla, „ale myslím, že taková nevčasná návštěva je vůbec dost nepochopitelná, zvláště když host vidí, že je člověk zadán. Ačkoliv služebnictvo člověka nezapřelo, že je doma, dalo by se snad čekat, že dobře vychovanému člověku by to stačilo, aby pochopil.“

„Madam, nebylo by mě napadlo, že jste-li zadána s cizím mužem, jímž tento pán, jak se zdá, je, mohla by má návštěva být nevíтанá, a že mezi lidmi v našem postavení by se měly zachovávat nějaké zvláštní formality,“ řekl Horacio.

„Vy patrně sníte,“ odsekla, „nebo byste mě chtěl přesvědčit, že sním já. Nechápu, z jakých důvodů se může obyčejný známý domnívat, že nemusí zachovávat všechny formality, které předpisuje dobré chování.“

„Já asi opravdu sním!“ řekl. „Jinak by přece bylo nemožné, aby mě Leonora považovala za obyčejného známého po tom všem, co se mezi námi událo.“

„Co se mezi námi událo! Chcete mě snad před tímhle pánem urážet?“

„Sakra, urážet dámu!“ vzkřikl Bellarmine, narazil si klobouk ke straně a nadutě přistoupil k Horaciovi. „Kdo se opovažuje v mé přítomnosti urážet tuto dámu, sakra?“

„Poslyšte, pane,“ oslovil ho Horacio, „radil bych vám, abyste se přestal tvářit tak zuřivě, protože bych se asi náramně mýlil, kdyby si tato dáma upřímně nepřála, aby Vašemu Blahorodí někdo pořádně napráskal!“

„Pane,“ odpověděl Bellarmine, „mám čest být jejím ochráncem, ale já vám sakra nerozumím!“

„To je spíše ona vaší ochránkyní, pane,“ okřikl ho Horacio. „A přestaňte se nafukovat, vidíte přece, že se vás neleknu!“ (A pohrozil mu bičem.)

„Oh! *Serviteur très humble*,“ řekl Bellarmine. „*Je vous entend parfaitement bien!*“

Vtom přišla do pokoje teta, která se o Horaciově návštěvě dověděla, a brzy ho zbavila veškerých pochybností. Přesvědčila ho, že jakživ v životě nebyl v bdělejším stavu a že se za ty tři dny, co byl pryč, nestalo nic kromobyčejného až na to, že se udála malá změna v Leonořiných citech. Dívka se přitom rozplakala a ptala se ho, jakou mu zavadala příčinu, že se k ní chová tak barbarsky. Horacio požádal Bellarmina, aby s ním odešel z pokoje, ale dámy v tom

Bellarminovi zabránily a násilím ho zdržely, načež se Horacio bez okolků vzdálil. Leonora se potom s jeho sokem radila, jak by se měl vyvarovat nebezpečí, neboť se obávala, že Bellarmina svou nerozvážeností možná ohrozila. Teta ji však utěšila ujištěním, že by se Horacio neodvážil na tak dokonalého kavalíra, jako je Bellarmine, že je přece právník a bude se mu tedy chtít pomstít jiným způsobem, pročez se od něho mohou obávat nanejvýš soudní žaloby.

Dámy se tedy posléze dohodly, že Bellarminovi dovolí, aby se vrátil do svého bytu, ale nejdříve s ním ujednaly všechno, co se týkalo cesty, na kterou se měl ráno vydat, a příprav ke svatbě, k níž mělo dojít ihned po jeho návratu.

Statečnost lidí nesmíme bohužel posuzovat podle toho, jak se tváří, což už vypožorovali různí mudrci, neboť mnohý vážný muž, třeba i nevzhledný, ve spravedlivém rozhořčení sáhne po tom neblahém kovu – chladné oceli, kdežto muži s drzejším čelem a někdy i s drze nasazeným kloboukem (což bývá odznakem odvahy) raději se jí moudře vyhnou.

Sotva se Leonora ráno probudila ze snů o kočáře se šestispřežím, uslyšela příšernou novinu, že Horacio proklál mečem Bellarmina, který leží v bezvědomí v hostinci, a že ranhojiči prohlásili jeho zranění za smrtelné. Okamžitě vyskočila z postele, pobíhala po pokoji jako zběsilá a v zoufalém žalu si rvala vlasy a bila se v prsa, v kterémžto žalostném stavu ji zastihla teta, která rovněž vstala, jakmile se dověděla, co se stalo. Ta stará dobráčka vynaložila všechn svůj um, aby neteř utěšila. Řekla jí, že dokud Bellarmine žije, je ještě naděje, ale i kdyby snad umřel, že mu její zármutek nebude docela nic platný a jenom ji ještě prozradí, což by pravděpodobně způsobilo, že by nějaký čas nedostala žádné nabídnutí k sňatku. Domnívala se, že když už se to stalo, bylo by nejmoudřejší, kdyby přestala myslet na Bellarmina a snažila se znovu získat lásku Horaciovu.

„Dej mi pokoj!“ okřikla ji zoufalá Leonora. „Což to není má vina, že nešťastný Bellarmine přišel o život? Copak tyhle proklaté půvaby“ (a při těch slovech se upřeně zadívala do zrcadla) „nezahubily nejroztomilejšího muže na světě? Copak mohu vůbec někdy snést podívanou na svůj vlastní obličej?“ (Přitom měla oči stále upřené do zrcadla.) „Copak nejsem vražednice nejskvělejšího člověka? Žádná jiná žena v městě by na něho nebyla mohla udělat dojem!“

„Přestaň myslet na to, co se stalo,“ napomínala ji teta. „Mysli jen na to, jak by sis znovu získala lásku Horaciovu.“

„Jakpak mohu doufat,“ ptala se jí neter, „že by mi odpustil? Ne, ztratila jsem ho zrovna tak jako toho druhého a ty jsi tím vinna, žes mi tak špatně radila! Ty jsi mě přemluvila, abych proti své vůli opustila ubohého Horacia!“ (Při těch slovech se rozplakala.) „Ty jsi mě přiměla, ať jsem chtěla či nechtěla, abych se vzdala lásky k němu! Nebýt tebe, nebyla bych si na Bellarmina jakživa ani pomyslela! Kdybys nebyla svým přemlouváním podporovala jeho dvoření, nebylo by na mne vůbec účinkovalo, nebyla bych nikdy stála ani o všechny poklady a ekvipáže na světě! Ale ty, jen ty jsi vyzrála na mé mládí a mou nezkušenost a tak jsi způsobila, že jsem navždy ztratila milovaného Horacia!“

Tetu ten prudký příval slov málem zdolal, sebrala však všechny své síly, sešpulila přísně rty a spustila: „Tvůj nevděk mě nepřekvapuje, milá neteri! Ti, kdo mladým ženám radí v jejich zájmu, musí vždycky čekat takovou odplatu. Ale jsem přesvědčena, že aspoň bratr mi poděkuje, že jsem překazila tvou svatbu s Horaciem.“

„Ještě se ti možná nepodařilo ji překazit,“ odpověděla Leonora, „a jsi náramně nevděčná, jestli si to vskutku přeješ nebo se o to pokoušíš, pamatuj, jak tě Horacio zahrnoval dary!“ (Je totiž vskutku pravda, že stará dáma dostala od Horacia mnoho dárků, a některé i cenné, ale stejně je pravda, že když Bellarmine přišel na snídani

s ní a s její neterí, obdaroval ji briliantovým prstenem, jež si stáhl z prstu a který měl mnohem větší hodnotu než všechno dohromady, co dostala od toho druhého.)

V tetě se vařila žluč – chtěla něco odpovědět, když tu přinesl sluha dopis, a jakmile Leonora slyšela, že přišel od Bellarmina, velice dychtivě jej otevřela. V dopise stálo:

Nejbožštější stvoření,
zranění, jež jsem utrpěl od svého soka a o němž jste, jak se obávám, už slyšela, není pravděpodobně tak osudné, jako střely, které mi vpálily do srdce Vaše oči, *tout brillant*. Jsou to jediné dělové koule, které mě mohou zdolat. Ranhojič mi totiž dává naději, že se budu moci brzy zas objevit ve Vaší *ruelle*, a prozatím, nepoctíte-li mě laskavostí, v níž ani nemám *hardiesse* doufat, bude Vaše nepřítomnost největší trýzeň, jakou může zakoušet,

madam,

avec toute le respecte na světě,

Váš nejposlušnější, nejpokornější

Dévote,

BELLARMINE

Jakmile Leonora viděla, že je naděje na Bellarminovo uzdravení a že klevetivá Fáma jeho nebezpečné zranění jako obyčejně zveličila, přestala ihned myslet na Horacia a za chvíli se smířila s tetou, která ji zase vzala na milost a odpustila jí jako pravá křesťanka, s čímž se obvykle jen zřídka setkáme. Je totiž možné, že ji trochu polekaly neteriny narážky na ty dary. Bála se možná, že kdyby se takové pověsti o ní rozšířily, poškodily by její dobré jméno, které si získala tím, že dvakrát denně chodila do kostela a dlouhá

léta se snažila, aby její zjev a chování působily co nejprísnejším a nejpjatějším dojmem.

Leonorina láska k Bellarminovi, která na chvíli trochu ochabla, vzplála ještě prudčeji než předtím. Navrhla tetě, aby ho šly navštívit do pokoje, kde ležel, ale ta jí velice chvalitebně a moudře radila, aby od svého úmyslu upustila. „Kdyby vám náhodou něco zabránilo v zamýšlené svatbě,“ řekla, „mohlo by ti příliš důvěrné chování k nápadníkovi v očích lidí ublížit. Každá žena, než se provdá, měla by pamatovat, že by ze svatby mohlo třeba sejít, a měla by se podle toho zařídit.“

Leonora odpověděla, že by jí v tomto případě bylo všechno jedno, ať se stane cokoli, neboť tomu milovanému muži (jak ho nazvala) jednou provždy zadala své srdce, a kdyby ho měla na neštěstí ztratit, pak by jí už vůbec přestalo na lidech záležet. Rozhodla se, že ho přece navštíví, ačkoliv ji teta moudře zrazovala, a své rozhodnutí ještě téhož dne odpoledne uskutečnila.

Zatím co dáma vyprávěla tento příběh, vjel dostavník do dvora hostince, kde se měla společnost naobědvat, k velké lítosti pana Adamse, jehož uši byly ještě hladovější než břicho. Byl totiž takřka nenasytně zvědavý, jak se čtenář možná už dovtípil, a nemohl se vůbec dočkat, až vyslechne konec této milostné historie, ačkoliv prohlásil, že dámě, která je v lásce tak nestálá, ani nemůže přát úspěch.

KAPITOLA PÁTÁ

Strašná hádka, jež se strhla v hostinci, kde byla společnost na obědě, a její krvavé následky pro pana Adamse

Jakmile cestující vystoupili z dostavníku, zamířil pan Adams rovnou do kuchyně (jak bylo jeho zvykem), kde našel Josefa, který seděl u ohniště, a hostinská mu mazala nohu mastí. Kůň, jež si pan Adams vypůjčil od kostelníka, měl totiž tak silný sklon padat na kolena, až by si byl člověk málem mohl myslet, že to patří k jeho zaměstnání, zrovna tak jako k zaměstnání jeho pána. Přitom však někdy neprojevil svůj záměr předem a byl najednou na kolenou, kdy to jezdec nejméně očekával. Tato slabůstka faráři moc nevadila, neboť na ni byl zvyklý; poněvadž se téměř dotýkal nohama země, když na tom zvířeti obkročmo seděl, neměl to daleko, jestliže spadl, a dovedl se velice mrštně přehoupnout koni přes hlavu, takže se mu nikdy nic nestalo – oba, on i kůň, častokrát se ještě kus cesty váleli, ale sotva se postavili na nohy, byli zase tak dobří přátelé jako předtím.

Josef, chudák, nebyl na takové dobytče zvyklý, a ačkoliv byl výtečný jezdec, nevyprostil se tak šťastně ze třmenů. Při pádu se mu noha dostala pod koně a zle se mu pohmoždila, takže ta dobrá žena mu ji právě třela soucitnou rukou a trochou lihu s kafrem, když farář přišel do kuchyně.

Sotva Josefovi projevil soustrast s jeho nehodou, přišel tam i hostinský. Měl docela jinou povahu než mírný pan Tahák. Tento

muž byl vskutku pánem ve svém domě a nade vším, co k němu patřilo, kromě nad svými hosty.

Byl to morous, který vždycky odměřoval své projevy úcty podle hostova zevnějšku, počínajíc „Bůh žehnej Vaší Milosti“ až po prosté „Už jdu!“. Jakmile svou ženu spatřil na kolenou před lokajem, okřikl ji, vůbec se neohlížeje na Josefovo poranění: „Sakra, co to, ženská, děláš? Proč si nehledíš společnosti z dostavníku? Jdi se jich zeptat, co chtějí k obědu!“

„Vždyť víš, můj milý,“ odpověděla, „že nemohou dostat nic jiného, než co je na ohni, a to bude hotovo za chvíli, ale tady chudák mladý pán má moc pohmožděnou nohu.“ Při těch slovech ji začala třít ještě důkladněji než prve, ale náhodou se ozval zvonek a hostinský se rozkřikl: „Sakra, jdi k hostům, nebudeš mu přece tady třít nohu celý den! Vždyť ji nemá tak zle pohmožděnou, jak by nám chtěl namluvit, a jestli má, je přece ani ne dvacet mil odtud ranhojič, ten mu ji uřízne!“

Jakmile to Adams slyšel, rozehnal se dvěma ráznými kroky přes výčep, luskl prsty nad hlavou a zabručel nahlas, že by takového lotra s chutí exkomunikoval, vždyť ani ďábel by snad nemohl být tak nelidský. Tato slova zavdala příčinu k rozmluvě mezi Adamsem a hostinským, která nebyla dlouhá, ale zato ostrá, až Josef hostinského napomenul, že by měl vědět, jak se má chovat k lepším lidem. Načež si hostinský Adamse přísně změřil od hlavy k patě, pak posměšně opakoval slova „k lepším lidem“ a vztekle Josefovi odsekl, že když se mohl na vlastních nohou dostat do hostince, může se zrovna tak dobře dostat odtamtud ven, jinak že ho vyvede násilím. Sotva to Adams uslyšel, počastoval hostinského pádnou ranou pěstí do obličeje, takže mu okamžitě proudem vytryskla krev z nosu. Hostinský se nechtěl nechat ve zdvořilosti překonat, obzvláště někým, kdo měl takovou postavu jako Adams, a proto

mu jeho laskavost oplatil tak uznale, že farářovi najednou nějak nezvykle zčervenaly nozdry. Ten se pak znovu vrhl na protivníka a druhou ranou ho povalil na zem.

Hostinský měl hodnější ženu, než si takový morous zasluhoval, a tak když uviděla manžela povaleného na zemi a zbrceného krví, přispěchala mu na pomoc, či spíše pomstít tu ránu, neboť se věru zdálo, jako by to byla měla být poslední a jako by víc už nepotřeboval. Ale běda, první, co hostinské padlo do oka, byl rendlík plný prasečí krve, který na neštěstí stál na kredenci. V zuřivosti ho chytila a bez rozmýšlení vchrstla krev farářovi do tváře, a přitom mířila tak dobře, že mu téměř všechna krev zalila obličej a odamtud mu stékala velkým proudem do vousů a na šaty, takže příšernější podívanou asi nikdo nikdy nezažil, ba ani si ji snad nedovede představit.

To všecko uviděla panna Treperendová, která v té chvíli přišla do kuchyně. Tato ctihodná dáma neměla zrovna moc chladnou a trpělivou povahu, jaké by snad bylo bývalo zapotřebí, aby se napřed na celý ten případ vyptala, a proto se náramně útočně vrhla na čepeček hostinské, v mžiku jí ho strhla z hlavy zároveň i s trochou vlasů a při tom jí vyťala několik pádných políčků – měla totiž bohatou zkušenost s nižším služebnictvem, takže si v tom ohledu osvojila znamenitou zručnost a dovedla je rozdávat štědře. Chudák Josef nemohl téměř vstát ze židle, farář byl zaměstnán tím, že si vytíral z očí krev, která ho úplně oslepila, a hostinský se teprve začal hýbat, a tak si panna Treperendová levou rukou přidržela hostinskou za hlavu a pravicí ji mrštně tloukla do obličeje, až nebohá žena začala pronikavě ječet, což polekalo celou společnost v hostinci.

Kromě dam, jež přijely dostavníkem, byli tam náhodou v té chvíli i dva pánové, kteří byli i v hostinci u pana Taháka (když

Josefa zadržel pro nezaplacenou píci pro koně) a o nichž jsme se už dříve zmínili, že se v hospodě zapovídali s Adamsem. Byl tam rovněž jeden pán, který se právě vrátil z cest po Itálii. Ty všechny přivolal do kuchyně hrozný křik, jako by se na někom páchala vražda, a uviděli tam zmíněné účastníky boje seskupené tak, jak jsme popsali.

Nebylo vůbec zatěžko udělat té rvačce konec, neboť vítězové se spokojili tím, že vykonali pomstu, a přemožení neměli do dalšího boje chuť. Hlavní postava, jež upoutala zraky všech, byl Adams zbrocený krví, kterou celá společnost považovala za jeho vlastní, a proto se všem zdálo, že Adams už snad ani nepatří na tento svět. Hostinský se však zatím vzpamatoval z mrákot, za chvíli vstal z podlahy a rozptýlil jejich obavy, neboť začal ženu proklínat, že mrhá prasečí krví, z které mohla být jelita – že by všechno bylo dopadlo dobře, kdyby se do toho nebyla míchala, zatracená č...! Dodal, že je rád, že od té dámy dostala co proto, beztak by si byla zasloužila ještě víc. Jeho nebohá žena to vskutku odnesla daleko nejhůř, neboť nejenže byla nemilosrdně zpolíčkována, ale ještě k tomu přišla o spoustu vlasů, jež Treperendová vítězně třímala v levici.

Cestovatel oslovil pannu Prudernou a žádal ji, aby se uklidnila, neboť to byl jen malý pěstní zápas, a na ten jsou k svojí *disgracii* (jak řekl) Angličani *accustomata*. Dodal, že to je pro něho ovšem trochu zvláštní podívaná, neboť právě přijel z Itálie, a Italové nemají rádi *cuffarda*, ale *bastonanze*. Pak přistoupil k Adamsovi, řekl mu, že vypadá jako duch z Othella, a napomenul ho, aby si přestal na něho vytřepávat krev z vlasů, sic ho ještě umaže – on že přece za to vůbec nemůže. Adams mu velice prostomyslně odpověděl: „Vždyť já vám to vůbec nedávám za vinu.“ Pán se potom zase obrátil k dámě a zvolal: „Jak vidím, je ten zakrvácený pán *uno insipido*

del nullo senso! Dammato di me, jestli jsem celou cestu až z Viterba byl svědkem takového *spectacula!*“

Jeden pán se od hostinského dověděl příčinu toho povyku, a když ho hostinský ujistil, že první ránu dal Adams, pošeptal mu pán do ucha, že se z ní zaručeně vyhojí.

„To se ví, že se vyhojím, pane!“ odpověděl s úsměvem hostinský. „Co vás napadá, já se vůbec nebojím, že bych mohl umřít na nějakou tu ránu, nejsem taková třasořítka!“

„Ale kdež!“ zasmál se pán. „Já jsem to myslel tak, že se budete hojit na tom pánovi! Vždyť na něho snad podáte žalobu a budete žádat odškodné, jakmile přijde z Londýna příkaz k odhadu škod, ne? Vypadáte jako muž odvážný a statečný a jistě nestrpíte, aby vás někdo zmlátil, aniž byste na něho podal žalobu. Vždyť by to byla hanba, kdyby si někdo nechal tak ublížit, když máme zákony, které ho mohou odškodnit. Prolil přece vaši krev a zničil vám kabát, za to vám porota také přizná odškodné. Takový báječný kabát, a nový, na mou věru, a teď by za něj nikdo nedal ani šilink! Nerad se vměšuji do podobných sporů,“ pokračoval, „ale máte právo volat si mě za svědka, a když budu pod přísahou, budu muset mluvit pravdu. Viděl jsem vás povaleného na zemi, jak vám crčela z nosu krev. Zařídte se, jak myslíte, ale kdybych byl na vašem místě, musel bych za každou kapku své krve shrábnout aspoň unci zlata. Pamatujte, já vám neradím, abyste s tím šel k soudu, ale kdyby v porotě byli křesťané, museli by vám přiřknout obrovské odškodné. To je vše.“

„Pane, já nemám na soudní spory žaludek, děkuji,“ odpověděl hostinský a podrbal se na hlavě. „Mně stačí, čeho jsem byl svědkem v naší farnosti, když se dva sousedé tak dlouho soudili o dům, až je oba odsoudili do žaláře!“

Při těch slovech se od pána odvrátil a začal se znovu vyptávat na jelita. Jeho ženě by patrně nebyla stačila výmluva, že krev přece

vylila na jeho obranu, kdyby si nebyl musel nechat zajít vztek z ohledu na společnost, zvláště na pána, který přicestoval z Itálie a který měl velice důstojné vystupování.

Zatím co jeden ze zmíněných pánů měl v práci hostinského, jak jsme viděli, druhý neméně horlivě domlouval panu Adamsovi, aby okamžitě podal žalobu. Řekl, že podle zákona byl útok hostinské vlastně útok jejího muže, neboť jsou oba jen jedna právní osoba, a hostinský je tedy povinen zaplatit odškodné, které bude jistě značné, když projevil takové rváčské sklony. Adams odpověděl, že jsou-li opravdu oba jen jedna právní osoba, napadl tedy on ženu, neboť se musí s lítostí přiznat, že jejího muže uhodil první.

„Já také lituji, že se k tomu přiznáváte,“ rozhořčoval se pán, „protože takhle s tím nemůžete jít k soudu. Nemáte přece jiného svědka než toho chromého, co sedí tamhle na židli, a to je patrně váš přítel, a proto by jistě nesvědčil proti vám.“

„Copak mě máte za takového lotra,“ rozkřikl se Adams, „že bych se chtěl mstít chladnokrevně a dovedl k tomu používat neoprávněných prostředků? Kdybyste věděl, kdo jsem a k jakému řádu patřím, musel bych si myslet, že chcete mne i můj řád urážet.“

Při slově „řád“ na něho pán vyvalil oči (neboť Adams byl tak zakrvácený, že nemohl patřit k žádnému novověkému rytířskému řádu), honem se otočil a řekl: „Každý ví, co je pro něho nejlepší.“

Zatím se všechno uklidnilo a společnost se rozešla do jednotlivých oddělených místností, oba pánové si navzájem blahopřáli k tomu, jak zdárně přispěli k dokonalému usmíření znesvářených stran, cestovatel zasedl k jídlu a zvolal: „A teď, jak praví italský básník:

Je voi, pánové, que tutta e pace,
a tak mi pošlete s obědem Bonifáce!“

Vozka začal na cestující pospíchat, aby honem zaujali místa v dostavníku, v čemž je zdržela panna Pruderná, která přes námitky všech ostatních trvala na svém, že lokaje do dostavníku nepustí. Josef totiž měl nohu tolik pohmožděnou, že nemohl jet na koni. Mladá dáma, která patrně byla vnučkou nějakého hraběte, orodovala za Josefa takřka se slzami v očích, pan Adams za něho rovněž prosil a panna Treperendová láteřila, ale marně. Panna Pruderná prohlásila, že se tak nesníží, aby jela s lokajem, že jsou přece na silnici všelijaké vozy, že když si bude majitel dostavníku přát, zaplatí si třeba dvě místa, ale takového chlapa dovnitř nepustí.

„Madam,“ řekla Treperendová, „na to jistě nemá nikdo právo, aby někoho nepustil do dostavníku!“

„Já nevím, madam,“ odpověděla dáma, „já nejsem zvyklá jezdit dostavníkem. Takhle cestuji jen moc málokdy.“

„To je možné, madam,“ odsekla Treperendová, „ale já vím, že dostavníkem cestují moc vznešení lidé, třeba ještě vznešenější než někdo, koho znám!“

Panna Pruderná prohlásila, že někdo si zas moc dovoluje k lepším lidem, před kterými by měl držet jazyk na uzdě, a ona že není zvyklá se bavit se služkami.

Treperendová jí odsekla: „Někteří lidé zas nemají služby, a tak se s nimi nemohou bavit, ale já jsem bohudíky u rodiny, která má služebnictva hodně, a mám ho sama pod sebou víc než třeba nějaká šlechtická nuzota v království!“

Panna Pruderná vykřikla: „Vaše paní by jistě neschvalovala, že jste na vrchnost tak drzá!“

„Na vrchnost!“ opáčila Treperendová. „A kdo je má vrchnost, prosím?“

„Já jsem vaše vrchnost,“ odpověděla panna Pruderná, „a povím to na vás vaší paní!“

Tomu se panna Treperendová dala nahlas do smíchu a řekla, že její lady patří k vysoké šlechtě a že takovou šlechtickou nuzotu, která cestuje dostavníkem, by k její lady tak snadno nepustili.

Zatím co u dvířek dostavníku pokračovala tato ostrá rozmluva mezi lepšími a obyčejnými lidmi, vjela do dvora hostince důstojná osobnost, a když uviděla pannu Prudernou, ihned ji oslovila: „Dobré odpoledne, milé dítě!“, načež panna odpověděla: „Ach, papá, to jsem ráda, že jsi mě dohonil!“

„Já také,“ řekl, „protože tady mám jeden náš kočár, je tam pro tebe místo, a tak nemusíš jet dál dostavníkem, jestli nechceš.“

„Jak si můžeš myslet, že bych chtěla jet dál dostavníkem?“ podivila se a řekla Treperendové, aby si s tím chlapem tedy jela, když chce, podala ruku otci, který zatím sesedl z koně, a odešla s ním do oddělené místnosti.

Adams se ihned šeptem zeptal vozky, jestli ví, kdo ten pán je, a vozka odpověděl, že to je teď náramný pán, má vlastního koně a lokaje, ale kdysi to bývalo jiné, neboť ho pamatuje, kdy na tom nebyl líp než on.

„Vida, vida!“ podivil se Adams.

„Můj otec jezdil u jednoho šlechtice jako kočí se šestispřežím, když tenhle člověk ještě jezdil jako postilion, ale teď je u toho šlechtice správcem a dělá ze sebe velkého pána,“ řekl vozka.

Adams luskl prsty a zvolal: „Však jsem si myslel, že ta ženská je nějaká coura!“

Honem si pospíšil, aby panně Treperendové sdělil tu dobrou novinu, jak se domníval, ale panna ji přijala docela jinak, než čekal. Byla to rozumná žena a opovrhovala zlostnou pannou Prudernou, dokud ji považovala za dceru nějakého méně zámožného pána, ale jakmile se dověděla, že je příbuzná s někým z vyššího služebnictva u vznešené rodiny v sousedství, začala se bát, aby

si to u své paní nepokazila. Litovala, že v hádce zašla tak daleko, a začala přemýšlet, jak by si mohla mladou dámu zase usmířit, než odjede z hostince. Ale na štěstí si vzpomněla na výstup, který se odehrál v Londýně a na nějž snad čtenář ještě nezapomněl, a to ji natolik uklidnilo, že se už nebála, že by ji někdo mohl s její paní zneprátnit.

Všechno tedy bylo zase v pořádku a společnost zaujala místa v dostavníku, který se už už rozjížděl, když si jakási dáma najednou vzpomněla, že v hostinci zapomněla vějíř, jiná zas rukavice, třetí tabatěrku a čtvrtá lahvičku se čpavou solí, takže než se to všechno shledalo, odjezd se trochu zdržel a vozka náramně láteřil.

Jakmile dostavník vyjel z hostince, začaly všechny ženy pomlouvat pannu Prudernou, o níž jedna z nich prohlásila, že ji už od začátku cesty považovala za nějakou sprostou ženskou, jiná zas tvrdila, že ani nevypadá jako slušná panna, třetí se zaručovala, že jí do toho jistě moc chybí, potom se obrátila k dámě, která jim v dostavníku vyprávěla příběh o Leonoře, a řekla: „Slyšela jste už, madam, že by se někdo tak hloupě upejpal jako ona? No, teď aspoň máme od té přísné a upejpagé ženské pokoj!“ Čtvrtá dodala: „Ach, madam, takové ženské jsou vždycky náramně přísné, ale mne by zajímalo, kde byla ta protiva vychovaná. Musím se sice přiznat, že se jen málokdy dostanu do řeči s takovými sprostými lidmi, a tak se mi to možná zdá divné, ale musím věru žasnout, jak někdo může odporovat všeobecnému přání celé společnosti – kdybych toho sama nebyla bývala svědkem, sotva bych něčemu podobnému uvěřila.“

„Ano, a ke všemu je to takový hezký mladík!“ prohlásila Treperendová. „Ta ženská nemá vůbec kondolenci. Je to asi spíš nějaká Turkyně než křesťanka, protože kdyby měla v žilách jen trochu krve pravé křesťanky, jistě by se jí byla při podívané na takové-

ho mladíka rozechřála. Na světě jsou všelijací ohavní, mizerní dědkové, nad kterými se člověku obrací žaludek, a tak bych se nedivila, kdyby někoho takového nechtěla do dostavníku pustit. Jsem zrovna tak vybíravá jako ona a také bych nestála o společnost smradlavých dědků. Ale hlavu vzhůru, Josefe, ty k nim přece nepatříš, a taková ženská, která pro tebe nemá kondolenci, musí být na mou věru nějaká mechometánka.“

Její proslov přivedl Josefa do rozpaků a taktéž i dámy, které se zatím dovítily, v jaké je panna Treperendová náladě (měla totiž vskutku o nějakou tu skleničku přebráno), a začaly se obávat následků. Proto jedna z nich požádala dámu, aby dokončila své vyprávění.

„To se ví, madam,“ řekla Treperendová, „já vás také prosím, budete tak hodná a dopovězte nám tu historii, co jste ráno nakousla,“ kteréžto žádosti dobře vychovaná dáma okamžitě vyhověla.

KAPITOLA ŠESTÁ

Konec vyprávění o nešťastné záletnici

Jakmile Leonora překročila meze, jež zvyklosti a cudnost ukládají jejímu pohlaví, pak se brzy bezuzdně oddala své vášni. Pobývala u Bellarmina častěji a déle než ranhojič, stala se jedním slovem úplně jeho ošetřovatelkou. Vařila mu ovesnou kaši, podávala mu léky, a nedbajíc na tetiny moudré výstrahy, takřka se nastěhovala do pokoje svého raněného nápadníka.

Městské dámy se začínaly nad jejím počínáním pozastavovat – bylo hlavním předmětem rozhovoru na jejich čajích a většinou velice přísně odsuzováno, zvláště Lindamirou, která skromným a upjatým chováním a tím, že chodila pravidelně třikrát denně do kostela, úplně odrazila mnohé zlomyslné útoky na svou dobrou pověst. Lindamira totiž byla tak ctnostná, až to budilo závist, a ačkoliv se chovala bezúhonně a přísně sledovala život jiných, přece jen neušla tomu, aby se nestala terčem určitých pomluv, které jí však neublížily; vděčila za to snad duchovním, z nichž se hlavně skládala její mužská společnost, byť i byla v souvislosti s dvěma nebo třemi z nich krutě a nespravedlivě očerňována.

„Snad ani ne moc nespravedlivě,“ podotkla Treperendová, „duchovní jsou přece také muži, zrovna jako jiní lidé.“

Lindamiru, která byla nesmírně jemnocitná a ctnostná, ukrutně pohoršovalo volné chování Leonořino – říkala, že je urážkou celého ženského pohlaví, že si nedovede představit, jak by se mohla nějaká počestná žena tak zahodit, aby se s tou ženskou stýkala a ukazovala pohromadě, že ona pro svou osobu by nikdy netančila

na plese, kde by byla Leonora, ze strachu, aby se neposkvřila, kdyby jí měla podat ruku.

Ale abych se vrátila k vlastnímu vyprávění: Jakmile se Bellarmine uzdravil, to jest asi za měsíc po svém zranění, navštívil podle úmluvy Leonořina otce, aby požádal o její ruku a ujednal s ním všechno, co se týkalo věna a podobně.

Nedlouho před jeho příchodem se starý pán o celé věci dověděl z dopisu, který mohu citovat *verbatim* a který prý nebyl ani od Leonory, ani od její tety, ačkoliv byl psán ženskou rukou. V dopise stálo:

Pane,

musím Vám s politováním sdělit, že Vaše dcera Leonora se velice hanebně a sprostě zachovala k mladému pánovi, s kterým byla zasnoubena a kterého zradila (odpustte to slovo) kvůli jinému, méně zámožnému, ačkoliv má okázalejší vystupování. Můžete se v této věci zařídit, jak je Vám libo, já jen konám to, co pokládám za svou povinnost, neboť si velice vážím Vaší rodiny, ačkoliv nejsem Váš známý.

Starý pán se neobtěžoval odpovědí na tento milý list, ba vůbec jej po přečtení ani nevzal na vědomí, dokud neuviděl Bellarmina. Abychom řekli pravdu, patřil k otcům, kteří považují děti jen za neblahý následek svých mladistvých rozkoší. Byl by býval rád, kdyby se jim nebyl oddával, a právě proto mu bylo docela vítané, že se naskytla příležitost, aby se své přítěže zbavil. Podle lidských řečí byl nesmírně dobrý otec, neboť byl nejen tak hrabivý, že by byl kdekoho okradl a vydrancoval, jak jen mohl, ale dokonce si odpíral příjemnosti, ba téměř potřeby denního života, což jeho bližní přičítali přání, aby pro své děti nastrádal obrovské bohatství. Ve

skutečnosti tomu však nebylo tak, neboť hromadil peníze jen pro sebe a pohlížel na své děti jako na soky, kteří se měli zmocnit jeho drahé milenky, až se z ní sám už nebude moci těšit, a byl by býval mnohem blaženější, kdyby si ji mohl vzít s sebou. Jeho děti tedy neměly žádnou jinou záruku než tu, že budou uznány za dědice podle zákona, nezanechá-li jejich otec poslední vůli, ledaže by si někoho oblíbil natolik, aby se pro něj obtěžoval a závěť sepsal.

K tomuto pánovi přišel Bellarmine, aby s ním vyřídil zmíněnou záležitost. Jeho zjev, ekvipáž, rodinný původ a majetek slibovaly, jak se otci zdálo, že to bude pro dceru výhodný sňatek, a proto ochotně přijal jeho nabídku, ale když se Bellarmine domníval, že to hlavní je tedy vyřízeno, a jen tak mimochodem se zmínil o penězích, chování starého pána se rázem změnilo. Řekl: „Umíníl jsem si, že nebudu prodávat dceru jako na trhu. Bude-li ji mít někdo tak rád, že se s ní ožení, ať by to byl kdokoliv, nalezne po mé smrti v nedobytné pokladně její podíl z mých peněz. Byl jsem totiž svědkem takových příkladů nevděku, jestliže rodiče příliš záhy projeví svou štedrost, že jsem si umíníl nerozloučit se ani s jediným šilinkem, dokud budu na živu.“ Připomněl šalomounskou zásadu, že „kdo šetří metlu, kazí dítě“, a dodal, že by mohl stejným právem prohlásit, že „kdo šetří kapsu, chrání dítě“. Potom spustil kázání o tom, jak jsou dnes mladí lidé marnotratní, z něhož přešel k odborné přednášce o koních, a tak se dostal až ke chvále těch, které měl Bellarmine zapřažené do kočáru. Šviháckému Bellarminovi by bylo za jiných okolností náramně lichotilo, kdyby se byl mohl o zmíněném předmětu trochu rozpovídat, ale v té chvíli mu nesmírně záleželo, aby se rozhovor zase stočil na peníze. Řekl, že si mladé dámy nesmírně váží a vzal by si ji i s menším věnem než kteroukoliv jinou, ale právě proto, že ji tak miluje, musí mít též na zřeteli hmotnou stránku věci, neboť by ho dohánělo k zoufalství,

kdyby měl čest být jejím manželem a nemohl jí dopřát ani kočár se šestispřežím.

Starý pán odpověděl: „Však jí postačí čtyrspřeží, uvidíte,“ a znovu začal o koních a pak zas o marnotratnosti a potom opět o koních, až se zase dostal zpátky k ekvipáži, ale jakmile o ní začal, obrátil Bellarmine rozhovor znovu k hlavní věci, jenže marně – starý pán se z toho zas okamžitě vykroutil, až nápadník posléze prohlásil, že mu je v jeho finanční situaci prozatím nemožné, aby se s Leonorou (ačkoliv ji miluje víc než *tout le monde*) oženil, nedostane-li věno.

Nato starý pán vyslovil politování, že jeho dcera ztratí naději na takový výhodný sňatek, ale i kdyby chtěl, nemohl by jí prozatím dát jako zálohu ani šilink, poněvadž měl veliké ztráty a veliká vydání na uskutečnění svých plánů, od nichž si sice mnoho slibuje, ale zatím mu nic nevynášejí; že nemůže vědět, co by se mohlo ještě stát, třeba se mu narodí syn nebo ho stihne nějaká jiná nehoda, a proto nemůže vůbec nic slibovat ani ujednávat, neboť by svou zásadu neporušil ani kvůli všem dcerám na světě.

Zkrátka, dámy, abych vás už déle nenapínala: Bellarmine se snažil starého pána přesvědčit všemožnými argumenty, jaké si dovedl vymyslet, a když viděl, že to všechno není nic platné, posléze se odporoučel, ale nikoliv proto, aby se vrátil k Leonoře. Odjel rovnou na své panství, pobyl tam několik dní a vrátil se do Paříže, k velkému potěšení francouzského a ke cti anglického národa.

Jakmile však přijel domů, ihned vypravil k Leonoře posla s tímto listem:

Adorable a Charmante, s politováním mám čest Vám sdělit, že nejsem ten *heureux* muž, který má spočinout ve Vaší božské náruči. Řekl mi to Váš papá s takovou *politesse*, s jakou se

málokdy setkáme jinde než v Paříži. Snad vytušíte, jakým způsobem odmítl mou nabídku. Ah, *mon Dieu!* Zajisté uvěříte, madam, že bych nebyl schopen sdělit Vám osobně tuto *triste* novinu, jejíž následky se pokusím léčit ve francouzském podnebí. A *jamais! Coeur! Ange! Au diable!* Jestliže Vám papá někdy laskavě umožní, abyste se vdala, doufám, že Vás uvidíme v Paříži – až do té doby bude vítr, který odtamtud vane, nejžhavější *dans le monde*, neboť bude úplně prosycen mými vzdechy. *Adieu, ma princesse! Ah, l'amour!*

BELLARMINE

Dámy, ani se vám nepokusím vypovědět, jak bylo Leonoře, když tento dopis dostala. Byl to obraz hrůzy, který bych vám zrovna tak nerada vylíčila, jako byste jej vy nerady spatřily. Odjela okamžitě z městečka, kde byla terčem pomluv a posměchu, a uchýlila se do domu, který jsem vám ukázala, než jsem začala vyprávět její osudy, a kde od té doby vede neutěšený život, takže si možná zaslouží spíše soustrast se svým neštěstím než přísné odsouzení svého počínání, k němuž ji velmi pravděpodobně též svedly vypočítavé rady její tety a k němuž mají velice mladé dámy často sklon, zaviněný trestuhodnou lehkovážností, s jakou jsme my ženy vychovávány.

„Kdybych s ní mohla mít soustrast,“ řekla jedna mladá dáma v dostavníku, „litovala bych ji proto, že ztratila Horacia, neboť nemohu vůbec považovat za neštěstí, že přišla o takového manžela, jako byl Bellarmine.“

„No, musím uznat,“ připustila Treperendová, „že ten pán měl trochu falešné srdce, ale ať je to jak chce, je to zlé mít dva nápadníky a nakonec nedostat manžela. Ale prosím vás, madam, jak to dopadlo s tím *Horakulem?*“

Je pořád ještě svobodný, odpověděla dáma, a tak pilně se věnuje svému zaměstnání, že se prý domohl značného jmění. Ale je pozoruhodné, že prý nemůže slyšet Leonorino jméno, aby si nepovzdechl, a nikdy prý od něho nikdo neslyšel jediné slovo, jímž by ji byl obvinil, že se k němu zachovala ošklivě.

KAPITOLA SEDMÁ

Velice krátká kapitola, v níž se pan Adams dostane hodně daleko

Dáma skončila své vyprávění a společnost jí poděkovala. Josef najednou vystrčil hlavu z dostavníku a vykřikl: „To jsem blázen! Tamhle je náš farář Adams, jde pěšky – kde má koně?“

„Na mou věru, je to on!“ řekla Treperendová. „Vsadila bych se, že ho zapomněl v hostinci!“

Byla to vskutku pravda a farář tak podal nový důkaz, jak je zapomnětlivý. Měl totiž ohromnou radost, že se mu podařilo posadit Josefa do dostavníku, a tak si ani nevzpomněl, že má ve stáji koně. Věděl, že se může spolehnout na své čiperné nohy – vyrazil tedy pěšky, rozháněl se sukovitým klackem, který si uřízl z pláňky, a byl pořád kus cesty vpředu. Chvillemi zrychloval a zpomaloval krok, aby byl stále na vzdálenost asi tak čtvrt míle před dostavníkem.

Panna Treperendová žádala vozku, aby ho dohonil, a on se o to pokoušel, ale marně – čím rychleji jel, tím víc farář uháněl, a často na něho pokřikoval: „No tak, no tak, dohoňte mě, jestli můžete!“, až se vozka posléze začal dušovat, že by se spíš mohl pokoušet dohonit ohaře. Počastoval faráře několika štavnatými nadávkami a křikl na koně: „Pomalu, pomalu, hoši!“, v čemž ho zdvořilá zvířata okamžitě uposlechla.

My však budeme vůči čtenáři pozornější, než byl ten nezdvořák vůči panně Treperendové, a tak necháme dostavník dostavníkem a pustíme se s čtenářem za farářem Adamsem, který se hnal dál,

vůbec se neohlížeje zpátky, až dostavník nakonec zůstal celé tři míle pozadu a farář došel k místu, kde vpravo od silnice odbočovala pěšina, a to tak, že bylo skoro nemožné, aby si člověk spletl cestu. Pustil se však po pěšině, neboť měl opravdu podivuhodný sklon udělat vždycky to, co bylo skoro nemožné, dostal se na ní po rovině asi o tři míle dál a vylezl na kopec, odkud viděl daleko dozadu. Když nespatriil na silnici dostavník, posadil se do nízké trávy, vytáhl z kapsy Aischyla a rozhodl se, že tam počká, než ho dostavník dohoní.

Neseděl tam dlouho a najednou uslyšel docela blízko výstřel z pušky. Pozdvihl zraky a na sto kroků od sebe uviděl jakéhosi pána, jak zdvihá koroptev, kterou právě sestřelil.

Adams vstal a před pánem se objevila postava, která by byla mnohého rozesmála – klerika mu totiž zase spadla až ke kolenům, takže mu čouhala pod svrchním kabátem, jehož šosy mu sahaly jen tak do polovic stehů – ale přestože byl pánovi k smíchu, ještě víc ho překvapovalo, že se s takovou osobností setkává na tomto místě.

Adams se k pánovi přiblížil a řekl mu, že doufá, že je s úlovkem spokojen, načež pán odpověděl: „Moc ne.“

„Vždyť vidím, pane,“ namítl Adams, „že jste sestřelil koroptev,“ ale lovec mu už neodpověděl a začal si nabíjet pušku.

Adams při tom zachovával mlčení, jež posléze přerušil poznámkou, že je rozkošný večer. Pán si na první pohled utvořil o faráři velice nepříznivé mínění, ale když si všiml, že má v ruce knihu a na sobě kleriku, bystře se dovtípil a svůj názor změnil. Chtěl mu v rozhovoru trochu vyjít vstříc, a tak se ho zeptal: „Pane, vy asi nejste zdejší, že?“

Adams mu okamžitě pověděl, že není, že je pocestný, že se dal lákat pěknou večerní pohodou a tím hezkým místem, aby si tam trochu odpočal a pobavil se četbou.

„No, mohl bych si tady také odpočinout,“ řekl lovec, „vždyť jsem už celé odpoledne venku, a než jsem přišel sem, neuviděl jsem ani ptáka, čert to vem!“

„Snad tu tedy není moc lovné zvěře?“ ptal se Adams.

„Není, pane,“ odpověděl lovec, „všecku ji vybili vojáci, kteří jsou tady nablízku posádkou.“

„To je docela možné,“ podotkl Adams, „vždyť střelení patří k jejich povolání.“

„To ano, střelení zvěře,“ prohlásil pán, „ale ve střelení na nepřítel nejsou tak horliví, jak se dovídám. To, co se stalo u Carthageny, se mi docela nic nelíbí. Kdybych tam byl býval já, bylo by to, sakra, asi dopadlo docela jinak. Co znamená lidský život, když si ho žádá vlast? Člověk, který není ochoten obětovat život pro vlast, zasluhuje si šibenici, sakra!“

Doprovodil ta slova takovým zuřivým gestem a pronesl je tak hlasitě, s takovým silným důrazem a s tak rozlíceným obličejem, že by byl možná vystrašil i kapitána cvičeného vojska v čele kompanie. Pan Adams však neměl pro strach uděláno. Řekl mu neohroženě, že jeho statečnost velice schvaluje, ale nemůže schvalovat jeho klení, a prosil ho, aby si neliboval v takovém ošklivém návyku, bez něhož by stejně mohl být zrovna tak chrabrým bojovníkem jako třeba Achilles. Prohlásil, že se mu pánova řeč jinak náramně líbí a že by ochotně ušel kolik mil pěšky, aby se mohl seznámit s mužem tak ušlechtilého smýšlení. Dodal, že jestli by pán byl tak laskav a na chvíli se tam posadil, bylo by mu velkým potěšením, kdyby si s ním mohl pohovořit, poněvadž je sám sice duchovní, ale byl-li by k tomu vyzván, ochotně by položil život za vlast.

Pán se posadil a Adams vedle něho, načež spustil řeč, kterou uvedeme samostatně v příští kapitole, neboť je nejzajímavější nejen z celé této knihy, ale snad i ze všech ostatních.

KAPITOLA OSMÁ

Pozoruhodné pojednání pana Abrahama Adamse, v němž se ukáže jako politický činitel

„Věřte, pane,“ řekl, podáváje mu ruku, „mám upřímnou radost, že se mohu seznámit s takovým srdnatým člověkem, jako jste vy. Jsem sice chudý farář, ale mohu směle prohlásit, že jsem čestný muž a nedopustil bych se ničeho špatného, ani kdybych se za to mohl stát biskupem. Náhodou se mi ještě v životě nestalo, že bych byl musel osvědčit takovou ušlechtilou obětavost, ale měl jsem už dost příležitosti trpět pro své svědomí, budiž za to nebesa pochwálena! Mohu říci, že jsem měl příbuzné, kteří se nemálo ve světě vyznamenali, zvláště jeden můj synovec, obchodník a člen sboru konšelů. Byl to hodný hoch, kterého jsem měl na starosti, když byl malý, a byl by mě jistě poslouchal až do smrti. Snad se to bude zdát náramně ješitné, že se dělám tak důležitý a chci vám namluvit, že jsem měl tak velký vliv na konšela, ale byl to názor i jiných lidí, čehož zřejmým dokladem může být to, že farář, u něhož jsem byl dříve kaplanem, vzkázal si pro mne před volbami a řekl mi, že chci-li u něho zůstat jako kaplan, musím svého synovce přemluvit, aby dal hlas plukovníku Kujonovi, o kterém jsem až do té chvíle jakživ neslyšel. Odpověděl jsem faráři, že není v mé moci přimět synovce, koho má volit (Bůh mi tu vytáčku odpustí!), že se v té věci jistě bude řídit svým svědomím a že bych ho za nic na světě nechtěl ovlivňovat, aby se řídil něčím jiným. Farář mi řekl, že se marně vytáčím, poněvadž ví, že jsem se u synovce už přimlouval za svého souseda, Jeho Blahorodí pana Filutu. Byla to vskutku

pravda, neboť v té době byla církev v nebezpečí a dobří lidé věru nevěděli, jak to s námi se všemi nakonec ještě dopadne. Odpověď jsem mu tedy směle, že domnívá-li se, že jsem synovcův hlas někomu slíbil, byla by to urážka, kdyby po mně žádal, abych svůj slib zrušil. Ale nechci být moc rozvláčný – můj synovec i já jsme věrně vytrvali při Jeho Blahorodí – byl zvolen hlavně synovcovým přispěním a já jsem přišel o místo kaplana. Ale myslíte, pane, že se Jeho Blahorodí o církvi někdy zmínil jediným slovem? *Ne verbum quidem, ut ita dicam* – za dva roky už seděl v parlamentě a od té doby žije v Londýně, kde prý dokonce ani nechodí do kostela (ale já tomu nevěřím, Bůh chraň!). Byl jsem dlouhý čas bez místa, pane, a celý měsíc jsem byl živ jen z jediného pohřebního kázání, které jsem měl v zastoupení jednoho nemocného duchovního, ale to jen tak mimochodem. Když pan Filuta konečně seděl v parlamentě, kandidoval plukovník Kujon znovu, a kdo myslíte, že ho podporoval? Sám pan Filuta! Tentýž pan Filuta, který mi kdysi řekl, že plukovník je nepřítel církve i státu, byl najednou tak opovážlivý, že se sám u mého synovce za něho přimlouval, a mně zas plukovník nabízel místo kaplana u svého pluku, ale já jsem odmítl, poněvadž jsem byl pro sira Olivera Laskavce, který nám řekl, že by všechno obětoval pro vlast. A já věřím, že by byl, ovšem kromě své honitby, poněvadž mu tolik přirostla k srdci, že za pět let vkročil do parlamentu jen dvakrát, a to se prý ani jednou neukázal ve sněmovně. Ale byl to vzácný muž a nejlepší přítel, jakého jsem v životě měl, protože se za mne přimluvil u biskupa, opatřil mi zase místo kaplana a ještě mi dal z vlastní kapsy osm liber, abych si mohl koupit talár a kleriku a zařídit byt. Podporovali jsme ho, dokud byl živ, ale to nebylo dlouho. Po jeho smrti se znovu několik lidí ucházelo o mou přímluvu, poněvadž všichni věděli, že mám velký vliv na svého hodného synovce, který zatím získal vedoucí

postavení ve sboru konšelů. Panství sira Olivera potom koupil sir Tomáš Booby a rovněž kandidoval ve volbách. Byl tehdy mladý a právě se vrátil z cest, a tak jsem ho rád poslouchal, když hovořil o věcech, o kterých jsem sám neměl ani ponětí. Kdyby to bylo bývalo v mé moci, byl bych mu sehnal třeba tisíc hlasů. Použil jsem svého vlivu na synovce, který ho ve volbách podporoval, a sir Tomáš byl zvolen. Byl to výtečný člen sněmovny. Dovedl prý řečnit celou hodinu, a byly to prý báječné řeči, ale nikdy se mu nepodařilo sněmovnu přesvědčit, že má pravdu. *Non omnia possumus omnes*. Slíbil mi prebendu, chudák, a jistě bych ji byl dostal, ale mylady, jeho manželka, ji bohužel bez jeho vědomí už předtím někomu slíbila. O tom jsem se však dověděl teprve později, neboť můj synovec, který zemřel měsíc před nebožtíkem farářem, mi vždycky říkal, že po něm faru jistě dostanu. A od té doby měl chudák sir Tomáš pořád tolik co dělat, že mu nezbyla volná chvíle, aby si mě k sobě pozval. Jsem přesvědčen, že na tom měla částečně vinu i mylady, která si myslela, že nejsem dost dobře oblečený, abych se hodil mezi panstvo u její tabule. Musím však k jeho cti přiznat, že nebyl nikdy nevděčný a v kuchyni i ve sklepě jsem byl u něho vždycky vítaným hostem. Častokrát po nedělních bohoslužbách – kážu totiž ve čtyřech kostelech – jsem se posilnil na duchu sklenicí jeho piva. Po smrti mého synovce je sbor konšelů v rukou jiných lidí a já už nemám takový vliv jako dříve. Ted' už nemám možnost, abych se vyznamenal ve službách vlasti, a komu se nic neposkytne, od toho se nemůže nic žádat. Ale při každé vhodné příležitosti, jako třeba před volbami, vždycky ve svých kázáních utrousím nějaké patřičné slovíčko, což prý nebylo nikterak nepříjemné siru Tomášovi a není i jiným počestným pánům ze sousedství, jak s potěšením slýchám. Všichni mi už pět let slibují, že se postarají, aby byl ordinován můj syn, který je ted' stár třicet let, má

nepřehlednou zásobu učených vědomostí a díky Bohu vede úplně bezúhonný život, ale poněvadž vůbec nebyl na univerzitě, nechce ho biskup ordinovat. Je pravda, že se musí dát velice bedlivý pozor, než se někomu svěří takový posvátný úřad, ale doufám, že můj syn nikdy neudělá nic, čím by mohl zneuctít jakýkoli stav, a že bude Bohu a vlasti sloužit podle svých nejlepších schopností, jak jsem se o to vždy snažil i já, ba že za ně třeba položí život, kdykoliv bude k tomu vyzván. Já jsem ho v těchto zásadách zajisté vychovával, čímž jsem splnil svou povinnost, a nikdo mě v tom ohledu nemůže volat k odpovědnosti. Já mám v něho plnou důvěru, protože to je hodný hoch, a kdyby se Prozřetelnosti zráčilo, aby měl jednou tak velký vliv ve veřejném životě jako kdysi jeho otec, mohu se za něho zaručit, že využije svých schopností právě tak poctivě, jako jsem to činil já.“

KAPITOLA DEVÁTÁ

Pán pronese chvalořeč na statečnost a hrdinnost, kterou předčasně ukončí neblahá nehoda

Pán Adamse velice pochválil za jeho dobrá předsevzetí a dodal, že doufá, že jeho syn půjde v otcových šlépějích, neboť kdyby nebyl ochoten pro svou vlast zemřít, nebyl by hoden v ní žít. Prohlásil, že by si z toho sám docela nic nedělal, kdyby zastřelil člověka, který by nechtěl obětovat život pro vlast, a pokračoval:

„Pane, já jsem vydědil synovce, který je u vojska, protože se nechtěl vzdát své důstojnické hodnosti u pluku a odjet do Západní Indie. Jsem přesvědčen, že ten darebák je zbabělec, ale prosím vás, on by mi chtěl namluvit, že je zamilovaný! Já bych dal všechny takové darebáky pověsit, pane, já bych je dal pověsit!“

Adams odpověděl, že by to byl příliš přísný trest, že lidé za to nemohou, jací jsou, a má-li někdo moc bázlívu povahu, zasluhuje si spíše politování než opovržení – snad ho zkušenost a rozum naučí, jak má strach překonávat. Prohlásil, že se tentýž člověk může jednou projevit jako zbabělec a jindy třeba jako hrdina. „Homér, který tak dobře rozuměl lidské povaze a tak znamenitě ji dovedl vypodobnit,“ pokračoval, „nám o tom dává naučení, neboť Parise nechá bojovat a Hektora utéci. Ba známe stejně znamenitý příklad i z dějin pozdějšího věku, který není tak dávný – z roku sedmistého pátého římské éry – byl to slavný Pompeius, který zvítězil v tolika bitvách a byl poctěn tolika triumfálními průvody a na jehož statečnost napsal ne jeden spisovatel, obzvláště Cicero a Paterculus, takové chvalo zpěvy! Nu, a tentýž Pompeius uprchl z bitvy u Farsalu, když se domníval, že

ji prohrál, v záchvatu zoufalství se jako nejzbabělejší darebák utekl do svého stanu a nechal Caesara zvítězit v bitvě, jež měla rozhodnout o osudu světové říše. Nejsem moc obeznámený s dějinami našeho současného věku, to jest posledního tisíciletí, ale ti, kdo je znají, mohli by vám bezpochyby uvést podobné příklady.“ V závěru pak pánovi domlouval, že učinil-li vzhledem k svému synovci takové ukvapené rozhodnutí, měl by si to líp rozvážit a zase je odvolat.

Pán odpověděl velice dohrátě a namluvil toho ještě hodně o odvaze a vlasti, ale pak zpozoroval, že se už připozdívá, a zeptal se Adamse, kde hodlá přenocovat.

Adams mu řekl, že tam čeká na dostavník.

„Na dostavník, pane!“ podivil se pán. „Vždyť vám už všechny dávno ujely! Tamhle je poslední, skoro tři míle před námi, podívejte se!“

„Na mou věru, máte pravdu!“ užasl Adams. „Musím si tedy pospíšet, abych ho dohonil.“

Pán ho ujišťoval, že se mu sotva podaří dostavník dohonit, a jestli nezná cestu, že by mohl ve vřesovištích zabloudit, poněvadž bude za chvíli tma, a mohlo by se mu stát, že by chodil třeba celou noc sem a tam a ráno by se možná octl ještě dál od cíle své cesty, než je teď. Proto mu radil, aby s ním šel do jeho domu, že to pro něho bude jen docela malá zacházka, a ujišťoval ho, že se v jeho farnosti najde nějaký venkovan, který ho za šest pencí dovede do města, k němuž se ubírá.

Adams jeho návrh přijal a šli tedy dál. Pán začal znovu mluvit o statečnosti a o tom, jak je hanebné nebýt kdykoliv ochoten obětovat život pro vlast. Byla už tma, když se přiblížili k jakémusi křoví, odkud najednou uslyšeli strašlivý ženský křik, jaký si jen lze představit. Adams chtěl svému společníkovi vytrhnout z ruky pušku, ale ten se ho zeptal: „Co to děláte?“

„Co dělám?“ opáčil Adams. „Chci běžet na pomoc nebohému stvoření, které tam nějací lotři vraždí!“

„Doufám, že nejste takový blázen,“ okřikl ho pán, třesoucí se strachem. „Uvažte, že v téhle pušce jsou jen broky, a ti lupiči mají pravděpodobně bambitky nabité koulemi! Nic nám do toho není, tak si honem pospěšme, ať se jim vyhneme, sice jim také padneme do rukou!“

Poněvadž se křik stupňoval, Adams mu vůbec neodpověděl, ale luskl prsty, a máchaje sukovicí, zamířil rovnou k místu, odkud se křik ozýval, kdežto statečný pán honem pelášil k domovu, kam doběhl velmi brzy, aniž se jedinkrát ohlédl zpět. Necháme ho tam, aby rozjímal o své chrabrosti a pohoršoval se na jiné, že jí nemají dost, a vrátíme se k dobráku Adamsovi, který se zatím přiblížil k místu, odkud bylo křik slyšet, a našel tam ženu v zápase s mužem, který ji povalil na zem a málem by ji byl znásilnil. Adams ani nepotřeboval své velké schopnosti, aby si na první pohled utvořil správný úsudek o tom, co se děje. Proto také neměl zapotřebí úpěnlivých prosb té nešťastnice, aby jí přispěl na pomoc, ale rozpráhl se sukovicí a okamžitě jí zasadil násilníkovi ránu do té části hlavy, kde podle názoru starověkých mudrců mají někteří lidé uložen mozek, jež by mu byl bezpochyby odtamtud vyrazil. Jenže Příroda (která podle pozorování mudrců vybavuje všechny tvory tím, co je jim nejpotřebnější) se prozřetelně postarala (tak jako vždy u těch, které stvořila pro rvanice), aby tato část lebky byla u takových lidí třikrát tlustší než u obyčejných smrtelníků, stvořených k tomu, aby rozvíjeli schopnosti, jimž prostý lid říká rozumové, a proto jim (poněvadž mozek potřebují) musí v lebeční dutině nechat trochu víc místa, aby se tam vešel. Naopak zase u osobností, které jsou povolány k hrdinským činům a u nichž je tedy ta přísada zhola zbytečná, má Příroda možnost tuto kost ze-

sílit, aby tolik nepodléhala dojmům a nemohla tak snadno prasknout nebo se roztržít – ba dokonce se soudí, že jednotlivce, kteří jsou předurčení, aby veleli armádám nebo velkým říším, Příroda někdy vybaví velice důkladnou lebeční kostí.

Jako bojovný kohout, který milostně laškuje se slepicí a náhodou zmerčí nablízku jiného kohouta, okamžitě nechá samičku samičkou a vrhne se na svého soka, tak i násilník, jakmile mu Adamsova sukovice dopadla na hlavu, ihned pustil ženu, vyskočil a honem zaútočil na muže. Neměl jiné zbraně než ty, jimiž ho vybavila Příroda. Zaťal tedy pěst a zasadil jí Adamsovi prudkou ránu do té části hrudníku, kde je uloženo srdce. Adams se po prudké ráně zapotácel, ale pak, odhodiv sukovici, rovněž zaťal pěst, o níž jsme se už dříve pochvalně zmínili, a namířil jí protivníkovi rovnou do prsou. Ten ji však obratně zachytil levicí, a zároveň hlavou – již někteří hrdinští současníci z nižší třídy užívají tak, jako starověcí hrdinové používali při útoku beranu, což je další důvod, abychom se obdivovali důmyslné Přírodě, že ji stvořila z tak neprostupné hmoty – zároveň tedy hlavou, jak jsem už pravil, vrazil Adamsovi do břicha a povalil ho na záda. Poté zcela bez ohledu na zákony hrdinství – které by mu byly zabránily v jakémkoliv dalším útočení na nepřítele, dokud by zas nestál na nohou – na Adamse skočil, přidržel ho levou rukou na zemi a pravicí ho po celém těle mlátil, dokud neumdlel, ba dokud neusoudil, že ho „oddělal“ (abychom se přidrželi zápasnické hantýrky), čili v jazyce básníků „že ho poslal k stínům v podsvětí“ nebo zkrátka v obyčejné angličtině „že je po něm“.

Adams se však hned tak nelekl a dovedl si nechat namlátit jako kterýkoliv pěstní zápasník na světě, a proto zůstal bez hnutí ležet a číhal na příležitost. Jakmile zpozoroval, že protivník sotva popadá dechu vyčerpáním, sebral ihned všechny síly, a to s takovým zdarem, že se přes něj převalil a dostal ho pod sebe, přimáčkl mu

koleno na prsa a vítězoslavně vykřikl: „Teď je zas řada na mně!“ Chvilí se s ním urputně rval a pak mu zasadil tak obratně ránu rovnou pod bradu, že se chlap okamžitě přestal hýbat a Adams už začínal mít strach, neudeřil-li ho snad víc, než bylo zapotřebí – často totiž tvrdil, že by ho trápilo, kdyby si potřísnil ruce krví třeba i špatného člověka.

Adams vstal a zavolal na mladou ženu: „Upokojte se, slečinko, ten násilník vám už nemůže nic udělat! Strašně se obávám, že leží mrtvý u mých nohou. Bůh mi odpusť, ale já jsem to spáchal jen na obranu nevinnosti!“

Ubohé chudince trvalo dost dlouho, než sebrala tolik sil, aby mohla vstát, a pak při tom zápasu tam stála, celá se třesouc strachem, takže nemohla ani uprchnout. Když slyšela, že zvítězil její obránce, přistoupila k němu, nikoliv beze strachu i ze svého osvoboditele, ale brzy se zas uklidnila, když viděla, jak je dvorný, a slyšela jeho vlídná slova. Stáli tam oba nad mrtvolou, která ležela na zemi bez hnutí, a Adams by si byl přál ještě víc než ta mladá žena, aby se zas začala hýbat. Pak dívku vážně prosil, aby mu pověděla, jaká nehoda ji tak pozdě za tmy přivedla na takové opuštěné místo. Odpověděla mu, že je na cestě do Londýna a náhodou se setkala s člověkem, před kterým ji pán zachránil, a ten jí řekl, že se tam ubírá rovněž a bude jí dělat společnost. Ona že jeho nabídku přijala, netušíc nic zlého, a on jí pak řekl, že je nedaleko hostinec, kde by se mohla na noc ubytovat, a že jí ukáže, jak by si k němu nadešla zkratkou po pěšině; že i kdyby ho byla podezřívala (což jí ani nenapadlo, když na ni byl tak vlídný), nebyla by se beztak mohla před ním zachránit, když tam s ním byla sama potmě ve vřesovišti, a proto se úplně svěřila pod ochranu Prozřetelnosti a šla dál v očekávání, že se každou chvíli octne před hostincem. Ale najednou, když přišli k tomu křoví, řekl jí, aby zůstala stát,

několikrát ji hrubě políbil, čemuž se bránila, pak na ni naléhal prosbami, které odmítala, a nakonec ji násilím povalil a pokoušel se provést svůj zlý úmysl, když tu bohudíky ještě včas přišel pán a zabránil mu v tom.

Adams ji pochválil, že se úplně svěřila pod ochranu Prozřetelnosti, a o sobě prohlásil, že jí ho nepochybně sama Prozřetelnost seslala na pomoc v odměnu za její důvěru. „Lituji vskutku upřímně, že jsem toho nešťastného darebáka připravil o život, ale staň se vůle Boží! Doufám, že na onom světě dojde odpuštění, neboť jsem to učinil v dobrém úmyslu, a vaše svědectví mi snad pomůže, abych nebyl odsouzen na tom vezdejším.“ Potom umlkl a začal v duchu uvažovat, zda by udělal líp, kdyby utekl, nebo kdyby se sám vydal do rukou spravedlnosti, kterýmžto úvahám udělala konec událost, o níž se čtenář dočte v příští kapitole.

KAPITOLA DESÁTÁ

**Vyprávění o katastrofálních následcích
předchozího dobrodružství, jež chudáka Adamse
uvrhly do dalších kalamit, a o tom, kdo byla žena,
která jeho vítěznému zákroku vděčila za záchranu
své nevinnosti**

Adamsovo mlčení, ještě k tomu v nočních temnotách a na takovém opuštěném místě, vzbudilo v nebohé ženě strašné obavy. Začala se strachovat, že její zachránce je zrovna takový nepřítel, jako byl ten, před kterým ji zachránil, a poněvadž nebylo dost světlo, aby rozeznala Adamsovo stáří a jeho obličej, zářící dobromyslností, pojala podezření, že se k ní možná zachová tak, jak se někdy i velice čestní muži zachovají vůči své vlasti – že ji totiž vysvobodil z rukou lupiče jen proto, aby ji vyloupil sám. Takovéto podezření v ní vzbudilo Adamsovo mlčení, ale vskutku zcela neoprávněně.

Stál nad poraženým nepřítelem, moudře uvažoval o případných námitkách proti oběmu ze dvou možných počínání, o nichž jsme se zmínili v předešlé kapitole, a přikláněl se ve svém úsudku hned k jednomu a chvílemi zase k druhému, neboť se mu obě zdála stejně prospěšná i nebezpečná, takže by na tom místě byl možná skončil dny svého života, nebo alespoň dva až tři, než by byl dospěl k nějakému rozhodnutí.

Posléze pozdvihl zraky, zpozoroval v dálce světlo a zavolal na ně: „*Heus tu*, pocestný, *heus tu!*“ Hned nato uslyšel několik hlasů a viděl, že se světlo k němu blíží. Někteří z těch lidí, kteří při-

cházel se světlem, se dali do smíchu, jiní začali zpívat a jiní zase hlučně pokřikovat, při čemž žena trochu projevila strach (neboť své podezírání vůči faráři až do té chvíle tajila). Adams však řekl: „Buď dobré mysli, děvče, a měj důvěru v Prozřetelnost, která tě až dosud ochránila a nikdy neopustí nevinné!“

Lidé, kteří se k nim blížili, čtenáři, byla celá tlupa mladíků – přišli k těm křoviskům za zábavou, jež se nazývá lov ptáků do sítě. Jestliže o ní nic nevíš (nedostal-li ses totiž jakživ kousek za Kensington, Islington, Hackney nebo Borough, poněvadž jinak bys ji mohl znát), tedy tě poučím, že záleží v tom, že se před svítilnou podrží sklapovací síť a zároveň se mlátí klacky do křoví, takže ptáci, vyplašení z hnízd nebo bidýlek, okamžitě vyletí k světlu a chytí se do sítě.

Adams jim ihned pověděl, co se stalo, a požádal je, aby tomu muži na zemi posvítili do obličeje, neboť se bojí, že ho ubil k smrti. Jeho strach byl však věru zbytečný, neboť chlapa sice omráčila poslední rána, kterou dostal, ale už dávno nabyl vědomí, a když viděl, že ho Adams nechává na pokoji, naslouchal pozorně rozmluvě mezi ním a mladou ženou. Čekal trpělivě, až oba odejdou, aby se mohl rovněž vzdálit, neboť už neměl naději na ukojení svých chtíčů, které byly nadto skoro stejně zchlazeny Adamsem, jako kdyby se mu bylo podařilo ukojit je na mladé ženě. Byl to člověk velice pohotový, který dovedl využít každé náhody, a tak si myslel, že by mohl sehrát lepší úlohu než roli mrtvolky. Sotva mu přidrželi svítilnu u obličeje, vyskočil, chytil Adamse a vykřikl: „Ne, lotře, já nejsem mrtvý, ačkoliv si to právem myslíte, ty i ta tvá děvka, když jste mě tak surově ztýrali! Pánové,“ dodal, „přispěli jste šťastnou náhodou na pomoc ubohému pocestnému, kterého by jinak tenhle lotr a ta ženská byli okradli a zavraždili! To ona mě sem zlákala ze silnice, pak se na mne oba vrhli a takhle mě zřídili.“

Adams chtěl něco namítnout, ale jeden z mladíků vykřikl: „A sakra, to je musíme oba předvést k soudci!“

Nebohá žena se začala třást a Adams začal protestovat, ale marně. Tři nebo čtyři mladíci se jich chopili, jeden Adamsovi posvítíl do tváře a všichni se shodli, že takový lotrovský obličej ještě jakživi neviděli, ba jeden písař z advokátní kanceláře, který byl s nimi, dokonce prohlásil, že toho chlapa určitě už viděl u soudu. Pokud se týče ženy, byla po tom zápase celá rozcuchaná a nos měla zakrvácený, takže nemohli rozeznat, je-li hezká či ošklivá, ale řekli, že její strach ji zřejmě usvědčuje z viny. Prohledali jí i Adamsovi kapsy, zda nemají peníze, o nichž ten chlap prohlásil, že o ně přišel, a našli u ní v kapse váček s několika zlatáky, což pro ně bylo dostatečným důkazem, zvlášť když chlap byl ochoten odpřisáhnout, že jsou jeho. U pana Adamse nenalezli nic víc než jediný půlpenny. Písař řekl, že ho tedy mohou plným právem považovat za prohnaneho zločince, byl-li tak chytrý a odevzdal celou kořist ženské, s čímž všichni ostatní ochotně souhlasili.

Tato příhoda jim slibovala lepší zábavu, než za jakou se vypravili, a proto se vzdali lovu na ptáky a jednohlasně se usnesli, že zločince předvedou k soudci. Poněvadž si zjistili, že Adams je takový nebezpečný zlotřilec, svázali mu ruce za zády, schovali sítě v křoví a vydali se na pochod se svítilnou v čele průvodu a se svými zajatci hned za ní. Adams se nejen trpělivě odevzdal do osudu, ale ještě svou společnici utěšoval a povzbuzoval v jejím utrpení.

Po cestě písař poučoval ostatní, že to dobrodružství bude velice výnosné, neboť každý z nich bude mít nárok na podíl z odměny 80 liber za chycení zlodějů. Z toho vznikla hádka, jaký podíl si který z nich zaslouží za to, že je chytili – jeden tvrdil, že by měl dostat nejvíc, poněvadž se první chopil Adamse, jiný si zase dělal nárok na větší podíl, poněvadž první posvítíl do obličeje tomu, co ležel

na zemi, čímž podle jeho tvrzení „bylo všechno odhaleno“. Písař prohlašoval, že mu patří čtyři pětiny odměny za to, že navrhl, aby chycené zloděje prohledali a předvedli je k soudci, ba dokonce prohlásil, že by měl vlastně po právu dostat odměnu celou. Posléze se však dohodli, že o svých nárocích rozhodnou později, ale všichni, jak se zdálo, souhlasili, že písař si zaslouhuje polovinu odměny.

Pak se začali přít, kolik by měl dostat mladík, který nedělal nic jiného, než držel sítě. Řekl velice skromně, že mu bohužel asi nepřipadne moc velká část odměny, ale doufá, že mu přece něco dopřejí, a žádal je, aby uvážili, že mu sami sítě svěřili, což mu znemožnilo, aby se chopil lupičů (neboť takto těm nevinným lidem říkali) zrovna tak směle jako každý, že kdyby nebyl měl sítě v rukou on, byl by je musel držet někdo jiný, a závěrem prohlásil, že by se spokojil i s docela maličkým podílem, poněvadž je to vlastně jejich kořist, o kterou se moc nezasloužil. Všichni mu však jednohlasně upírali nárok na jakýkoliv podíl, obzvláště písař, který se zapřísahal, že dají-li mu jen jediný šilink, mohou si pak s ostatním dělat co chtějí, on že se do té věci pak vůbec nebude plést. Jejich hádka byla tak prudká a tak plně zaujala pozornost všech zúčastněných, že kdyby byl na Adamsově místě býval zkušený a mrštný zloděj, byl by se postaral, aby toho večera soudce už nikdo neobtěžoval. K útěku nebylo věru zapotřebí zchytralosti takového Shepparda, zvláště když noční tma by mu byla bývala tak příznivá, ale Adams se raději spolehl na svou nevinnost než na své nohy. Nemyslel proto vůbec na útěk (který byl snadný), ani na odpor (který byl nemožný, neboť byl v rukou šesti statných mladíků, nemluvic o tom darebákovi), a dal se zcela odevzdaně jimi vést, kam se jim zlíbilo.

Po cestě si Adams často ulevoval výkřiky, až si posléze vzpomněl na chudáka Josefa Andrewse a nemohl se zdržet, aby s povzde-

chem nevyslovil jeho jméno. Jakmile je však jeho spolutrpitek uslyšela, zvolala skoro radostně: „Ale ten hlas bych přece měla znát! Je to možné, pane, že byste byl pan Abraham Adams?“

„Věru, děvče, vskutku se tak jmenuji,“ odpověděl. „Ale mně se také zdá, jako bych byl tvůj hlas už někdy slyšel.“

„Jakby ne!“ vykřikla. „Copak se nepamatujete na chudinku Fanyнку?“

„Cože, Fanyńko!“ podivil se Adams. „Jakpak bych se na tebe nepamatoval! Ale jak ses sem dostala?“

„Už jsem vám to řekla, pane,“ odpověděla. „Byla jsem na cestě do Londýna! Ale zdálo se mi, že jste se zmínil o Josefu Andrewsovi. Prosím vás, co je s ním?“

„Rozloučil jsem se s ním, dítě, dnes odpoledne,“ řekl Adams. „Vrátil se dostavníkem do naší farnosti, jede tam za tebou!“

„Jede tam za mnou!“ opáčila Fanyńka. „Pane faráři, vy se mi posmíváte – proč by tam za mnou jezdil?“

„Jak se můžeš takto ptát?“ podivil se Adams. „Doufám, Fanyńko, že mu nejsi nevěrná, ujišťuji tě, že si to od tebe nezaslouží.“

„Ale pane faráři,“ namítla, „co by panu Josefovi na mně tolik záleželo? Vždyť jsem s ním nikdy nepromluvila jinak než jako služka s lokajem!“

„Je mi líto, že to slyším,“ řekl Adams. „Cudná láska k mladíkovi přece není nic, zač by se měla žena stydět. Budťo nemluvíš pravdu, nebo jsi nevěrná velice hodnému člověku.“

Potom jí Adams vyprávěl, co se událo v hostinci, a ona mu velmi pozorně naslouchala, při čemž jí často unikl povzdech, ačkoliv se jej všemožně snažila potlačit, a nemohla se také ubránit, aby Adamsovi nekladla tisíc otázek, což by bylo každého kromě Adamse (jenž nikdy neviděl do lidí dál, než jim bylo vhod) přesvědčilo o opravdové lásce, kterou se pokoušela utajit.

Ve skutečnosti tomu bylo tak, že ubohá dívka se o Josefově neštěstí dověděla od jednoho ze sluhů, kteří provázeli kočár, o němž jsme se už dříve zmínili, že přijel do hostince, kde byl nebohý Josef upoután na lože. Ihned utekla od krávy, kterou právě dojila, chytila pod paždí raneček s trochou šatstva, vzala si s sebou váček se všemi penězi, které měla, neprozradila nikomu ani slovo a okamžitě se vypravila za tím, kterého přes stydlivé zapírání před farářem milovala nevýslovně vášnivě, ale přitom cudně a něžně. Doufáme, že všechny naše čtenářky ji za její stydlivou povahu jen pochválí a že nad ní snad nebudou příliš žasnout ti čtenáři, kteří dobře znají mladší ženské pokolení – nebudeme se tedy obtěžovat, abychom ji nějak ospravedlňovali.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

Jak to s nimi dopadlo, když byli předvedeni k soudci. Kapitola plná učených vědomostí

Jejich průvodci byli tak zabráni prudkou hádkou o to, jak by se měla rozdělit odměna za chycení těchto nevinných lidí, že si moc málo všímali jejich rozmluvy. Zatím přišli k domu soudcově a po jednom sluhovi vzkázali Jeho Blahorodí, že chytili dva lupiče a přivedli mu je. Soudce se právě vrátil z honu na lišku a ještě ani nebyl po večeři, a proto dal rozkaz, aby chycené lupiče odvedli do stáje, kam je doprovodilo veškeré služebnictvo z domu i obyvatelstvo ze sousedství, které se tam shluklo a bylo na ně tak zvědavé, jako by to byla bývala nějaká neobyčejná podívaná, nebo jako by darebák nevypadal stejně jako jiní lidé.

Soudce se zatím náramně rozjařil pitím, než si na vězně vůbec vzpomněl. Řekl svým hostům, že se asi výsledkem pěkně pobaví, a nechal si vězně předvést. Jakmile vstoupili do pokoje, začal jim spílat řka, že loupeže na silnicích jsou v poslední době příliš časté, takže lidé nemohou ani klidně spát, a ujistil je, že oba budou soudem pro výstrahu přísně potrestáni. Když chvíli takto řádl, jeho písař mu připomněl, že by bylo na místě vyslechnout svědky proti nim, což mu soudce rozkázal provést, a zatím si zapálil dýmku. Písař zapisoval svědeckou výpověď chlapa, který předstíral, že byl oloupen, a soudce přitom dělal vtipy na chudinku Fanyнку, v čemž ho podporovala celá společnost u stolu. Jeden host se jí zeptal, zda je také nařčena z loupeže. Jiný jí pošeptal do ucha, že jestli jí ještě nenarostlo břicho, byl by jí k službám. Třetí prohlásil,

že je zaručeně příbuzná s Turpinem, načež jeden z hostů, náramně duchaplný, zakroutil hlavou a pak boky a namítl, že bude asi spíš příbuzná s Turpidou, čemuž se všichni dali do smíchu.

Takto se bavili na úkor ubohé dívky, když najednou někdo upozoroval, že Adamsovi čouhá pod kabátem klerika, a vykřikl: „Vida, koho to tu máme! Faráře!“

„Ale pane,“ pozastavil se přísně soudce, „snad nechodíte loupit přestrojený za duchovního? Musím vás ujistit, že vás kněžské roucho ještě neopravňuje ke kněžským výsadám.“

„Ale ano,“ namítl vtipálek, „my mu dopřejeme jednu z kněžských výsad – povzneseme ho nad hlavy všech lidí!“, čemuž se znovu všichni smáli.

Když duchaplný šprýmař viděl, že jeho žerty zabraly, začal se dostávat do nálady – obrátil se k Adamsovi, vyzval ho, aby s ním svedl souboj na verše, a chtěje ho vydráždit, začal sám první:

„Molle meum levibus cord est vilebile telis.“

Adams se na něho podíval nevýslovně opovržlivě a řekl, že by za svou výslovnost zasloužil výprask. Vtipálek mu odsekl: „A co si zasloužíte vy, doktore, že jste mi nedovedl odpovědět na ten první verš? Počkej, hlupáku, teď ti ocituji verš, který začíná písmenem S.“

Si licet, ut fulvum spectatur in ignibus haurum.

Cože, ty mi nedovedeš dát odpověď ani na S? Tys mi pěkný farář! Pročpak jsi farářovi neukradl také trochu latiny, když už jsi mu vzal hábit?“

Někdo jiný u stolu odpověděl: „I kdyby ji byl ukradl, byl bys pro něho moc tvrdý oříšek. Já se přece pamatuju ještě z univerzity,

jaký jsi byl v téhle zábavě čert! Byl jsem svědkem, jak ses potýkal s posluchačem z prvního ročníku, protože by se s tebou nebyl odvážil zápolit nikdo, kdo tě znal.“

„Jenže teď už jsem ty věci zapomněl,“ namítl vtipálek. „Dřív jsem to snad uměl dost dobře. Ale počkejme, kde jsem přestal? – Aha, teď přijde zase na řadu M –

Mars, Bacchus, Apollo, virorum.

Kdysi jsem to věru uměl!“

„K čertu, vždyť to umíš i teď!“ prohlásil druhý. „Na tebe si netroufne nikdo v Anglii!“

Adams to už nemohl vydržet. Řekl: „Příteli, já mám synka, není mu víc než osm let, ale ten by tě poučil, že poslední verš zní takto:

Ut sunt Divorum, Mars, Bacchus, Apollo, virorum!“

„Na tohle se s tebou vsadím o guineu!“ prohlásil vtipálek a hodil ten peníz na stůl.

„A já si přisadím na polovic,“ křikl jiný.

„Platí,“ odpověděl Adams, ale když si sáhl do kapsy, byl nucen to slovo odvolat a přiznat, že u sebe nemá peníze, čemuž se všichni dali do smíchu, neboť to pokládali za vítězství jeho soupeře, který se jím náramně nafoukl, tak jako poklonami, jež mu dělala celá společnost, která Adamsovi doporučovala, že musí ještě nějaký čas chodit do školy, než se bude moci s tím pánem potýkat v latině.

Písař zatím sepsal svědecké výpovědi hlavního svědka i těch, kteří přivedli Adamse a Fanyнку, a podal protokol soudci; ten vzal několik svědků pod přísahu, aniž jim přečetl jedinou slabiku, a nařídil písaři, aby vyhotovil zatykač.

Adams namítl, že snad bude napřed vyslechnut, než bude odsouzen.

„Ale teď ne!“ odpověděl soudce. „Jestli máte co říci ve svůj prospěch, zeptají se vás na to až u soudu – my vás tady přece nesoudíme, já vás dám jen zavřít do žaláře. Jestli budete moci před soudem dokázat svou nevinu, porota vás osvobodí, a tak se nic nestane.“

„Copak to není pro nevinného trest, pane, má-li sedět kolik měsíců ve vězení?“ vykřikl Adams. „Prosím vás, abyste mě aspoň vyslechl, než podepíšete zatykač.“

„Co byste mi mohl říci nového?“ ptal se ho soudce. „Copak tady nejsou svědectví proti vám, černé na bílém? Musím vám říci, že jste náramně drzý, když mi zabíráte tolik času. Tak si s tím zatykačem pospěšte!“

Písař soudci oznámil, že mezi jinými podezřelými věcmi, nalezenými u Adamse v kapsách, jako třeba perořízek atd., je také kniha psaná šifrovaným písmem, jak se obává, poněvadž nikdo z ní nemůže přečíst ani slovo.

„Tak vida,“ řekl soudce, „ten chlap je možná ještě něco horšího než prohnaný lupič, snad je v nějakém spiknutí proti vládě! Ukažte mi tu knihu!“

Načež mu podali nešťastný rukopis Aischyla, kterého si Adams vlastnoručně opsal, a když se soudce do něho podíval, kroutil nad ním hlavou, obrátil se k svému vězni a zeptal se ho, co ty šifry znamenají.

„Šifry?“ podivil se Adams. „Vždyť je to rukopis Aischyla!“

„Koho? Čí?“ ptal se soudce.

„Aischyla,“ opakoval Adams.

„To je přece jméno nějakého cizince!“ vykřikl písař.

„Řekl bych spíše, že to je nějaké smyšlené jméno,“ prohlásil soudce.

Jeden z hostů podotkl, že se to hodně podobá řečtině.

„Řečtině?“ divil se soudce. „Vždyť je to celé psané!“

„No, nemohu tvrdit, že to je řečtina,“ připustil druhý, „poněvadž jsem už dávno žádnou řečtinu neviděl.“

„Tady je někdo,“ řekl soudce, obraceje se k místnímu faráři, který tam také byl, „kdo nám to poví okamžitě.“

Farář vzal knížku do ruky, nasadil si brýle a přísný výraz, zamumlal několik slov pro sebe a pak řekl nahlas: „Ano, vskutku, je to řecký rukopis, moc pěkná starožitnost. Nemám nejmenší pochyby, že to bylo ukradeno témuž duchovnímu, kterému ten darebák vzal kleriku.“

„Tak co sem ten lotr plete Aischyla?“ ptal se soudce.

„Hm, copak myslíte, že ten chlap vůbec ví, co v téhle knížce je?“ prohlásil doktor a opovržlivě se ušklíbl. „Aischylos, vida ho! Já už vím, co to je – rukopis některého z církevních otců. Zním jednoho šlechtice, který by za takovou starožitnost dal spoustu peněz. Vida, vida, otázka a odpověď! Ta knížka začíná řeckým katechismem. Vida, vida, *pollaki toi* – jak se jmenuješ?“

„Jo, jak se vlastně jmenujete? Vaše jméno!“ vyzval soudce Adamse, který odpověděl:

„Povídám vám přece, že to je Aischylos!“

„Dobrá,“ řekl soudce, „vyhotovte zatykač na pana Aischyla! Já vás naučím, tropit si ze mne šašky vymyšleným jménem!“

Jeden z hostů se na Adamse upřeně zadíval a zeptal se ho, jestli zná lady Boobyovou.

Adams se na toho venkovského šlechtice ihned upamatoval a nadšeně vykřikl: „Pane, vy jste tady? Doufám, že Jeho Blahorodí povíte, že jsem nevinný.“

„Mohu věru říci,“ odpověděl šlechtic, „že mě to velice překvapuje, když vás vidím v téhle situaci.“ Pak se obrátil k soudci a řekl:

„Pane, ujišťuji vás, že pan Adams je vskutku duchovní a má velice dobrou pověst! Buďte tak laskav a vypjte se na jeho případ trochu důkladněji, jsem totiž přesvědčen o jeho nevině.“

„No, je-li to opravdu slušný pán a vy jste přesvědčen o jeho nevině, tak ho nedám zavřít, kdepak! Dám zavřít jen ženu a za pána vezmu od vás záruku. Písaři, podívejte se do knihy, jak by to bylo s tou zárukou – honem – a vystavte zatykač na tu ženu!“

„Pane,“ zvolal Adams, „ujišťuji vás, že je právě tak nevinná jako já!“

„Snad se tedy stal nějaký omyl,“ řekl šlechtic. „Prosím vás, vyslechněte si výpověď pana Adamse!“

„S největší radostí,“ odpověděl soudce, „a dejte tomu pánovi skleničku něčeho, aby si propláchl hrdlo, než začne! Já vím zrovna tak dobře jako někdo jiný, jak se mám chovat k pánovi. Nikdo nemůže říci, že jsem za svého úřadování dal zavřít nějakého pána.“

Potom začal Adams vyprávět, sice hodně rozvláčně, ale nikdo ho nepřerušil, až na soudce, který si chvílemi něco zabručel nebo se zasmál a občas Adamse žádal, aby ještě jednou opakoval nějaké místo, které se mu zdálo nejdůležitější. Soudci stačilo pouhé šlechticovo ujištění, aby Adamsovu vyprávění uvěřil do poslední slabiky, ačkoliv několik svědků odpřisáhlo pravý opak, a tak sotva Adams skončil, začal soudce spílat darebáků a lotrů hlavnímu svědkovi a rozkázal mu, aby před něho znovu předstoupil, ale marně – řečený svědek už dávno pochopil, jak se věci asi vyvinou, a skromně se vzdálil, nečekaje, jak to dopadne. Soudce se strašně rozzuřil a jen stěží se dal přemluvit, aby nevsadil do vězení nevinné mladíky, kteří se nechali ošálit stejně jako on. Křičel, že musejí chytit toho chlapa, který se dopustil křivé přísahy, a do dvou dnů že ho musejí přivést, jinak že jim ukáže co proto.

Všichni mu slíbili, že se co nejvíc vynasnaží splnit jeho rozkaz, a byli pak propuštěni. Soudce na Adamse naléhal, aby se posadil

ke stolu a vypil si s ním skleničku, a místní farář mu beze slova vrátil rukopis. Adamsovi bylo jasné, že farář nemá o řečtině ani ponětí, ale nepověděl to na něho. Pokud se týče Fanyanky, svěřil ji soudce na její vlastní žádost péči jedné služebné v domě, která se postarala, aby se mohla umýt a převléknout do jiných šatů.

Společnost v jídelně si dlouho neposeděla, když ji najednou vylekal hrozný povyk venku, kde mladíci, kteří přivedli Adamse a Fanyanky, byli podle domácího zvyku častováni soudcovým silným pivem. Vjeli si všichni do vlasů a rozdávali si pohlavky bez slitování. Soudce je sám šel spořádat a svým důstojným vystoupením brzy udělal pranicí konec. Když se vrátil do jídelny, řekl, že ta rvačka vznikla proto, poněvadž se pohádali, komu z nich by byl patřil větší podíl odměny za to, že Adamse chytili, v případě, že by Adams byl býval odsouzen. Celá společnost se tomu smála, až na Adamse, který vytáhl dýmku z úst, zhluboka si vzdychl a prohlásil, že ho to rmoutí, když vidí, jak jsou lidé hašteřiví; že se pamatuje, jak k něčemu podobnému došlo v jedné farnosti, kde býval kaplanem, a začal vyprávět:

„Tam se tři mladíci hádali o místo kostelníka, které jsem dal podle svého nejlepšího svědomí tomu, kdo si je nejvíc zaslouhoval, totiž kdo dovedl nejlíp předzpěvovat žalmy. Ale sotva dostal místo kostelníka, začali se dva zklamaní uchazeči hádat, který z nich by se na to místo hodil líp – přeli se o to, kterého z nich bych si byl vybral, kdyby se o to místo byli ucházeli jen oni dva. Jejich spor často zanášel nesváry mezi farníky, což se projevilo i tím, že zpívání žalmů někdy znělo falešně, až jsem je nakonec musel oba umlčet. Ale běda, sklon k hádkám se nedal potlačit, a když si rozeštvaní farníci nemohli ulevovat zpěvem, začali se prát. Bylo z toho hodně rvaček (neboť obě strany byly skoro stejně silné) a jsem přesvědčen, že by to bylo skončilo moc zle, kdyby kostelník nebyl zemřel,

čímž se mi naskytla příležitost obsadit jeho místo jedním ze dvou zbýlých uchazečů. A tak hádky skončily a znesvářené strany se zas úplně smířily.“

Adams poté pronesl několik filozofických výroků o tom, jak je pošetilé vášnivě se hádat o něco, z čeho nemůže ani jedna, ani druhá strana nic mít. Pak začal zuřivě bafat a nastala dlouhá přestávka, až konečně promluvil soudce, který začal pět chvalozpěvy na svou osobu a náramně si liboval, jak chytře před chvílí vyřídil ten choulostivý případ. Brzy ho přerušil Adams, mezi nímž a Jeho Blahorodím povstal spor, zda soudce neměl řečeného Adamse přece jen vsadit do vězení, kdyby se byl přesně řídil podle zákona. Adams tvrdil, že by ho byl měl dát zavřít, kdežto soudce vášnivě dokazoval, že ne. Byla by z toho velmi pravděpodobně vznikla hádka (neboť oba byli ve svých názorech zuřivě neústupní), kdyby se Fanyinka nebyla náhodou dověděla, že jeden z mladíků se hodlá od soudce vypravit do téhož hostince, kde měl zůstat přes noc dostavník, jímž cestoval Josef. Jakmile o tom uslyšela, ihned si dala faráře vyvolat z jídelny.

Když Adams viděl, jak pevně je rozhodnuta vydat se na cestu (ačkoliv nechtěla udat důvod a tvrdila jen, že se nemůže ani podívat do očí lidem, kteří ji podezírali z takového zločinu), umínil si stejně pevně, že půjde s ní. Rozloučil se tedy se soudcem a s jeho společností, a tak skončil spor o výklad zákona, který by byl málem zavinil takovou ostudu, že by si duchovní a soudce byli vjeli do vlasů.

KAPITOLA DVANÁCTÁ

Velmi potěšující dobrodružství, jak pro zúčastněné osoby, tak i pro laskavého čtenáře

Adams, Fanyнка a jejich průvodce se vydali společně na cestu asi o jedné po půlnoci, sotva vyšel měsíc. Nedostali se než o míli dál, když je najednou prudká bouře s deštěm přiměla, aby se uchýlili do hostince či spíše hospody, kde si Adams ihned dal pěkně zatopit, objednal si topinku a pivo, vytáhl dýmku a náramně spokojeně si pokuřoval, docela zapomínaje na všechno, co se událo.

Fanyнка se také usadila u ohniště, ale čekala mnohem netrpělivěji, až bouřka přestane. Okamžitě přivábila zraky hostinského, jeho ženy, jejich služebné a mladíka, který jim cestou dělal průvodce. Všem se zdálo, že jakživi neviděli nic zdaleka tak hezkého, a věru bych ti radil, čtenáři, máš-li sklon snadno se zamilovat, abys přeskočil příští odstavec. Musíme jej napsat, má-li naše vyprávění být úplné, zbožně však přitom doufáme, že snad ujdeme osudu Pygmalionovu, neboť měl-li by nás nebo tebe stihnout a měla-li by nás Fanyncina podoba omráčit, octli bychom se možná v takovém bezmocném postavení jako Narcissos a museli bychom si říci: *Quod petis est nusquam*. Nebo kdyby nám její překrásná tvář snad připomněla podobu lady X---, byli bychom na tom stejně zle a museli bychom své touhy odbýt slovy: *Caelum ipsum petimus stultitia!*

Fanynce bylo devatenáct let. Měla vysokou a půvabnou postavu, ale nepatřila k těm štíhlým mladým ženám, které jako by se spíše hodily za ukázkou do anatomického sálu než k čemukoliv jinému. Naopak, byla baculatá, až se zdálo, že na ní div nepraskne utaže-

ná šněrovačka, obzvláště v místech, kde svírala její kypící ňadra. Její boky vůbec nepotřebovaly přispění obruče, aby se zdály širší. Dokonalý tvar jejích paží naznačoval, že podobně jsou utvářeny i končetiny, které měla schované. Ruce měla sice poněkud zarudlé od těžké práce, ale když se jí rukáv vysoukal trochu nad loket nebo jí šátek trochu sklouzl z krku, objevila se pleť tak bělostná, že by jí snad nedovedl vystihnout ani nejlepší italský malíř. Vlasy měla tmavě kaštanové a příroda ji jimi obdařila nesmírně štědře; měla je přistřižené a v neděli je nosila nakadeřené a v týlu rozpuštěné, jak to bylo v módě. Čelo měla vysoké, obočí vyklenuté a spíše husté než naopak, oči černé a jiskrné a nos tak trochu římský, rty rudé a svěží, ale podle názoru některých dam dolní ret příliš vyšpulený, zuby měla bílé, avšak nikoliv zcela pravidelné. Neštovice jí zanechaly jen jedinou stopu na bradě, a ta byla tak hluboká, že mohla být omylem považována za důlek, kdyby Fanyinka nebyla měla na levé tváři v blízkém sousedství druhý, takže první sloužil vlastně jen k tomu, aby s druhým soupeřil. Pleť měla světlou, trochu opálenou sluncem, ale obestřenou tak rozkošným ruměncem, jaký by byly i nejkrásnější dámy vyměnily za svou bělostnou pleť. Přimyslete si k tomu výraz v obličeji, který byl sice nesmírně ostýchavý, ale zároveň se v něm zračila téměř neuvěřitelná citlivost a roztomilost, takže když se usmála, nebyl by jej dovedl nikdo vypodobnit ani vylíčit. K dovršení všeho měla přirozené ušlechtilé způsoby (jaké se ani nedají uměle vypěstovat), jež překvapily každého, kdo ji spatřil.

Tato krasavice seděla s Adamsem u ohniště, když tu její pozornost znenadání upoutal hlas v zadní místnosti, který zpíval píseň:

Krásná Chloe, kam jen prchnout má
bědný jinoch, jatý krásou tvou?
Kde najde řeku Lethe dalekou,

v níž vzpomínku by smyl na kouzla tvá?
Ten, koho soud k smrti odsoudil,
před trestem snad může uprchnout
ze své vlasti, kde se narodil –
vinu nelze však zapomenout.

Neznámá rozkoš, přemocná
láska je k Chloe překrásné.
Touha má žhavá, horoucná
mi v srdci nikdy nezhasne.
Narcissos větší nepoznal,
krásou svou vlastní opojen.
Nikdy už toužit nepřestal –
kéž by ji sevřel v náruč jen!

V duši mám vrytou její tvář,
touhou a steskem ztrápené,
plane tam jako jasná zář –
v mé duši láskou zmámené.
Bohové mohou v srdci mém
vyhledit její podobu –
v zármutku půjdu smrtelném
útěchu hledat do hrobu.

Nymfy jí cupitají vstříc,
s úsměvem k Chloe přitančí,
Amorků milých na tisíc
v průvodu jejím skotačí.
Zephyros by ji zatoužil
ovanout vůní květů všech –

sotva by ji však políbil,
ománil by ho její dech.

V očích jí něha zahoří –
naděje mi v nich pokyne!
Srdce se znovu roztouží –
mé zoufalství se rozplyne.
Uchvácen blahem letím k ní
sevřít ji v náruč toužebně.
Stydlivě se jen odkloní,
polibky nechce vrátit mně.

Úsměvem jejím povzbuzen
šeptám jí: Ted' jsme sami dva!
Bohové splnili můj sen!
Ale ti mlčí – buď ted' má!
Dlouho už jsi mě mučila –
proč nesměl jsem tě políbit?
Odpoví, rdíc se, má milá:
Měl jsi se dávno osmělit!

Adams byl stále zahloubán nad jedním místem v Aischylovi a vůbec nevěnoval písni pozornost, ačkoliv ji zpíval tak libozvučný hlas, jaký snad jakživ nikdo neslyšel. Najednou pozdvihl zraky k Fanynce a vykřikl: „Děvečko, ty jsi strašně zbledla!“

„Zbledla, pane Adamsi?“ opáčila. „Ježíši!“ a zhroutila se v židli.

Adams vyskočil, mrštil Aischylem do ohně a začal křičet o pomoc, až se to rozlehlo po domě. Za chvíli přivolal do místnosti všechny lidi z domu a mezi nimi i zmíněného zpěváka. Ale jakmile ten slavík (jímž nebyl nikdo jiný než sám Josef Andrews) spatřil

svou milovanou Fanyнку ve zmíněném stavu, dovedeš si, čtenáři, vůbec představit, jak ho to rozrušilo? Jestliže ne, ani se o to nepokoušej a pohled, jak byl šťasten, když ji sevřel v náručí a zjistil, že jí život a krev znovu sálají v líčkách – když viděl, jak otvírá milované oči, a slyšel ji šeptat nejněžnějším hláskem: „Jsi to ty, Josefe?“

„A jsi to ty, moje Fanynko?“ odpověděl dychtivě, přivinul si ji na srdce a vtiskl jí na rty nesčíslné polibky, nedbaje na ostatní přítomné.

Jestliže tento rozkošný výjev uráží stydlivé lidi, mohou se od něho odvrátit a popatřit na faráře Adamse, jak v radostném vytržení tančí po místnosti. Někteří filozofové se budou možná domnívat, že byl snad ze všech tří nejšťastnější – neboť jeho dobrá duše se radovala nad blažeností, již překypovala srdce zamilované dvojice a taktéž i jeho vlastní. Zkoumání takových problémů, pro nás příliš záhadných, však ponecháme těm, kdo rádi stavějí své oblíbené hypotézy třeba i z všelijakého metafyzického haraburdí, které je má vyzdvihnout a podepřít. Nám je ovšem jasné, že nejšťastnější ze všech tří byl Josef, jehož blaženost byla nejen větší než Adamsova, ale měla též delší trvání. Jakmile se totiž Adams z prvního návalu nadšení vybouřil, vrhl pohled do ohniště, kde dohořoval jeho Aischylos, a honem odtamtud vytáhl žalostné ostatky drahého přítele, totiž háv z pergamenu, který byl dílem jeho vlastních rukou a jeho nerozlučným druhem už déle než třicet let.

Sotva se Fanynka docela vzpamatovala, snažila se ovládnout své prudké vzrušení, a když si uvědomila, co si dovolila a co i Josefovi dovolila v přítomnosti tolika lidí, ihned se rozpačitě zarděla, jemně Josefa odstrčila, prosila ho, aby se uklidnil, a nechtěla už připustit, aby ji líbal a objímal. Pak uviděla pannu Treperendovou, udělala jí pukrlátko a chtěla k ní přistoupit, ale ta jí pukrlátko povýšeně neoplatila, odvrátila od ní zraky a okamžitě odešla do jiné místnosti, polohlasem projevujíc podivení, kdo že ta osoba asi je.

KAPITOLA TŘINÁCTÁ

Pojednání o lidech vyšších a nižších, odjezd rozmrzelé panny Treperendové a zlé nesnáze, v nichž zanechala Adamse a jeho společnost

Mnohým čtenářům se bude bezpochyby zdát náramně divné, že panna Treperendová, která žila několik let v témž domě jako Fanyinka, mohla na ni po takovém krátkém odloučení tak docela zapomenout. Ale vpravdě se na ni velmi dobře pamatovala. Byli bychom neradi, kdyby se v tomto našem vyprávění zdálo něco nepřirozené, a proto se vynasnažíme její chování vysvětlit. I nejzvědavější čtenář nám snad uvěří, ujistíme-li ho, že se panna Treperendová svým jednáním ani trochu neodchýlila od všeobecného pravidla, neboť kdyby se byla zachovala jinak, byla by se vlastně snížila a zasloužila by si pak plným právem pokárání.

Věz tedy, čtenáři, že lidská odrůda se dělí na dva druhy, totiž na lidi vyšší a nižší. Pokud se týče lidí vyšších, byl bych nerad, kdyby se mi rozumělo tak, že mám na mysli osoby doslova vyššího vzrůstu, než jsou ostatní příslušníci téže odrůdy, nebo metaforicky osoby, které nad ostatní vynikají povahou a schopnostmi; a stejně se můj výraz lidé nižší nemůže vykládat tak, že bych měl na mysli opak zmíněného. Názvem lidé vyšší neoznačuji nikoho jiného než osoby ze vznešené módní společnosti, a názvem lidé nižší zas jen osoby, které k ní nepatří. Slovo móda totiž u nás dlouhým užíváním ztratilo svůj původní význam a dnes nám vnuká velice odlišnou představu, neboť nemýlím-li se, tedy pojem módní společnost

pro nás všeobecně zahrnuje rodinný původ a vzdělání vyšší, než jakými se může honosit obyčejné lidské stádo. Ve skutečnosti však výraz módní společnost měl původně jiný význam, neboť jím byli označováni pouze lidé, kteří se oblékali podle nejnovější současné módy, a tento výraz vlastně ani dnes neznamená nic víc.

Když se tedy svět takto rozdělil na lidi z módní společnosti a na lidi, kteří k ní nepatřili, začali se spolu zuřivě hádat a příslušníci jedné strany by se na veřejnosti nebyli stýkali s příslušníky druhé strany, aby nevzbudili podezření, ačkoliv v soukromí často udržovali velmi dobré styky. Těžko říci, která strana v tomto sporu vyhrála, neboť lidé z módní společnosti si pro svou soukromou potřebu sice přivlastnili různá zábavní místa, jako třeba panovnické dvory, všelijaká slavnostní shromáždění, operu, plesy atd., kdežto zase lidé, kteří k ní nepatřili, si kromě jednoho královského místa, zvaného Medvědinec Jeho Veličenstva, obsadili provždy všechny tancovačky, pouti, posvícení atd. Jen o dvě místa se podle dohody spolu rozdělili, totiž o kostel a divadlo, kde se však jedni druhých pozoruhodně straní, neboť lidé ze vznešené módní společnosti se v kostele povyšují nad hlavy lidí, kteří k ní nepatří, kdežto v divadle se ve stejném poměru pod ně snižují, neboť zaujímají místa pod jejich nohama. Dosud jsem se v životě nesetkal s nikým, kdo by mi toto rozlišení dovedl vysvětlit, ale stačí, že se navzájem nepovažují za bratry v křesťanském smyslu, ba naopak se zdá, jako by se navzájem ani nepovažovali za příslušníky téže odrůdy. Zřejmě o tom svědčí výrazy jako „cizí osoby, lidé, které nikdo nezná, ti tvorové, ta chátra, dobytek, hovada“ a mnohé jiné podobné názvy, jež panna Treperendová často slýchala od své paní, a proto se domnívala, že má rovněž právo jich užívat. Snad se ani nemýlila, neboť příslušníci těch dvou stran, obzvláště z vrstev, jež leží těsně při jejich rozhraní, totiž ti nejnižší z vyšších a nejvyšší z nižších,

často přebíhají od jedné strany ke druhé podle toho, jak je to pro ně místně a časově výhodné, a tak ti, kdo někde vystupují jako lidé z módní společnosti, často bývají jinde lidmi, kteří k ní vůbec nepatří.

A pokud jde o časové rozvrstvení, mohli bychom jejich vzájemnou závislost snad nejvýstižněji znázornit, kdybychom si ji představili třeba v podobě žebříku. Ráno na příklad vstává hodně časně poslíček nebo mladý podomek, bez něhož se vznešené domy neobejdou stejně jako přepychové lodi, a pustí se do kartáčování šatů a čištění bot lokaje Johna. Ten zase, jakmile se oblékne, ruče se chopí téže práce pro pana Podružného, pánova komorníka, a stejně zas později dopoledne obslouží komorník svého pána. Sotva se pán ustrojí, zúčastní se ranního oblékání nějakého lorda, a jedva se ten obřad skončí, ukáže se lord při ranním oblékání u králova oblíbence, který se zas po skončených počtách objeví u panovníka, aby mu při ranním oblékání vzdal stejnou poctu. Ale na celém tom žebříku vzájemné závislosti není vzdálenost mezi jednotlivými příčli snad nikde tak velká jako mezi prvním a druhým, takže filozof by možná spatřoval celý rozdíl jen v tom, zda by člověk chtěl být velkým pánem raději v šest hodin ráno nebo ve dvě odpoledne. A přece by se na tom žebříku nenalezly snad ani dvě osoby, které by sebemenší důvěrnost vůči osobám, jež stojí pod nimi, nepokládaly za náramnou blahosklonnost, a kdyby měly sestoupit ještě o příčel níže, za zneuctění.

Doufám tedy, čtenáři, že mi odpustíš tuto dlouhou úvahu, kterou jsem pokládal za nutnou, chtěl-li jsem ospravedlnit chování zpanštělé panny Treperendové, jež by se mohlo zdát hloupé lidem nižším, kteří se nikdy nesetkali s lidmi vyššími. My však, kteří je známe, jistě se každodenně můžeme přesvědčit, že velice vznešení lidé se k nám někde hlásí a jinde ne, dnes třeba ano, zítra

nikoliv, což se všechno dá stíží vysvětlit jinak než tak, jak jsem se zde o to pokusil. A jestliže bohové nás smrtelníky, podle názoru některých lidí, stvořili jen proto, abychom jim byli pro smích, nemůže nic lépe vyhovovat účelu, k němuž jsme byli stvořeni, než naše chování, jak se v tomto ohledu jeví.

Vraťme se však k svému vyprávění: Adams měl o této věci asi takové ponětí jako kočka, která tam seděla na stole, a proto si představoval, že panna Treperendová má mnohem horší paměť, než vskutku měla. Šel tedy za ní do sousední místnosti a zavolal na ni: „Madam Treperendová, je tady jedna vaše stará známá. Pojd'te se, prosím vás, podívat, jaké z ní vyrostlo hezké děvče od té doby, co odešla ze služeb u lady Boobyové!“

„Myslím, že mi je trochu povědomá,“ odpověděla velmi důstojně, „ale nemohu si přece pamatovat všechno naše nižší služebnictvo.“ A pak začala Adamsovi na jeho zvědavé otázky vysvětlovat, že když přijela do hostince, čekal tam už na ni kočár, poněvadž mylady se má brzy vrátit na své venkovské sídlo a ona si tam tedy musí také honem pospíšet; že vzala Josefa s sebou potažmo na jeho poraněnou nohu, ale ta strašně virulentní bouřka je zahнала do hostince, kde je Adams zastihl. Posléze Adamse upozornila na koně, kterého zapomněl, a náramně se divila, jak se mohl zatoulat tak daleko od silnice a jak to přijde, že ho přistihla (jak se vyjádřila) „ve společnosti té děvky, která jistě za moc nestojí“.

Adams si tedy konečně vzpomněl na svého koně, ale jakmile se Treperendová takto vyslovila o Fanynce, hned na něho zase zapomněl. Prohlásil, že podle jeho názoru by se cudnější děvče jistě nenašlo na celém světě, luskl prsty a zvolal: „Přál bych si ze srdce, přál bych si z celého srdce, aby i všechny lepší dámy byly tak hodné jako ona!“ A pak jí vyprávěl, jak k tomu došlo, že se s Fanynkou náhodou setkal. Sotva se však zmínil o tom, že ji zachránil

před znásilněním, Treperendová řekla, že by se podle jejího soudu hodil líp za vojáka než za duchovního, pro kterého se nesluší, aby páchal na lidech násilí, a že by se byl měl raději pomodlit, aby Bůh dal děvčeti sílu.

Když Adams namítl, že se vůbec nestydí za to, co udělal, odpověděla, že kalaktér duchovního respektuje na větší dávku studu. Jejich slovní potyčka by se byla pravděpodobně zostříla nebýt toho, že na štěstí přišel za nimi do místnosti Josef, který madam Treperendovou požádal o dovolení, aby jí směl Fanyнку představit, ale ona rozhodně odmítla a prohlásila, že s takovými courami nechce mít vůbec nic společného a že by se byla radši dala upálit, než by byla Josefa svezla v kočáře, kdyby byla reflektovala na to, že na něho u silnice číhají takové děvky. Dodala, že pan Adams sehrál náramně pěknou úlohu a že ho za to bezpochyby ještě udělají biskupem.

Adams se jí co nejuctivěji uklonil a radostně zvolal: „Děkuji vám, madam, že mi přejete tu veledůstojnou hodnost! Vynasnažím se, abych si ji poctivě zasloužil.“

„Náramně poctivě, jen co je pravda,“ odsekla posměšně, „když budete takhle dávat lidi dohromady!“

Nato se Adams několika ráznými kroky rozběhl po místnosti, ale přišel vozka a oznámil panně Treperendové, že už je po bouřce a měsíc jasně svítí. Vzkázala ihned Josefovi (který seděl venku se svou Fanynkou), aby jel s ní. Nechtěl však rozhodně jet bez Fanyny, což milou Treperendovou strašně rozzuřilo. Prohlásila, že na ně poví své lady, co vyvádějí, a ta se bezpochyby už postará, aby se farnost zbavila všech takových lidí, načež svůj dlouhý proslov, plný žluči a velice zlomyslných slov, ukončila několika úvahami o kněžstvu, jež by nebylo slušné opakovat. Když posléze viděla, že se Josef nedá pohnout, dřepa si do kočáru a přitom vrhla na

Fanynku pohled nikoliv nepodobný tomu, jaký v divadelní hře Kleopatry uštědří Oktavii. Abychom řekli pravdu, Fanyncina přítomnost byla pro ni náramně nepříjemným zklamáním, neboť jakmile se v hostinci setkala s Josefem, začala si ihned dělat naděje na něco, k čemu může dojít zrovna tak dobře v hospodě jako v zámku. Je vskutku pravděpodobné, že pan Adams toho večera nezachránil před nebezpečím znásilnění jen Fanynku.

Když kočár odvezl rozzuřenou Treperendovou, posadili se Adams, Josef a Fanynka u ohniště a dlouho si tam nevinně a moc hezky povídali, jenže čtenáře by jejich rozhovor asi moc nebavil; proto si pospíšíme, aby už bylo ráno, a podotkneme jen, že se nikdo z nich té noci neuložil k spánku. Adams si vykouřil tři dýmky, pohodlně si zdříml v lenošce a nechal ty dva zamilované na pokoji. Jejich oči byly věru tak příjemně zaměstnány, že se jim vůbec nechtělo je zavřít, a několik hodin užívali blaha, o jakém nemůže mít ani nejmenší ponětí nikdo z mých čtenářů, kdo nebyl nikdy zamilovaný, a které bychom nedovedli vylíčit, ani kdybychom měli tolik jazyků, kolik si jich přál Homér – avšak každý, kdo se už někdy opravdově zamiloval, dovede si takové blaho představit sám i bez našeho přispění.

Necht tedy postačí, když řekneme, že Fanynka po tisícerých Josefových prosbách se mu posléze vzdala celou duší, a takřka omdlévajíc v jeho náručí, s povzdechem nekonečně líbeznějším než nejlibější vánek z Arábie mu šeptala na rtech, jež byly přitisknuty k jejím: „Ach, Josefe, ty sis mne dobyl – jsem navždy tvá!“

Josef jí na kolenou děkoval a objal ji s vášnivostí, kterou mu téměř stejně náruživě oplatila, pak vyskočil, v návalu nadšení probudil faráře a vážně ho prosil, aby jim okamžitě spojil ruce. Adams ho za tu prosbu pokáral a řekl, že rozhodně nepřipustí nic, co se přičí církevním předpisům, že nemá povolení k sňatku a že by

Josefovi ani neradil, aby o ně zažádal, poněvadž církev předpisuje určitou formalitu – totiž ohlášky – jíž by měl každý dobrý křesťan vyhovět, neboť zanedbání této formality on sám přičítá mnohá neštěstí, která v manželství stíhají velké pány. Nakonec dodal: „Ti, kdo se spojí v manželství jinak, než jak dovoluje slovo Boží, nejsou spojeni před Bohem a jejich manželství je nezákonné.“

Fanyнка s farářem souhlasila a s uzarděním Josefa ujistila, že by k něčemu takovému nikdy nepřivolila a že se diví, jak to vůbec mohl navrhnout. V tomto jejím rozhodnutí ji podporoval a s pochvalou utvrdil Adams, takže Josef se musel spokojit trpělivým čekáním na trojí ohlášky, ale vymohl si v Adamsově přítomnosti na Fanynce souhlas, že o ně zažádají ihned po svém příjezdu.

Slunce už vyšlo před několika hodinami, a proto Josef navrhl, že by se měli vydat na cestu, neboť ku podivu zjistil, že má nohu už docela v pořádku. Ale když byli všichni připraveni k odchodu, zdržela je chvíli malá nehoda – totiž účet, který zněl na sedm šilinků. Nebyla to ani obzvlášť velká částka, když se uvaží, jakou spoustu piva Adams do sebe nalil. Nemohli mít vskutku námitky proti částce na účtě, ale měli jich hodně proti pravděpodobnosti, že by ji mohli uhradit, neboť chlap, který nebohé Fanynce vzal její měšec, zapomněl jej bohužel vrátit. Vyúčtování totiž vypadalo takto:

	libry	šilinky	pence
Pan Adams se svou společností má dáti	0	7	0
U Adamse v kapse celkem	0	0	6 ½
U Josefa v kapse celkem	0	0	0
U Fanyňky v kapse celkem	0	0	0
Rozdíl	0	6	5 ½

Chvíli stáli mlčky a dívali se bezradně jeden na druhého, ale najednou se Adams prudce otočil na špičkách a otázel se hostinské, jestli je tam ve farnosti nějaký duchovní. Odpověděla, že je. „A je bohatý?“ zeptal se, načež opět odpověděla přisvědčivě. Adams vesele luskl prsty, nesmírně rozradostněn se zas obrátil k svým spolucestujícím a vykřikl: „*Heureka, heureka!*“, čemuž ovšem nerozuměli, a tak jim řekl prostě anglicky, že si vůbec nemusejí dělat starosti, poněvadž má ve farnosti bratra, který účet uhradí, že si jen k němu honem zaskočí a okamžitě se zas vrátí s penězi.

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ

Rozmluva faráře Adamse s farářem Trulantem

Když farář Adams přišel k faráři Trulantovi, zastihl ho bez kabátu, jen ve vestě a v zástěře a s vědrem v ruce, neboť právě přišel od prasat. Pan Trulant byl totiž v neděli farářem, ale všech ostatních šest dní v týdnu bylo ho možno správněji nazvat sedlákem. Měl kousek vlastní půdy, k níž si najal ještě mnohem větší kus. Žena mu dojila krávy, hospodařila s mlékem a prodávala na trhu máslo a vejce. Prasata měl na starosti hlavně pan farář, který je doma pečlivě ošetřoval a pak je vozil na trh, kde býval často terčem vtipů, protože hodně pil pivo a v tloušťce si moc nezadal se zvířaty, jež prodával. Patřil věru k nejtělnatějším lidem, jaké svět viděl – byl by mohl hrát úlohu sira Falstaffa a nebyl by se ani musel vycpávat. K tomu si přimyslete, že jeho kulaté břicho se zdálo ještě o hodně větší, poněvadž byl malý, a tak vrhal téměř stejně dlouhý stín, když ležel na zádech, jako když stál na nohou. Měl hlučný, drsný hlas a samohlásky vyslovoval na plná ústa. Aby byl obraz úplný, vykračoval si náramně důstojně, tak trochu jako husa, jenže chodil ještě pomaleji.

Když pan Trulant slyšel, že s ním chce někdo mluvit, honem si stáhl zástěru a oblékl si starý župan, v němž doma vždycky přijímal hosty. Příchod pana Adamse mu ohlásila jeho žena, která se přitom dopustila malého omylu, neboť řekla, že si někdo asi přišel pro prasata. Tento předpoklad pana Trulanta přiměl, aby si honem pospíšil a hosta uvítal. Sotva Adamse uviděl, vůbec nezapochyboval, že žena správně uhodla účel jeho návštěvy, a proto mu

řekl, že přišel zrovna včas, poněvadž odpoledne čeká prasečkáře, a dodal: „Všechna jsou čistounká a tlustoučká a každé váží nejmín metrák.“ Adams odpověděl, že ho pan Trulant asi nezná. „Ale ano,“ vykřikl Trulant, „vídal jsem tě často na výročním trhu! Vždyť jsme už kolikrát spolu udělali obchod, člověče! Ano, ano, pamatuji se na tebe moc dobře! Ale nepromluví s tebou už ani slovo, dokud je neuvidíš. Jakživ jsem ti ještě neprodal tak pěkný kousek špeku, jaký mám teď v chlívku.“

Poté se Adamse chopil a mermomocí ho táhl k prasečímu chlívku, který stál jen dva kroky od okna jeho parádního pokoje. Jakmile k němu došli, začal křičet: „Jen si na ně sáhni! Pojd dál, příteli, a beze všeho si je ohmatej, ať už koupíš nebo ne!“ Při tom otevřel dvířka, strčil Adamse do chlívku k prasatům a ustavičně ho vybízěl, že si je musí napřed ohmatat, dřív než s ním nepromluví ani slovo.

Adams měl vlídnou povahu, úplně neschopnou přetvářky, a tak se musel podřídít, ještě než mu bylo dopřáno, aby vysvětlil, proč vlastně přišel. Chytil jednoho pašíka za ocásek, ale to neslušné zvíře najednou uskočilo, takže Adams se natáhl jak široký tak dlouhý do hnoje. Místo aby mu Trulant pomohl vstát, dal se do smíchu, vlezl do chlívku a řekl Adamsovi dost opovržlivě: „Copak neumíš zacházet s prasaty?“ Poté se sám chystal jedno chytit, ale Adams si pomyslí, že ve své vlídnosti zašel už dost daleko, a jakmile byl zas na nohou, honem se vzdálil, aby na něho zvířata nemohla, a vykřikl:

„*Nihil habeo cum porcis!* Já jsem duchovní, pane, a nepřišel jsem kupovat prasata!“

Trulant vyslovil politování, že se tak zmýlil, ale prohlásil, že je tím vinna ta hloupá ženská, která každou chvíli provede nějakou pitomost. Pak Adamse pozval, aby šel dovnitř a očistil se, že jen zavře chlívku a přijde hned za ním. Adams ho požádal, zda by si mohl u ohniště usušit kabát, paruku a klobouk, což mu Trulant dovolil.

Paní Trulantová mu chtěla přinést umyvadlo s vodou, aby si umyl obličej, ale manžel jí nařídil, aby byla zticha, hloupá ženská, sice zas provede nějakou pitomost, a poslal Adamse k pumpě.

Zatím co se Adams myl u pumpy, zamkl Trulant parádní pokoj, neboť hostův zevnějšek v něm nebudil velkou úctu, a pak ho zavedl do kuchyně řka, že mu jistě neuškodí, když se něčeho napije, a ženě pošeptal, aby mu natočila trochu jejich nejhoršího piva.

Adams chvíli mlčel a pak řekl: „Pane, teď už mi snad věříte, že jsem duchovní.“

„Teď už jo!“ zvolal Trulant s úšklebkem. „Vidím, že máte na sobě něco jako kleriku, ale netroufám si tvrdit, že je celá.“

Adams odpověděl, že nepatří, pravda, zrovna k těm nejlepším, ale že měl smůlu – asi před deseti lety si ji roztrhl, když přelézal plot.

Paní Trulantová přišla s pivem a řekla manželovi, že pán je asi nějaký pocestný a jistě by si rád něco snědl.

Trulant ji okřikl, aby držela svůj drzý jazyk za zuby; zeptal se jí, zda někdy viděla cestovat faráře bez koně, a dodal, že pán asi žádného koně nemá, když nemá na nohou vysoké boty.

„Ó ano, pane,“ prohlásil Adams, „já mám koně, ale nechal jsem ho vzadu.“

„To rád slyším, že máte koně,“ řekl Trulant, „neboť věru vidím nerad, když duchovní chodí pěšky. Nesluší se to a ani se to pro tak důstojné povolání nehodí.“ Trulant poté spustil dlouhý proslov o důstojenství kněžského stavu (či vlastně šatu), který za to skoro ani nestojí, abychom jej zde opakovali, a jeho žena zatím prostřela na stůl a postavila na něj mísu s ovesnou kaší k snídani.

Trulant řekl Adamsovi: „Nevím, příteli, co vás to napadlo, že jste mě přišel navštívit, ale když už tady jste, pojezte s námi trochu kaše, jestli máte chuť.“

Adams pozvání přijal a oba faráři zasedli ke stolu. Paní Trulantová zůstala stát za manželovou židlí, jak byla patrně zvyklá. Trulant se s velkou chutí pustil do jídla, ale snad při každém soustu měl nějakou námitku proti ženině kuchařskému umění. Ta ubohá to všechno trpělivě snášela. Obdivovala se věru bezmezně manželově velikosti a významu, neboť jí je sám dával na srozuměnou tak často, až ho ve zbožné úctě málem pokládala za neomylného. Po pravdě řečeno poučoval ji farář o všem možném a zbožná ta žena byla manželovými kázáními tolik vyceповána, že se odhodlala naездеjším světě snášet s dobrým i všechno zlé. Zprvu byla, pravda, trochu hádavá, zkontil ji však dávno tím, že jednak hověl jejím zálibám, jednak jí naháněl strach, a zčásti i tím, že jí připomínal článek víry a úctu, kterou si vzdával sám, i tu, kterou mu prokazovali jeho farníci. Podrobila se mu zkrátka úplně a nakonec manžela zbožňovala tak, jako Sára Abrahama – říkala mu (sice ne „můj pane“, ale) páne!

Při snídani jí manžel podal nový důkaz své velikosti, neboť když Adamsovi podala pohár piva, vytrhl mu jej z ruky, vykřikl: „Já jsem na řadě dřív!“ a vypil pohár do dna. Adams mu v tom odporoval, a tak předložili spor ženě, která sice v duchu dávala Adamsovi za pravdu, ale neodvážila se rozhodnout v neprospěch manželův.

Ten pak pravil: „Kdepak, pane, věřte, že bych si nebyl nikdy dovolil vám to pivo vypít, kdybyste si byl poručil dřív, ale rád bych vám ukázal, že jsem něco lepšího, než abych strpěl, aby i ten nejlepší člověk v království pil v mém domě přede mnou, když já si poručím dřív!“

Sotva byli po snídani, spustil Adams takto: „Myslím, pane, že je na čase, abych vám oznámil, proč jsem k vám přišel. Jsem pocestný a dostal jsem se do těchhle končin s dvěma mladými lidmi, mládencem a děvčetem. Jsou to moji farníci a jsme na cestě do mé

farnosti. Zastavili jsme se ve zdejší hostinci a tam mě poslali k vám, prý jste tady farářem.“

„Jsem sice jen kaplan,“ odpověděl Trulant, „ale mám zrovna tolik peněz jako náš vikář a možná i farář ze sousední farnosti. Jistě bych si je oba mohl koupit.“

„Pane, to mě velice těší!“ zvolal Adams. „Navštívil jsem vás totiž proto, že jsme všelijakými nehodami přišli o peníze a nemůžeme v hostinci zaplatit účet, který dělá sedm šilinků. Prosím vás, vypo-
mozte mi a půjčte mi těch sedm šilinků a k nim ještě jednou tolik, já vám je možná vrátím. Ale i kdyby ne, jsem přesvědčen, že se s radostí chopíte téhle příležitosti a uložíte svůj poklad na nejlepším místě, jaké se vám naездеjším světě může naskytnout.“

Představ si, čtenáři, že by do advokátní kanceláře přišel cizí člověk, považovaný za klienta; že advokát už nastavuje dlaň, aby přijal honorář, ale ten muž mu předloží soudní rozkaz na vrácení peněz. Představ si lékárníka u dvířek kočáru, v němž sedí slavný lékař, vynikající ve svém oboru, kterému by lékárník, místo aby ho poslal s doporučením k nějakému nemocnému, najednou podal lék, aby ho požil sám. Představ si, že by ministr vyčastoval lorda, sira, nebo nějaké blahorodí koštětem místo pěkně zaokrouhlenou částkou. Představ si, že by nějaký zdvořilý brach nebo podlízavý pochlebník, místo aby svého mecenáše zahrnul hlasitým obdivováním jeho ctnostné a čestné povahy, krásy a nadání, začal mu hřímat do uší, jak je hanebný, ošklivý a hloupý. Představ si, že by nějaký vznešený pán zaplatil účet hned napoprvé, když mu jej dodavatel přinese; nebo i kdyby to udělal, že by mu dodavatel z účtu srazil to, co si připočítal v předpokladu, že bude muset na zaplacení čekat. Zkrátka – představ si, co chceš, ale jakživ si nepředstavíš, ba ani si nemůžeš představit nic, co by se rovnalo úžasu, jaký se Trulanta zmocnil, jakmile Adams skončil svůj pro-

slov. Chvíli mlčky vyvaloval oči, upíral je střídavě na Adamse a na ženu, pak je sklopil k zemi a za chvíli je zas pozdvihl k nebi.

Posléze spustil takto: „Pane, vím jistě sám tak jako každý jiný, jak mám uložit svůj malý poklad. Děkuji Bohu, že sice nemám tolik peněz jako někdo jiný, ale jsem spokojen, a to je větší požehnání než bohatství, protože ten, komu je dána spokojenost, nemusí si už přát nic jiného. Být spokojen s málem je víc než mít celý svět, neboť člověk ho třeba může mít, a přece nemusí být spokojen. Mám uložit svůj poklad, vida! Co na tom záleží, jak svůj poklad uloží člověk, který je celým srdcem pohroužen v Písmě? To je ten pravý poklad křesťanův!“

Adams při těch slovech zaslzel, chytil Trulanta za ruku a zvolal uchvácen: „Bratře, Bůh žehnej té náhodě, která mě k vám přivedla! Byl bych rád ušel mnoho mil, abych se s vámi setkal, a věřte, že vás zase brzy navštívím. Ale mým přátelům v hostinci už je asi divné, kde tak dlouho jsem, a tak mi ty peníze půjčte, prosím vás!“

Trulant se zatvářil přísně a zvolal: „Snad mě nechceš okrást?“

Při těch slovech žena propukla v pláč, padla na kolena a vykřikla: „Ó, drahý pane, proboha vás prosím, neokrádejte mého pána, vždyť jsme tak chudí!“

„Vstaň, hloupá ženská, hled' si svého!“ okřikl ji Trulant. „Copak myslíš, že by ten člověk dal v sázku život? Vždyť je to žebrák a žád-ný lupič!“

„To je vskutku pravda,“ řekl Adams.

„Škoda, velká škoda, že tu není biřic,“ křičel Trulant. „Postaral bych se, aby tě potrestal za potulku a za tvou drzost. Čtrnáct šilinků, vida ho! Nedám ti ani vindru! Jsi asi zrovna tak duchovní jako tadyhleta ženská.“ (A ukázal na svou ženu.) „Ale jestli jsi, zasloužíš si, aby z tebe strhli kleriku, když se takhle touláš po kraji.“

„Odpouštím vám, že mě podezíráte,“ odpověděl Adams. „Ale i kdybych nebyl duchovní, jsem přece tvůj bližní, a ty máš jako křesťan, a tím víc jako duchovní, povinnost pomoci mi v nouzi.“

„Co mi tady kážeš?“ osopil se Trulant. „Chceš mě snad učit, co je má povinnost?“

„To se podívejme!“ zvolala paní Trulantová. „Chtěl by kázat mému pánovi!“

„Mlč, ženská!“ okřikl ji Trulant a obrátil se k Adamsovi: „Upozorňuji tě, příteli, že se nebudu učit, co je má povinnost, od takových jako ty. Já dobře vím, co to je dobročinnost, a proto takovému tulákovi nic nedám!“

„I kdybychom chtěli něco dát, musíme už platit moc peněz na chudé!“ křičela žena.

„Přestaň, huso! Na chudé! Nežvaň nesmysly!“ osopil se na ni Trulant. Pak se obrátil k Adamsovi a prohlásil, že mu zkrátka nedá nic.

„Je mi líto,“ odpověděl Adams, „že víte, co to je dobročinnost, ale neumíte ji líp konat. Věřte mi, jestli jste tak přesvědčen, že jste v právu, budete velmi zklamán, neboť co je platná víra bez dobrých skutků?“

„Chlape,“ rozkřikl se Trulant, „chceš snad v mém domě kázat proti víře? Klid' se odtud! Nezůstanu ani chvíli pod jednou střechou s takovým bídákem, který mluví tak nevázaně o víře a Písmu!“

„Nemluvte o Písmu!“ napomenul ho Adams.

„Cože! Nemám mluvit o Písmu? Copak ty nevěříš v Písmo?“ okřikl ho Trulant.

„Já v ně věřím, ale vy v ně nevěříte,“ odpověděl Adams, „mám-li soudit podle vašich skutků. Příkázání Písma jsou tak jasná a slibované odměny a tresty tak nesmírné, že je nemožné, aby v ně člověk pevně věřil a nebyl jich poslušen. Není v něm věru důraznější příkaz a častěji připomínaná povinnost než dobročinnost. A proto se

nerozpakuji prohlásit o každém, kdo svým bližním neprokazuje dobro, že není křesťan.“

„Neradil bych ti,“ varoval ho Trulant, „abys o mně říkal, že nejsem křesťan! Nenechám si to od tebe líbit, vždyť jsem přesvědčen, že bych se s tebou dovedl změřit!“ (Byl sice hodně tělnatý a nemohl pěstovat tělesné cvičení, ale v mládí patřil k nejlepším boxerům v hrabství a dovedl se výtečně ohánět klackem.)

Když jeho žena viděla, že zatíná pěst, vložila se do toho a prosila ho, aby se nepouštěl do rvačky, ale aby ukázal, že je pravý křesťan a podal na něho žalobu. Adams by se nebyl nechal vydráždit, aby někoho uhodil, leč kdyby ho byl někdo napadl, nebo jeho přítele, a tak se jen usmíval nad zlostným hněvem, jenž se zračil v Trulantově obličeji a v jeho pohybu. Řekl mu, že lituje, když takové lidi vidí v kněžském šatě, a bez okolů odešel.

KAPITOLA PATNÁCTÁ

Dobrodružství, které je dalším dokladem, jak byl farář Adams zapomnětlivý

Vrátil se do hostince a zastal tam Josefa s Fanynkou pospolu. Ani je nenapadlo pomyšlení, že je nějak dlouho pryč (čehož se obával), naopak, vůbec ho nepostrádali a ani si na něho nevzpomněli. Oba mě totiž často ujišťovali, že jim ty hodiny uběhly v náramně milém rozhovoru, ale poněvadž se mi nikdy nepodařilo ani jednoho, ani druhého z nich přimět, aby mi o něm vyprávěl, nemohu jej čtenáři sdělit.

Adams zamilované dvojici oznámil, že se mu jeho zákrok nezdařil. Byli proto všichni tři ve velkých rozpacích a nikdo z nich nedovedl poradit, jak by se odtamtud dostali, až posléze Josef navrhl, aby zavolali hostinskou a požádali ji o úvěr, ale Fanyнка nevěřila, že by jim hostinská vyhověla, poněvadž prý ženu s takovým kyselým obličejem jakživa neviděla.

Byla však příjemně zklamána, neboť hostinská ihned ochotně souhlasila, jakmile ji o to požádali, a ještě jim s pukrlátkem a s úsměvem popřála šťastnou cestu. Aby však nikdo nemohl zapochybovat, zda Fanyнка uměla správně usuzovat podle fyziognomie, dovolíme si uvést určitý důvod, který možná přispěl k tomu, že jim hostinská tak dobromyslně věnovala důvěru. Když Adams řekl, že půjde navštívit bratra, oklamal tím nevědomky Josefa a Fanyňku, kteří byli oba přesvědčeni, že má na mysli svého rodného bratra a nikoliv člena kněžského bratrství, a pověděli to hostinské, která se jich vyptávala. Pan Trulant si okázalou zbožností, vážností, přísností,

upjatostí a svým předstíraným bohatstvím získal ve farnosti tak velkou autoritu, že všichni farníci žili v ustavičných obavách a strachu ze svého faráře. Hostinská tedy věděla, že záleží na jeho mínění, zda někomu ještě kdy prodá korbel piva, a proto není divu, že se neopovážila jeho domnělého bratra urazit odepřením úvěru.

Chystali se právě odejít z hostince, když si Adams najednou vzpomněl, že nechal svůj teplý kabát a klobouk u pana Trulanta. Nechtělo se mu však znovu vykonat u něho návštěvu, a proto se hostinská, která neměla doma služebnou, sama nabídla, že mu pro ně dojde.

Byl to nešťastný nápad, poněvadž hostinská byla brzy vyvedena z omylu, pokud šlo o Adamse, neboť Trulant mu spílal nejhrubšími výrazy, obzvláště když se dověděl, že byl tak opovážlivý a vydával se za jeho blízkého příbuzného.

Proto když se vrátila, začala zpívat jinou. Prohlásila, že by se lidé měli stydět potloukat se po kraji a dělat ze sebe něco jiného, než jsou. Že jsou daně vysoké a ona přece musí také platit za to, co sní a vypije, a proto nemůže a ani nechce poskytnout úvěr nikomu, ani svému vlastnímu otci. Že jakživa neměla větší nouzi o peníze, že by si ráda něco nastrádala, a proto očekává, že dřív z hostince neodejdou, dokud nezaplatí účet.

Adamse to uvedlo do nesmírných rozpaků, ale poněvadž věděl, že by si ve své farnosti takovou částku snadno opatřil půjčkou a že by ji sám také půjčil kterémukoliv člověku v nouzi, dodal si znovu odvahy a obešel celou farnost, ale marně. Vrátil se zrovna tak s prázdnýma rukama, jak odešel, a vzdychal a bědoval, jak je to možné, že by v křesťanské zemi mohl někdo umřít hladu mezi svými bližními, kteří mají všeho dostatek.

Zatím co byl pryč, stála hostinská nad Josefem a Fanynkou jako na stráži a bavila je povídáním o tom, jaký je farář Trulant hodný

člověk. Měl totiž v sousedství dobrou pověst, nejen pokud šlo o jiné jeho vlastnosti, ale byl věhlasný i jako veliký lidumil, neboť sice jakživ nikomu nedal ani vindru, ale zato měl lidumilnosti pořád plná ústa.

Sotva se Adams vrátil po druhé, rozpoutala se ohromná bouřka a hostinská mimo jiné prohlásila, že jestli se opováží odtamtud hnout bez zaplacení, brzy je dohoní se zatykačem.

Plato či Aristoteles nebo někdo jiný řekl, že *selže-li nejchytřejší lest, vypomůže člověku často náhoda, a to tak, jak by byl vůbec nečekal*. Vergilius to vyjádřil velmi směle:

*Turne, quod optanti divum promittere nemo
auderet, volvenda dies en attulit ultro.*

Rád bych zde citoval ještě další velikány, kdybych mohl, ale má paměť mi to nedovoluje, a proto uvedené výroky osvětlím tímto příkladem:

Náhodou (Adams totiž nebyl tak zchytralý, že by se mu bylo podařilo něco takového vymyslet) byl právě v hospodě muž, který dříve býval bubeníkem u jednoho irského pluku a pak chodil po kraji jako potulný kramář. Tento muž pozorně vyslechl řeč hostinské a pak si vzal Adamse stranou a zeptal se ho, jak vysoká je ta částka, pro kterou je hostinská zadržela. Jakmile se to dověděl, povzdechl si a řekl: „Škoda, že to dělá tolik, mám totiž v kapse jen šest šilinků a šest pencí, ale všechno vám to upřímně rád půjčím.“ Adams radostí povyskočil a zvolal, že to stačí, poněvadž sám má u sebe šest pencí. A tak ty nebožáky, kteří nemohli pohnout k soucitu zbožného bohatce, posléze vysvobodil z bědného postavení lidumilný chudý kramář.

Ponechám čtenáři, aby si o této příhodě pomyslel, co je mu libo. Jsem jen rád, mohu-li mu oznámit, že když Adams se svými spolucestujícími kramářovi tisíckrát poděkoval a sdělil mu, kam by si mohl přijít pro půjčené peníze, odešli všichni z hospody, aniž se s nimi hostinská zdvořile rozloučila, ba aniž se rozloučili oni s ní. Adams prohlásil, že si dá moc dobrý pozor, aby se tam už víckrát neukázal, a ona je zas ubezpečila, že o takové hosty nestojí.

KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ

Prapodivné dobrodružství, v němž se pan Adams daleko líp osvědčil jako poctivec prostého srdce než jako člověk, který se vyzná, jak to na světě chodí

Naši pocestní ušli asi dvě míle cestou z hostince – mohli jej mylně považovat za zámek větším právem nežli Don Quijote některý z těch, v nichž pobýval, vzhledem k tomu, že se z jeho zdí vysvobodili s tak velkými nesnázemi – a tu dorazili do obce a spatřili tam vývěsní štít, zvoucí k návštěvě. U dveří seděl pán a kouřil dýmku. Adams se ho zeptal na cestu a dostal tak zdvořilou a laskavou odpověď, provázenou tak roztomilým úsměvem, že se hodný farář začal vyptávat dál, neboť měl srdce od přírody sklonné k vlídnosti a lásce. Jeho otázky se hlavně týkaly jména té obce a majitele velkého domu, který k nim byl obrácen průčelím. Pán odpověděl stejně laskavě jako prve, a pokud šlo o ten dům, sdělil Adamsovi, že patří jemu, načež pokračoval takto:

„Pane, podle vašeho oblečení soudím, že jste duchovní, a poněvadž cestujete pěšky, předpokládám, že vám nebude nepříjemné vypít si sklenici piva – zdejší hostinský má snad nejlepší pivo v celé Anglii. Co říkáte, chtěl byste se tu trochu zastavit a vykouřit se mnou dýmku? V celém království nenajdete lepší tabák.“

Jeho návrh nebyl Adamsovi proti mysli, neboť si za celý den neuhasil žízeň ničím lepším než mokem, jaký mu mohl poskytnout sklep paní Trulantové a který řízností a příchutí věru snad ani nepředčil výluh ze zrní, jímž její štedrý manžel častoval svá

prasata. Poděkoval tedy pánovi vřele za jeho laskavé pozvání, vyzval Josefa a Fanyнку, aby šli s ním, a vstoupil do hospody, kde jim předložili velký bochník chleba, sýr a džbán piva, jehož jakost vskutku potvrdila pánovu chválu. Naši tři pocestní se pustili do jídla s takovou dravou chutí, jaké nebýváme svědky ani v nejvybranějších večeřadlech Svatojakubské farnosti.

Pán vyjádřil velké potěšení z Adamsova srdečného a veselého chování a zvláště nad tím, jak důvěrně hovořil s Josefem a Fanynkou, které často nazýval svými dětmi, což vysvětloval tak, že to jsou jen jeho farníci, ale že pohlíží na všechny, které Bůh svěřil jeho péči, jako by to byly jeho děti. Pán mu stiskl ruku, náramně ho pochválil, že s nimi tak cítí, a pokračoval:

„To jsou vskutku správné zásady křesťanského duchovního a byl bych ze srdce rád, kdyby tomu tak bylo všeobecně. Musím bohužel říci, že místní farář nepovažuje své ubohé farníky za členy své rodiny, ale naopak se k nim chová tak, jako by ani nepatřili k téže lidské odrůdě jako on. Málokdy s některým promluví, leda jen několik slov s největšími boháči, a ostatním na pozdrav snad ani nesmekne klobouk. Často se musím smát, když ho v neděli vidím, jak si vykračuje po hřbitově pyšně jako krocan mezi řadami farníků, kteří se mu co nejpokorněji klanějí, ale on si jich ani nepovšimne, tak jako nejpyšnější vladař v křesťanském světě svých úslužných dvořanů. Časná pýcha je sice směšná, ale oč protivnější a odpornější je pýcha duchovní – jestliže takový nadutý, prázdný lidský měch, naparující se v knížecím hávu, nám je k smíchu, pak zajisté musí budit opovržení, objeví-li se v rouchu kněžském.“

„Váš názor je beze vši pochyby správný,“ odpověděl Adams. „Ale doufám, že takové zjevy jsou vzácné. Duchovní, které mám čest znát, se totiž chovají docela jinak, a dovolíte-li, pane, tedy vám povím, že snad jeden z důvodů, proč se nechovají příliš pokorně,

je možná pohrdání, jež velmi mnozí laikové tak rádi projevují vůči kněžskému stavu.“

„Máte věru pravdu,“ přisvědčil mu pán. „Vidím, že jste velice rozumný, pane. Jsem šťasten, že mám příležitost se s vámi seznámit, a naše náhodné setkání nebude snad ani pro vás bez výhod. Zatím vám jen povím, že správce zdejší fary je starý a nemocný a že mám nad ní patronát. Doktore, tady máte mou ruku na potvrzení, že po jeho skonu bude ta prebenda vaše!“

Adams mu odpověděl, že ho ještě nikdy nepřivedlo nic do takových rozpaků jako to, že je naprosto neschopen odvděčit se mu za takovou ušlechtilou a nezaslouženě štědrou nabídku.

„Vždyť je to jen maličkost, pane,“ podivil se pán, „která snad ani za to nestojí, abyste ji přijal, dělá to jen o něco víc než tři sta ročně. Je mi líto, že vám nemohu nabídnout dvakrát tolik.“

Adams se uklonil a nadšeně mu projevoval vděčnost, a když se pán zeptal, je-li ženat a má-li nějaké děti, kromě těch v duchovním smyslu, jak se o tom zmínil, farář mu odpověděl: „Pane, mám ženu a šest dětí, k vašim službám.“

„To je škoda,“ řekl pán, „poněvadž jinak bych si vás byl vzal k sobě do domu jako svého kaplana. Ale mám ve farnosti ještě jeden (farní domek totiž by vám asi nevyhovoval) a zařídím ho pro vás. Prosím vás, vyzná se vaše žena v mlékaření?“

„Nemohu tvrdit, že se v něm vyzná,“ odpověděl Adams.

„To je mi líto,“ podotkl pán, „protože jinak bych vám byl dal půl tuctu krav a moc dobrou půdu, abyste je uživil.“

„Pane,“ zvolal u vytržení Adams, „vy jste úžasně štědrý, opravdu!“

„Kdepak,“ odpověděl pán. „Cením si bohatství jen proto, že mi poskytuje příležitost konat dobré skutky, a jakživ jsem ještě nepoznal člověka, kterému bych tak rád byl nějak užitečný.“

Při těch slovech Adamsovi srdečně stiskl ruku a řekl, že má ve svém domě dost místa, takže ho může pohostit i s jeho přáteli. Adams ho prosil, aby se tolik neobtěžoval, že se mohou docela dobře ubytovat tam, kde jsou – docela totiž zapomněl, že nemají všichni dohromady ani šesták. Pán se však nenechal odbýt, zeptal se, jak dlouhou mají ještě cestu, řekl, že to je pěšky moc daleko, a prosil je o laskavé dovolení, aby jim směl poslat sluhu s koňmi. Zároveň však dodal, že kdyby mu dopřáli potěšení pobýt v jejich společnosti jen dva dny, nabídl by jim pak svůj kočár se šestisprężím.

Adams se obrátil k Josefovi a řekl: „Vidíš, jaké máš štěstí, že je ten pán tak hodný, jinak se obávám, že bys se svou poraněnou nohou tu cestu asi nevydržel.“ Potom se začal uklánět pánovi, který jim tak štědře tolik nasliboval, a zvolal: „Požehnaná buď chvíle, kdy jsem se setkal s takovým lidumilem, jako jste vy! Jste vskutku člověk toho druhu, jako byli prvotní křesťané, a děláte čest zemi, kde žijete. Byl bych ochotně vykonal pouť až do Svaté země, abych se s vámi seznámil, neboť výhody, jež nám skýtá vaše dobrotivost, mě ani zdaleka tak netěší jako radost, kterou mi působí pomyšlení na to, jaké si svým počínáním naschráníte poklady v království, které nepomíjí. A proto přijímáme váš návrh, šlechetný pane, jakož i pohostinství, které nám pro dnešní noc tak laskavě nabízíte ve svém domě, a rovněž i koně, které nám zítra ráno chcete zapůjčit.“

Potom začal hledat klobouk a Josef taktéž svůj, načež oba dva i s Fanynkou byli připraveni k odchodu, ale pán se najednou zarazil, na minutu se nad něčím zamyslel, jak se zdálo, a pak zvolal:

„Je to věru velká smůla! Docela jsem zapomněl, že má hospodyně odjela a všechny pokoje zamkla. Dal bych kvůli vám vylomit dveře, ale nemohl bych vám ustlat, protože také schovala všechno ložní prádlo. Jsem rád, že mi to napadlo ještě včas, aspoň se tam nemusí-

te zbytečně obtěžovat. Jsem ostatně přesvědčen, že tady naleznete lepší ubytování, než byste čekali. – Hostinský, doufám, že těmhle lidem můžete nabídnout dobré postele, co?“

„Ale ano, jak račte, Vaše Blahorodí!“ odpověděl hostinský. „A takové, v jakých by se nemusel stydět spát ani žádný lord nebo smírčí soudce v království!“

„Je mi upřímně líto, že vás musím takhle zklamat,“ řekl pán. „Umínil jsem si, že jí už víckrát nedovolím, aby si vzala klíče s sebou.“

„Prosím vás, pane, jen si proto nedělejte starosti,“ zvolal Adams. „Nám tady bude docela dobře, a půjčíte-li nám koně, bude to laskavost, kterou vám nikdy nebudeme moci oplatit.“

„Koně tady ráno určitě budou,“ odpověděl pán, „v kteroukoliv hodinu je vám libo.“

Po mnohých projevech zdvořilosti, jež by bylo nudné vypočítávat, po velkém tisknutí rukou a nejvřelejších pohledech a úsměvech a posléze i ujištění, že koně tam budou v sedm hodin ráno, pán se s nimi rozloučil a odešel do svého domu. Adams a jeho druhové opět zasedli ke stolu, kde si farář vykouřil ještě jednu dýmku, a pak se všichni odebrali na lože.

Pan Adams vstal velmi časně, vzbudil Josefa a začali se spolu prudce přít, zda si má Fanyňka sednout na koně za Josefa nebo za pánova sluhu. Josef tvrdil, že je už docela zdravý a dovede dát na Fanyňku zrovna tak dobře pozor jako každý jiný. Adams však s ním nesouhlasil a prohlásil, že jí nemůže dovolit, aby jela na koni za Josefem, poněvadž není tak silný, jak si představuje.

Jejich spor trval dlouho a začínal se rozohňovat, ale tu přišel sluha od jejich dobrotivého přítele a oznámil jim, že pán jim bohužel nemůže koně půjčit, poněvadž podkoní bez jeho vědomí podrobil celou stáj léčení.

Tato zpráva způsobila, že Adams i Josef rázem oněměli, a za chvíli Adams zvolal: „Kdo to jakživ viděl, aby měl někdo takovou smůlu jako ten nešťastný pán! Lituji ho věru víc než sebe. Vidiš, Josefe, jak si na toho dobrosrdečného člověka dovoluje jeho služebnictvo! Hospodyně mu zamkne prádlo, podkoní mu začne léčit koně, a zatím co byl včera večer tady s námi, zamkl mu patrně správce sklep. Jemináčku, dobří lidé tady na světě moc zkusí! Jeho osud mě věru zarmucuje víc než můj vlastní!“

„Ale mne ne!“ vzkřikl Josef. „To, že musíme jít pěšky, mi ani tolik nevadí, mám jenom starost, jak se dostaneme z hostince, ledaže by nám Bůh seslal zase nějakého kramáře, aby nás odtud vysvobodil. Ale ten pán si vás jistě tolik oblíbil, že by vám půjčil i větší částku, než jsme tady dlužni – vždyť účet nedělá víc než čtyři nebo pět šilinků.“

„Máš pravdu, dítě,“ odpověděl Adams. „Napíši mu dopis, a dokonce se opovážím požádat ho o tři půlkoruny. Nemůže škodit, když budeme mít každý v kapse několik šilinků, máme před sebou ještě čtyřicet mil cesty a mohly by se nám hodit.“

Fanyнка zatím také vstala a Josef ji šel navštívit. Adams osaměl a napsal dopis, poslal s ním k pánovi poslíčka, pak se posadil u dveří, zapálil si dýmku a oddal se úvahám.

Hoch byl pryč déle, než se zdálo nutné, a proto Josef, který zatím s Fanynkou přišel za farářem, vyslovil obavu, že správce možná pánovi zamkl i měšec s penězi. Adams na to odpověděl, že by to bylo možné a že by se už ničemu nedivil, kdo ví, co může ďábel nasadit do hlavy darebným sluhům, kteří si tolik dovolují na takového úctyhodného pána; dodal však, že částka, o kterou žádal, je přece docela malá a že si ji takový vznešený pán jistě snadno sežene ve farnosti, i kdyby ji neměl v kapse – kdyby to tak bylo několik guinejí nebo nějaká podobná velká částka, bylo by to možná něco jiného.

Zasedli právě k snídani, k níž si objednali topinky a pivo, když se hoch vrátil a řekl jim, že pán není doma.

„Co se dá dělat,“ odpověděl Adams. „Ale proč jsi, dítě, nepočkal, až se vrátí? Jdi zase zpátky, buď tak hodný, a počkej, až bude doma, nemůže přece být daleko, když má všechny koně nemocné. A pak, vždyť ani neměl v úmyslu někam odjet, pozval nás přece na dnešek a na zítřek k sobě. Proto se tam vrať, dítě, a čekej, až přijde domů.“

Posel odešel, za chvíli však přiběhl zpátky se zprávou, že pán odjel na dalekou cestu a vrátí se snad až za měsíc. Tato novina Adamse zřejmě přivedla do velkých rozpaků, ale řekl, že pána asi stihla nenadálá nehoda, třeba některý jeho příbuzný onemocněl nebo umřel, nebo ho potkalo nějaké podobné nepředvídané neštěstí, pak se obrátil k Josefovi a prohlásil: „Škoda, že jsi mi nepřípomněl včera večer, abych si od něho ty peníze vypůjčil!“

Josef s úsměvem odpověděl, že nemýlí-li se, byl by si pán jistě vymyslel nějakou výmluvu, aby jim je nemusel půjčit, a dodal: „Mně se beztak moc nelíbilo, že si vás hned na první pohled tolik oblíbil a tolik vám toho nasliboval, poněvadž jsem v Londýně slyšel od pánů v livreji všelijaké podobné věci o jejich panstvu. Ale když ten hoch přišel zpátky se zprávou, že pán není doma, věděl jsem hned, co bude následovat, poněvadž nechce-li se nějakému pánovi ze vznešené společnosti plnit sliby, nařídí obyčejně služebnictvu, aby vždycky řekli člověku, kterému slib dal, že není doma. V Londýně se tomu říká, že služebnictvo musí pána zapřít. Já sám jsem nejmíň stokrát zapřel sira Tomáše Boobyho, a když se k nám takový člověk chodil pokorně vyptávat měsíc nebo někdy ještě déle, řeklo se mu nakonec, že pán odjel z města a nemůže v té věci nic udělat.“

„Můj ty Bože!“ zděsil se Adams. „Jak je ten křesťanský svět zkažený! Tak se mi zdá, že je skoro takový jako ten pohanský, o kterém

jsem se dočetl v knihách. Ale tohohle pána jistě podezíráš neprávem, Josefe, protože by musel každý být veliký hlupák, kdyby jen tak pro nic za nic napomáhal ďáblu, a můžeš mi snad říci, jaký by mohl čekat pro sebe užitek, kdyby nás svými sliby klamal?“

„Není na mně,“ odpověděl Josef, „abych lidské jednání vysvětloval takovému učenému pánovi, jako jste vy.“

„Pravdu říkáš,“ pravil Adams. „Znalost lidí se může získat jen z knih, hlavně z Platona a Seneky, ale obávám se, dítě, že jsi tyhle spisovatele jakživ nečetl.“

„Ne, věru jsem je nečetl, pane,“ odpověděl Josef. „Vím jenom to, co platí mezi pány v livreji, že totiž velcí páni, kteří toho nejvíc naslibují, málokdy co splní, a také jsem od nich často slyšel, že největší spropitné dostávali v domech, kde jim žádné neslibovali. Ale snad bychom měli těchhle věcí už nechat, pane, bylo by přece moudřejší, kdybychom raději začali přemýšlet, jak se máme odtud dostat – vždyť ten štedrý pán místo aby nám prokázal službu, nechal nám tady k zaplacení celý účet.“

Adams chtěl na to něco říci, ale přišel hostinský a s posměšným úsměvem zvolal: „Tak vida! Pán pro vás ještě neposlal koně, co? Jemináčku, někteří lidé toho dovedou naslibovat!“

„Cože?“ podivil se Adams. „Je vám snad známo, že už někdy něco takového udělal?“

„Jakpak ne!“ odpověděl hostinský. „To víte, pane, pro mne se to nehodí, říkat pánovi něco do očí, ale teď už tady není, a tak vás mohu ujistit, že se mu v okruhu nejbližších tří jarmarečních městeček nikdo nevyrovná. Přiznám se vám, že jsem se musel smát, když jsem slyšel, jak vám nabízí prebendu, poněvadž o tom už koluje moc dobrý vtip. Už jsem si myslel, že vám ještě nabídne můj hostinec, vždyť by ho mohl rozdávat zrovna tak jako faru.“

Při těch slovech se Adams požehnal a prohlásil, že o takovém netvoru ještě jakživ nečetl, a dodal: „Ale nejvíc mě mrzí, že nás navnadil, abychom u vás udělali takový velký dluh, který teď nemůžeme zaplatit, poněvadž nemáme u sebe peníze, a co je ještě horší, bydlíme odtud moc daleko, takže i kdybyste nám s placením poshověl, mohl byste o své peníze přijít, jak se obávám, neboť by se nám asi sotva naskytla příležitost, jak vám je poslat.“

„Poshověl s placením, pane?“ řekl hostinský. „Já vám milerád počkám. Mám velkou úctu k duchovním, tak proč bych některému neměl dát na úvěr takovou maličkost? A pak se mi líbí, jaký máte strach, že byste mi třeba nemohl zaplatit. Přišel jsem v životě už o hodně peněz, které mi lidé zůstali dlužni, ačkoliv mi slíbili, že mi všechno co nejdřív zase vrátí. Je to pro mne něco nového, a tak už proto vám úvěr poskytnu. Ujišťuji vás, že to bude první takový případ. Ale co říkáte, pane, nevypijeme si ještě džbánek piva, než se spolu rozloučíme? Bude mě to stát jen o kousek křídý víc, a kdybyste mi jakživi nezaplatili ani šilink, taková ztráta mě nepřivede na mizinu.“

Adamsovi byla jeho nabídka velice vhod, obzvláště když byla míněna tak upřímně. Stiskl hostinskému ruku, poděkoval mu a řekl, že se rád zdrží ještě na jeden džbánek, ani ne tak kvůli jeho moku jako pro potěšení z jeho vzácné společnosti. Dodal, že je rád, že našel v království aspoň jednoho křesťana, neboť se už začal obávat, že se octl v nějaké zemi obývané jen židy a Turky.

Vlídny hostinský přinesl mok a Josef s Fanynkou odešli do zahrady, kde se navzájem utěšovali milostným rozhovorem, zatím co Adams s hostinským zasedli ke stolu, nalili si plné korbele, zapálili si dýmky a zapředli spolu rozhovor, který čtenář nalezne v příští kapitole.

KAPITOLA SEDMNÁCTÁ

**Rozmluva mezi panem Abrahamem Adamsem
a hostinským, jež by snad pro různost jejich
názorů byla nešťastně skončila pohromou, kdyby
tomu nebezpečí nebyla včas zabránila zamilovaná
dvojice, která se k nim zas vrátila**

„Pane,“ začal hostinský, „ujišťuji vás, že nejste první, komu náš pán nasliboval víc, než splnil. Je tím už tak proslulý, že kdo ho znají, nic na jeho slovo nedají. Pamatuji se, jak slíbil rodičům jednoho mladíka, že ho udělá výběřčím daní. Byli to chudí lidé a mohli si to stěžít dovolit, ale dali syna vyučit psaní a účetnictví i jiným vědomostem, aby měl pro to místo patřičné vzdělání. Mladíkovi ty vyhlídky stoupily do hlavy a začal se vynášet nad svůj stav. Nechtěl k pluhu ani k žádné jiné práci a chodil pořád náramně nastrojený, dvakrát týdně si převlékal čistou košili z holandského plátna, a tak to dělal kolik let, až se nakonec rozjel za pánem do Londýna, protože mu chtěl připomenout jeho sliby, ale nemohl se k němu vůbec dostat. A tak se tam octl bez peněz a bez zaměstnání, dostal se do špatné společnosti a na scestí, až byl nakonec odsouzen k deportaci, a když se o tom jeho matka dozvěděla, utrápila se zármutkem.

Povím vám o něm ještě jiný pravdivý příběh. Měl jsem souseda, sedláka, který své dva syny vychoval k sedlačení. Byli to hezcí mládenci. Pán nedal a nedal pokoj, že prý z toho mladšího musí být farář. Přemluvil otce, aby ho poslal do školy, slíbil, že ho bude

potom vydržovat na univerzitě, a až dosáhne patřičného věku, že mu dá prebendu. Když chlapec pobyl ve škole sedm let, přivedl ho otec k pánovi s listem, v kterém učitel psal, že hoch je způsobilý ke studiu na univerzitě, ale pán, místo aby ho tam podle svého slibu poslal na svoje útraty studovat, řekl otcí, že mladík je jistě náramně učený, a je prý škoda, že otec na to nemá, aby ho mohl ještě pět let vydržovat v Oxfordu, poněvadž by mu snad potom mohl opatřit faru a dát ho vysvětit na duchovního. Sedlák odpověděl, že na něco takového nemá dost prostředků. „No, to je opravdu škoda,“ řekl pán, „že jste mu dal takové vzdělání, poněvadž jestli se jím teď neuživí, nebude se už asi k ničemu jinému hodit, a váš druhý syn, který se snad nedovede ani podepsat, vydělá si víc oráním a setím a je na tom tedy líp než on.“ A vskutku tomu tak bylo. Ubohý hoch nenašel přátele, kteří by ho byli vydržovali na studiích, jak čekal, a protože nechtěl pracovat, začal pít, ačkoliv to byl předtím náramně střízlivý mládenec. Netrvalo dlouho a dostal souchotiny, částečně ze zármutku a částečně z pití, a umřel.

Mohu vám vyprávět ještě dál. Byla tady u nás mladá žena, nejhezčí z celého okolí, kterou si pozval do Londýna, kde jí slíbil opatřit místo komorné u jedné vznešené dámy, ale slib nesplnil a pak jsme se dozvěděli, že s ním měla dítě a skončila jako obyčejná děvka. Měla pak nějaký čas kavárnu na Covent Garden a zanedlouho zemřela na francouzskou nemoc ve vězení.

Mohl bych vám napovídat takových příběhů spoustu, ale co myslíte, jak se zachoval ke mně? Musím vám říci, pane, že jsem bývalý námořník a vykonal jsem hodně dalekých cest, až jsem se nakonec stal kapitánem na vlastní lodi a byl bych si jistě vydělal pěkné jmění, ale pak mě napadl jeden z těch proklatých španělských strážních člunů, které před začátkem války zajímaly naše lodi. Přišel jsem v bitvě skoro o celou posádku, zničili mi ráhnoví

i plachty, a když mi vpálili dvě rány do boku zrovna nad čarou ponoru, musel jsem se vzdát. Ti lotři mi loď zabavili, pěknou plachetnici o sto padesáti tunách, a mne s jedním námořníkem a plavčíkem vysadili do malého prohnílého člunu, v kterém jsme se po velkých svízelistech konečně dostali do Falmouthu, ačkoliv ti Španělé jistě nevěřili, že by se mohl udržet na moři jen jediný den. Vrátil jsem se sem, poněvadž tady tehdy byla má žena, která je odtud z kraje, a náš pán mi řekl, že má radost, jak jsem se držel proti nepříteli, a že by se nebál opatřit mi povýšení na důstojníka válečného loďstva, kdybych si to přál, o čemž jsem ho samozřejmě s povděkem ubezpečil. Nu, pane, minuly dva tři roky a on mi to pořád sliboval, a nejen on, ale (jak mi říkal) měl to slíbeno i od lordů z admirality. Kdykoliv sem přijel z Londýna, po každé mě ujišťoval, že už budu jistě povýšen, jakmile se na některé lodi uprázdní místo. Doposud se musím divit, když uvážím, jak jsem mohl jeho ujišťování pořád stejně věřit jako tehdy prvně, ačkoliv mě už tolikrát zklamal. Posléze mě už omrzelo čekat, pane, a po tolika průtahách jsem také začínal mít pochybnosti, a tak jsem napsal jednomu známému do Londýna, o kterém jsem věděl, že má styky s nejvyššími místy u admirality, a poprosil jsem ho, aby se přimluvil za splnění pánovy žádosti, poněvadž jsem se obával, že mě pán snad nedoporučil tak vřele, jak tvrdil. A co byste řekl, jakou jsem od toho známého dostal odpověď? Napsal mi, věřte, pane, že se pán o mně na admiraltě jakživ ani nezmínil, a jestli tedy nemám nějakého důvěryhodnějšího přímluvce, že by mi radil, abych se svých nadějí vzdal, v čemž jsem ho ihned uposlechl, a po dohodě se ženou jsem se rozhodl, že si zařídím hospodu, kde jste srdečně vítán a kde jsem vám k službám. Našeho pána a všechny takové potměšilé darebáky může pro mne za mne vzít čert!“

„Hanba!“ zvolal Adams. „Fuj, hanba! Je to opravdu špatný chlap, ale doufám, že ho Bůh obrátí na pokání. Kdyby jen jednou uviděl svou nízkou a odpornou nectnost v pravém světle, kdyby se jen trochu zamyslel na tím, jaký je hanebný a zlomyslný lhář, jistě by sebou musel tak nesnesitelně opovrhovat, že by takového počínání okamžitě zanechal. Abych řekl pravdu, má sice hanebnou pověst, kterou si právem zaslouhuje, ale přesto má v obličeji dosti symptomů té *bona indoles*, to jest vlídné povahy, jakou se má vyznačovat dobrý křesťan.“

„Ach, pane, pane,“ namítl hostinský, „kdybyste byl zcestoval takový kus světa a přišel do styku s tolika národy, s kolika jsem měl co dělat já, pak byste nedal vůbec nic na to, jak kdo vypadá v obličeji! Říkáte, že v něm má symptomy, bodejte! Já bych snad podle obličeje ještě tak poznal, jestli měl někdo neštovice, ale nic víc!“

Když svými řečmi projevil tak malou úctu k farářově soudnosti, Adamse to notně dohřálo, honem vytáhl dýmku z úst a odpověděl takto:

„Můj milý pane, já jsem se dostal možná o hodně dál než vy, třebaže ne na lodi. Copak myslíte, že obeplout různá velká města a různé země je nějaké cestování? Co vás to napadá!

Caelum non animum mutant, qui trans mare currunt.

Já se mohu za odpoledne dostat dál než vy za dvanáct měsíců. No, viděl jste možná Sloupy Herkulovy a snad i zdi Kartága. Také jste možná slyšel o Scylle a viděl jste Charybdu. Snad jste byl i v té komůrce, kde po dobytí Syrakus našli Archimeda. Patrně jste se plavil mezi Kykladami a proplul jste slavnými úžinami, které jsou pojmenovány po nešťastné Helle, jejíž osud tak čarovně vylíčil Apollonius Rhodský. Snad jste na svých plavbách minul i místo,

kde spadl do moře Daidalos, když mu na slunci roztála vosková křídla. Bezpochyby jste přeplul moře Euxinské, prodlel jste možná na pobřeží Kaspického moře a zastavil jste se v Kolchidě, abyste se podíval, jestli tam ještě nezbylo nějaké zlaté rouno.“

„Kdepak, co vás to napadá, pane!“ odpověděl hostinský. „Tam jsem se jakživ nedostal.“

„Ale já jsem tam všude byl!“ prohlásil Adams.

„To jste se tedy dostal až do Východní Indie,“ zvolal hostinský, „protože žádná taková místa nejsou ani na západě, ani v Levantu, na to bych přísahal!“

„Prosím vás, kde vlastně je Levant?“ zeptal se Adams. „Ten by přece měl být ve Východní Indii!“

„Oho, vy jste mi pěkný cestovatel!“ smál se mu hostinský. „Vždyť ani neznáte Levant! Jsem vám k službám, pane, ale o těchhle věcech se mnou nemůžete mluvit, mně nenapovídáte, že jste cestovatel, to vás nesmí ani napadnout!“

„Když jsi tak hloupý a pořád mi ještě nerozumíš,“ řekl Adams, „tedy tě musím poučit: já jsem zcestovalý v knihách, a to je jediné cestování, při kterém člověk může získat nějaké vědomosti. Z knih jsem se poučil o tom, co jsem před chvílí tvrdil, že příroda obyčejně vtiskne do obličeje tak věrnou podobiznu povahy, že se zkušený fyziognom jen zřídka nechá oklamat. Patrně jste jakživ nečetl příběh o Sokratovi, který se téhle věci týká, a proto vám jej povím. Jistý fyziognom tvrdil, že se v Sokratově obličeji jasně zračí jeho zločinná povaha, což bylo ve zřejmém rozporu s podstatou celého jednání toho slavného muže a s všeobecným míněním o něm, takže to popudilo všechny athénské mladíky, kteří by fyziognoma byli za jeho hloupost snad ukamenovali, kdyby jim v tom sám Sokrates nebyl zabránil prohlášením, že fyziognomův úsudek je správný, a kdyby se nebyl přiznal, že si povahu napravil

filozofií, ale že má vskutku od přírody neřestné sklony, jak o něm tvrdí ten fyziognom. A teď mi, prosím, povězte – copak by tenhle příběh mohl někdo znát, kdyby si jej nebyl přečetl?“

„Ale co na tom záleží, pane,“ otázal se hostinský, „jestli ho člověk zná či ne? Ten, kdo se dostane do dalekých zemí, tak jako já, má vždycky dost velkou příležitost poznat svět a nemusí si lámat hlavu Sokratem a jinými takovými chlapíky.“

„Příteli,“ zvolal Adams, „i kdyby člověk obeplul celý svět a zakotvil v každickém přístavě na světě, a přitom neměl vzdělání, vrátil by se domů zrovna tak nevědomý, jako když se vydal na cestu.“

„Dejte pokoj!“ okřikl ho hostinský. „Náš dělmistr na lodi – už je nebožtík – neuměl snad ani číst a psát, a přece se mohl jako lodivod měřit s každým kapitánem válečného loďstva, a vyznal se náramně dobře i v obchodování!“

„Obchod, jak dokazuje Aristoteles v první kapitole svého díla Politika,“ namítl Adams, „je filozofa nedůstojný a přičí se lidské povaze, aspoň jak se dnes provozuje.“

Hostinský na Adamse vyvalil oči, chvilku se odmlčel a pak se ho zeptal, jestli snad také nepíše do nějaké Gazety, načež dodal, že prý do nich píší faráři, jak slyšel.

„Do Gazety!“ podivil se Adams. „Co to vlastně je?“

„Je to takový špinavý plátek,“ odpověděl hostinský, „který už kolik let rozesílají po celé zemi a který nadává na obchod a poctivé lidi. U mne by se nesměl objevit na stole, ačkoliv mi ho nabízejí zadarmo.“

„Kdepak! Já nikdy nepíši nic jiného než kázání, opravdu,“ prohlásil Adams. „Ujišťuji vás, že nejsem nepřítel obchodu, pokud se provozuje poctivě. Naopak, odjakživa pokládám obchodníka za velice cenného člena společnosti, který se snad vyrovná každému jinému, ovšem kromě učenci.“

„To jistě, a učenci také,“ odpověděl hostinský. „Co by byla platná učenost v zemi, která by neměla obchod? Co byste si vy faráři počali, kdybyste neměli co na sebe a do břicha? Kdo vám dováží hedvábí a prádlo a vína a všechny ostatní životní potřeby? Mám samozřejmě na mysli hlavně námořníky.“

„Měl byste raději říci zbytečný přepych,“ namítl farář. „No, dejme tomu, že to snad jsou potřeby, ale je ještě něco potřebnějšího než sám život, a to si člověk opatřuje vzděláním – mám na mysli kněžské vzdělání. Kdo vás šatí zbožností, mírností, pokorou, láskou k bližním, trpělivostí a všemi ostatními křesťanskými ctnostmi? Kdo živí vaši duši mlékem bratrské lásky a podává vám vzácný pokrm svátosti, který ji očisťuje od všech nečistých tělesných žádostí a zároveň ji sytí posilňujícím duchem milosti? Odpovězte, kdo?“

„To věru nevím!“ rozkřikl se hostinský. „Co se pamatuji, nikdo mě nikdy takhle neživil a nešatil! Dejte mi s takovými věcmi pokoj, pane, při veškeré mé úctě k vám!“

Adams se chystal k dost příkré odpovědi, ale vtom přišel Josef s Fanynkou, kteří na něho tak dychtivě naléhali, aby se už vydali na cestu, že jim to nemohl odepřít. Uchopil tedy svou sukovici, rozloučil se s hostinským (už nebyli spolu tak zadobře, jako v té chvíli, když zasedli ke stolu), odešel s Josefem a Fanynkou, kteří oba už byli velice netrpěliví, a všichni společně se zas vydali na cestu.

KNIHA TŘETÍ

KAPITOLA PRVNÍ

Chvála životopisů, předdeslaná úvodem

Ačkoliv se snad všeobecně dává přednost autoritě takových spisovatelů, kteří své knihy, plné smyšlenek, nazývají „Dějiny Anglie, Dějiny Francie, Španělska atd.“, je úplně nesporné, že pravdu můžeme nalézt jen v dílech, jež oslavují životy velkých mužů a obecně se nazývají životopisy. Autorům tamtěch knih by se tedy mělo vlastně říkat topografové nebo chorografové, čímž by se od těch druhých aspoň pěkně rozlišili, neboť se zabývají hlavně popisováním zemí a měst, což se jim s přispěním map docela dobře daří, a v tom ohledu se na ně můžeme spolehnout. Pokud se však týče skutků a povah lidských, nejsou jejich spisy už tak věrohodné, což není třeba dokládat jiným důkazem než věčnými rozpory mezi dvěma topografy, kteří líčí dějiny téže země, na příklad mezi lordem Clarendonem a panem Whitelockem, mezi pány Echardem a Rapinem a mnohými jinými. Každý z nich líčí skutečnosti v rozličném světle, takže si čtenář může věřit co chce, a soudnější a nedůvěřivější čtenáři všechna taková díla vskutku a plným právem pokládají za pouhé báchorky, v nichž spisovatel hoví své bohaté plodné vynalézavosti. Takoví autoři se sice velice rozcházejí v líčení skutečnosti, neboť někteří přičítají vítězství jedné straně a jiní zase druhé, jedni představují téhož muže jako darebáka, kdežto jiní jako vynikajícího a čestného člověka, ale přesto se všichni shodují, pokud jde o místo, kde prý k dotyčné události došlo a kde žila osobnost, vylíčená jako darebák nebo zase jako poctivec.

Avšak s námi životopisci je tomu jinak, neboť líčíme skutečnosti spolehlivě, jenže se zase často mýlíme, pokud se týče doby a země,

kde se udály. Stálo by sice možná za to, aby se kritikové zabývali zkoumáním, zda pastýř Chrysostomos, který (jak praví Cervantes) zemřel z lásky ke krásné Marcele (jež ho nemohla vystát), vůbec žil ve Španělsku, ale může někdo pochybovat o tom, že takový hlupák vskutku existoval? Je někde na světě skeptik, který by neuvěřil v šílenství takového Cardenia, ve věrolomnost Fernanda a pošetilou zvědavost Anselma, ve slabost Kamily a v nestálé přátelství Lotaria, ačkoliv pokud se týče času a místa, kdy a kde ty jednotlivé osoby žily, dopustil se jejich výtečný životopisec možná žalostných omylů? Nejznámějším příkladem tohoto druhu je přece pravdivý příběh Gila Blase, jehož nenapodobitelný životopisec se zmyšlil, jak známo, pokud se týče vlasti Dr. Sangrada, který zacházel se svými nemocnými jako vinař se sudy vína, neboť jim pouštěl krev a naléval je vodou. Cožpak každý, kdo se jen trochu vyzná v dějinách lékařství, neví, že Španělsko nebyla země, v níž ten doktor žil? Tentýž autor se taktéž zmyšlil, pokud se týče vlasti arcibiskupa, o němž píše, a rovněž i velkých osobností, které měly tak vytríbený a zjemnělý vkus, že se jim nelíbilo nic než tragédie, a mnohých jiných. Podobné omyly taktéž nalezneme u Scarrona, v Tisíci a jedné noci, v příbězích Marianne a Paysan parvenu, a snad ještě u několika spisovatelů této třídy, které jsem nečetl nebo na něž si zrovna nemohu vzpomenout. Rozhodně bych totiž byl nerad, kdyby si někdo myslel, že snad mezi ně zahrnuji i ony úžasně geniální autory nesmírně obsáhlých romantických příběhů, nebo moderních románů na způsob Atalanty, kteří bez ohledu na přírodní a historickou zákonitost vyprávějí o osobách, jež nikdy neexistovaly a nebudou existovat, a událostech, jež se nikdy nepříhody a nemohou se snad ani přihodit, kteří si sami vymýšlejí své hrdiny a mají v mozku chaos, z něhož čerpají veškerou svou románovou látku. Ne že by si takoví spisovatelé snad nezasloužili úctu – ba právě naopak, zasluhují si možná nejvyšší,

neboť co dělá člověku větší čest, než může-li sloužit jako vzor podivuhodného vypětí lidského génia? Mohli bychom o nich říci totéž, co píše Balzac o Aristotelovi, totiž že jsou vlastně druhá příroda, poněvadž nemají vůbec nic společného s tou prapůvodní, o níž se musí jako o berle opírat spisovatelé nižší třídy (kteří nedovedou stát na vlastních nohou), kdežto ti, o nichž jsem se právě zmínil, jako by chodili na chůdách, které, jak nám ve svých listech praví Voltaire, „unášejí génia daleko, ale jen krokem“, ba dokonce daleko z čtenářova dohledu, „až za hranice říše Chaosu a Noci“.

Ale vraťme se k té první třídě spisovatelů, kteří se spokojují napodobováním přírody, místo aby si sami tvořili své zvláštní postavy ze změti nahromaděné ve vlastních mozcích – což si taková kniha, která vypráví o činech proslulého Dona Quijota, nezaslouží větším právem název dějiny než třeba taková Marianne – jež se omezuje na určitý časový úsek a určitou zemi – kdežto tamta kniha představuje vlastně dějiny celého světa, nebo alespoň té jeho části, která je zušlechtěna zákony, vědami a uměním, a to od časů, kdy se jimi začala zušlechťovat, až podnes, ba i nadále v budoucnosti, pokud taková zůstane?

A nyní přikročím k výkladu díla, které máme před sebou, podle těchto kritických připomínek, jež jsem zde uvedl hlavně proto, abych znemožnil určité závěry, k nimž by s ohledem na mé jednotlivé postavy mohli dospět lidé dobré vůle, kteří to vždýcky rádi uvítají, když někdo vydává svědectví o vlastnostech jejich přátel. Nepochybuji, že mnozí moji čtenáři poznají právníka z dostavníku, jakmile uslyší jeho hlas. Je taktéž dost možné, že i vtipálek a pruderní dáma se nápadně podobají některým jejich známým, jakož i ostatní mé postavy. Abych tedy předešel takovéto zlomyslné závěry, prohlašuji zde jednou provždy, že nepopisuji lidi, ale mravy – nikoliv jednotlivce, ale druh.

Někdo mi možná namítne: Vaše postavy tedy nejsou vzaty ze života? Na to odpovídám: Ano, jsou, ba mohu dokonce tvrdit, že jsem zde nenapsal takřka nic víc, než čeho jsem byl sám svědkem. Ten právník je naživu nejen dnes, ale už čtyři tisíce let, a doufám, že ho Bůh ráčí zachovat při životě ještě jednou tak dlouho. Ba dokonce se neomezuje jen na jediné povolání, jediné náboženství nebo jedinou vlast, ale už tehdy, kdy se na scéně lidských dějin objevil první sobecký tvor, který se považoval za střed všeho tvorstva, který by se nikdy pro nikoho neobtěžoval, nepodstoupil by žádné nebezpečí, jakživ by nepůjčil peníze a neposkytl svému bližnímu pomoc ani záchranu – už tehdy se zrodil náš právník a bude mezi námi žít tak dlouho, dokud bude na světě existovat takový člověk, jak jsem ho zde popsal. Byla by to tedy pro něho malá pocta, kdyby si někdo představoval, že má být napodobeninou jakéhosi bezvýznamného človíčka, pakli se s ním náhodou shoduje některým povahovým rysem nebo snad svým povoláním. Stavím-li ho zde před celou veřejností na pranýř, sleduji tím naopak ušlechtilejší záměr – nemám v úmyslu vystavovat nějakého mizerného sketu opovržlivému výsměchu malého okruhu jeho známých, ale chci nastavit zrcadlo tisícům, aby se před ním v soukromí zamyslili nad svou ohyzdnou podobou, aby se ji s velkým sebezapřením snažili napravit a vyhnuli se tak veřejnému zahanbení. Tento záměr vytyčuje hranici mezi satirikem a pomlouvačem a přesně je rozlišuje, neboť satirik tak jako otec v soukromí usiluje o nápravu ve prospěch postiženého, kdežto pomlouvač ho jako mistr popravčí veřejně staví na pranýř pro výstrahu ostatním.

Mimo to je třeba ještě upozornit na některé podrobnosti, jako třeba draperie na obraze, které se sice mění podle módy, jaká v dané době platí, ale přesto nejsou nikterak na újmu tvářnosti postav. A tak si snad mohu dovolit prohlásit, že paní Taháková je

vrstevnicí našeho právníka. Ačkoliv během tak dlouhého života asi podléhala všelijakým proměnám, až se nakonec octla třeba v hospodě za výčepním pultem, nerozpakují se tvrdit, že v naší éře, jež se vyznačuje tak bouřlivými převraty, mohla někdy třeba sedět i na trůně. Paní Taháková zkrátka představuje ženu, v jejíž povaze se nesmírně prudká popudlivost, lakomství a necitelnost vůči lidskému utrpení pojí s určitou dávkou pokrytectví, a jestliže se v nějaké mužské povaze tají záblesk dobrých sklonů, zatemněných slaboduchostí a slabomyslností, není ten muž nikdo jiný než její potměšilý manžel.

Nebudu už čtenáře dlouho zdržovat, dám mu však ještě jednu výstrahu opačného druhu – neboť jako ve většině určitých svých postav nemíníme tepat jednotlivce, ale všechny lidi téhož druhu, tak zas naše povšechné vylíčení typů nemá mít platnost všeobecnou, nýbrž připouští mnohé výjimky. Když na příklad popisujeme osobnosti povznešené, nemá se nikdo domnívat, že mezi ně zahrnujeme i takové, které svému stavu dělají čest a dobromyslnou blahosklonností ulehčují svou nadřazenost těm, které osud zpravidla předurčil k nižšímu postavení. Mohl bych třeba jmenovat jednoho šlechtice, který vyniká jak svou přirozenou povahou, tak i bohatstvím, který se osobně honosí nejvznešenějšími znaky svého čestného postavení, a přitom má v duši rys opravdového důstojenství, ozdobený velikostí, obohacený vědomostmi a zkrášlený nadáním. Sám jsem se přesvědčil, jak ten muž dovedl štědře pomáhat a přitom pěstovat srdečné styky, být témuž člověku dobrodincem a zároveň přítelem. Mohl bych jmenovat muže prostého původu, který se svým vynikajícím nadáním povznesl nad množství daleko výš, než by ho mohl povýšit panovník, jehož chování vůči těm, kdo mu jsou zavázáni, je ještě laskavější než laskavost, kterou jim prokázal, jenž dovede být tak mistrně vlídný, že

kdyby se mohl oprostít od svých vrozených důstojných způsobů, dal by často i nejposlednějšímu ze svých známých zapomenout, kdo je pánem v zámku, kde je tak zdvořile hostí.

Takovéto příklady, myslím, jsou jistě každému známe, a prohlašuji, že jsem je vzal ze života a že se nemají vymykat skutečnosti.

Povýšené osoby, jež zde popisuji, mají představovat typ bídáků, kteří dělají hanbu svým otcovským předkům, po nichž zdědili čestné postavení a jmění (či snad ještě větší ostudu své matce, neboť taková zvrhlost je téměř neuvěřitelná), a ještě jsou tak drzí, že dávají najevo opovržení lidmi při nejmenším rovnými těm, kdo jejich skvělý rod založili. Nelze si, myslím, představit něco pohoršlivějšího, než je podívaná na člověka, jenž je nejen skvrnou na štítě vznešeného rodu, nýbrž i hanbou celé lidské odrůdy, a přitom se chová nadutě k lidem, kteří dělají čest své lidské přirozenosti a ostudu macešskému osudu.

A teď, čtenáři, po těchto připomínkách sleduj dále, je-li ti libo, náš pravdivý příběh.

KAPITOLA DRUHÁ

Noční výjev, při němž Adams a jeho spolucestující zažili několik podivuhodných dobrodružství

Naši pocestní odešli z hostince neboli hospody (neboť obojí název by zde byl možný) velice pozdě, takže neurazili ještě mnoho mil a dostihla, či je-li vám libo, potkala je noc. Čtenář mi musí odpustit, jestliže se podrobně nešířím o cestě, kudy se ubírali, ale blížíme se teď k sídlu Boobyových, a to je jméno ošemetné, jež by zlomyslní lidé podle svých špatných sklonů mohli vztahovat na různé ctihodné venkovské šlechtice, kteří podle našeho názoru patří k úplně neškodnému lidskému plemeni a k nimž máme patřičnou úctu, a proto nechceme takové zlomyslné záměry podporovat.

Zatím se naše polokoule zahalila v temnoty a Fanyňka Josefovi pošeptala, že by si ráda trochu odpočinula, poněvadž je unavena a nemůže dál. Josef ihned přemluvil faráře Adamse, čilého jako včelka, aby se zastavil. Sotva se posadil, začal bědovat nad ztrátou svého drahého Aischyla, ale trochu ho utěšilo, když mu připomněli, že by potmě beztak nemohl číst, i kdyby ho měl u sebe.

Obloha byla úplně zamračená a neukázala se ani jediná hvězda. Byla to vskutku podle Milтона „viditelná tma“. Tato okolnost byla však velmi příznivá Josefovi, neboť Fanyňka se nemusela obávat, že na ně Adams vidí, a pustila uzdu své vášnivě lásce tak, jako ještě nikdy předtím – opřela se hlavou Josefovi o prsa, bezstarostně ho objala jednou rukou a dovolila mu, aby si přitiskl tvář na její líčko. V Josefovi to vzbudilo takovou blaženost, že by nebyl suchou trá-

vu vyměnil ani za nejkrásnější prachovou postel v nejkrásnějším zámku na světě.

Adams seděl kousek dál od milenců, a poněvadž je nechtěl rušit, oddal se úvahám, ale ne na dlouho, neboť brzy zpozoroval v dálce světlo, které se k nim blížilo. Ihned na ně zavolal, ale světlo se k jeho zármutku a překvapení na chvíli zastavilo a pak zmizelo. Zavolal tedy na Josefa a zeptal se ho, jestli to světlo viděl, a Josef odpověděl, že ano. „A nevšiml sis, jak zmizelo?“ otázal se ho. „Nebojím se sice duchů, ale přec jen nejsem tak úplně přesvědčen, že neexistují.“

Pak se zabral do úvah o těch nehmotných bytostech, ale brzy ho vyrušilo několik hlasů takřka hned za zády, jak se mu zdálo, ačkoliv ve skutečnosti nebyly tak docela blízko. Zřetelně však slyšel, jak se domlouvaly, že zamordují všechno, co jim přijde do cesty, a za malou chvíli slyšel, jak jeden hlas řekl, že jich v posledních dvou týdnech zabil už dvanáct.

Adams proto padl na kolena a svěřil se do ochrany Prozřetelnosti. Nebohá Fanyinka, která ta strašná slova rovněž slyšela, objala Josefa (jenž také neměl hluché uši) tak pevně, že kdyby se nebyl o ni bál, nebylo by ho žádné nebezpečí, hrozící jen jemu, odradilo, aby je nepodstoupil v odměnu za takové objetí.

Josef honem vytáhl sklapovací nůž, Adams přestal vzývat Prozřetelnost a chopil se sukovice, své jediné zbraně, přistoupil k Josefovi a chtěl, aby Fanyнку pustil a postavil se před ni, ale jeho rada byla marná – Fanyinka se k Josefovi přitiskla ještě víc, vůbec nedbajíc na Adamsovu přítomnost, a chlácholivým hlasem prohlásila, že zemře v jeho náručí. Josef ji nevýslovně vášnivě objal a pošeptal jí, že také radši zemře v jejím náručí, než by žil bez ní. Adams se začal rozhánět sukovicí, prohlásil, že dovede pohrdat smrtí stejně jako každý jiný, a odříkal nahlas:

*„Est hic, est animus lucis contemptor et illum,
Qui vita bene credat emi quo tendis, honorem.“*

Poté hlasy na chvíli umlkly a pak jeden z nich vykřikl: „Sakra, kdo to tu je?“ Adams mu moudře neodpověděl a znenadání spatřil několik světél, která jako by byla náhle vyšlehla ze země a rychle se k nim blížila. Okamžitě usoudil, že to je nějaké zjevení, začal se domnívat, že ty hlasy k němu patří, a zvolal: „Ve jménu Božím, co si žádáš?“ Sotva to vyslovil, vykřikl jeden z hlasů: „Sakra, už jsou tady!“ a za chvíli uslyšeli několik prudkých ran, jako by se hlouček lidí potýkal holemi.

Adams se chtěl přiblížit k místu, kde se zápas odehrával, ale Josef ho chytil za šosy a prosil, aby využili tmy a odvedli Fanyнку z dosahu nebezpečí, které jí hrozí. Ihned Josefovi vyhověl, chytili oba Fanyнку za ruce a všichni tři se honem začali vzdalovat, vůbec se neohlížeje dozadu. Nikdo je nedohonil, a tak urazili celé dvě míle, při čemž si Fanyнка ani jednou nepostěžovala, že je unavena, až najednou uviděli v dálce několik hustě roztroušených světél a v téže chvíli se octli nad svahek velice příkrého kopce. Adamsovi uklouzla noha a okamžitě se jim ztratil z dohledu, což Josefa i Fanyнку nesmírně vyděsilo – kdyby však bylo bývalo světlo, byli by se asi stěží zdrželi smíchu, neboť by byli viděli, jak se farář kutálí z kopce až dolů, při čemž si ani dost málo neublížil. Pod kopcem začal na ně křičet z plných plic, že se mu nic nestalo, aby o něho už neměli strach. Josef s Fanynkou tam chvíli zaváhali v rozpacích, co mají dělat, až se posléze pustili několik kroků dál k místu, kde se jim svah zdál nejméně příkrý, potom vzal Josef svou Fanyнку do náručí, pustil se odvážně z kopce, při čemž neudělal ani jediný chybný krok, a posléze ji složil dole, kde se k nim za chvíli přidružil Adams.

Vezměte si z toho naučení, mé krásné krajanky, a pomněte, že jste jen slabé ženy a že vám může být mužská síla v mnohých případech náramně užitečná. Dobře to uvažte a dejte si pozor, abyste si za manžela nevybraly nějakého dnešního tenkonohého šviháka a panáčka, který by vás nemohl jako Josef Andrews v bujarém náručí přenášet po kostrbatých cestách a strmých úbočích života, ale potřeboval by spíše vaší síly a pomoci, aby podepřela jeho chabé údy.

Naši pocestní zatím kráčeli k místu, kde se ukázalo nejbližší světlo, přešli přes neoplocený pozemek a dostali se na louku, kde se jim zdálo, že jsou tomu světlu už hodně blízko, velice je však zarmoutilo, že se najednou octli na břehu jakési řeky. Adams tam zůstal stát a prohlásil, že umí plavat, ale že má pochybnosti, jak se dostane na druhou stranu Fanyinka, načež Josef odpověděl, že půjdou-li po břehu dál, skoro jistě přijdou k mostu, neboť nablízku přece musí být nějaká obec, když je tam tolik světel. „Hrome, máš pravdu!“ zvolal Adams. „To mě nenapadlo!“

Uposlechli tedy Josefovy rady, přešli přes dvě louky a pak se přes malý sad dostali k jakémusi domku. Fanyinka prosila Josefa, aby tam zaklepal na dveře, poněvadž je tak unavená, že se sotva drží na nohou. Tento obřad vykonal Adams, který šel napřed; dveře se okamžitě otevřely a objevil se v nich muž prostého zevnějšku. Adams mu řekl, že mají s sebou mladou ženu, která je po cestě velice unavená a byla by mu moc vděčna, kdyby ji pustil dovnitř a nechal ji tam trochu odpočinout. Muž uviděl Fanyinku ve světle svíčky, kterou držel v ruce, všiml si její nevinné a cudné tváře, a poněvadž Adamsovo zdvořilé chování v něm nebudilo obavy, ihned odpověděl, že ta mladá žena je vítána, aby si v jeho domě odpočala i se svou společností. Potom je uvedl do velice slušného pokoje, kde seděla u stolu jeho žena, která ihned vstala, pomohla jim odstavit židle a pozvala je, aby se posadili. Jakmile to učinili,

zeptal se jich pán domu, zda by přijali nějaké občerstvení. Adams mu poděkoval a odpověděl, že by mu byl velice vděčen za pohár piva, o něž také požádali Josef s Fanynkou. Když pán domu odešel načepovat plný džbán tohoto moku, řekla jeho žena Fanynce, že je asi moc unavená, a zeptala se jí, zda by si nepřála něco silnějšího než pivo. Fanynka jí však mnohokrát poděkovala a prohlásila, že je sice opravdu hodně unavená, ale doufá, že jí bude hned líp, až si trochu odpočine.

Sotva se všichni posadili kolem stolu, napil se Adams vydatně piva a se všeobecným souhlasem si zapálil dýmku, obrátil se k pánovi domu a zeptal se ho, zda tam v okolí neobcházejí zlí duchové. Když na to nedostal odpověď, pověděl mu o dobrodružství, které je potkalo ve vřesovišti, ale nedostal se ve svém vyprávění moc daleko, když se najednou ozvalo hlučné klepání na dveře. Společnost projevila dost velký údiv a Fanynka i hodná hostitelka zbledly. Pán domu vyšel z pokoje, a zatímco byl pryč, což trvalo dost dlouho, byli všichni zamlklí, dívali se jeden na druhého a naslouchali náramně hlučnému rozhovoru několika hlasů venku. Adams byl pevně přesvědčen, že to jsou duchové, a začal se rozpomínat na nějaká zaříkadla, Josef se trochu klonil k jeho mínění, Fanynka se však ještě víc bála lidí a hodná hostitelka už začínala své hosty podezřívát a představovat si, že tamti venku jsou nějakí darebáci, kteří patří k jejich tlupě. Posléze se pán domu vrátil a se smíchem řekl Adamsovi, že už ví, co bylo to jeho zjevení – že ti vrahové jsou zloději ovcí a těch dvanáct zabitých bylo jen dvanáct ovcí – a dodal, že pastevci je nakonec přemohli, dva z nich chytili a právě jsou s nimi na cestě ke smírčímu soudci. Jeho vyprávění značně rozptýlilo obavy celé společnosti, ale Adams si tiše bručel, že je přesto přesvědčen o jsoucnosti zjevení.

Teprve když seděli vesele kolem ohniště, prohlédl si pán domu své hosty a všiml si kleriky, která Adamsovi spadla a čouhala pod kabátem, i ošumělé livreje Josefa Andrewse a bylo mu divné, že jsou ti dva spolu tak důvěrní. Napadlo mu podezření, jež jim nebylo nikterak příznivé, a proto se obrátil k Adamsovi a řekl, že podle jeho oblečení soudí, že je kněz, a ten počestný muž patrně jeho sluha.

„K službám, pane, jsem duchovní,“ odpověděl Adams, „ale ten mladík, kterého jste správně nazval počestným, není prozatím v ničích službách. Dosud ještě nebyl u žádného jiného panstva než u Boobyových, ale tam ho propustili – nikoliv pro nějaký zločin, to vás ujišťuji.“

Josef řekl, že se pán asi diví, když vidí, jak se takový pán jako Adams chová blahosklonně a laskavě k chudému člověku.

„Dítě, musel bych se za svůj šat stydět,“ namítl Adams, „kdybych takového chudého poctivce neuznal za hodna pozornosti a důvěrné známosti. Nechápu, jak se lidé, kteří smýšlejí jinak, mohou vydávat za následovníky a služebníky Toho, který takový rozdíl neuznával, ledaže snad dával chudým přednost před bohatými.“ Pak oslovil hostitele: „Pane, tihle dva chudí mladí lidé jsou moji farníci a já na ně pohlížím jako na své děti a mám je také tak rád. Jejich osudy jsou dost zvláštní, ale teď na to není kdy, abych vám o nich vyprávěl.“

Ačkoliv se Adams pánovi domu jevil jako upřímný prostáček, znal sám svět velice dobře a nedal moc na lidské řeči. Nebyl si ještě zcela jist, zda Adams je skutečně duchovní, ačkoliv měl na sobě kleriku. Chtěl ho proto líp vyzkoušet a otázel se ho, zda pan Pope v poslední době vydal něco nového. Adams odpověděl, že o tom básníkovi slyšel velikou chválu, ale že od něho nikdy nic nečetl a nezná jeho díla.

„Tak vida, přece jsem tě chytil!“ pomyslel si pán a nahlas se zeptal: „Cože, vy jste ani nečetl jeho Homéra?“ Adams odpověděl, že klasiky nikdy neče v překladech.

„Máte pravdu,“ řekl pán, „řečtina má vskutku důstojnost, kterou, myslím, nemůže vystihnout žádný moderní jazyk.“

„Vy umíte řecky, pane?“ podivil se Adams.

„Tak trochu,“ odpověděl pán.

„Nevíte, pane, kde bych mohl koupit Aischyla?“ zeptal se ho Adams. „Přišel jsem o něj nedávno nešťastnou náhodou.“

Aischyla pán nečetl, tolik řecky neuměl, ačkoliv ho dobře znal podle jména; proto se zas vrátil k Homérovi a zeptal se Adamse, kterou část Iliady pokládá za nejznamenitější.

Adams odpověděl, že by snad byla případnější otázka, v čem hlavně záleží krása celého toho básnického díla, neboť všechny části Homérovy Iliady jsou stejně znamenité, a pokračoval: „To, co praví Cicero o dokonalém řečníkovi, platí vlastně i o velikém básníkovi, totiž, že by měl být dokonalý ve všem. O Homérovi to platí v nejvyšší míře, a proto není bezdůvodné, že filozof v dvacáté druhé kapitole své Poetiky o něm nemluví nijak než jako o Básníkov. Vždyť je otcem dramatu i epiky, nejen tragédie, ale i komedie, neboť podle Aristotela bylo jeho dílo Margites, které se bohužel ztratilo, stejnou obdobou komedie, jako Odyssea a Ilias jsou obdobou tragédie. Vděčíme mu tedy za Aristofana právě tak jako za Euripida, Sofokla a mého nebohého Aischyla. Je-li vám však libo, omezíme se (alespoň prozatím) na Iliadu, jeho nejušlechtilejší dílo, ačkoliv ani Aristoteles, ani Horatius je nepovažují za lepší než Odysseu, pokud se pamatuji.

Tedy předně, pokud se týče látky, dovedete si představit něco jednoduššího a přitom vznešenějšího? První ze jmenovaných kritických znalců ho právem chválí za to, že si ne zvolil jako látku

celou válku, ačkoliv říká, že měla zcela určitý počátek a konec, ale její vyličení by bylo příliš obtížné pochopit a obsáhnout při prvním přečtení. Proto jsem se často divil, jak ho může takový neomylný autor jako Horatius ve svém listě Lolliovi nazývat Trojani Belli Scriptor.

Za druhé, pokud se týče děje, jež Aristoteles nazývá pragmaton systasis – je vůbec možné, že by si lidský mozek dovedl utvořit představu tak dokonalé jednoty děje a přitom jej tak bohatě rozvinout? Zde musím upozornit na něco, o čem se, pokud si vzpomínám, dosud nikdo nezmínil, totiž o tom, jak je děj v souladu s látkou, čemuž Aristoteles říká harmotton. Hlavní tematická látka je totiž hněv – a děj, totiž válka, je s ní v dokonalém souladu, neboť válka dává vznik všem epizodám, z nichž každá má k ní bezprostřední vztah.

Za třetí, jednání postav, jež u Aristotela zaujímá hned druhé místo ve výčtu několika znaků tragédie a o němž praví, že je zahrnuto v ději – jsem skoro v rozpacích, čemu se mám obdivovat víc, zda Homérovu přesnému a kritickému rozlišení jednotlivých postav, nebo jeho přebohaté obraznosti, která dovedla vytvořit tolik rozmanitých lidských vášní. Pokud se týče toho prvního – jak přesně je rozlišena rozvážná, urážlivá a nenávistná povaha Achilleova od horkokrevné, útočné a vášnivě povahy Agamemnonovy! Jak veliký je rozdíl mezi surovou odvážností Aiantovou a vlídnou statečností Diomedovou, nebo moudrostí Nestorovou, která je výsledkem uvážlivosti a bohaté zkušenosti, a zchytralostí Odysseovou, jež pramení jen z vypočítavosti a lstivosti! A uvážíme-li rozmanitost lidských vášní, mohli bychom s obdivem prohlásit stejně jako Aristoteles ve své čtyřiadvacáté kapitole, že není jediné části tohoto božského eposu, v níž by nebyla vyličená nějaká vášně. Mohl bych vskutku říci, že snad neexistuje žádná lidská vlastnost, která by zůstala nezobrazena v té či oné jeho části. A jako neexistuje vášně, kterou by

Homér nedovedl vylíčit, neexistuje ani taková, kterou by nedovedl ve svém čtenáři vzbudit.

Ale v čem nad ostatními hlavně vyniká, to je podle mého zdání a názoru umění vzbuzovat dojetí. Věřte, že mé oko nikdy nezůstane suché, když čtu ty dvě epizody, z nichž první líčí Andromaché, jak naříká, do jakého se Hektor vrhá nebezpečí, a druhá, jak běduje nad jeho smrtí. Jsou to tak cituplné výjevy, že básník měl podle mého přesvědčení jistě nesmírně ušlechtilé a dobré srdce. Nemohu za to, ale zdá se mi, že Sofokles zůstává hodně pozadu za svou krásnou předlohou, když nepřesvědčivě napodobuje domluvy Andromachiny, jež vkládá do úst Tekmesse. A přece je Sofokles nejgeniálnější autor tragédií, jehož umění se nemůže vyrovnat žádný z jeho následovníků, to jest ani Eurípides, ani dramatik Seneca.

Pokud jde o Homérovo vyjádření myšlenek a jeho básnický jazyk, o těch se nemusím zvlášť zmiňovat, neboť pokud se týče toho prvního, je zejména pozoruhodné svou nejvyšší dokonalostí – to jest přiměřeností, a pokud se týče toho druhého, rozepsal se o něm velice obsírně Aristoteles, kterého jste bezpochyby mnohokrát přečetl.

Zmíním se ještě jen o jedné věci, kterou ten slavný kritik ve svém rozboru tragédie nazývá opis, čili jeviště dějů – toto je podstatnou složkou jak epiky, tak i dramatu, s tím rozdílem, že v epice je dílem básnickovým a v dramatu dílem malířovým. Ale dovedl nám kdy nějaký malíř podat představu takového jeviště, jaké je vylíčeno v třinácté a čtrnácté knize Iliady? Čtenář v nich obsáhne jediným pohledem obraz Troje, obléhané Řeky – vojsko, tábor i loďstvo, Jupitera, který sedí na hoře Ida s hlavou zahalenou mrakem a s bleskem v ruce a hledí směrem k Thrácii – Neptuna, jak se žene přes moře, jež se rozestupuje na dvě strany, aby ho propustilo, a jak potom usedne na hoře Samos – otevřená nebesa a v nich všechna božstva na trůnech! To je nádhera! Tohle je poezie!“

Adams pak vychrlil asi stovku řeckých veršů, a to takovým hlasem, s takovým důrazem a gestem, že div nevystrašil ženy, a pokud se týče pána, byl už dalek toho, aby Adamse podezíral, ba začínal se dokonce domnívat, že snad má na návštěvě nějakého biskupa. Spustil až výstřední chvalořeč na jeho učenost a jeho dobré srdce začalo roztávat vůči těm cizím lidem. Řekl, že má velkou soustrast s nebohou mladou ženou, která po té cestě je tak bledá a zemdlená a kterou, máme-li říci pravdu, považoval za mnohem vznešenější osobu, než si zaslouhovala. Vyslovil politování, že jim nemůže všem poskytnout nocleh, ale řekl, že kdyby se spokojili posezením u ohniště, zůstal by on s muži a ta mladá žena si může lehnout do postele s jeho ženou, je-li jí libo. Radil jí k tomu, neboť podle jeho sdělení bylo nejbližší stavení, kde by mohli nalézt nocleh, vzdálené nejméně míli chůze, a beztak by to tam neměli moc pohodlné. Adamsovi se posezení u pána líbilo, jeho pivo, tabák i společnost se mu zamlouvaly, a proto na Fanyнку naléhal, aby laskavou nabídku přijala, v čemž ho Josef podporoval. Nebylo ani tak těžké ji přesvědčit, neboť minulou noc se málo vyspala a předminulou vůbec ne, takže ani láska nebyla téměř s to zabránit, aby se jí nezavíraly oči. Přijala tedy vděčně ten návrh, hodná paní domu snesla na stůl všechno, co měla v domě k jídlu, a srdečně to nabídla hostům, kteří jejímu pozvání stejně srdečně vyhověli, obzvláště farář Adams. Pokud jde o ty dva ostatní, mohli sloužit jako doklad, jak pravdivé je tvrzení lékařů, že láska stejně jako jiné sladkosti nepovzbuzuje chuť k jídlu.

Jakmile se navečeřeli, odebrala se Fanyнка na svou vlastní žádost na lože a hodná paní odešla s ní. Pán domu, Adams a Josef (který by se byl skromně vzdálil, kdyby mu to pánové nebyli rozmluvili) si přisedli blíže k ohništi, Adams si znovu zásobil dýmku tabákem (abychom užili jeho slov) a pán přinesl láhev výtečného ležáku, nejlepšího moku, jaký měl v domě.

Svým skromným chováním, půvabným zjevem, příznivým svědectvím, jaké o něm vydal Adams, a přátelstvím, jímž k němu zřejmě lnul, získal si Josef ponenáhlu pánovu přízeň a probouzel v něm zvědavost, jaký vlastně byl jeho zvláštní životní osud, o němž se Adams zmínil. Svěřil se Adamsovi, že by se rád o tom něco dověděl, v čemž mu farář s Josefovým souhlasem rád vyhověl. Vyprávěl mu pak všechno, co mu bylo známo, ovšem co nejšetrněji, pokud šlo o pověst lady Boobyové, až nakonec pánovi vyzradil, jak dlouho, věrně a vášnivě se Josef s Fanynkou mají rádi, a nezatajil mu ani to, že Fanyнка je nízkého původu a bez vzdělání. Toto poslední sdělení úplně rozptýlilo pánovo podezření, jež v něm vzbudilo Adamsovo vyprávění, totiž že Fanyнка je dcera nějaké vznešené osobnosti, kterou Josef s Adamsovým přispěním tajně unesl. Pak teprve se do svých hostí úplně zamiloval, velice srdečně jim připil na zdraví a mnohokrát děkoval Adamsovi, který mu Josefovy osudy vypověděl hodně obsírně, neboť se rád pěkně rozpovídal, naskytla-li se mu k tomu příležitost.

Adams odpověděl, že pán by mu mohl jeho laskavost oplatit, neboť se projevil jako neobyčejně dobrosrdečný člověk a výtečný znalec literatury,² jakého by sám byl v takovém domě nečekal,

2 Autorovi bylo vytýkáno, že se zde dopustil velké chyby, neboť Adams prý se sice pochlubil určitými učenými vědomostmi, dokonce snad veškerými, které autor má, pán však neprojevil vůbec žádné, leda jen tím, že pochválil učenost Adamsovu – a bylo by prý věru pošetilé, nazvat ho proto učeným. Bez ohledu na tuto kritickou výtku, kterou prý veřejně v kavárně vyslovil jeden proslulý řečník, ponechávám zde tutéž chybu, jež byla už v prvním vydání. Nechci být tak ješitný a odůvodňovat cokoli v tomto díle prohlášením, jež uvádí paní Dacierová v předmluvě k svému překladu z Aristofana: *Je tiens pour une maxime constante, qu' une beauté médiocre plait plus généralement qu' une beauté sans défaut*. Pan Congreve se dopustil jiné takové chyby ve své hře Láska za lásku, kde Camral říká slečně Švarné, že by se mu měla obdivovat „pro krásu, pro kterou se jí dvoří, tak jako kdyby se tou krásou honosil sám“.

takže v něm vzbudil zvědavost, jakou snad jakživ ještě nepoznal. „A proto,“ dodal, „nám teď, prosím vás, pane, povězte něco o svých osudech, jestliže vás to nebude příliš obtěžovat.“

Pán prohlásil, že mu nemůže odmítnout něco, oč má plné právo ho žádat, a po zdvořilých omluvách, jež bývají obvykle úvodem k vyprávění, začal takto:

KAPITOLA TŘETÍ

V níž pán vypráví o svých životních osudech

Pane, pocházím z dobré rodiny a jsem urozený člověk. Dostalo se mi všestranného vzdělání na věhlasné škole, kde jsem to dotáhl tak daleko, že jsem ovládal latinu a osvojil jsem si docela slušnou znalost řečtiny. Otec mi zemřel, když mi bylo šestnáct, a tak jsem se stal svým vlastním pánem. Odkázal mi nevelké jmění, které jsem podle jeho úmyslu měl dostat, teprve až mi bude pětadvacet let – vždycky totiž tvrdil, že dříve ani není radno ponechat mladého člověka, aby se řídil jen svým vlastním rozumem. Tento úmysl byl však v jeho závěti vyjádřen tak nejasně, že mi advokáti radili, abych se o tu klauzuli soudil s opatrovníky svého jmění, a já jsem jejich rady uposlechl – uznávám, že jsem tím projevils velkou neúctu k přání nebožtíka otce, které mi bylo dostatečně známo. Brzy se mi podařilo prosadit svou, neboť opatrovníci nehájili opačné stanovisko obzvlášť umíněně.

„Pane,“ řekl Adams, „smím vás poprosit, abyste mi laskavě pověděl, jak se jmenujete?“

Pán odvětil, že se jmenuje Wilson, a pak pokračoval:

Po otcově smrti jsem zůstal ve škole jen docela krátký čas, neboť jsem byl mladík chtivý života a nemohl jsem se vůbec dočkat, abych se dostal do společnosti, na jakou jsem si podle svého mínění coby dospělý muž mohl dělat oprávněné nároky pro své nadání a vědomosti. A právě tomu, že jsem byl do ní uveden tak záhy a bez rady, přičítám všechna svá příští neštěstí, neboť vedle zřejmých škod, jež z toho vyplývají, je tu ještě jedna, kterou si lidé

tolik neuvědomují, totiž to, že je v budoucnu velice těžké smazat první dojem, jakým člověk na lidi zapůsobí. Je to jistě velké neštěstí, když si člověk udělá ve společnosti pověst dříve, než si dovede uvědomit, jaký to má význam, a než může uvážit následky svého počítání, podle něhož ho lidé jednou budou posuzovat.

Odešel jsem ze školy, ještě než mi bylo sedmnáct let, a odjel jsem do Londýna s pouhými šesti librami v kapse – tehdy se mi zdálo, že to je obrovská částka, ale k svému překvapení jsem ji utratil velice brzy.

Mou ctižádostí bylo zjednat si pověst vznešeného muže a domníval jsem se, že je k tomu především zapotřebí přispění krejčího, parukáře a ještě několika jiných živnostníků, jejichž zaměstnáním je opatrovat člověku potřeby pro jeho tělesnou schránku. Ačkoliv jsem měl tak hluboko do kapsy, získal jsem u nich úvěr snáze, než jsem čekal, a zanedlouho jsem byl vybaven podle svého přání. Přiznávám se, že mě to tehdy příjemně překvapilo, ale později jsem se poučil, že zásadou mnohých živnostníků ve vznešených končinách Londýna je dělat co největší obchody, napočítat si za dodané zboží co nejvíc a dát člověka co nejdřív zavřít.

Dále jsem měl v úmyslu osvojit si způsobilost v tanci, šermu, v krasojízdě a v hudbě, ale na to bych byl potřeboval hodně peněz a času, a tak jsem se utěšoval tím, že pokud jde o tanec, naučil jsem se v mládí dost, abych dovedl docela elegantně prochodit menuet; pokud jde o šerm, domníval jsem se, že mě má dobrosrdečnost snad uchránit před nebezpečím hádky; pokud jde o jízdu na koni, doufal jsem, že si na ni nikdo ani nevzpomene, a pokud jde o hudbu, představoval jsem si, že snadno získám pověst dobrého hudebníka, neboť někteří moji spolužáci se kdysi přede mnou vychloubali znalostí oper, ačkoliv neuměli ani zpívat, ani hrát na housle.

Jinou potřebnou vědomostí byla podle mého názoru znalost města, a té jsem doufal nabýt častou návštěvou veřejných zábavních míst. Proto jsem se tam neustále ukazoval, a takto jsem si brzy osvojil všelijaká módní úsloví, nadšeně jsem vychvaloval zábavy vznešeného světa a znal jsem téměř všechny jeho příslušníky, muže i ženy, podle jména i od vidění.

Zdálo se mi, že zbývá už jen zapříst nějaký milostný poměr, a umínil jsem si, že si jej opatřím ihned – totiž pověst, že takový poměr mám, a v té věci jsem měl velký úspěch, neboť jsem zanedlouho měl poměr asi tak s půl tuctem nejkrásnějších žen v městě.

Při těch slovech Adams zhluboka vzdychl, pak se pokřižoval a zvolal: „Pane Bože, jak je ten náš svět zkažený!“

Není tak zkažený, jak se domníváte, pokračoval pán, neboť vás mohu ubezpečit, že to byly samé panenské vestálky, aspoň pokud vím – o opaku jsem se totiž nepřesvědčil. Záleželo mi jen na tom, aby se o mně povídalo, že s nimi mám poměr, a to se mi podařilo – ale snad jsem si to jen namlouval, poněvadž lidé, kterým jsem ukazoval milostná psaníčka od těch dam, velmi pravděpodobně věděli zrovna tak dobře jako já, že jsou padělaná a že jsem si je napsal sám.

„Vy jste si sám psal psaníčka?“ žasl Adams.

Ó pane, tím je vinna jen doba, v které žijeme, odpověděl pán. Skoro v každé druhé současné divadelní hře je takový hrdina. Je až neuvěřitelné, co jsem si dal práce a jak nemožně hloupě jsem se snažil vystihnout povahu takové vznešené dámy. Když přede mnou někdo o některé z nich mluvil s nadšením, odpovídal jsem: „Čert ji vem! Uvidíš, kde se za chvíli octne!“ A když na to namítl, že ji považuje za ctnostnou, odpovídal jsem: „To se ví, ty vždycky považuješ ženu za ctnostnou, dokud se neoctne na ulici, ale vy a já, nebo Tom a Jack“ (při tom jsem se obrátil k některému jinému členu společnosti) „se v tom vyznáme líp.“ Poté jsem vždycky

vytáhl z kapsy nějaký papír, třeba účet od krejčího, políbil jsem jej a vykřikl jsem: „Bože, jak jsem ji kdysi miloval!“

„Pokračujte, je-li vám libo, ale neberte jméno Boží nadarmo,“ napomenul ho Adams.

Odpusťte mi, pane, prosím vás. Nu, takovýmto životem jsem tedy žil celé tři roky.

„Jakým životem?“ zeptal se Adams. „Nepamatuji se, že byste mi byl o něm něco pověděl.“

Vaše připomínka je správná, podotkl s úsměvem pán. Byl bych měl spíše říci, že jsem tři roky takhle vydržel nedělat vůbec nic. Vzpomínám si, že jsem si později jednou zapsal svou denní činnost, a ten zápis by mohl, myslím, docela dobře posloužit jako ukázka mé každodenní činnosti za celou tu dobu. Pokusím se vám jej citovat.

Ráno jsem vstal, vzal jsem svou skvělou hůl, vyšel jsem z domu v zelenavém šosatém kabátě a s vlasy natočenými na papírkách (Adamsův povzdech) a procházel jsem se až do deseti. Šel jsem se podívat na dražbu, kde jsem řekl lady ---, že je umazaná v obličeji; srdečně jsem se zasmál něčemu, co vyprávěl kapitán --- (nevím už, co to bylo, protože jsem to ani moc dobře neslyšel), poklonil jsem se vévodovi z --- a chtěl jsem nabídnout určitou částku za jednu tabatěrku, ale neudělal jsem to ze strachu, že by mi ji třeba přiklepli.

Od	2	do	4	jsem se oblékal	<i>Povzdech</i>
----	---	----	---	-----------------	-----------------

Od	4	do	6	jsem obědval	<i>Povzdech</i>
----	---	----	---	--------------	-----------------

Od	6	do	8	kavárna	
----	---	----	---	---------	--

Od	8	do	9	divadlo Drury Lane	
----	---	----	---	--------------------	--

Od	9	do	10	Lincoln's Inn Fields	
----	---	----	----	----------------------	--

Od	10	do	12	salon	<i>Velmi hlasitý povzdech</i>
----	----	----	----	-------	-------------------------------

A nikde se nepříhodilo nic, co by stálo za zmínku.

Adams na to dost dopáleně prohlásil: „Pane, vždyť takhle nežije ani zvíře, tohle není takřka nic víc než živoření! Překvapuje mě, že se tak rozumný člověk jako vy mohl k takovému životu snížit!“

Člověk se snížil k ještě pošetilejší věc, než si vůbec dovedete představit, doktore, odpověděl pán, a vždy z téže pohnutky – z ješitnosti. Ujišťuji vás, že jsem byl tvor hodný opovržení, a ani vy mnou nemůžete opovrhovat tolik, jak já sebou teď opovrhuji – ale tehdy jsem se sám sobě obdivoval a byl bych shlížel s opovržením na člověka takového zevnějšku, jako jste teď vy (odpusťte mi), bez ohledu na vaši učenost a vaše výtečné vlastnosti, jichž jsem si povšiml.

Adams se uklonil a prosil ho, aby vyprávěl dál.

Žil jsem takto dva roky, pokračoval pán, a pak se stalo cosi, co mě přimělo, abych změnil své působiště. Byl jsem jednou ve Svatojakubské kavárně, kde jsem mluvil tak volně o jakési urozené mladé dámě, že jeden gardový důstojník, který byl přítom, si dovolil prohlásit, že lžu. Odpověděl jsem, že se snad mohu mýlit, ale že jsem měl v úmyslu mluvit jen pravdu. Na to neřekl nic, jen se opovržlivě ušklíbl. Po té příhodě jsem pozoroval, že všichni moji známí vůči mně jaksi ku podivu ochladli – nikdo z nich mě neoslovoval a jen málokterí byli natolik zdvořilí, že mi odpovídali na pozdrav. Společnost, s kterou jsem obvykle obědval, se mi vyhýbala, a za necelý týden jsem se cítil ve Svatojakubské čtvrti tak osamělý, jako kdybych byl býval na poušti. Jeden ctný starší pán v širokém klobouku a s dlouhou šavlí mi posléze řekl, že se mnou cítí, poněvadž jsem mladý, a proto mi radí, abych té společnosti dokázal, že nejsem takový darebák, za jakého mě považuje. Zprvu jsem mu nerozuměl, ale on mi to vysvětlil a nakonec mi navrhl, že kdybych kapitánovi poslal písemné vyzvání na souboj, donesl by mu je sám, čistě ze soucitu se mnou.

„To byl náramně soucitný člověk, věru!“ zvolal Adams.

Požádal jsem ho, pokračoval pán, aby mi dal den na rozmyšlenou, odešel jsem domů a co nejpečlivěji jsem uvážil následky, jaké by to mohlo mít, ať bych se zachoval tak či onak. Bylo mi jasné, jaké mi na jedné straně hrozí nebezpečí – buď bych přišel o život, nebo bych si poskvřnil ruce krví člověka, na kterého jsem se ani trochu nehněval. Brzy jsem dospěl k názoru, že to, co mi skýtá druhá možnost, za takové nebezpečí ani nestojí. Proto jsem se rozhodl odejít ze scény a ihned jsem se odstěhoval do Templu, kde jsem si najal byt. Tam jsem si brzy udělal nové známosti s lidmi, kteří vůbec nevěděli o tom, co se mi přihodilo. Nebyli mi ovšem moc po chuti, poněvadž šviháci z Templu jsou jen stínem těch druhých. Napodobují jejich strojenost a jejich ješitnost je ještě směšnější, je-li to vůbec možné, než těch druhých. Seznámil jsem se tam s elegány, kteří popíjeli s lordy, ačkoliv se s nimi vůbec neznali, a měli milostné poměry s dámami, které jakživi ani neviděli. Veškerá má ctižádost se upínala jen na Covent Garden, kde jsem se skvěl v divadle na balkonech, stýkal se s děvkami, miliskoval s prodavačkami pomerančů a odsuzoval divadelní hry. Tomuto způsobu života brzy udělal konec můj lékař, který mě přesvědčil, že je nutné, abych se na měsíc zavřel doma. Za tu dobu jsem měl hodně času k rozjímání, a když skončila, umínil jsem si, že na příště zanechám veškerých styků se všelijakými šviháky a elegány a vystříhám se pokud možno každé příležitosti, která by mohla způsobit, že bych se musel znovu uvěznit.

„Myslím, že ta rada, abyste se na měsíc zavřel doma a oddal se tam rozjímání, byla velmi správná,“ řekl Adams, „ale byl bych ji spíše čekal od nějakého duchovního než od lékaře.“

Pán se Adamsově prostomyslnosti usmál, nezdržoval se však vysvětlováním, o jakou ohavnost zde šlo, a pokračoval takto:

Sotva jsem se úplně uzdravil, začala mě velice dráždit náruživá touha po ženách, kterou jsem se bál ukájet tak jako dříve, a proto jsem se rozhodl, že si budu vydržovat milenkou. Zanedlouho jsem si vybral mladou ženu, kterou si už předtím vydržovali dva pánové a které mě doporučila věhlasná kuplířka. Nastěhoval jsem si ji k sobě do bytu a sjednal jsem s ní platební smlouvu na dobu našeho soužití. Byl bych ty peníze asi těžko sháněl, ale postarala se sama, abych byl v tom ohledu zproštěn obav, neboť ještě před uplynutím čtvrtletní lhůty jsem ji přistihl ve svém bytě při příliš důvěrném styku s mladíkem, který byl ustrojený jako důstojník, ale ve skutečnosti to byl kancelářský uředník. Místo aby se za svou nevěru omluvila, vychrlila na mne několik nadávek, luskla mi prsty pod nose a opovržlivě prohlásila, že by nemohla být věrná ani nejlepšímu muži v Anglii. Nato jsme se rozešli a tatáž kuplířka jí ihned opatřila jiného muže, který si ji pak vydržoval. Náš rozchod mě ani tolik nermoutil jako naše seznámení, a to právem, jak jsem se za několik dní přesvědčil – musel jsem totiž navštívit lékaře po druhé. Tentokrát jsem musel pykat několikatydenním odříkáním a v té době jsem se seznámil s krásnou dívkou, dcerou pána, který sloužil čtyřicet let u vojska, zúčastnil se všech tažení pod velením vévody z Marlborough, zemřel jako poručík ve výslužbě, a po něm zůstala vdova s dcerou, jejich jediným dítětem, ve veliké bídě. Měly jen malou penzi od vlády a to, co si mohla dcera přivydělat svou prací, neboť uměla výtečně vyšívat. Seznámil jsem se s tou dívkou brzy nato, co ji požádal o ruku dobře situovaný mladík. Byl uředníkem u jednoho pláteníka a měl malé jmění, které stačilo, aby si sám zřídil živnost. Matce byl ten sňatek velice po chuti, a to dosti právem, ale já jsem jej brzy zmařil. Vylíčil jsem dívce mladíka v tak ubohém světle a dovedl jsem se jí tolik zalichotit sliby a dary, že – abych se o této věci nešířil víc, než je nutné – jsem

si nešťastnou dívku úplně získal a odvedl jsem ji od její matky! Jinými slovy, svedl jsem ji.

(Při těch slovech Adams vyskočil, udělal po pokoji tři dlouhé kroky a pak se zas posadil na židli.)

Tato část mého vyprávění vás nemůže pohoršit víc než mne – ujišťuji vás, že si své tehdejší počínání nikdy nemohu dostatečně odpykat, jak se domnívám. Ale je-li vám už teď proti mysli, budete se teprve pohoršovat, až uslyšíte o osudných následcích tohoto surového, barbarského skutku! A proto se zde odmlčím, jestli dovolíte.

„Rozhodně ne!“ zvolal Adams. „Pokračujte, prosím vás, a dejtež nebesa, abyste se upřímně kál z tohoto skutku i z mnoha jiných věcí, které jste mi vyprávěl!“

Byl jsem přešťastný, pokračoval pán, že mám takové krásné mladé stvoření, které mělo dobré vzdělání a ještě mnoho jiných příjemných vlastností. Žili jsme spolu několik měsíců jako náramně zamilovaná dvojice a nepěstovali jsme jinou společnost ani styky, stačili jsme si sami dva. To však nemohlo trvat věčně, a přestože jsem ji pořád měl velice rád, pociťoval jsem čím dál tím větší potřebu osvěžit se i v jiné společnosti, a začal jsem ji proto ponenáhlu opouštět – nakonec jsem ji nechával o samotě celé dny. Při takových příležitostech začala ovšem projevodat určitou nespokojenost a stěžovala si, jaký má smutný život. Abych to odčinil, seznámil jsem ji s několika jinými vydržovanými ženami, s kterými hrávala karty a navštěvovala divadla a jiné zábavy. Nestýkala se s touto společností dlouho, a už jsem pozoroval očividnou změnu v jejím chování – všechna její cudnost a nevinnost ponenáhlu vyprchala a nakonec se úplně zkazila. Měla zalíbení ve společnosti prostopášných světáků, nebyla spokojená s ničím, když nemohla vycházet z domu nebo když si nepozvala společnost do mého bytu. Byla velice

chtivá peněz, nesmírně marnotratná a vyjadřovala se náramně volně, a jestliže jsem někdy otálel vyhovět jejím požadavkům, následovaly okamžitě nadávky, slzy a záchvaty zlosti. Poněvadž mě už dávno přešla prvotní vášnivá zamilovanost, tímto chováním si mě brzy odpudila a já jsem si s radostí uvědomoval, že není má žena, a nakonec jsem pojal úmysl, že se s ní rozejdu. Když jsem se jí o tom zmínil, postarala se, abych se nemusel obtěžovat a nepotřeboval ji vyhodit – odešla sama, ale napřed mi vypáčila sekretář a vzala si s sebou všechno, co tam mohla nalézt, celkem asi 200 liber. V prvním návalu zlosti jsem si umínil, že se pomstím a dám ji potrestat podle zákona, ale měla štěstí a upláchla mi, dokud ve mně vřela žluč, a můj vztek pak ochladl. Uvážil jsem, že jsem jí sám ublížil první, že jsem na ní spáchal křivdu, kterou nemohu ničím napravit, neboť jsem zprznil její nevinnou duši. Současně jsem se dověděl, jak se její nebohá stará matka usoužila tím, že dcera se mnou utekla, a tak jsem došel k závěru, že jsem vlastně její vrah („Je to docela možné,“ zvolal Adams a bolestně si povzdechl), a byl jsem rád, že mě Všemohoucí Bůh takto ztrestal – proto jsem se rozhodl, že se s tou ztrátou klidně smírím. Bylo by mi bývalo věru milejší, kdybych se o té chudince nebyl býval pak už nic dověděl, neboť nakonec z ní byla zpustlá prostopášnice, která žila několik let jako obyčejná nevěstka a posléze skončila svůj bídny život v Newgate.

Tu si pán zhluboka povzdechl a vzápětí i Adams, jako hlasitá ozvěna, oba se odmlčeli a chvíli se na sebe zadívali, až posléze pán promluvil takto:

Byl jsem té dívce úplně věrný po celý čas, co jsem si ji vydržoval, ale sotva ode mne odešla, objevil jsem ještě jiné důkazy její nevěry mimo ty ztracené peníze. Zkrátka a dobře, musel jsem udělat třetí návštěvu u svého lékaře, z jehož rukou jsem se potom už tak honem nedostal.

Přisahal jsem si tehdy, že nadobro zanechám styků s ženským pohlavím, hlasitě jsem bědoval, že taková rozkoš nevyváží mé útrapy, a tupil jsem ta krásná stvoření zrovna tak hrubými výrazy, jakými jim spílal sám Juvenalis. Pohlížel jsem na všechny londýnské děvky s takřka nepochopitelným hnusem – jevily se mi jako pomalované paláce, obývané Nemocí a Smrtí, a jejich krása jim v mých očích nemohla dodávat lákavějších půvabů než pozlacený povlak pilulce nebo zlatý obklad rakvi. Nebyl jsem sice už úplným otrokem milostné vášně, ale musel jsem si právem přiznat, že jí stále ještě podléhám. Má nenávist k ženám každodenně ochabovala a nemohu věru tvrdit, že bych se časem nebyl dal znovu zrádně zlákat nějakou obyčejnou nevěstkou, nebýt toho, že mě uchránila vašeň k rozkošné Safiře, která si prudce dobyla přístup do mého srdce a mocně se tam rozhostila. Safira byla manželka urozeného a švarného pána, který, jak se přiznávám, se zdál v každém ohledu hodným její lásky, jenže si ji podle pověsti nezískal. Byla to vskutku *coquette achevée*.

„Prosím vás, pane,“ přerušil ho Adams, „co je to *coquette*? Narazil jsem na to slovo u francouzských autorů, ale jakživ jsem si nedovedl domyslit, co vlastně představuje. Domnívám se, že znamená totéž jako *une sotté*, tedy v angličtině hloupá ženská.“

Snad se ani moc nemýlíte, pane, odpověděl pán, ale je to zvláštní druh hlouposti, a proto se vám jej vynasnažím popsat. Kdyby se měli všichni tvorové seřadit po pořádku podle své užitečnosti vzhledem k tvorstvu, znám jen málo zvířat, která by nemohla zaujmout místo kokety, neboť tento tvor nemůže předstírat, že má něco víc než pudy. Někdy bychom se sice mohli domnívat, že je snad schopen náruživé ješitnosti, ale jeho počínání vyvěrá převážnou většinou ještě z daleko nižšího popudu – jsou to na příklad pohyby a všelijaké úskoky, nekonečně pošetilejší než ty, jaké vídáme u nejsměšnějších

ptáků a zvířat a které by pozorovatele přesvědčily, že taková hloupá chudinka v nás chce záměrně vzbudit opovržení. Jejím příznačným rysem je přetvářka, řízená a ovládaná jen rozmarem – toto stvoření někdy sice předstírá krásu, moudrost, důvtip, dobromyslnost, ušlechtilost a zdraví, ale jindy je zas vystřídá zdánlivou ošklivostí, hloupostí, pošetilostí, zlomyslností, nevychovaností a chorobou. Život takového tvora je ustavičná lež a jediné pravidlo, podle něhož si o nich může člověk utvořit úsudek, je zásada, že nejsou nikdy takové, jakými se zdají. Kdyby koketa byla schopna lásky (jako že není, neboť jestliže se vůbec někdy domůže tohoto citu, přestane koketa okamžitě existovat), nasadila by si škrabošku lhostejnosti, ne-li nenávisti, vůči milovanému muži, a proto můžete být ubezpečen, že když se vás snaží přesvědčit o své náklonnosti, jste jí při nejmenším jen lhostejný.

Stejně tomu vlastně bylo i u mé Safiry, která jakmile mě uviděla mezi svými četnými obdivovateli, začala mi ihned dávat to, čemu se všeobecně říká povzbuzující pokyny – často se na mne zadívala, a když pozorovala, že na ni také hledím, ihned odvrátila oči a přitom se zatvářila co nejvíc překvapeně a vzrušeně. Tyto kousky se neminuly zamýšleným účinkem, a poněvadž jsem ji začal vyznamenávat větší pozorností než její ostatní ctitelé, dávala mi stejnou měrou zřejmě přednost před ostatními. Dovedla budit zdání tichým hlasem, šepotem, šišláním, vzdycháním, uleknutím, smíchem a všelijakými jinými příznaky milostné vášně, které každodenně oklamou tisíce. Když jsem s ní hrál whist, často se na mne vážně zahleděla a přitom zapomněla vynést kartu nebo nepřiznala barvu, načež se dala hloupě do smíchu a vykřikla: „Jeje, já věru nevím, na co jsem myslela!“

Abych vás dlouho nezdržoval: když jsem si odbyl dostatečně dlouhé dvoření, jak jsem se domníval, a dospěl jsem k přesvědčení,

že jsem v milované ženě vzbudil prudkou vášeň, pásl jsem po příležitosti, jak bych dosáhl vyjasnění mezi námi dvěma. Vyhýbala se tomu, jak jen mohla, ale byl jsem ohromně vytrvalý, až se mi taková příležitost posléze naskytla. Nebudu vám dopodrobna líčit náš rozhovor, stačí, že když už nemohla předstírat nechápavost, pokud šlo o mé záměry, zatvářila se nejdříve náramně překvapeně a ihned zas hrozně zlostně – divila se, co v jejím chování mi mohlo poskytnout záminku, abych ji takhle urážel, vytrhla se mi, jakmile mohla, a prohlásila, že mi nezbyvá jiný způsob, jak uniknout následkům jejího hněvu, než když se s ní víckrát nesetkám, nebo když na ni aspoň už nikdy nepromluví. Touto odpovědí jsem se nespokojil a pronásledoval jsem ji dál, ale marně, až jsem posléze dospěl k přesvědčení, že je tělem zcela oddána svému muži a že ani on, ani nikdo jiný nikdy neudělal dojem na její srdce.

Abych se přestal honit za touto bludičkou, k tomu mě zlákala pozornost, kterou mi projevovala manželka jednoho občana. Nebyla ani moc mladá, ani hezká, ale přesto velice příjemná, a tak jí mé milostné sklony neodolaly. Proto jsem ji brzy přesvědčil, že její náznaky nepadly na jalovou či chladnou půdu – naopak, že jí získaly náruživého a roztouženého milence. Ona mi rovněž nezavdala příčinu k stížnostem, neboť horoucí vášeň, již rozdmychala, opětovala stejným žárem. Neměl jsem tentokrát už co dělat s koketou, ale s ženou, která byla natolik moudrá, že ušlechtilou milostnou vášeň nezprznila směšnou a chlípnou ješitností. Porozuměli jsme si ihned, a poněvadž rozkoše, po nichž jsme bažili, záležely ve vzájemném ukájení, brzy jsme je objevili a dovedli jsme jich užívat. Zprvu jsem se pokládal za ohromně šťastného, že mám tuto novou milenkou, jejíž zamilovanosti by se byl muž s chabějšími chutěmi brzy nabažil, ale na mne měla docela jiný účinek – rozněcovala mou vášeň víc, než se to předtím dařilo mládí a kráse. Mé blažen-

ství však nemohlo dlouho trvat nerušeně. Měli jsme stále obavy z jejího žárlivého manžela, a ty nás velice zneklidňovaly.

„Já toho chudáka lituji!“ zvolal Adams.

Však si to věru zaslouhoval, řekl pán, neboť svou ženu velice něžně miloval, a pro mne, věřte, je velkým zadostučiněním vědomí, že jsem nebyl první, kdo mu odlákal její náklonnost. Ukázalo se také, že naše obavy byly velice oprávněné, neboť se nakonec o našem milostném poměru přece dověděl a opatřil si na to svědky. Potom mě žaloval a vysoudil si odškodné 3000 liber, jehož zaplacením se mé jmění velice ztenčilo, a co bylo ještě horší, jeho žena mi po rozvodu zůstala na krku. Měl jsem s ní kříž – má vášeň totiž zatím hodně ochabla a mimo to mi byla velmi na obtíž její nezřízená žárlivost. Posléze mě smrt zbavila nepříjemného břemene, které bych jiným způsobem nebyl dovedl setřást, neboť jsem si byl vědom, že jsem původcem všeho jejího neštěstí.

Dal jsem pak lásce sbohem a umínil jsem si, že budu pěstovat jiné, ne tak nebezpečné a drahé rozkoše. Seznámil jsem se náhodou s bandou veselých kumpánů, kteří celý den spali a celou noc pili – dalo se o nich říci, že spíše jen tráví čas, nežli že by žili. I v nejlepším případě jejich zábava nebyla nic jiného než rámus – záležela hlavně v tom, že zpívali, hulákali, hádali se, hlučně si připíjeli, plivali, kouřili. Ačkoliv to byly ošklivé výjevy, byly přece jen snesitelnější než ty vážnější, kdy buď nesmírně rozvláčně žvanili o všedních a nudných věcech nebo se rozhněně hádali o všelijaké maličkosti, což obyčejně končilo nějakou sázkou. Jakmile jsem se nad tímto způsobem života vážně zamyslel, ihned jsem ho zanechal a stal jsem se pak členem klubu, který navštěvovali velice schopní mladíci. Sáhli jsme po láhvi jen pro oživení rozhovoru, který se točil kolem nejzáhadnějších filozofických otázek. Ti pánové se zabývali usilovným hledáním pravdy, přitom zavrhovali

všechny předsudky, vštípené vzděláním, a řídili se jen neomylným vedením věhlasného lidského rozumu, který je přesvědčil o nepravdivosti prastarého, ale jednoduchého dogmatu, že vesmír je ovládán božstvem, a pomohl jim nastolit místo božstva jistotu, že vládu má právo – přimknutím k této víře se jim podařilo dospět k nejvyšší a nejčistší mravnosti. Po úvaze jsem si v této společnosti velice liboval, neboť mě naučila opovrhovat tou předešlou, která se mi hnusila. Začal jsem se pak považovat za bytost vyššího řádu, za jakou bych se byl nikdy předtím nepokládal, a vláda práva mi také byla náramně vhod, neboť podle mého zdání se jí v mé povaze nic nevzpouzelo. Naprosto jsem opovrhoval každým, kdo potřeboval jako lákadlo na dráhu ctnosti cokoli jiného než její ryzí krásu a dokonalost. O svých tehdejších společnících, pokud šlo o jejich mravnost, jsem měl takové skvělé mínění, že bych jim byl svěřil i to, co mi bylo nejbližší a nejdražší. Zatím co jsem byl pohroužen v tom líbezném snění, přihodily se hned za sebou dvě či tři události, které mě zprvu velice překvapily – jeden z našich největších filozofů, čili vyznavačů vlády práva, totiž vystoupil z našeho klubu a odvedl si manželku svého nejdůvěrnějšího přítele. Jako druhý vystoupil člen téhož kroužku a zapomněl se rozloučit se svým ručitelem. Třetí si ode mne vypůjčil určitou peněžní částku, na kterou jsem vůbec nedostal záruku, a když jsem ho požádal, aby mi ji vrátil, naprosto popřel, že jsem mu peníze půjčil. Těch několik skutků, tak neslučitelných s naším zlatým pravidlem, vzbudilo ve mně pochybnosti o jeho všeobecné platnosti, ale když jsem se s nimi svěřil jednomu členu klubu, řekl mi, že nic není samo o sobě absolutně dobré ani špatné, že činy se posuzují jako dobré nebo špatné podle toho, za jakých okolností k nim došlo. Že ten člověk, který utekl s manželkou svého bližního, má možná velice dobré sklony, ale nechal se ovládnout prudkou

a nezřízenou vášní, jinak že však může být velice cenným členem lidské společnosti, a jestliže ho znepokojovala krása nějaké ženy, měl od přírody právo si ulevit. Napovídal mi ještě spoustu jiných věcí, které mi tehdy byly tak odporné, že jsem se ještě téhož večera s tou společností rozžehnal a nikdy jsem se do ní už nevrátil.

Byl jsem pak odkázán na samotu, což se mi nezamlouvalo, a proto jsem hodně často navštěvoval divadla – to bylo vlastně odjakživa mou oblíbenou zábavou. Téměř každý večer jsem strávil dvě až tři hodiny v zákulisí, kde jsem se seznámil s několika básníky, s nimiž jsem si pak dával schůzky v krčmách. Chodili mezi nás i někteří herci. Na těchto schůzkách nás básníci obvykle bavili předčítáním svých divadelních her a herci recitováním svých úloh a při takových příležitostech jsem pozoroval, že tato zábava se obvykle nejvíc líbila pánům, kteří nám ji poskytovali – ostatní se k nim sice tváří v tvář chovali docela zdvořile, ale jakmile se takový člověk z naší společnosti vzdálil, nedali si nikdy ujít příležitost, aby se mu neposmívali. Dospěl jsem tehdy k některým poznatkům, jež jsou snad až příliš samozřejmé, takže ani nestojí za to, abych o nich mluvil.

„Jen o nich mluvte, prosím vás,“ řekl Adams.

Předně jsem tedy zjistil, pokračoval pán, že všeobecný názor, jako by duchaplní lidé měli největší sklon k ješitnosti, není správný. Lidé jsou zrovna tak ješitní na bohatství, sílu, krásu, pocty a tak dále. Tyto pohnutky jsou však pozorovateli zřejmé, kdežto nebohý duchaplník je nucen svůj umělecký výkon stavět na odív, což činí velmi ochotně, a to je právě příčinou onoho všeobecného názoru, o němž jsem se před chvílí zmínil. Ale člověk, který vydává obrovské peníze na zařízení svého domu nebo na zkrášlení své osoby, který stráví spoustu času a dá si ohromnou práci se strojením, či třeba takový, který považuje titul nebo stužku za

odměnu za své odříkání, strádání nebo dokonce bídáctví – copak ten neobětuje ješitnosti právě tolik jako nebohý duchaplník, který nám tak rád čte svou báseň nebo divadelní hru?

Druhý můj poznatek byl, že ješitnost je nejhorší vášeň, jež může působit na duši zhoubněji než kterákoliv jiná. Sobectví je totiž mnohem všeobecnější, než si hodláme připustit, a tak je i přirozené, že jsme nenávistní a závistiví vůči těm, kdož jsou nám překážkou v dosažení žádoucího prospěchu. Pokud pak jde o chlípnost a ctižádost, jen málo lidí nám stojí v cestě, a dokonce ani lakomcům se nenaskytne mnoho soupeřů v jejich snažení. Ješitný člověk však baží po tom, aby se vyznamenal nad všemi ostatními, a proto cokoliv, čím někdo jiný vyniká a zač si zasluhuje chválu, vždy vzbuzuje v ješitném člověku nelibost.

Adams se honem začal hrabat v kapsách a za chvíli vykřikl: „Jemine! Nemám to tu!“

Když se ho pán zeptal, co hledá, řekl Adams, že hledá své kázání proti ješitnosti, které pokládá za mistrovské dílo. „To je škoda! To je škoda!“ zvolal. „Proč vlastně to kázání nemám pořád v kapse? Lituji, že není jen pět mil odtud, jinak bych pro ně rád doběhl a přečetl bych vám je.“

Pán odpověděl, že to vůbec není třeba, neboť se z té vášně už vyléčil.

„Právě proto bych vám je chtěl přečíst,“ prohlásil Adams, „poněvadž jsem si jist, že byste se mu obdivoval. Věřte, že jsem nikdy nebyl větším nepřítelem žádné jiné vášně než té pošetilé ješitnosti.“

Pán se usmál a pokračoval:

Z této společnosti jsem se lehko dostal mezi karbaníky, kde se nepříhodilo nic pozoruhodného až na to, že jsem utratil zbytek svého jmění, k čemuž mi ti pánové brzy dopomohli. Čekal mě život, jaký jsem až do té doby neznal: chudoba a bída a jejich pří-

šerný doprovod – upomínky, advokáti a soudní vykonavatelé mě pronásledovali dnem i nocí. Šatstvo jsem měl za čas ošumělé, úvěr špatný, přátelé a všelijací známí vůči mě ochladli. V této situaci jsem dostal nejpodivnější, nepředstavitelný nápad – a víte jaký? Že napíši divadelní hru. Měl jsem totiž dost volného času, strach ze soudních biřiců mě nutil, abych seděl každý den doma, a poněvadž jsem měl odjakživa k tomu trochu sklon a jakési nadání, pustil jsem se do práce a za několik měsíců jsem dokončil hru o pěti jednáních, kterou divadlo přijalo. Vzpomněl jsem si, že jsem dříve kupoval od jiných básníků vstupenky na jejich benefiční představení dlouho předtím, než k nim došlo. Proto jsem si umínil, že se budu řídit jejich příkladem, což se mi v tehdejší situaci náramně hodilo, a ihned jsem se zásobil velkou spoustou takových lístků. Bylo by věru pro básníky štěstím, kdyby se těmi lístky mohlo platit u pekaře, v hospodě a u mydláře, ale je tomu, běda, docela jinak. Žádný krejčí je nepřijme jako platidlo za tuhé plátno, vycpávky a kostice, ani žádný soudní biřic jako zdvořilé odbyté. Jsou to vlastně jen žebračky – potvrzenky, že jejich vlastník potřebuje pět šilinků, které dobrodušného křesťana pobádají k lidumilnosti. Poznal jsem na vlastní kůži něco ještě horšího než chudobu – či lépe řečeno nejhorší následek chudoby – totiž služebnickování mocným a závislost na nich. Mnohokrát jsem dopoledne čekal hodiny ve studených salonech urozených pánů, kde jsem se setkával s nejpodlejšími ničemy v krajkách a vyšíváných kabátech, s módními kuplíři a šašky, které takový pán přijímal, a když jsem se ohlásil jménem, dovídal jsem se někdy, že pán se mnou toho dne opravdu nemůže promluvit, což bylo dostatečným ujištěním, že mi už víckrát nebude povolen přístup do jeho domu. Někdy mě k němu přece pustili, ale ten velký pán považoval za vhodné omluvit se mi tím, že je už vázán.

„Vázán?“ podivil se Adams. „Co to je, prosím vás?“

Pane, odpověděl hostitel, příjem, který knihkupci poskytovali autorům za jejich nejlepší díla, byl tak malý, že před několika lety jistí urození a zámožní pánové, příznivci duchaplných a učených spisovatelů, považovali za vhodné podporovat je také tím, že si jejich díla dobrovolně předpláceli. Takto Prior, Rowe, Pope a někteří jiní dostali od obecenstva velké částky za své práce. Byl to zdánlivě snadný způsob získávání peněz, a proto se tehdy mnoho nejubožejších pisálků pokoušelo vydat svá díla stejným způsobem, ba mnozí byli tak drzí, že přijímali předplatné na díla, která vůbec nenapsali, a dokonce ani nehodlali napsat. Žádostí o takovéto příspěvky byla časem nekonečná spousta, byla to pomalu jakási daň, vymáhaná na obecenstvu, a tak někteří lidé, když viděli, že není tak snadné rozlišit dobré autory od špatných a poznat, zda nějaký talent si zasluhuje podporu či ne, chtěli se vyhnout výdajům na podporování tolika autorů, a proto si vynášeli způsob, jak by se mohli vymluvit a nemuseli si u nikoho předplácet – totiž takový, že sami přijímali malé částky s tím, že je splatí velkými, pokud se vůbec odhodlali u někoho si předplatit, což mnozí vskutku učinili a mnozí jen předstírali, že to učinili, aby udělali přítrž všem dalším žádostem. Stejně tomu bylo se vstupenkami do divadel, jimiž autoři rovněž obtěžovali obecenstvo, a tomu se tedy říká, že je někdo vázán, a proto si už nemůže předplatit.

„Řekl bych, že je to docela vhodný výraz a jaksi příznačný,“ podotkl Adams. „Takový zámožný člověk, který se zaváže, jak tomu říkáte, aby nemusel podporovat zasloužilé muže, měl by být opravdu svázán!“

A teď abych se zas vrátil k svým osudům, řekl pán. Někdy jsem od takového vznešeného pána dostal guineu, kterou mi dal asi tak neochotně, jako se obyčejně dává almužna nejbídnějšímu

žebrákovi. Ale než jsem ji získal, promrhal jsem tolik času a tak ponížene jsem musel služebničkovat, že kdybych se byl zatím pilně věnoval nějakému poctivému zaměstnání, bylo by mi to možná vyneslo větší zisk a nekonečně větší uspokojení. Když jsem takovýmto nepříjemným způsobem prožil asi dva měsíce v největším ponížení, když jsem se ukájel nadějemi na hojné příjmy ze své hry, obrátil jsem se na nápovědu, abych se dověděl, kdy se má hra začne zkoušet, ale ten mi řekl, že dostal od ředitelství příkaz, aby mi hru vrátil, poněvadž ji v té sezóně asi nebude možno hrát, ale kdybych si ji vzal zpátky a znovu ji upravil pro příští sezónu, rádi si ji pak v divadle zase přečtou. S velkým rozhořčením jsem mu ji vytrhl z ruky a odešel jsem domů, kde jsem se v záchvatu zoufalství vrhl na postel.

„Měl jste se raději vrhnout na kolena,“ podotkl Adams, „protože zoufalství je hřích.“

Sotva jsem si ulevil v prvním návalu zlosti, pokračoval pán, začal jsem chladně uvažovat, co si mám počít, když jsem úplně bez přátel, peněz i úvěru a úplně neznámý. Rozhodoval jsem se v duchu pro mnoho věcí, ale neviděl jsem jinou možnost, jak si opatřit nejnuznější životní potřeby, než odstěhovat se někam do podkroví poblíž Templu a dělat advokátům písaře, k čemuž jsem měl dobré předpoklady, neboť jsem uměl krasopisně psát. Nakonec jsem se pro to rozhodl a ihned jsem své rozhodnutí uskutečnil. Znal jsem se s jedním advokátem, který dříve vyřizoval mé záležitosti, a k němu jsem se tedy obrátil se svou žádostí. Nedal mi však žádné zaměstnání, ještě se mému plánu vysmál a řekl mi, že se bojí, abych z jeho právních případů neudělal divadelní hry, které by snad jednou mohl vidět na jevišti. Abych vás nenudil dalšími příklady tohoto druhu – přesvědčil jsem se zkrátka, že se ani Plato nehrozil básníků víc než lidé, kteří mají co činit s obchodem. Kdy-

koliv jsem se odvážil do kavárny, což bývalo jen v neděli, začalo se v místnosti kolem dokola šeptat a všichni se mi pošklebovali: „To je básník Wilson!“ Nevím totiž, zda jste to také pozoroval, ale v lidské povaze je zlomyslnost, která není-li vymýcena anebo alespoň zastřena dobrým chováním a zdvořilostí, ráda druhého přivádí do rozpaků nebo k zlosti. To se hojně projevuje všude, kdekoliv se lidé shromažďují (nejsou-li to ovšem lidé vznešení), obzvláště pak mezi mladými lidmi obojího pohlaví, které jejich původ a majetkové poměry vylučují z kruhu vznešené společnosti – totiž mezi nižší třídou venkovské šlechty a vyššími obchodnickými vrstvami, jejichž příslušníci vskutku jsou nejhůře vychovaní lidé.

Takhle jsem tedy, pane, žil bídne dál, takřka bez zaměstnání, jako vykříčený básník – div jsem neumíral hladem, až jsem se náhodou seznámil s jedním knihkupcem, který mi řekl, že to je škoda, když takový učený a nadaný člověk je odsouzen vydělávat si na živobytí tak jako já – že má se mnou soucit, a kdybych od něho přijal zaměstnání, že by se o mne pěkně postaral. Věděl moc dobře, že člověk v mém postavení nemá vůbec volbu. Proto jsem přijal jeho návrh i podmínky, které nebyly zrovna moc výhodné, a začal jsem vší silou překládat. Neměl jsem už důvod ke stížnostem na nedostatek zaměstnání, neboť mi ho dával tolik, že jsem za půl roku samým psaním málem oslepl. Při tom ustavičném sezení, kdy tělo zůstávalo bez pohybu až na pravou ruku, byl jsem stížen neduhem, takže jsem dlouhou dobu vůbec nemohl psát, čímž se bohužel zdrželo vydání jedné knihy. Poněvadž můj poslední překlad nešel dobře na odbyt, přestal mi knihkupec zadávat další práce a očernil mě u svých kolegů jako nedbalého lenocha. Tím, že v době, kdy jsem byl v jeho službách, div jsem se neudřel a neumohl hlad, ušetřil jsem však několik guinejí, za něž jsem si koupil loterní los, neboť jsem se rozhodl, že vsadím všechno na Štěstěnu

a zkusím, zda mě snad neodškodní za příkoří, jež mi způsobila u hráčského stolu. Koupí losu jsem se připravil takřka o poslední penny, a jako bych už na tom nebyl dost bídě, vetřel se mi do bytu v přestrojení za ženskou soudní vykonavatel, kterého ke mně poslal ten knihkupec. Zatkl mne pro nezaplacený oblek od krejčího v ceně pětatřiceti liber – na takovou částku jsem si nemohl sehnat záruku, a proto si mne odvedl do svého domu, kde mne zamkl v pokoji v horním patře. A tak jsem neměl ani zdraví (neboť jsem se ze svého neduhu ještě úplně neuzdravil), svobodu, peníze, ani přátele, a vzdal jsem se všech nadějí, ba i touhy dále žít.

„Ale tohle přece nemohlo dlouho trvat,“ řekl Adams. „Krejčí vás přece jistě vysvobodil, jakmile se dověděl pravdu, jak to s vámi je a že žijete v poměrech, které vám znemožňují, abyste mu zaplatil.“

Ach, pane, tohle přece věděl, ještě než mě dal zatknout, odpověděl pán. Věděl dokonce, že jen neschopnost platit mi znemožnila vyrovnat dluhy, neboť jsem byl jeho dlouholetý zákazník, utratil jsem u něho ohromné spousty peněz, a dokud se mi vedlo dobře, platil jsem mu vždycky přesně. Připomněl jsem mu to s ujištěním, že nechá-li mě na pokoji, odevzdám mu všechny peníze, které si budu schopen vydělat usilovnou a pilnou prací, a ponechám si pro sebe jen tolik, abych se udržel na živu, ale on mi odpověděl, že ho už přešla trpělivost, že jsem placení neustále odsunoval, že ty peníze potřebuje, a proto mou záležitost svěřil advokátovi. Prohlásil, že nezaplatím-li mu ihned, nebo neseženuli si záruku, musím umřít ve vězení a nesmím vůbec spoléhat na milosrdenství.

„Ať tedy on spoléhá na milosrdenství – ale nedostane se mu ho!“ zvolal Adams a vyskočil ze židle. „Jak může takový bídák odříkávat Otčenáš, kde je v originále slovo dlužníci, které bylo, nevím proč, přeloženo jako viníci? A zrovna tak, jako my neodpouštíme dluhy

jiným, když je nemohou zaplatit, nebude to jistě odpuštěno ani nám, až se octneme v takových poměrech, že nebudeme schopni platit.“

Umlkl a pán pokračoval: V tom žalostném postavení mě vyhledal jeden známý, kterému jsem se kdysi svěřil, že jsem si koupil loterní los. Přišel mě navštívit s rozradostněným obličejem, srdečně mi stiskl ruku a blahopřál mi k mému štěstí, neboť jsem na svůj los vyhrál 3000 liber, jak mi řekl.

Při těchto slovech Adams luskl prsty v radostném vytržení, které však netrvalo dlouho, neboť pán pokračoval takto:

Byl to však jen zlý kousek, běda, pane, který mi Štěstěna provedla, jen aby mě potopila ještě hloub – postoupil jsem totiž los přede dvěma dny jednomu příbuznému, který by mi jinak nebyl půjčil šilink, abych si mohl koupit chléb. Jakmile jsem příteli o tom nešťastném prodeji pověděl, začal mi spílat a připomínat mé ošklivé chování a můj nezřízený život. Prohlásil, že patřím k lidem, které by Štěstěna nemohla zachránit, i kdyby chtěla – že jsem zničen nadobro, bez jakékoliv naděje na záchranu, a nesmím od přátel čekat slitování, poněvadž by to byla nejhorší slabost, kdyby měl někdo soucit s nešťastným člověkem, který se střemhlav žene do záhuby. Potom mi vylíčil v co nejživějších barvách štěstí, jakého bych mohl užívat, kdybych nebyl tak hloupě prodal svůj los. Hájl jsem se vytrvale, že to byla nutnost, ale vůbec mi neodpověděl a začal mi znovu spílat, až jsem to už nemohl snášet a požádal jsem ho, aby svou návštěvu ukončil. Brzy jsem se pak z domu soudního vykonavatele přestěhoval do vězení, ale neměl jsem dost peněz, abych si tam opatřil oddělené ubytování, a tak jsem byl nacpán mezi spoustu nebožáků, s nimiž jsem pak postrádal všech životních nezbytností, dokonce i té, která je dopřána zvířatům, totiž čerstvého vzduchu. Za takových strašných okolností

jsem napsal dopisy většímu počtu svých bývalých známých, a to takových, kterým jsem dříve půjčoval peníze, ačkoliv jsem neměl moc vyhlídek, že mi budou vráceny. Prosil jsem je o příspěví, ale marně. Nejmnřší odpovď, jakou jsem dostal, byla výmluva místo odmítnutí. Když jsem tam hynul za nevyhlíitelně hrůzných podmínek, což je v zemi, která se honosí lidskostí, a ještě k tomu křesťanskou, jaksi podivným trestem za trochu nedbalosti a neopatrnosti – když jsem tedy byl v tomto postavení, přišel do vězení člověk, který se tam na mne doptal a odevzdal mi tento dopis:

Pane,

můj otec, kterému jste nedávno prodal loterní los, zemřel téhož dne, kdy váš los vyhrál, jak jste už možná slyšel, a za-
nechal mě jako jedinou dědičku celého svého jmění. Vaše
nynější okolnosti a úzkosti, které vás jistě sužují při pomy-
šlení, že jste byl nucen prodát to, co by vám bylo přineslo
štěstí, to vše mě tolik dojímá, že vás musím požádat, abyste
přijal přiloženou částku. Vaše oddaná

HARIETA SRDEČNÁ

A co myslíte, jaká byla ta přiložená částka?

„Já nevím,“ vykřikl Adams, „ale doufám, že tam byla nejmín
guinea.“

Pane, byla to dvěstělibrová bankovka!

„Dvestělibrová?“ zvolal Adams v nadšeném úžasu.

Ano, dvěstělibrová, ujišťuji vás, odpověděl pán. Ta částka mě
ani tolik nepotěšila jako drahé jméno šlechetné dívky, která mi
ji poslala – bylo to nejen nejhodnější, ale i nejhezčí stvoření na
světě, které jsem už dávno miloval, ale neodvážil jsem se mu to
vyznat. Tisíckrát jsem její jméno zlíbal a rozplakal jsem se něhou

a vděčností. Říkal jsem si – ale nechci vás zdržovat líčením své vášnivé radosti. Ihned jsem byl propuštěn na svobodu, zaplatil jsem všechny své dluhy a s více než padesáti librami v kapse jsem šel poděkovat své laskavé spasitelce. Nebyla náhodou v Londýně, což mi po úvaze bylo docela vhod, neboť jsem aspoň mohl před ní předstoupit slušněji oblečený. Jakmile se za několik dní vrátila do města, padl jsem jí k nohám s nejhoroucnějšími projevy vděčnosti, které odmítla s nepředstíranou velkodušností, a řekla mi, že by mi byla velice zavázána, kdybych o tom už víckrát nemluvil a pokud možno přestal myslet na něco, co mi musí vždycky připomenout neštěstí, na něž vzpomínka by mě možná rmoutila. Pokračovala pak: „To, co jsem učinila, je v mých očích jen maličkost – je to snad daleko méně, než bych byla mohla udělat. Máte-li v úmyslu pustit se do nějakého obchodu, v němž by vám mohla posloužit větší částka, nebudu moc neúprosná, jak pokud jde o záruku, tak i o úroky.“

Snažil jsem se vyjádřit, pokud jsem byl schopen, vděčnost za to, že mě zahrnuje tolika dobrými skutky, ačkoliv se mi snad přičily, neboť jsem se začínal trýznit většími mukami, než byly všechny ty bědy, které jsem předtím zakoušel. Věřte, pane, že mi to působilo ještě horší utrpení, než jaké mi působila chudoba, bída i vězení dohromady, neboť tyto laskavé skutky a nabídky, které by byly stačily v srdci dobrého člověka rozdmýchat nejvášnivější přátelství k osobě téhož pohlaví nebo k staré a ošklivé osobě druhého pohlaví, pocházely od ženy, mladé a krásné ženy, jejíž dokonalé vlastnosti jsem už dávno znal a do které jsem se dávno zamiloval vášnivě, ačkoliv úplně beznadějně, takže jsem se snažil svou vášnivou lásku spíše potlačovat a tajit, než ji v sobě živit a vyznat se z ní. Pocházely zkrátka od ženy zároveň krásné, jemné a něžné a byly provázeny takovými okouzujícími úsměvy!

Ach, pane Adamsi, v té chvíli jsem ztratil hlavu, zapomněl jsem na naše rozdílné postavení, neuvážil jsem, jak zle jí oplácím její dobrotu, když ji žádám, aby byla mou – když od té, která mi už tolik dala, žádám, aby mi dala všechno, co má – vzal jsem ji jemně za ruku, pozdvihl jsem si ji ke rtům a s nepředstavitelnou horoucností jsem ji stiskl. Pak jsem k ní zvedl své slzící oči a viděl jsem, že jí obličej a hrdlo zalil ruměnec. Chtěla mi ruku vytrhnout, ale ne tak, aby ji zcela vysvobodila z mojí, ačkoliv jsem ji svíral ve své jen jemně. Stáli jsem tam oba rozechvělí, ona s očima sklopenýma k zemi a já jsem upřeně hleděl na ni. Ach Bože, co jsem v té chvíli v duchu prožíval! Hořel jsem láskou, touhou, obdivem, vděčností, všemi něžnými vášněmi, a ty se upínaly na tu rozkošnou bytost. Posléze zvítězila vášnivá láska nad rozumem i úctou – jemně jsem pustil její ruku a chtěl jsem ji sevřít v šíleném objetí, ale ona se trochu vzpamatovala, uskočila ode mne a zeptala se mne s předstíraným hněvem, zda mi zavedla nějakou příčinu, abych se k ní směl takto chovat. Vrhł jsem se jí k nohám a řekl jsem, že cítí-li se uražena, má můj život úplně v moci, že jsem ochoten jej jakýmkoliv způsobem pro ni obětovat. Řekl jsem jí: „Vězte, slečno, že nejste schopna tolik mě potrestat, jak já jsem ochoten trest vytrpět. Přiznávám se k své vině. Je mi odporné pomýšlení, že bych byl obětoval vaše štěstí, abych sám byl šťasten. Věřte mi, že svého nevděčného počínání upřímně lituji, ale věřte mi také, že mě k němu dohnala vášnivá, nezkontrolovatelná vášnivá láska k vám – miluji vás něžně už dlouho a laskavost, kterou jste mi prokázala, byla tak nečekaná, že zdolala nebožáka, jenž už byl úplně v koncích. Zproštěte mě podezření z nízkých a mrzkých záměrů, a než se s vámi provždy rozloučím, což jsem odhodlán učinit ihned, uvěřte mi, že ať by mě Štěstěna byla povznesla jakkoliv vysoko, byl bych tam rád povznesl i vás. Ach, proklínám Štěstěnu!“

„Ne,“ přerušila mě nejsladším hláskem, „neproklínejte Štěstěnu, vždyť mě udělala šťastnou! A jestliže se postarala, aby vaše štěstí bylo v mé moci, řekla jsem vám už, že ať mě požádáte o cokoliv v rozumných mezích, jistě vám to neodepřu.“

„Slečno, mýlíte se,“ odpověděl jsem „jestliže si, jak se zdá, představujete, že mé štěstí je teď v rukou Štěstěny. Už jste mi prokázala příliš velké dobrodiní, a mám-li ještě nějaké přání, toužím po nějaké požehnané příležitosti, abych mohl svým životem přispět k vašemu blahu. Pokud jde o mne, bude pro mne jediným možným štěstím, když budu vědět, že jste šťastna vy – a dopřeje-li vám Štěstěna dokonalé blaho, odpustím jí všechna příkoří, která způsobila mně.“

„Můžete jí vskutku odpustit,“ řekla s úsměvem, „neboť vaše vlastní štěstí je nerozlučně spojeno s mým. Už dávno si vás vážím, ba musím přiznat,“ dodala s uzarděním, „že jsem už dávno uhodla vaši vášnivou lásku, kterou jste mi před chvílí vyznal, ačkoliv jste se tolik snažil ji tajit, kterážto snaha byla podle mého přesvědčení upřímná. Jestliže nepostačí všechno, co mohu v rozumných mezích dát, můžete ty meze překročit. A teď, doufám, mě už nemůžete požádat o něco, co bych odepřela.“

Pronesla ta slova nepředstavitelně roztomile. Okamžitě jsem se vzpamatoval – krev, která mi v srdci ztuhla, se mi překotně rozlila do všech cév. Chvíli jsem tam stál mlčky, pak jsem se k ní vrhl, chytil jsem ji do náručí – nebránila se už – a něžně jsem jí pošeptal, že mi tedy musí dát sebe. Ach, pane, což vám dovedu vylíčit, jak v té chvíli vypadala? Byla několik okamžiků němá a téměř bez pohybu. Posléze se trochu vzpamatovala a naléhavě mě prosila, abych odešel, a to takovým způsobem, že jsem okamžitě uposlechl, ale můžete si myslet, že jsem se s ní brzy zas uviděl. – Musíte mi však prominout – obávám se, že jsem vám o tomto našem rozhovoru vyprávěl příliš rozvláčně a dopodrobna.

„Kdepak, co vás napadá!“ prohlásil Adams a olízl si rty. „Ochotně bych to poslouchal znovu od začátku.“

Abych tedy byl co nejstručnější, pokračoval pán, řeknu vám, že do týdne se uvolila učinit mě nejšťastnějším člověkem na světě. Brzy potom jsme měli svatbu, a když jsem se dostal k tomu, abych prozkoumal, jaké má moje žena jmění (k čemuž jsem, věřte, hned neměl dost volného času), zjistil jsem, že obnáší asi tak šest tisíc liber, větším dílem na hotovosti. Její otec měl totiž obchod s vínem ve velkém a byla zřejmě svolná, kdybych snad chtěl, abych jeho obchod vedl dál. Ujal jsem se ho ochotně, ale příliš neuváženě, neboť jsem se v dotyčných obchodních tajemstvích nevyznal a snažil jsem se obchodovat co nejpoctivěji a nejčestněji, takže jsem brzy pozoroval, jak se naše jmění ztenčuje a můj odbyt ponenáhlu upadá. Dovážená vína jsem totiž nikdy nefalšoval – prodával jsem je tak čistá, jak byla dovezena, a proto je všichni obchodníci s vínem pomlouvali, neboť jsem jim je nemohl prodávat tak lacino jako ti, kdo při nižších cenách vydělávali dvakrát víc než já. Brzy jsem pozbyl naděje, že takovýmto způsobem rozmnožím naše jmění, a mimo to mě přiváděly poněkud do rozpaků návštěvy a důvěrnosti mnohých lidí, kteří se ke mně hlásili v dobách mého blahobytu, ale zapírali mě a vyhýbali se mi v mém neštěstí, potom však najednou zase velice ochotně obnovovali známost se mnou. Poznal jsem zkrátka sdostatek, že světské radosti jsou především jen bláhovosti, obchod že je většinou darebáctví a obojí že není nic jiného než marnost nad marnost, neboť lidé, kteří baží po rozkoších, by jeden druhého roztrhali na kusy v závodění, jak utrácet peníze, a lidé, kteří se věnují obchodu, by to udělali ze závisti, jen aby se peněz zmocnili.

Celým mým štěstím byla má žena, kterou jsem miloval nevýslovně něžně, a ona mi to dokonale oplácela. Neměl jsem jiné

snahy, než abych zaopatřil svou množící se rodinu, neboť manželka čekala druhé dítě. Proto jsem se jí zeptal, co by tomu říkala, kdybych se uchýlil do soukromí, což ráda uvítala, když vyslechla, jaké mám pro to důvody a jak po tom toužím.

Brzy jsme zpeněžili svůj majetek, který se ztenčil na necelé tři tisíce liber, a část těch peněz jsme dali za tenhle domek, kam jsme se odstěhovali brzy po narození dítěte – odešli jsme ze světa shonu, hluku, nenávisti, závisti a nevědky sem, kde je spokojenost, klid a láska. Žijeme tady skoro už dvacet let, nestýkáme se téměř s nikým, stačíme si sami a lidé v sousedství nás většinou považují za velké podivíny. Patron zdejší farnosti mě prohlašuje za blázna a farář za presbyteriána, protože s tím jedním nechci jezdit na hon a s tím druhým nechci pít.

„Pane,“ přerušil ho Adams, „myslím, že vám v tomto milém útulku Štěstěna splatila všechny své dluhy.“

Jsem vděčný velkému Stvořiteli všech věcí za požehnaný život, jakého zde užívám, odpověděl hostitel. Mám nejlepší ženu a tři hezké děti, které něžně miluji pravou otcovskou láskou. Ale na tomto světě nejsou nikdy radosti čisté – za necelé tři roky po našem příchodu sem ztratil jsem nejstaršího synka. (Při těch slovech si trpce povzdechl.)

„Pane, musíme se podřídit Prozřetelnosti,“ řekl Adams, „a smrt musíme považovat za společný úděl nás všech.“

Musíme se podřídit, vskutku, odpověděl pán, a kdyby byl zemřel, byl bych tu ztrátu snášel trpělivě. Ale byl mi ukraden, běda! Ukradli mi ho před samým prahem nějaký zlí tuláci, kterým se říká cikáni, a nikde jsem ho nemohl nalézt, ačkoliv jsem po něm horlivě pátral. Ubohý hošík! Měl nejnejnější tvářičku – byl to pravý obraz své matky.

Při tom mu z očí bezděky skanulo několik slz, právě tak jako Adamsovi, který při takových příležitostech vždycky měl s přáteli soucit.

Tímto mé životní osudy prozatím končí, řekl pán, a vyprávěl-li jsem je příliš dopodrobna, prosím vás za odpuštění. A teď vám dojdou ještě pro jednu láhev, přejete-li si – a farář nabídku vděčně přijal.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Vylíčení, jak žil pan Wilson. Tragické dobrodružství se psem a jiné vážné události

Pán se vrátil s lahví a chvíli seděli s Adamsem mlčky, až Adams najednou vyskočil a vykřikl: „Ne, to není možné!“ Pán se ho ptal, co má na mysli, a Adams odpověděl, že uvažoval o možnosti, zda slavný král Theodor snad nebyl ten syn, kterého ztratil, že by však jeho stáří té představě neodpovídalo, a dodal: „Co Bůh činí, dobře činí, a váš syn by dost pravděpodobně mohl teď být nějakou velkou osobností, třeba vévodou, a jednoho dne vás možná v té hodnosti navštíví.“

Pán odpověděl, že by ho poznal mezi desetitisíci, poněvadž má na levém prsu zvláštní znamení v podobě jahody, jímž ho poznamenala jeho matka, poněvadž tolik bažila po tom ovoci.

Mladá krasavice Jitřenka zatím vstala z lože a s kvetoucí, svěží, živou mladou tvářičku jako slečna --³, s plnými rtíky, na nichž se třpytila něžná rosa, vydala se na časnou ranní procházku po východních kopcích a za chvíli poté švarný junák Slunce se tiše vykradl z manželčiny ložnice, aby jí vzdal hold. Pán se tedy zeptal hosta, zda by se chtěl podívat ven do jeho zahrádky, s čímž Adams ochotně souhlasil, a Josef, který se právě probudil ze spánku, v němž byl pohřížen dvě hodiny, šel s nimi.

Zahrádku nekrášlily terasovité záhony, ani vodotrysky, ani sochy. Její jedinou ozdobou byla krátká cestička, z obou stran zastíněná

3 Kterákoliv, již si čtenář zvolí.

živým plotem z lískoví, s malou besídkou na konci, v níž za horkého počasí pán sedával se svou ženou a bavili se s dětmi, které si hrály na cestičce před nimi. V tom malém koutku neměla žádné přívržence marnivost, ale zato tam byly různé druhy ovoce a všechno užitečné pro kuchyni, což ovšem úplně stačilo vzbudit obdiv Adamse, který pánovi řekl, že má jistě dobrého zahradníka.

„Pane,“ odpověděl, „ten zahradník stojí před vámi – všechno, co tu vidíte, je dílo jediné mých rukou. Pěstuji zde zeleninu, již je třeba k vaření, a zároveň se tak starám, abych měl chuť k jídlu. Když je pěkné počasí, zřídka tady strávím méně než šest hodin ze čtyřia-dvaceti a vsutku nelením, a tak jsem si od té doby, co jsme se sem přistěhovali, uchoval zdraví bez lékařské pomoci. Chodím sem obyčejně za úsvitu a pracuji tady, zatím co žena obléká děti a vaří nám snídani. Po snídani jen zřídka nestrávíme pospolu celý zbytek dne, neboť je-li ošklivé počasí a nemohou být se mnou tady, bývám obyčejně s nimi uvnitř, poněvadž se nestydím hovořit se svou ženou, ani hrát si se svými dětmi. Abych řekl pravdu, neuznávám, že se nám ženy nevyrovnají rozumem, jak by nás chtěli přesvědčit lehkomyšlní prostopášníci a hlupáci, kteří se vyznají jen ve svých obchodech, nebo pedantičtí učenci. Pokud jde o mou ženu, prohlašuji, že jsem nepoznal ani jediného příslušníka mužského pohlaví, který by měl správnější postřehy o životě a dovedl je sdělovat tak zábavně jako ona, a jsem také přesvědčen, že nikdo nemá věrnějšího a statečnějšího přítele než já. Naše přátelství je jistě oslazeno větší ohleduplností a něhou a přitom utvrzeno cennějšími zárukami než nejdůvěrnější mužské společenství, neboť může být pevnější spojení, než je náš společný zájem o plody našich objetí? Snad sám nejste otcem, pane, a je-li tomu tak, nedovedete si jistě představit potěšení, jaké mám ze svých maličkých. Neopovrhoval byste mnou, kdybyste mě viděl ležet na zemi uprostřed mých dětí, které si kolem mne hrají?“

„Taková podívaná by ve mně vzbudila úctu,“ řekl Adams. „Jsem otcem šesti dětí a sám jsem z jedenácti. Mohu říci, že jsem svému vlastnímu dítěti jakživ nedal výprask, leda v úloze učitele, ale to jsem cítil každé šlehnutí na své vlastní zadnici. A pokud se týče toho, co říkáte o ženách, často jsem bědoval, že má žena neumí řecky.“

Pán se usmál a odpověděl, že by nerad předstíral, že jeho žena rozumí něčemu jinému kromě péče o rodinu. „Ale věřte,“ řekl, „má žena Harieta je pozoruhodná hospodyně – jen málo velkých pánů má hospodyně, která by se líp vyznala v přípravě jídel a cukrovinek, jenže teď nemá zvláštní příležitost, aby se pochlubila svým uměním. I víno, které jste včera při večeři tolik chválil, je její vlastní výrobek, tak jako vlastně všechny nápoje v mém domě, až na pivo, to je zas můj obor.“

„A ujišťuji vás, že je výtečné,“ řekl Adams, „nejlepší, jaké jsem kdy ochutnal.“

„Dříve jsme měli služebnou, ale poněvadž nám dcery dorůstají, nechce je žena nechat bez práce. Dám jim totiž velice malé věno, a proto je nechceme vychovat nad poměry, v jakých později pravděpodobně budou žít, a nechceme je také učit opovrhovat prostým manželem, kterého by jinak mohly přivést na mizinu. Byl bych věru rád, kdyby jim osud dopřál člověka mojí povahy a život v soukromí, poněvadž vím z vlastní zkušenosti, že jasné a klidné štěstí, které pramení ze spokojenosti, se nesrovnává se shonem a ruchem velkého světa.“

Mluvil takto dál, když tu najednou k němu přiběhly dvě malé holčičky, které před chvílí teprve vstaly, a poprosily ho o požehnání. Ostýchaly se před cizími lidmi, ale starší holčička otci oznámila, že maminka a ta mladá dáma už vstaly a snídaně je na stole. Vešli všichni do domu, kde pána překvapila krása Fanyanky,

která se zatím zotavila z únavy a měla na sobě úplně čistý oděv. Lotři, kteří jí vzali váček s penězi, jí totiž ponechali její raneček. Ale tak jako hostitel žasl nad krásou mladé dívky, byli jeho hosté stejně okouzleni něhou, která se projevovala v chování manželů k sobě navzájem i k dětem a v poslušném a láskyplném chování dětí k rodičům. Dobrodušnému Adamsovi se jejich příklad líbil stejně jako horlivost, s jakou jim ochotně nabídli všechno, co měli v domě nejlepšího, a ještě víc ho potěšilo několik důkazů jejich lidumilnosti. Když seděli u snídaně, zavolali totiž tu hodnou ženu na pomoc k nemocné sousedce, kam odešla s posilujícími nápoji, které si sama uvařila pro potřebu všech v sousedství, a její hodný muž zároveň došel do zahrádky pro cosi, co odtamtud potřeboval zas někdo jiný, neboť všechno, co měli, rádi poskytl ti, kdo toho měli zapotřebí.

Ti dobří lidé byli zabráněni do nejveselejšího rozhovoru, když najednou uslyšeli výstřel z pušky, a hned poté přikulhal pejsek, miláček nejstarší dcerky, celý zakrvácený, a lehl si k nohám své paní. Ta chudinka, které bylo jedenáct let, se nad ním rozplakala, a za chvíli přišel jeden souseď a pověděl jim, že mladý pán, syn majitele panství, pejska střelil, když šel kolem, a přitom se zapřísahal, že na majitele psa podá žalobu, poněvadž dal výstrahu, že ve farnosti nestrpí ani jednoho psa. Pejsek, kterého holčička chovala na klíně, za několik minut skončil, olizuje jí ruku. Projevila velký zármutek nad jeho smrtí a ostatní děti se rozplakaly nad neštěstím, které stihlo jejich sestřičku, ba ani Fanyňka se nemohla zdržet pláče.

Otec a matka se pokoušeli dcerku utěšit, Adams však chytil svou sukovici a byl by se na mladého pána vyřítit, kdyby ho Josef nebyl zadržel. Adams však nedovedl udržet na uzdě svůj jazyk – začal tomu darebákovi velmi rozhorleně spílat, prohlásil, že by si

zasloužil ještě víc než nějaký lupič, aby ho oběsili, a litoval, že mu nemůže řádně napraskat.

Když matka odvedla z pokoje dítě, které bědovalo a chovalo svého miláčka v náručí, řekl pán, že to je už po druhé, co se pán pokoušel chudáčka pejska zabít, předtím ho už těžce zranil. Dodal, že ho k tomu nemohlo ponouknout nic než zloba, poněvadž pejsek, který není ani tak veliký jako mužská pěst, nikdy se nevzdálil od domu víc než na dvacet kroků za celých šest let, co ho jeho dcerka měla. Prohlásil, že pejsek neudělal nic, proč by si zasloužil takovou křivdu, ale že otec toho mladíka má ohromné jmění a zneužívá své moci jako každý tyran na světě – že už zabil všechny psy v okolí a zabavil lidem všechny pušky, a nejen to, že rozdupává lidem živé ploty a jezdí jim na koni přes pole a zahrady tak bezohledně, jako by to byla silnice.

„Jen kdybych ho tak přistihl ve své zahradě!“ vykřikl Adams. „Ačkoliv bych mu spíše odpustil, kdyby mi jezdil na koni třeba po domě, nežli takovýhle zlý skutek.“

Tato nehoda je vyrušila z veselého rozhovoru a hosté beztak nemohli být laskavým hostitelům nic platní. Matka byla nahoře zaměstnána utěšováním malé chudinky, která měla dobré srdce a nemohla honem zapomenout na tak náhlou ztrátu svého malého miláčka, jenž se s ní ještě před několika minutami mazlil. Josef a Fanny se nemohli dočkat návratu domů, aby k své šťastné události vykonali všechny předepsané přípravy, které Adams tolik vymáhal, a proto navrhli, že by se měli poroučet. Pán je velice naléhavě zval, aby zůstali na oběd, ale když viděl, jak rádi by už odešli, zavolal svou ženu. Začali se tedy obřadně loučit obvyklým ukláněním a pukrlátky (což je zábavnější na pohled, nežli když se o tom vypráví), pán a jeho žena jim srdečně přáli šťastnou cestu a hosté jim stejně srdečně děkovali za jejich laskavou pohostinnost. Potom odešli a Adams prohlásil, že takhle žili lidé ve zlatém věku.

KAPITOLA PÁTÁ

Rozprava o školách, kterou cestou vedli pan Abraham Adams s Josefem, a objev, jenž jim oběma nebyl nikterak nevíтанý

Když se naši pocestní pěkně osvěžili v pánově domě – Josef a Fannyka spánkem a pan Abraham Adams pivem a tabákem – vydali se opět velmi čile na svou pouť po silnici, k níž jim pán ukázal cestu. Ušli mnoho mil, než je potkalo dobrodružství, jež by stálo za vyprávění. Proto zatím čtenáři předvedeme velice zajímavou (jak se nám zdá) rozpravu mezi panem Josefem Andrewsem a panem Abrahamem Adamsem, týkající se věhlasných škol.

Nedostali se ještě daleko, a tu oslovil Adams Josefa a zeptal se ho, zda poslouchal pánovo vyprávění.

Josef odpověděl: „Slyšel jsem celý začátek.“

„A nemyslíš,“ otázal se ho Adams, „že byl v mládí velice nešťastný?“

„Opravdu, velice nešťastný,“ řekl Josef.

„Už to mám, Josefe!“ zvolal Adams a rozšafně sešpulil ústa. „Už jsem na to přišel, co je příčinou všech neštěstí, která ho stihla, Josefe – škola pro vznešené mladíky, to je příčina všech pohrom, které utrpěl! Takové školy jsou líhni všech neřestí a nemravů. V těch školách se vzdělávali všichni zkažení mladíci, na které se pamatuji z univerzity. – Můj ty Bože, však jich pamatuji houf, tak jako by to bylo bývalo včera! Říkali jim královští studenti, už nevím proč – a byli velice zkažení! Můžeš děkovat Pánubohu, Josefe, že jsi nebyl vychován na takové věhlasné škole, protože jinak by sis jistě nebyl

uchoval svou ctnost! Já především pečuji o to, aby moji hoši byli mravní, a bylo by mi milejší, kdyby z nich byli úplní hlupáci, než nějácí ateisté nebo presbyteriáni. Co znamená všechna učenost světa ve srovnání s nesmrtelnou duší? Čeho může člověk nabýt náhradou za duši? Jenže učitelům v takových vznešených školách na těchhle věcech vůbec nezáleží. Znal jsem na univerzitě osmnáctiletého mladíka, který ani neznal zpaměti katechismus, kdežto já jsem dal žákovi vždycky pořádný výprask, když jej neuměl – to jsem mu spíše odpustil neznalost kteréhokoliv jiného vyučovacího předmětu. Věř mi, dítě, všechna neštěstí, která toho pána stihla, byla zaviněna tím, že se vzdělával na takové vznešené škole.“

„Nesluší se, pane,“ odpověděl Josef, „abych se s vámi přel, obzvlášť o takovouhle věc, vždyť celý svět musí jistě uznat, že jste nejlepší učitel v našem hrabství.“

„Ano, doufám, že se mi to přiznává,“ řekl Adams, „a mohu si na to, doufám, dělat nárok, aniž bych si moc lichotil – ba jsem dokonce přesvědčen, že bych vynikl i v sousedním hrabství – ale *gloriari non est meum*.“

„Když jste mě však ráčil vyzvat, abych se o tom vyjádřil, pane,“ namítl Josef, „musím vám připomenout, že jste přece znal nebožtíka mého pána, sira Tomáše Boobyho, a víte, že i on se vzdělával na takové škole – a byl to jistě nejušlechtilejší pán v celém okolí. Často přede mnou prohlašoval, že kdyby měl třeba sto synů, poslal by je tam také studovat. Často jsem vyslechl jeho názor, že hoch, který studoval na takové vznešené škole, naučí se pak ve světě za rok víc než mladík, který se vzdělával soukromě, za pět let. Říkal, že taková škola mladíka hodně zasvěť do života (pamatuji se, že se vyjadřoval právě takto), poněvadž ty věhlasné školy jsou jako společnost v malém, kde jen trochu bystrý chlapec může poznat v kostce to, co později uvidí ve velkém světě.“

„*Hinc illae lachrymae* – to je právě to!“ řekl Adams. „A proto mi je milejší soukromá škola, kde hoši mohou vyrůstat v nevinnosti a nevědomosti, neboť podle toho krásného místa hry o Catonovi, jediné anglické tragédie, kterou jsem četl,

,když znalost světa činí z lidí padouchy,
nechť Juba žije v neznalosti navěky!‘

Komu by nebylo milejší, kdyby jeho dítě zůstalo nevinné, než kdyby si osvojilo všechny obory umění a věd? Toho může, mimochodem, dosáhnout i studiem v soukromé škole – nechci být domýšlivý, ale myslím, že jako učitel nejsem v těchhle věcech za nikým pozadu – *nulli secundum*. A proto tvrdím, že mladík může získat právě tak velké vzdělání soukromým studiem jako veřejným.“

„A právě tak velké neřesti, s dovolením,“ odpověděl Josef. „Vzpomeňte si na některé venkovské pány, kteří chodili do školy ani ne pět mil od svých sídel, a přece jsou zrovna tak zkažení, jako by se byli od dětství pohybovali ve velkém světě. Pamatuji se, když jsem ještě sloužil v konírně, že povahu mladého koně, od přírody zlou, nebylo možno nikterak napravit. Snad je to zrovna tak s lidmi – když má hoch zlé a ošklivé sklony, neudělá z něho dobrého člověka žádná škola na světě, ani ta nejsoukromější. A naopak, když má správnou povahu, můžete ho poslat třeba až do Londýna nebo kam chcete, a nehrozí mu nebezpečí, že se tam zkaží. A pak jsem také pána často slýchal, jak říkal, že v takových vznešených školách je mnohem větší kázeň než v soukromých.“

„Mluvíš jako tulpas,“ prohlásil Adams, „zrovna tak jako tvůj pán! Kázeň, vida! Copak proto, že nějaký učitel zpráská za dopoledne o dvacet až třicet hochů víc než jiný, může jim snad vštípit větší kázeň? O tohle bych se dovedl přít se všemi učiteli už od Chirona

až dodnes, a kdybych měl jako učitel svěřených jen šest chlapců, dovedl bych mezi nimi udržet zrovna tak dobrou kázeň jako učitel na nejvěhlasnější škole světa! Já nic neříkám, mladíku, pamatuj, že nic neříkám, ale kdyby se byl sir Tomáš vzdělával blíže svému domovu a kdyby byl jeho učitelem býval – nechci nikoho jmenovat, nezapomeň na to – bylo by to možná bývalo pro něho lepší. Ale jeho otec si ovšem přál, aby získal znalost velkého světa! *Nemo mortalium omnibus horis sapit.*“

Když Josef viděl, že se tak rozhorluje, požádal ho mnohokrát za odpuštění a ujišťoval ho, že ho nechtěl urazit.

„Já ti to věřím, dítě,“ odpověděl Adams, „a nezlobím se na tebe, ale k udržení školní kázně je zapotřebí tohohle –,“ a rozhorloval se dál, vyjmenoval všechny učitele, o kterých jsou zprávy ve starodávných knihách, a prohlašoval se za nejlepšího ze všech. Dovedl-li se totiž ten dobrý muž něčím nadchnout, nebo byl-li lidově řečeno posedlý nějakou slepou vášní, bylo to tohle: považoval učitele za nejvýznamnějšího člověka na světě a sebe za nejznamenitějšího ze všech učitelů, a těchto svých dvou přesvědčení by se nebyl vzdal ani před Alexandrem v čele vojska.

Adams vedl dál svou, dokud nepřišli na jedno z nejkrásnějších míst na světě. Byl to jakýsi přírodní amfiteátr, vytvořený v ohybu potůčku a porostlý hustým lesem tak, že se stromy stupňovitě zdvíhaly nad sebou, neboť půda, z níž vyrůstaly, tvořila přirozený svah, který svými větvemi zakrývaly, takže se zdálo, jako by tam byly bývaly zasázeny podle plánu nějakého dovedného zahradníka.

Pod svahem se prostírala zeleň, jaká by se nedala napodobit žádnou umělou barvou, a celé to místo by bylo mohlo vzbudit romantické představy i v duchu starších lidí, než byli Josef s Fanny, i bez přispění lásky.

Přišli tam kolem poledne a Josef Adamsovi navrhl, že by si na tom rozkošném místě měli chvíli odpočinout a osvěžit se trochu ze zásob, jež jim dobrosrdečná paní Wilsonová dala s sebou. Adams proti jeho návrhu nic nenamítal, a proto se posadili, vytáhli studené kuře a láhev vína a hodovali tam tak vesele, že by jim byli možná záviděli lidé u skvělejší tabule. Neměl bych opomenout, že mezi zásobami našli i papírek, v kterém byl zabalen zlatý peníz, o němž se Adams domníval, že se mezi zásoby dostal nedopatřením, a málem by byl šel zpátky, aby jej vrátil. Nechal se však nakonec Josefem přemluvit, že pan Wilson byl tak laskav a tímto pěkným způsobem je chtěl vybavit na cestu, když se dověděl, jak se předtím octli v úzkých a jak jim vypomohl šlechetný kramář. Adams řekl, že ho takový důkaz dobrotivosti těší, ani ne tak proto, že jim přichází velice vhod, jako kvůli dárci, který bude za to bohatě odměněn na nebesích. Rovněž se utěšoval myšlenkou, že jistě bude mít brzy příležitost peníz vrátit, poněvadž pán se měl do týdne vydat do Somersetshiru, kam vedla cesta přes jejich farnost, a svatosvatě Adamsovi slíbil, že ho navštíví. Tato okolnost se nám nezdála příliš důležitá, takže jsme se o ní dříve nezmnili, ale ty čtenáře, kteří si pána zamilovali tolik jako my, jistě potěší, neboť se mohou nadít, že se s ním opět setkají.

Josef pak pronesl řeč o lidumilnosti, kterou si čtenář, má-li chuť, může přečíst v příští kapitole – příliš si ho totiž vážíme a nechceme ho zlákat k takové četbě, aniž mu předem dáme výstrahu.

KAPITOLA ŠESTÁ

Úvahy Josefa Andrewse o mravnosti.

**Lovecké dobrodružství a zázračné vyvážnutí
faráře Adamse**

„Bylo mi často divné, pane,“ řekl Josef, „že se mezi lidmi vyskytuje tak málo příkladů lidumilnosti, neboť i když člověka nenabádá dobré srdce, aby svým bližním ulevoval v bídě, myslím, že by ho k tomu měla pohnout ctižádost. Co jiného člověka ponouká, aby si stavěl pěkné domy, kupoval pěkný nábytek, obrazy, šaty a jiné věci (což všechno stojí hodně peněz), než snaha, aby si ho lidé vážili víc než druhých? Ale což by jediný velký lidumilný skutek, třeba vysvobození chudé rodiny ze strážní bídy, poskytnutí peněz živnostníku stíženému pohromou, aby si pilnou prací opět vydělával na živobytí, vysvobození dlužníka, který je úplně na mizině, z dluhů nebo z vězení, nebo nějaký podobný důkaz dobrotivosti nezískal člověku větší čest a úctu, než jaké by mohl nabýt vlastnictvím nejkrásnějšího domu, nábytku, obrazu, šatstva, jaké svět viděl? Domnívám se, že nejen ten, komu by takto pomohl, ale i všichni, kdo by se o takovém lidumilovi dověděli, měli by ho pak v nekonečně větší úctě nežli vlastníka všech těch ostatních věcí. Jestliže se jim tolik obdivujeme, vzdáváme tím spíše chválu staviteli, řemeslníkovi, malíři, krajkáři, krejčímu a ostatním, kteří je tak dovedně vyrobili, než člověku, který si je přisvojil za peníze. Já aspoň, když jsem obsluhoval naši lady u tabule v pokoji ověšeném krásnými obrazy a díval jsem se na ně, nikdy jsem přitom nemyslel na jejich majitele, a taktéž ani

nikdo jiný, jak jsem pozoroval, poněvadž když se někdo zeptal, čím je to obraz, nikdy nedostal odpověď, že je to obraz pána domu, ale Ammiconniho, Paula Varnishe, Hannibala Scratchiho nebo Hogarthiho, což, jak předpokládám, byla jména dotyčných malířů. Ale když se někdo zeptá: Kdo vysvobodil toho a toho z vězení? Kdo půjčil peníze ožebračenému živnostníkovi, aby mohl začít znovu? Kdo obléká malé děti té a té chudé rodiny – tak je přece jasné, jaká asi bude odpověď.

A mimo to se velcí páni mylí, jestli si myslí, že si takovýmto způsobem získají úctu, poněvadž když jsem byl s naší lady někde na návštěvě, kde vychvalovala dům a nábytek, pamatuji se moc dobře, že jsem ji potom doma vždycky slyšel, jak se posmívala a pošklebovala všemu, co předtím vychvalovala, a jiní pánové v livreji mi říkali, že to tak bylo i u jejich panstva. Ale ani nejchytřejšímu člověku na světě bych neradil, aby se vysmíval dobrému skutku. Věru bych mu to neradil, protože kdo by se o to jen pokusil, vydal by se sám posměchu, místo aby tím rozesmál jiné. Jen málokdo koná dobré skutky, ale všichni jednohlasně vychvalují toho, kdo je koná. Je to tedy věru divné, že všichni lidé svorně chválí lidumilnost, ale nikdo se nesnaží, aby si takovou chválu zasloužil, kdežto zas naopak všichni haní zlé lidi, a přitom se všichni snaží být takovými lidmi, jakým spílají. Nevím, proč to tak je, ale je to jasné jako den všem, kdo se pohybují ve společnosti, tak jako jsem se v ní poslední tři roky pohyboval já.“

„Copak je všechno velké panstvo tak zkažené?“ otázala se Fannyka.

„Jistě jsou i nějaké výjimky,“ odpověděl Josef. „Někteří páni v livreji vyprávějí o lidumilných skutcích svých pánů a velitelů a u tabule naší lady jsem slyšel pana Popa, toho slavného básníka, vyprávět o člověku, který žil na svém sídle jménem Ross, a ještě

o jednom z Bathu, nějakém Al- Al-, už nevím, jak se jmenoval, ale je o něm v jedné knize básní. Ten pán si také postavil velkolepý dům, který se panu Popovi moc líbil, ale lidumilnost toho pána bije do očí víc než jeho dům, ačkoliv ten stojí na kopci, a získává mu také větší úctu. Jen pro svou lidumilnost se dostal do té knihy, poněvadž pan Pope říká, že do ní dává každého, kdo si to zaslouží, a poněvadž se stýká se všemi velkými pány, jistě o každém takovém ví, jestli někde nějaký kdy byl.“

To byl celý proslov pana Josefa Andrewse, pokud jsem se jej mohl od něho dovědět a pokud se na něj pamatoval, a uvádím jej zde co nejvěrněji jeho vlastními slovy, jen s docela malými příkrasami. Ale myslím, že čtenáře už nemálo překvapuje dlouhé mlčení faráře Adamse, obzvlášť když se mu naskytla tolikrát příležitost projevit zvědavost a vlastní názor. Pravda je ta, že tvrdě spal, a to už od počátku uvedeného vyprávění. Uváží-li ovšem čtenář, že uplynulo už několik hodin od chvíle, co se faráři zavřely oči, nebude se divit, že mohl spát, i kdyby byl před ním stál na řečnické tribuně nebo na kazatelně sám Henley nebo jiný stejně proslulý řečník (jestliže takový vůbec existuje).

Celou dobu, co Josef mluvil, setrval stále v téže poloze s hlavou skloněnou ke straně a s očima sklopenýma k zemi, ale jakmile je pozdvihl a uviděl Adamse, který tam ležel na zádech, a slyšel jeho chrápání, které se rozléhalo ještě víc než hýkání zvířete s dlouhýma ušima, ihned se obrátil k Fanynce, vzal ji za ruku a začal s ní laškovat. Ačkoliv to bylo jen docela nevinné a slušné laškování, nebyl by si je dovolil před svědkem a ona by je byla nepřipustila.

Když se takto neškodně a rozkošně bavili, uslyšeli smečku psů, která se k nim blížila s hlučným láním, a hned za chvíli uviděli zajíce, který vyskočil z lesa, přebrodil potok a vylezl z vody na louce nedaleko nich. Jakmile byl zajíc na břehu, posadil se na zadní

běhy a naslouchal lání svých pronásledovatelů. Fanynce se nebohé zvířátko náramně líbilo a dychtila po tom, aby je mohla chytit do náruče a tak zachránit před nebezpečím, které mu zřejmě hrozilo. Ani tvorové nadaní rozumem však nedovedou vždy rozeznat přátele od nepřátel, a proto není divu, že ten hloupý tvor, jakmile ji uviděl, uprchl před přítelkyní, která by ho byla ochránila, pustil se znovu přes louku a utíkal po břehu dál. Byl však tak vyčerpaný a zesláblý, že se v běhu několikrát svalil. To dojalo něžné srdce Fanyinky, která se slzami v očích hlasitě bědovala, jaká je to surovost uštvat k smrti takové ubohé, nevinné a bezbranné zvířátko a působit mu pro zábavu taková hrozná muka.

Neměla však kdy, aby se oddávala takovýmto úvahám, poněvadž honící psi najednou vyrazili z lesa, v němž se rozléhalo jejich lání a hlučné pobízení lovců, kteří za nimi pádili na koních. Psi se pustili přes potok a hnali se po zajícově stopě. Pět jezdců se pokusilo potok přeskočit – třem se to podařilo, ale dva byli přitom vyhozeni ze sedla do vody. Jejich druhové i jejich vlastní koně cválali dál za kořistí a své přátele tam nechali, aby se o pomoc dovolávali Štěstěny, nebo aby se účinněji zachránili sami svou silou a obratností. Josef však při této příležitosti nebyl tak lhostejný – nechal Fanyнку na chvíli o samotě a běžel k pánům, kteří byli hned zase na nohou a otřepali se, a když jim podal na pomoc ruku, vylezli na břeh (neboť potok vůbec nebyl hluboký). Nezdržovali se děkováním svému laskavému pomocníkovi, ale celí zmáčení se rozběhli přes louku a volali na ostatní lovce, aby chytili jejich koně, ale ti je neslyšeli.

Honící psi byli zatím své nebohé kořisti skoro v patách. Zajíček, který se už motal a válel a omdléval takřka při každém skoku, pořád kličkoval lesem, až se okruhem dostal téměř k Fanynce, ale nepřátelé ho zatím dohonili, vyštvali z podrostu, chytili a ihned roztrhali na kusy před Fanynkou, která mu nemohla přispět na

pomoc nijak účinněji než soucitem. Nemohla ani přimět Josefa (který býval v mládí také lovcem), aby se pokusil zajíčkovi přispět něčím, co se přičilo honebním zákonům – řekl, že zajíc byl zabit podle pravidel.

Psi chytili zajíce několik kroků od Adamse, který spal nedaleko od zamilované dvojice. Jak se psi o zajíce rvali sem a tam, než ho pozřeli, přitáhli ho tak blízko k Adamsovi, že jeden z nich mu sevřel do zubů podolek kleriky (snad si ji spletl se zaječí kůží). Jiní se v téže chvíli vrhli na paruku, kterou měl šátkem přivázanou k hlavě, a začali se o něho tahat. Kdyby byl býval ve spánku tak necitlivý na pohyby vlastního těla, jako byl zřejmě hluchý pro ten povyk, byli by se mu psi jistě zakousli do masa, jehož lahodná příchut' by mu možná byla bývala osudná. Ale to cloumání ho vyburcovalo, okamžitě se probudil, prudce trhl hlavou, vyprostil ji z paruky a podivuhodně mrštně se postavil na nohy, neboť to zřejmě byly jediné údy, na něž se mohl spolehnout, že ho zachrání z nebezpečí. Proto nechal raději na místě při nejmenším třetinu své kleriky, kterou jako své *exuviae* ochotně vydal všanc nepříteli, a prchal s největší rychlostí, jakou mohl na svou záchranu vyvinout. Toto nechť není nikterak na újmu jeho statečné povaze – vezměme v úvahu počet jeho nepřátel a to, že byl přepaden úplně znenadání. A je-li některý náš současník tak neohroženě odvážný, že nemůže za žádných okolností připustit útek, pravím (raději to pošeptám, ale přitom slavnostně prohlašuji, že nemám v úmyslu urážet žádného statečného syna našeho národa) – pravím tedy, či vlastně šeptám, že to je nevědomec, který jakživ nečetl Homéra ani Vergílie a neví vůbec nic o Hektorovi a Turnovi! Ba dokonce tvrdím, že není ani obeznámen s osudy některých žijících velikánů, kteří jsou sice odvažní jako lvi, ba jako tygři, a přece utekli až bůhvíkam a bůhvíproč, k velkému překvapení svých přátel a pobavení nepřátel.

Jestliže však osoby s tak hrdinskými sklony Adamsovo chování trochu pohoršuje, ujišťuji je, že je velice potěší, co jim ihned povíme o Josefu Andrewsovi. Sotva se dal Adams na útěk (jak jsme se zmínili), dorazil na místo (čili jak říkají lovci na stanoviště) pán té smečky. Všeobecně se o něm říkalo, že má moc rád žert, ale především (abychom se neuchylovali od hlavní věci, obzvláště když je látkou našeho hlavního vyprávění) moc rád proháněl lidi, jenže se až dosud oddával této zábavě jen se psy téže odrůdy, k níž sám patřil – měl totiž dva tři páry hafanů, to jest chlapů, kteří mu nesloužili k ničemu jinému. Ale v té chvíli se mu zdálo, že našel člověka, který umí dobře běhat, a chtěl si dopřát jinou zábavu – proto vykřikl „Chyť ho!“, čímž honicí psy poštval na pana Adamse, a přitom se dušoval, že to je největší zajíc, jakého v životě viděl, a halekal a hulákal, jako by před ním prchal poražený nepřítel, v čemž ho napodobovaly ty dva tři páry lidských či vlastně dvounohých hafanů na koních, o nichž jsme se prve zmínili.

A teď vyzývám tebe, ať jsi kdokoliv, ať chceš být zvána Múzou nebo jakýmkoliv jiným jménem – tebe, která držíš ochrannou ruku nad životopisy a vnukáš inspiraci jejich autorům, našim současníkům – tebe, která jsi napojila takovým báječným humorem pero nesmrtelného Gullivera, která jsi pečlivě řídila úsudek a vznešený nervní a mužný sloh Malletův – tebe, která nemáš vůbec účast na té věnovací předmluvě ani na překladech, jež bys byla ochotně vyškrtla z životopisu Cicerónova – a posléze tebe, která jsi bez přispění sebemenšího literárního nadání, ba dokonce proti jeho vrozeným sklonům přiměla Colleyho Cibbera, že popsal několik stránek své knihy dobrou angličtinou – račiž mi přispět při úkolu, o němž vím, že je nad mé síly. Račiž uvést na scénu mladého, veselého, statečného Josefa Andrewse tak, aby muži

k němu vzhlíželi se závistivým obdivem a něžné panny s láskou a úzkostlivou starostlivostí o jeho bezpečí.

Sotva Josef Andrews upozoroval, že jeho přítele napadli psi, kteří jistě měli dobrý čich, chytil do pravé ruky těžkou hůl po otci a po dědečkovi, jemuž ji daroval jeden náramný silák z Kentu v den, kdy jí při produkci rozbil hlavu třem mužům. Byla to náramně tlustá hůl, báječně umělecky zpracovaná, výrobek jednoho z nejlepších řezbářů pana Dearda, kterému se v řemesle nikdo nevyrovná a z jehož dílny pocházejí všechny hole, s nimiž se v poslední době šviháci dopoledne procházejí v Parku – tato hůl však byla rozhodně jeho nejmistrovštějším dílem. Na rukojeti byly vyřezány nos a brada, a to tak, že mohly být omylem považovány za louskáček na ořechy. Učení lidé se domnívali, že řezba měla snad představovat Gorgonu, ale ve skutečnosti zpodobňovala tvář jistého anglického baroneta ze staré šlechtické rodiny, nesmírně duchaplného, vtipného a vážného. Řezbář chtěl na holi zobrazit všelijaké výjevy – jako třeba premiéru hry kapitána B--, při níž byste byli viděli kritiky ve vyšívaných kabátech přesazené z lóží do zadních řad v přízemí, jehož dávní návštěvníci byli povýšeni na galerie, kde hru vypískali. Byl by rád zobrazil dražební síň s panem Cockem u jeho vyvýšeného pultu, jak vytrubuje chválu porcelánového umyvadla a s úžasem se diví, že „nikdo nenabízí víc za to krásné, za to nádherné...“. Chtěl tam vyřezat spoustu věcí, ale pro nedostatek místa je musel všechny vynechat.

Jakmile Josef uchopil do rukou tuto hůl, vyšlehly mu z očí blesky, a rychlonohý hrdinný mladík se přihnál příteli na pomoc. Doběhl k němu právě ve chvíli, kdy Smělý chytil do zubů podle Adamsovy kleriky a utrlh jej, takže se coural po zemi. Rádi bychom při této příležitosti uvedli nějaké podobenství, čtenáři, ale nemůžeme, ze dvou důvodů. Předně proto, že bychom tím

přerušili své vyprávění, které by právě v této části mělo mít rychlý spád – na tom však tolik nezáleží, neboť by to nebyl první případ, takových příkladů se už vyskytlo víc. Druhý a mnohem závažnější důvod je ten, že jsme si nedovedli vymyslet podobenství, jež by zde vyhovovalo – copak bychom mohli uvést nějaký příklad, který by mohl čtenáři vnuknout jasnou představu přátelství, odvahy, mládí, krásy, síly a rychlosti – současně všech těchto vlastností, jimiž se skvěl oslňující zjev Josefa Andrewse? Nechtě tedy ti, kdo vylíčili lvy a tygry a hrdiny ještě lítější než obě ty šelmy, oživit své eposy nebo divadelní hry hrdinou, který by se podobal Josefu Andrewsovi, jehož nelze vystihnout žádným přirovnáváním.

Smělý tedy chytil faráře za podolek kleriky a zastavil ho na útěku, ale sotva to Josef zpozoroval, praštil psa holí do hlavy a srazil ho k zemi. Slídný a Řek se pak farářovi zakousli do kabátu a byli by ho bezpochyby povalili na zem, kdyby Josef nebyl vší silou přetáhl Slídného po hřbetě, takže pes kabát pustil a s hlasitým vytím utekl z bojiště. Tebe však čekal krutější osud, Řeku! Řek byl nejlepší pes, jaký kdy honil zajíce – nikdy nevydával, nebyl-li skutečně na pravé stopě, byl dobrý slídný pes a spolehlivý i na silnici, vyrážel vždy v pravou chvíli a nikdy zvěř nepředháněl – celá smečka ho měla v úctě, neboť věděla, že když vyrazí po stopě, je zvěř vždycky na blízku. Josef ho skolil svou holí. Jako další padli za obět jeho hněvu Hrom a Blesk, Děs a Běs, kteří se za chvíli váleli na zemi. Pak se na Josefa zuřivě vrhla fena Hezká, kterou odchoval ve svém domě pan John Temple, s nímž dokonce jedla u stolu a který ji nedávno poslal jako dárek šlechtici, jehož sídlo bylo od jeho domu vzdálené padesát mil. Hezká se Josefovi zakousla do lýtky – byl to nejlítější honící pes na světě, neboť pocházel z amazonského chovu, který ve své vlasti honil býky – vrhla se do nerovného boje a byl by ji stihl stejný osud jako ty dva psy, o nichž jsme se zmínili, kdyby se do toho nebyla

okamžitě vložila Diana (ať si tomu čtenář věří nebo nevěří), která v podobě lovcího chytila svou oblíbenou fenu do náručí.

Farář zatím udělal čelem vzad a svou sukovicí povalil mnoho psů a jiné rozehnal, napadl ho však César a strhl ho k zemi. Josef mu ihned přiběhl na pomoc a vší silou se vrhl na vítěze, takže César zavyl a utekl, čímž, běda, na věky zhanobil své jméno.

Bitva se rozzuřila s nejstrašnější prudkostí, ale najednou pozdvihl svůj hlas vrchní lovcí, muž letitý a ctihodný, a odvolal psy z boje – pověděl jim řečí, již rozuměli, že další zápas je marný, neboť osud přiřkl vítězství jejich nepřátelům.

Až potud vyprávěla Múza jako obvykle důstojně o tomto úžasném boji, jemuž se podle našeho zdání nevyrovná žádný, ať jej vylíčil básník, romanopisec nebo autor životopisu, a když své vyprávění dokončila, umlkla. Proto budeme dále pokračovat v líčení tohoto příběhu jen svým obyčejným slohem.

Adamsův zjev a Josefova chrabrost šlechtice a jeho druhy zprvu hrozně rozesmály – pozorovali boj a bavili se přitom tolik, jak je ještě nikdy nepobavil žádný hon, střelecký závod, dostih, kohoutí či býčí zápas, ba ani lov na medvědy, ale za chvíli se začali bát o své psy, jimž hrozilo tak velké nebezpečí a z nichž mnozí se už váleli na bojišti. Proto šlechtic nejdříve shromáždil kolem sebe přátele jako svou tělesnou stráž, zmužile přicválal k bojovníkům, zatvářil se co nejstrašlivěji a zeptal se přísně Josefa, jak se mohl opovážit napadnout jeho psy. Josef velice neohroženě odpověděl, že oni nejdříve napadli jeho přátele, a kdyby byli patřili třeba nejmocnějšímu člověku v království, byl by s nimi zatočil stejně, poněvadž dokud má v žilách poslední kapku krve, nemohl by nečinně přihlížet, jak někdo ubližuje tamtomu pánovi (přitom ukázal na Adamse), ať by to byl člověk nebo zvíře. Po těch slovech on i Adams hrozivě zamávali svou dřevěnou zbraní a zaujali takové bojovné postavení, že

šlechtic a jeho společnost uznali za vhodnější napřed si to rozvážit, než by se pokusili pomstít své čtyřnohé spojence.

V té chvíli se přiblížila Fanyinka, která se tolik polekala, když viděla, jaké hrozí Josefovi nebezpečí, že zapomněla na své vlastní a ihned se k němu rozběhla. Šlechtic a všichni jezdci soustředili své zraky i myšlenky jen na ni, tak je překvapila její krása, a všichni do jednoho prohlásili, že takové rozkošné stvoření jakživi neviděli. Ihned se přestali smát i zlobit a všichni na ni hleděli mlčky a s úžasem. Jen na lovčího její půvaby vůbec nepůsobily, neboť se horlivě zaměstnával tím, že bičoval psy přes uši, aby je zase vzkřísil, což se mu podařilo natolik, že jen dva, nijak zvlášť vynikající, zůstali mrtví na bojišti. Poté lovčí prohlásil, že je dobře, že to nedopadlo ještě hůř, že tomu pánovi to nemůže mít za zlé, že se diví, jak jeho pán může štvát psy na lidi, poněvadž to je nejjistější způsob, jak by je mohl zkazit, protože by pak třeba pronásledovali každou havěť, místo aby se drželi zaječí stopy.

Šlechtic viděl, že jeho darebáctví nemělo tak zlé následky, a pomýšlel už možná na nějakou jinou neplechu – proto oslovil pana Adamse přívětivěji než prve. Řekl mu, že lituje toho, co se stalo, že se tomu snažil zabránit, seč byl, jakmile poznal jeho kněžské roucho, a velice chválil farářova statečného sluhu, za něhož Josefa pokládal. Potom pozval pana Adamse na oběd a přál si, aby ta mladá žena šla s ním.

Adams dlouho odmítal, ale pozvání bylo opakováno tak vážně a zdvořile, že byl nakonec nucen je přijmout. Josef zatím sesbíral na bojišti jeho paruku a klobouk a ostatní válečnou kořist (neboť jinak by to tam patrně bylo všechno zůstalo zapomenuto) a sám se též dal do nejlepšího pořádku, pokud mohl. Poté se jezdci i pěší vydali všichni stejným krokem k šlechticovu sídlu, které bylo docela blízko.

Cestou upoutala pozornost všech krásná Fanyinka. Pánové se navzájem předstihovali ve chvalozpěvech na její půvaby, jež zde nebudu opakovat (snad mi to čtenář odpustí), poněvadž neobsahovaly nic nového ani kromobyčejného. Stejně mi musí odpustit, že zde nezaznamenávám mnoho podivných vtipů, které páni dělali na Adamse. Někteří prohlašovali, že hon na faráře je nejlepší zábava na světě, jiní ho chválili, jak se dovedl psům postavit, a říkali, že se jim bránil jako jezevec. Bavili se takovými a podobnými žerty, jejichž líčení se nehodí do tohoto důstojného životopisu, které však u šlechtice a jeho šprýmovných společníků vyvolaly hodně smích a veselí.

KAPITOLA SEDMÁ

**Výstup, který líčí, jak si lze z lidí tropit šašky,
a který velmi pěkně vystihuje dnešní časy a záliby**

Přišli do šlechticova domu, právě když byl oběd připraven. Vznikl pak malý spor kvůli Fanynce, kterou si šlechtic, starý mládenec, chtěl posadit k svému stolu, ale nebyla s tím svolná a pan Adams jí nedovolil, aby se odloučila od Josefa, takže ji s ním nakonec poslali do kuchyně a služebnictvo dostalo rozkaz, aby ho opilo. Stejně laskavý úmysl měli, i pokud šlo o Adamse, neboť šlechtic se domníval, že podaří-li se to, provede pak snadno svůj zločin na Fanynce, jež zamýšlel na ní spáchat hned od první chvíle, kdy ji spatřil.

Než budeme vyprávět dál, sluší se snad, abychom trochu osvětlili povahu toho pána i jeho přátel. Pán domu byl tedy nesmírně zámožný starý mládenec, jak jsme už řekli, asi tak čtyřicetiletý. Vzdělání se mu dostalo (můžeme-li toho výrazu vůbec použít) doma na venkově péčí jeho matky a domácího učitele, který měl rozkaz, že ho nikdy nesmí napomínat nebo nutit, aby se učil víc, než bude chtít. Učil se patrně velice málo, a to ještě jen v dětství, neboť od svých patnácti let se zcela věnoval honu a jiným venkovským zábavám, k nimž mu matka pečlivě vybírala koně, honící psy a všechny ostatní náležitosti. Domácí učitel se chtěl svému mladému žákovi zavděčit, neboť věděl, že mu jednou může opatřit pěkné živobytí, a tak mu dělal společníka nejen při těchto zábavách, ale rovněž i při pitkách, v nichž mladý šlechtic velmi záhy našel zalíbení. Když mu bylo dvacet let, začala se jeho matka domnívat, že nesplnila svou rodičovskou povinnost, a proto si umínila, že syna přemluví, bude-li to možné, k něčemu, co

mu podle jejích představ mělo plně vynahradit všechny vědomosti, jež by snad byl získal ve veřejném učilišti nebo na univerzitě – totiž k cestování, jak se to obvykle nazývá, což se jí snadno podařilo za pomoci učitele, který si umínil, že ho bude provázet.

Tři roky byl na velké cestě po Evropě, jak se tomu říká, a vrátil se domů pěkně zásobený francouzskými obleky, frázemi a sluhy a s upřímným opovržením vůči své vlasti, obzvláště ke všemu, co zavánělo bodrostí a poctivostí našich předků. Po jeho návratu si matka svůj nápad náramně pochvalovala. Stal se potom pánem svého jmění, záhy si opatřil poslanecký mandát a podle všeobecného mínění patřil k nejuhlazenějším soudobým šlechticům. Hlavně se však vyznačoval podivnou zálibou ve všem, co je na lidské odrůdě nejsměšnějšího, nejodpornějšího a nejhloupějšího, takže si nikdy nevybral za společníka nikoho, kdo neměl aspoň jednu nebo i více těchto vlastností, a ti, které jimi příroda vyznamenala v nejvyšší míře, byli jeho nejoblíbenějšími druhy. Setkal-li se někdy s člověkem, jenž tyto nedostatky neměl nebo se je snažil utajit, velice ho bavilo, mohl-li vynajít nějaký způsob, jak takového člověka dohnat k pošetilostem, k nimž neměl vrozené sklony, nebo mohl-li odhalit a vystavit na odiv ty, k nimž takový sklon měl. K tomu cíli měl kolem sebe neustále smečku chlapíků, jimž jsme prve dali pojmenování hafani, ale kteří psi odrůdě věru nedělali velkou čest. Měli za úkol vysлідit a vystavit na odiv všechno, co jakkoliv zavánělo zmíněnými vlastnostmi, obzvláště u lidí co nejvážnějších a nejlepších. Jestliže se jim však nepodařilo někoho takového nalézt, měli zesměšnit i ctnost a moudrost, aby svého pána a živitele pobavili. Pánové, nadaní takovými sprostými sklony, kteří právě dleli v jeho domě a které si přivezl z Londýna, byli důstojník ve výslužbě, herec, přihloupělý básník, lékař-šarlatán, hudebník, který jakž takž dovedl vrzat na housle, a kulhavý německý taneční mistr.

Sotva zasedli k obědu a pan Adams se začal modlit, odtáhl mu kapitán zezadu židli od stolu, takže když se chtěl posadit, svalil se na zem, čímž se podařil šprým číslo jedna, k velkému potěšení celé společnosti. Druhý šprým sehrál básník, který seděl vedle Adamse na druhé straně, a když chudák Adams uctivé připíjel hostiteli, básník toho využil a převrhl mu talíř polévky na kalhoty, načež velké básníkovo omlouvání a farářovy laskavé odpovědi vzbudily u společnosti náramné veselí. Třetí šprým předvedl jeden z obsluhujících lokajů, který měl rozkaz nalít panu Adamsovi do piva hodně kořalky. Ten prohlásil, že lepší pivo ještě jakživ nepil, až na to, že je v něm trochu moc sladu, což znovu vyvolalo smích.

Pan Adams, od něhož jsme se to téměř všechno dověděli, nemohl si už ani vzpomenout na všelijaké podobné žerty, jimiž si ho dobírali, což dost dlouho nepochopil, poněvadž měl dobré srdce a nepřál nikomu nic zlého. Nebýt toho, co jsme se dověděli od jednoho tamějšího sluhy, byla by jistě tato část našeho vyprávění (kterou nikterak nepovažujeme za nejméně zajímavou) žalostně neúplná, ačkoliv musíme přiznat, že se při obědě prováděly ještě všelijaké jiné kousky, kterým se říká vtipné a které jsme nemohli žádným způsobem vyzvědět.

Když bylo po obědě sklizeno ze stolu, začal básník citovat nějaké verše, které podle svého prohlášení složil k té příležitosti. Podáváme je zde v opise, jež jsme si opatřili s největšími nesnázemi:

Příležitostná báseň na faráře Adamse

Vidíte faráře – toť věru na podiv!
V klerice na hadry, v paruce – světa div!
Nic divného, že honicím psům neutek,
vždyť smrdí skoro jako zplesnivělý špek!

Když po něm psi jak za zajícem skočí,
tu musí člověk vyvalovat oči!
Kdyby moh Phoebus sám tak hrubě mýlit se,
byl by tě patrně pokládal za herce.

Při těch slovech strhl básník herci paruku a společnost ho za to pochválila, spíše snad za jeho zručnost než důvtip. Herec básníkovi šprým neoplatil, ale začal stavět na odiv své nadání v témž oboru. Citoval mnoho vtipných výňatků z her, jež útočily na veškeré duchovenstvo, a všichni přítomní je vyslechli s velkým potleskem. Pak přišla řada na tanečního mistra, aby se pochlubil svým nadáním, a proto oslovil Adamse lámanou angličtinou a řekl mu, že má postavu jako stvořenou k tanci a že podle jeho chůze soudí, že se „jistě učil u nějakýho velkého mistra“. Prohlásil, že „to je moc pěkný, dyš kněz tovede tancovat“; nakonec Adamse žádal, aby jim zatančil menuet, a dodal: „Ta klerika pude místo sukní a já pudu váš tanečník.“

Nečekal na odpověď, vytáhl rukavice a hudlař si začal ladit housle. Celá společnost se chtěla s tanečním mistrem sázet, že ho farář utancuje, ale on sázku odmítl a prohlásil, že je o tom také přesvědčen, poněvadž jakživ neviděl člověka, kerej by vypadal na tak topřýho tanečníka jako ten pán. Potom přistoupil k Adamsovi a chtěl ho vzít za ruku, kterou mu farář honem vytrhl, začal ji v pěst a varoval ho, aby si s ním moc nezahrával, protože si nedá líbit, aby si z něho někdo tropil šašky.

Jakmile taneční mistr spatřil jeho pěst, vzdálil se opatrně z jejího dosahu, ale zůstal stát opodál a směšně napodoboval pohyby faráře Adamse, který ho nespouštěl z očí, a tak ten druhý nevěděl, co má za lubem, ale dal si pozor, aby se na něho Adams nevrhl, jak se o to už jednou pokusil.

Mezitím kapitán využil příležitosti, přišpendlil Adamsovi na kleriku prskavku neboli čertíka a pak ji zapálil od svíčky, jíž si připalovali dýmky. Adams tuto zábavu neznal, proto myslel, že ho skutečně chtějí vyhodit do povětří, a tak vyskočil ze židle a poskakoval po pokoji k ohromnému potěšení diváků, kteří prohlásili, že je nejlepší tanečník na světě. Jakmile ho prskavka přestala trýznit a trochu se vzpamatoval z leknutí, vrátil se ke stolu a zaujal postoj člověka, který hodlá pronést řeč. Všichni volali: „Slyšte, slyšte!“ a on potom promluvil takto:

„Pane, je mi líto, když vidím, že někdo, koho Prozřetelnost tak štědře zahrnula svou přízní, odplácí se za to tak ošklivě a nevděčně. Neurazil jste mě sice vy sám, ale zřejmě máte potěšení z toho, že tak činí jiní, vždyť jste je ani jedenkrát nenapomenul, aby se ke mně nechovali tak hrubě, což je vlastně totéž, jako by se tak chovali k vám, kdybyste to dovedl správně pochopit. Jsem přece váš host a podle zákonů pohostinnosti mám nárok na vaši ochranu. Jeden z pánů považoval za vhodné složit na mne jakési verše, o kterých řeknu jen to, že mi bylo milejší být jejich terčem než autorem. Zlíbilo se mu zneuctít mě jako faráře. Soudím, že můj kněžský stav nebudí opovržení a že je nemohu budit ani já, ledaže bych svému stavu dělal hanbu, ale doufám, že chudobu nikdo nikdy nebude pokládat za něco zahanbujícího. Jiný pán totiž vskutku citoval několik vět, v nichž se o kněžském stavu mluví pohrdlivě. Říká, že to jsou věty z divadelních her. Jsem přesvědčen, že to je hanba, když vláda takové hry povoluje, a prokleta bude země, kde se předvádějí. Nemusím připomínat, jak se ke mně chovali jiní – rozváží-li si to, jistě sami uznají, že takové chování není na místě vůči člověku v mém věku a šatě. Setkal jste se se mnou, pane, jako s pocestným v doprovodu dvou mých farníků – nechci se zmiňovat o tom, jak se na mne vrhli vaši honicí psi, neboť to jsem vám úplně odpustil, ať k tomu došlo

z bujnosti nebo nedbalostí lovčího. Podle mého zevnějšku jste se mohl právem domnívat, že pozvete-li mě na oběd, bude to lidumilný skutek, ačkoliv jsme byli vskutku dobře zásobeni. Ano, pane, i kdybychom byli museli putovat ještě sto mil, měli jsme sdostatek prostředků, abychom čestně uhradili své výlohy.“ (Při těch slovech vytáhl pŕlguineu, kterou předtím našli v košíku.)

„Neukazuji vám ji proto, že bych se chtěl vychloubat bohatstvím, ale abych vás přesvědčil, že mluvím pravdu. To, že jste mě pozval ke stolu, byla pocta, po níž jsem nebažil ze ctižádosti. Když už jsem tady byl, snažil jsem se chovat se k vám co nejuctivěji, a jestliže se mi to nepodařilo, nebylo to úmyslné, ale nemohl jsem se přece provinít natolik, abych si zasloužil urážky, které jsem musel snášet. Jestliže byly namířeny proti mému kněžskému stavu nebo proti mé chudobě (a vidíte, že nejsem moc chudý), není to k mé hanbě a já se upřímně modlím, aby vám to nebylo přičteno za hřích.“

Takto skončil a byl odměněn potleskem celé společnosti. Potom mu pán domu řekl, že lituje toho, co se stalo, a že ho jeho host nemůže obvinít, že by na tom měl jakoukoliv účast. Že ty verše, jak sám podotkl, byly velice špatné, a proto by na ně byl jistě dovedl snadno odpovědět, a co se týče té prskavky, byla to zajisté velká urážka, jíž se vůči němu dopustil taneční mistr – kdyby za ni byl tanečního mistra pořádně zbil, jak si zasluhoval, byl by tím jemu samému způsobil velké potěšení (čímž patrně přiznal pravdu).

Adams odpověděl, že ať to udělal kdokoli, není on povolán k tomu, aby ho takto ztrestal. „Ale co se týče člověka, kterého jste z toho obvinil,“ prohlásil, „dosvědčím mu, že je nevinný, poněvadž jsem ho po celou dobu nespustil z očí. Ať to udělal kdokoli, Bůh mu odpusť a obdař ho trochu větší dávkou rozumu i lidskosti.“

Kapitán odpověděl s nevrlym pohledem a přízvukem, že doufá, že pán tím nemíní jeho, vždyť on má, sakra, zrovna tolik lidskosti

jako každý jiný, a kdyby někdo řekl, že to není pravda, dovedl by ho přesvědčit, že se mýlí – rozpáral by mu chřtán!

Adams řekl s úsměvem, že je přesvědčen, že pán teď náhodou mluvil pravdu, načež kapitán se na něho obořil: „Jak to vlastně myslíte, že jsem mluvil pravdu? Kdybyste nebyl farář, nedal bych si to od vás líbit, ale váš kněžský šat vás chrání. Kdyby mi tohle byl řekl člověk, který má po boku šavli, byl by si to už pořádně odnesl!“

Adams odpověděl, že kdyby se vůči němu odvážil nějaké hrubosti, přestal by sám brát ohled na svůj kněžský šat; načež zaťal pěst a prohlásil, že už zmlátil nejednoho ještě většího siláka.

Pán domu dělal, co mohl, aby v Adamsovi co nejvíc vydráždil jeho bojovné sklony, poněvadž se domníval, že by z toho mohla být rvačka, ale čekalo ho zklamání, neboť kapitán neodpověděl nic jiného než: „Ještě dobře, že jste farář!“ Proto pán připil plným korbelem piva matičce církvi a tím hádku ukončil.

Poté doktor (který až dosud mlčel a vypadal nejvážněji, ale přitom byl nejhorší pes ze všech) velice nabubřelým proslovem nesmírně pochválil všechno, co Adams řekl, a zároveň pokáral ty, kdo se k němu chovali tak hrubě. Začal pak vychvalovat církev a chudobu a posléze se přimlouval, aby Adams odpustil všechno, co se stalo. Ten okamžitě odpověděl, že je všechno odpuštěno, a rozehrát svou dobrodušností nalil si plný pohár silného piva (neboť mu bylo milejší než víno), připil celé společnosti na zdraví, kapitánovi a básníku srdečně stiskl ruku a velmi uctivě oslovil doktora, který se vskutku nesmál zjevně ničemu, co se předtím událo, neboť dovedl dokonale ovládat své svaly a smát se jen v duchu, aniž se mu v obličeji projevíly sebemenší známky veselí.

Doktor pak spustil druhý obřadný proslov, v němž se rozhorloval proti lehkovážnému mluvení a vůbec všemu, čemu se obvykle říká veselost. Prohlásil, že jsou zábavy vhodné pro osoby každého

stáří a společenského stupně, počínajíc klábosením až po filozofické debaty, a že se lidé ničím neprozradí víc než volbou svých zábav. Vykládal, že tak jako skládáme mnohem větší naděje do budoucího počínání hochů, vidíme-li je, že v útlém věku, místo aby si hráli s kuličkami nebo s míčem či s jinými dětskými hračkami, raději si ve volných chvílích cvičí důvtip v učených půtkách a podobně, stejně by v nás zase naopak jistě vzbudil opovržení člověk dospělý, kterého bychom přistihli, jak si hraje s kuličkami, nebo při jiné dětské zábavě.

Adams doktorovy názory velice pochválil a řekl, že často kroutil hlavou nad některými místy v dílech starověkých spisovatelů, kde se líčilo, jak Scipio, Laelius nebo někteří jiní slavní muži strávili dlouhé hodiny při velmi lehkovýcháných zábavách.

Doktor odpověděl, že má u sebe starodávný řecký rukopis, v němž se připomíná oblíbená zábava Sokratova.

„Hleďme!“ zvolal dychtivě farář. „Byl bych vám nekonečně vděčný, kdybyste byl tak laskav a půjčil mi jej ke čtení.“

Doktor slíbil, že mu jej pošle, a pak řekl: „Myslím, že bych ji dovedl popsát. Pokud se mohu upamatovat, byla to takováhle zábava: postavili si trůn, na který se z jedné strany posadil král a z druhé královna, obklopeni svými strážemi a dvořany. Pak jim představili vyslance, kteroužto úlohu vždycky hrával Sokrates sám. Když ho doprovodili až před stupně trůnu, pronesl k panovníkovi a jeho choti nějaký vážný proslov, v něm vychválil ctnostnost, dobrotivost, mravnost a podobně, načež ho posadili mezi krále a královnu a královsky ho pohostili. To byla, myslím, hlavní část té hry. Některé podrobnosti jsem možná zapomněl, poněvadž je to už dlouho, co jsem o tom četl.“

Adams prohlásil, že to je vskutku zábava, vhodná pro takového slavného muže ve chvílích oddechu, a že by se snad něco podob-

ného mělo zavést i v současné společnosti velkých mužů místo karet a jiných prázdných hříček, při nichž prý promarní spoustu času, jak slyšel. Dodal, že křesťanské náboženství by mohlo být ušlechtilější látkou k takovým proslovům, než jakou by si byl dovedl vymyslet sám Sokrates.

Pán domu schvaloval Adamsova slova a prohlásil, že si umíní vyzkoušet tu hru ještě téhož večera.

Doktor namítl, že přece nikdo nemá připravený proslov. „Le-daže“ (a přitom se obrátil k Adamsovi s vážnou tváří, již by byl oklamal i chytřejšího člověka) „byste měl u sebe nějaké kázání, doktore.“

„Pane, já se bez kázání nikdy nevydávám na cestu,“ odpověděl Adams, „poněvadž nikdy nevím, co se může přihodit.“

Dal se svým váženým přítelem (jak doktora začal nazývat) snadno přemluvit, aby se ujal úlohy vyslance, a tak dal pán domu ihned rozkaz, aby postavili trůn, což bylo provedeno dříve, než dopili dvě láhve. Čtenář se snad přesvědčí, že nemá vlastně proč se obdivovat čipernému služebnictvu, neboť abychom řekli pravdu, nebyl trůn vlastně nic jiného než toto: přinesli veliké necky s vodou, na jejichž obou koncích postavili dvě stoličky trochu výše nad hladinou vody v neckách, a to celé pokryli kobercem. Na stoličky se posadil král s královnou, totiž pán domu a kapitán. Potom básník a doktor přivedli vyslance, a když přečetl kázání, jež všechny přítomné náramně pobavilo, doprovodili ho na jeho místo a posadili ho mezi Jejich Veličenstva. Ta ihned vstala, takže koberec, který byl na obou koncích zatížen, najednou povolil a Adams žuchl po hlavě do vody. Kapitán honem utekl, ale pán domu nebyl na neštěstí dost hbitý, a tak ho Adams chytil, ještě než sestoupil z trůnu, a strhl jej k sobě do vody, k dokonalému (ovšem tajenému) uspokojení všech členů společnosti. Adams šlechtice dvakrát či třikrát potopil pod

hladinu, potom vyskočil z necek a honem se rozhlédl po doktorovi, kterého by jistě byl rovněž s poctami zkoupal v neckách, ale ten se moudře vzdálil. Adams se pak začal shánět po své sukovici, a když ji našel, jakož i své spolucestující, prohlásil, že v takovém domě nezůstane už ani chvíli.

Potom odešel bez rozloučení s hostitelem, jemuž se pomstil krutěji, než měl v úmyslu, neboť pán se dost pečlivě neosušil, a proto se při té nehodě nastydl a dostal horečku, takže svou zábavu div nezaplatil životem.

KAPITOLA OSMÁ

Která se některým čtenářům bude zdát příliš krátká a jiným zase příliš dlouhá

Adams a Josef (kterého rozzuřil neméně než jeho přítele způsob, jak s ním zacházeli) vyšli z domu s holemi v rukou a odvedli si Fanyнку přes odpor sluhů, kteří dělali, co mohli (aniž sáhli k násilí), aby je zadrželi. Šli co nejrychleji, ani ne tak ze strachu před pronásledováním, jako spíše proto, aby Adams rychlou chůzí předešel následky té koupele. Pokud šlo o Fanyнку, dal pán sluhům takové rozkazy, že se ani trochu neobával, že by se mohla dostat z domu, a proto jakmile uslyšel, že je pryč, začal zuřit a okamžitě za ní poslal několik sluhů, kterým rozkázal, aby ji přivedli zpět, nebo jinak aby se vůbec nevraceli. S nimi se vydali i básník, herec a všichni ostatní, až na tanečního mistra a doktora.

Když naši přátelé nastoupili svou pouť, byla velice tmavá noc, ale hodně si pospíšili a brzy dorazili k hostinci, který byl vzdálen sedm mil. Jednohlasně se shodli, že tam zůstanou přes noc, neboť pan Adams už byl zrovna tak suchý jako předtím, než se ujal úlohy vyslance.

V hostinci (který bychom mohli vlastně nazvat hospodou, nebýt toho, že měl ve znaku slova Nový hostinec) nedostali k jídlu nic lepšího než chléb, sýr a pivo, jež však přesto zbaštili s chutí, neboť hlad je nejlepší kuchař.

Sotva se navečeřeli, vzdal Adams Všemohoucímu dík za jídlo, prohlásil, že mu ta prostá, obyčejná večeře přišla mnohem více vhod než předtím skvělý oběd, a vyjádřil hluboké opovržení nad

pošetilými lidmi, kteří naděje na blaženost v nebi obětují chamtivému hromadění bohatství, ačkoliv člověk může nalézt velké uspokojení i v nejchudobnějším životě a v nejnuznější stravě.

„Máte pravdu, pane,“ řekl vážný muž, který seděl u ohniště, pokuřoval z dýmky a byl pocestný stejně jako Adams. „Překvapuje mě to často tak jako vás, když vidím, jak si lidé všeobecně cení bohatství, ačkoliv nás každodenní zkušenost učí, jakou má bohatství nepatrnou moc. Co si za ně vlastně můžeme opatřit, aby to opravdu bylo žádoucí? Může dát krásu zohavenému, sílu slabému nebo zdraví nemocnému? Kdyby to bylo možné, jistě by na shromážděních velkého panstva nestrašilo tolik zamračených tváří a v kočárech a zámcích by nezkomíralo tolik neduživých slabochů. Ne, ani za bohatství celého království se nedají koupit žádné barvičky, které by z bledé šeredy udělaly takovou ruměnnou dívku, jako je tamhleta, a žádné léky nemohou dát nemocnému sílu tamtoho mladíka. Cožpak nám bohatství nepřináší starosti místo odpočinku, závist místo náklonnosti a nebezpečí místo bezpečnosti? Může bohatství způsobit, že zůstane déle v rukou toho, kdo je má, nebo může mu prodloužit život? Právě naopak: zahálka, přepych a starosti, jež s sebou přináší, zkracují milionům lidí život a sklátí je v bolestech a utrpení předčasně do hrobu. Jakou má tedy cenu, nemůže-li nás tělesně ani zkrášlit, ani posílit, nemůže-li nám život ani zpříjemnit, ani prodloužit? – A může snad zušlechtit více duši než tělo? Cožpak spíše nenadme srdce ješitností, nenafoukne tváře pýchou, nezacpává uši, aby neslyšely výzvy ctnosti, a neuzavírá naše nitro, aby se nepohnulo soucitem?“

„Podej mi ruku, bratře,“ vykřikl u vytržení Adams, „neboť jsi patrně kněz.“

„Nejsem, opravdu,“ odpověděl mu druhý (byl to sice kněz římské církve, ale těm, kdo se vyznají v našich zákonech, nebude divné, že nebyl příliš ochoten přiznat se k tomu).

„Ať jste kdokoliv,“ zvolal Adams, „mluvil jste mi z duše. Jsem přesvědčen, že jsem ve svých kázáních už nejméně dvacetkrát opakoval každou slabiku z toho, co jste říkal. Zdálo se mi totiž vždycky snazší, aby tlusté lano (neboť toto je, mimochodem, věrný překlad slova, které máme přeloženo slovem velbloud) prošlo uchem jehly, než aby se bohatec dostal do království nebeského.“

„Pane, to vám jistě přiznají všichni bohoslovci,“ odpověděl druhý, „a je to pohříchu pravda. Ale vyhlídka na vzdálený prospěch na nás tak silně nepůsobí, a proto by snad lidem dost posloužilo, kdyby si plně uvědomili – myslím, že by to bylo možné, kdyby se nad tím jen trochu vážně zamyslili – že bohatství jim nemůže opatřit ani pozemské štěstí, kteroužto poučku lze podle mého názoru dokázat nejen metafyzicky, nýbrž i takřka matematicky. O její správnosti jsem byl odjakživa tak pevně přesvědčen, že ničím na světě neopovrhuji víc než zlatem.“

Poté spustil Adams dlouhou řeč, ale poněvadž téměř všechno, co řekl, se vyskytuje u mnohých spisovatelů, kteří pojednávají o týchž věcech, nehodlám ji zde uvádět. Zatím co mluvil, odebrali se Josef s Fanynkou na lože a hostinský rovněž opustil místnost. Když anglikánský farář skončil svou řeč, ujal se slova opět římský, který mluvil velice trpce a útočně, až nakonec Adamse požádal, aby mu půjčil osmnáct pencí na zaplacení účtu, a slíbil, že nebude-li mu moci peníze vrátit, určitě se za něho bude modlit.

Dobrák Adams odpověděl, že by mu osmnáct pencí nestačilo na dlouhou cestu, ale že má v kapse půlguineu, o kterou se s ním rád rozdělí. Pak si začal prohledávat kapsy, ale nemohl v nich nalézt žádné peníze, neboť společnost, s níž obědval, mu provedla ještě jeden kousek, který jsme prve vynechali – vybrala mu z kapsy celý jeho poklad, jímž se tak okázale pochlubil.

„Pane na nebi!“ vykřikl Adams. „Jistě jsem ji ztratil, nemohl jsem ji přece utratit! Pane, jako že jsem křesťan – ráno jsem měl v kapse celou půlguineu, a teď mi z ní nezbyl ani jediný půlpenny! Jistě mi ji vzal sám ďábel!“

„Nemusíte se omlouvat, pane,“ odpověděl kněz s úsměvem. „Nejste-li ochoten půjčit mi peníze, nemám nic proti tomu.“

„Pane, i kdybych měl největší částku peněz na světě,“ vykřikl Adams, „i kdybych měl u sebe třeba deset liber, všechno bych to obětoval, abych křesťana zachránil před bídou! Ta ztráta mě rmoutí víc kvůli vám než kvůli mně. Dovedete si představit větší smůlu? Poněvadž nemám v kapse peníze, budete mě ještě podezřívat, že nejsem křesťan!“

„Je to větší smůla pro mne,“ prohlásil druhý kněz, „jestliže jste tak štedrý, jak říkáte. Byl bych býval šťasten, kdybyste mi byl půjčil korunu, ta by mi byla stačila až až, abych se dostal k cíli své cesty, který není odtud dál než dvacet mil a k němuž mohu dorazit do zítřejšího večera. Ujišťuji vás, že nejsem zvyklý cestovat bez peněz. Nedávno jsem teprve přijel do Anglie a na moři nás přiměla bouře, abychom hodili přes palubu všechno, co jsme měli. Nepochybuji, že zdejšímu hostinskému postačí, když se mu zaručím slovem za tu maličkost, kterou jsem mu dlužen, ale je mi proti mysli, musím-li se před takovými lidmi zahanbit a přiznat, že nemám ani šilink, poněvadž nejen oni, ale i přemnozí jiní nedělají takřka rozdíl mezi žebrákem a zlodějem.“

Domníval se však, že udělá líp, když si to s hostinským vyřídí ještě večer, nežli až ráno, a proto se rozhodl, že se ihned vydá na cestu, ačkoliv byla tma. Jakmile se tedy hostinský vrátil, svěřil se mu, v jakém je postavení, načež se hostinský podrbal na hlavě a odpověděl: „No, nevím, pane, ale je-li to tak a vy nemáte peníze, budu vám muset počkat, ačkoliv mi je vždycky milejší, když

mohu dostat zaplacené hotově. Ale vypadáte, jářku, jako poctivý pán, a tak se nebojím, že mi nezaplatíte, i kdyby to dělalo dvacetkrát tolik.“ Kněz na to neodpověděl, ale co nejspěšněji se s ním a s Adamsem rozloučil (poněkud v rozpacích a snad i s dost velkou nedůvěrou v Adamsovu upřímnost) a honem odešel.

Sotva byl pryč, začal hostinský kroutit hlavou a prohlásil, že kdyby byl tušil, že ten člověk nemá peníze, nebyl by mu načepoval ani kapku piva, poněvadž vůbec nedoufá, že ho ještě někdy uvidí – vždyť vypadá jako nějaký zatracený darebák! „Zpropadený chlap!“ vykřikl. „Když tolik mluvil o bohatství, myslel jsem, že má v kapse nejmín sto liber!“

Adams ho pokáral a řekl, že se na křesťana nesluší, aby byl tak podezřívavý. Vůbec si už nevzpomněl na svou ztrátu, ani neuvážil, jak se ráno sám odtamtud dostane, a odebral se na velice prosté lůžko tak jako předtím jeho spolucestující. Přesto odpočinek, jehož jim dopřála zdravá únava, byl tak sladký, jaký nemůže často poskytnout ani lože, vystlané sametem a prachovým peřím.

KAPITOLA DEVÁTÁ

**Obsahuje překvapující a krvavá dobrodružství,
jaká snad čtenář nenalezne v tomto ani v jiném
věrohodném vyprávění**

Bylo už k ránu, když se Josefu Andrewsovi otevřely oči vzpomínkou na jeho drahou Fanyнку. Zůstal ležet a zamilovaně rozjímal o tom krásném stvoření, když tu najednou uslyšel prudké klepání dole na vrata. Ihned vyskočil z postele, otevřel okno a kdosi se ho zeptal, zda jsou v domě nějakí pocestní, a hned za chvíli se dotazoval jiný hlas, zda tam nepřenocovali dva muži s ženou. Ačkoliv ty hlasy neznal, pojal ihned oprávněné podezření – dověděl se totiž ve šlechticově domě od jednoho sluhy, co má jeho pán v úmyslu – a proto odpověděl záporně. Jeden ze sluhů, který hostinského dobře znal, zavolal na něho jménem právě ve chvíli, kdy také otevřel okno, a položil mu stejnou otázku, na niž hostinský odpověděl přisvědčivě. „Aha!“ vykřikl zas jiný hlas. „Tak jsme vás přece našli!“ A hostinskému rozkázali, aby šel dolů a otevřel jim.

Fanyнка byla rané ptáče zrovna tak jako Josef, a jakmile to všechno uslyšela, vyskočila z postele, rychle na sebe hodila košili a spodničky a honem běžela do Josefova pokoje, kde se Josef zatím už skoro dostrojil. Ihned ji pustil dovnitř, nesmírně vášnivě a něžně ji objal a domlouval jí, aby se ničeho nebála, že ji ubrání, i kdyby ho to mělo stát život.

„Copak to je důvod, abych se nebála?“ otázala se. „Vždyť bych ztratila toho, kdo je mi nejdražší na celém světě!“

Josef jí políbil ruku a řekl, že by měl být málem vděčný té příhodě, která ji přiměla k takovému něžnému vyznání, jakým ho ještě nikdy neoblažila.

Potom běžel k posteli vzbudit Adamse, který tam nocoval s ním a stále tvrdě spal, ačkoliv na něho Josef několikrát hlasitě volal. Jakmile mu však Josef pověděl, jaké nebezpečí jim hrozí, vyskočil z postele, nedbaje na přítomnou Fanynku, která se honem od něho odvrátila obličejem a byla ráda, že je na štěstí tma, jež by byla tak jako tak zabránila, aby neutrpěla újmu i méně ryzí nevinnost a méně stydlivá cudnost, ale nadto ještě skryla ruměnec, jenž obestřel Fanynčinu tvář.

Adams na sebe naházal všechno své šatstvo kromě kalhot, na něž ve spěchu zapomněl, ale skoro mu je nahradily jiné kusy oděvu, rovněž dost dlouhé.

Zatím hostinský otevřel vrata a pustil do domu kapitána, básníka, herce a tři sluhy. Kapitán mu řekl, že má v domě dva mužské, kteří utekli s mladou ženou, a chtěl vědět, v kterém pokoji ta žena spí. Hostinský mu okamžitě uvěřil a ukázal jim Fanynčin pokoj, načež kapitán a básník honem běželi nahoru, div se navzájem nesrazili ze schodů. Básník byl hbitější, a tak se do pokoje dostal první, prohledal postel a celičkový pokoj, ale marně – ptáček uletěl, jak jsme už zpravili netrpělivého čtenáře, který by jinak mohl mít o Fanynku obavy.

Pak se ptali, kde spí ti dva muži, a přiblížili se k jejich pokoji, ale Josef zařval z plných plic, že ihned zastřelí každého, kdo by se opovážil zaútočit na dveře. Kapitán se ptal, jaké mají střelné zbraně, načež hostinský odpověděl, že myslí, že nemají žádné, ba že je o tom skoro přesvědčen, poněvadž večer jednoho z nich slyšel, jak se ptal druhého, co by byli dělali, kdyby je byli dohonili, když nemají zbraně, a jak mu ten druhý odpověděl, že by se byli

bránili holemi tak dlouho, dokud by to byli vydrželi, a že Bůh by jim v jejich spravedlivé věci jistě přispěl na pomoc.

Kapitána to upokojilo, ale nikoliv básníka, který se dal opatrně na ústup ze schodů s prohlášením, že jeho úkolem je opěvovat hrdinské činy, ale ne je konat. Jakmile se kapitán s uspokojením dověděl, že v pokoji nejsou střelné zbraně, začal se holedbat a zaklínat, že si ze střelného prachu nic nedělá, naopak, že má hrozně rád jeho zápach, rozkázal sluhům, aby šli za ním, přistoupil směle ke dveřím a okamžitě se pokusil je vylomit, což se mu s pomocí sluhů za chvíli podařilo. Když se dveře otevřely, uviděli za nimi nepřátele, seřazené všechny tři za sebou tak, že Adams byl v čele a Fanyinka vzadu. Kapitán řekl Adamsovi, že vrátí-li se všichni zase zpátky do šlechticova sídla, bude se s nimi zacházet zdvořile, ale odmítnou-li to, má rozkaz, že musí mladou dámu odvést, neboť jsou ve velkém podezření, že ji unesli od rodičů – je sice v přestrojení, ale nemůže utajit své způsoby, které sdostatek prozrazují, že pochází z daleko vyšších kruhů než oni.

Fanyinka se rozplakala a svatosvatě ho ujišťovala, že je to omyl, že ji našli jako ubohé opuštěné dítě bez pomoci, že ani neví, má-li někde na světě nějakého příbuzného. Vrhla se na kolena a prosila ho, aby se nepokoušel odvést ji od jejích přátel, neboť je přesvědčena, že by radši umřeli, než aby mu ji vydali, což Adams potvrdil slovy, která neměla daleko k přísaze.

Kapitán zaklel a prohlásil, že nemá kdy dlouho se s nimi bavit, že mají co děkovat sami sobě za to, co se stalo, rozkázal sluhům, aby se na ně vrhli, a zároveň se pokoušel proklouznout kolem Adamse a chopit se Fanyinky. Farář mu v tom chtěl zabránit, ale dostal od jednoho z vetřelců ránu – nestaral se, odkud přišla, a vrátil ji kapitánovi – vrazil mu pěstí do žaludku rovnou pod srdce, takže kapitán zavrával a ustoupil o několik kroků zpět. Nebyl zvyklý na takové

žerty a moudře uvážil následky druhé takové rány, neboť se mu zdálo, že by dvě úplně stačily ho oddělat, a proto když se k němu Adams přiblížil, vytáhl lovecký nůž a namířil jím Adamsovi na hlavu, čímž by byl kazateli pravděpodobně navždy zavřel ústa, jenže Josef se jednou rukou okamžitě chopil velikého kameninového nočníku, který by nebylo ani šest šviháků uzdvihlo v obou rukou, a mrštil jej i s obsahem kapitánovi rovnou do obličeje. Napřažený nůž mu vypadl z ruky, kapitán se s těžkým žuchnutím svalil na zem, drobné mu zacinkaly v kapse a směs rudé tekutiny z jeho žil i té nažloutlé z nočníku se mu proudem řinula po obličeji i oděvu. Ani Adams nezůstal zcela ušetřen, neboť neušel té poctě, aby mu rozstříknutá tekutina nezkropila hlavu, takže mu v kapkách stékala po vrásčitých, či lépe řečeno svraštělých tvářích. Najednou jeden ze sluhů chytil hadr na podlahu, který byl ve vědru s vodou a jímž předtím služebná umyla celý dům, a přitiskl jej farářovi na obličej. Ale ani on ho nemohl zdolat, neboť farář jednou rukou mu hadr vyrval a druhou srazil nepřítele k zemi – uhodil ho totiž pěstí do obličeje v místě, kde někteří šviháci mívají přidělán k vlastnímu nosu ještě i umělý.

Až dosud Štěstěna zřejmě přála vítězství pocestným, ale najednou podle svého zvyku začala projevovat vrtkavou povahu. Objevil se totiž na scéně – či lépe v pokoji, kde zuřil boj – hostinský, ihned se vrhl na Josefa, vrazil mu hlavou do žaludku (neboť byl statný chlapík a zkušený zápasník) a div ho neporazil, jenže Josef ustoupil jednou nohou dozadu a levicí mu vlepil pod bradu takovou ránu, že se hostinský zapotácel. Mladík se chystal zasadit mu pravicí druhou ránu, ale jeden ze sluhů ho praštil sukovicí do skráně tak prudce, že Josef okamžitě pozbyl vědomí a jak široký tak dlouhý se natáhl na zem.

Fanyнка začala pronikavě křičet a Adams chtěl Josefovi honem přispět na pomoc, vrhli se však na něj dva sluhové s hostinským

a brzy ho zdolali, ačkoliv kladl šílený odpor. Obličej měl celý začerněný stopami, jež mu na něm zanechal hadr, takže by ho byl Don Quijote jistě pokládal za nějakého zakletého Maura.

Ale teď přijde nejtragičtější část našeho vyprávění – kapitán byl totiž zas už na nohou, a když viděl Josefa na zemi a Adamse přemoženého, ihned se chopil Fanyanky a s pomocí básníka a herce (kteří zatím přišli nahoru, když slyšeli, že už je po boji) táhl ji pryč od Josefa. Byl úplně hluchý k jejím úpěnlivým prosbám, ačkoliv plakala a rvala si vlasy, násilím ji odvlékl dolů a připoutal do sedla hercova koně. Kapitán pak nasedl na svého, chytil za otěže toho, na němž byla jejich ubohá, nešťastná oběť, a odcválal, vůbec nedbaje na její hlasitý nářek, tak jako řezník, když odvádí jehně na porážku – byl totiž zcela zaujat myšlenkami na odměnu, kterou si sliboval od šlechtice za úspěšný výsledek tohoto dobrodružství.

Sluhové měli rozkaz co nejlépe zajistit Adamse a Josefa, aby nemohli šlechtici překazit uskutečnění jeho záměru s Fanyankou, a proto na básníkovu radu okamžitě přivázali Adamse k jednomu sloupku postele a k druhému Josefa, jakmile se jim podařilo ho vzkřísit. Pak je tam nechali pospolu, navzájem k sobě obrácené zády, hostinskému nařídili, že je nesmí pustit na svobodu, ba že se k nim nesmí ani přiblížit, dokud nedostane další rozkazy, a vydali se zpátky k svému pánovi, jenže náhodou jinou cestou, než kterou se pustil kapitán.

KAPITOLA DESÁTÁ

**Rozhovor mezi básníkem a hercem, který nemá
v tomto vyprávění jiný účel, než aby čtenáře rozptýlil**

Než začneme další Jednání této tragédie, ponecháme pana Josefa a pana Adamse jejich osudu a budeme následovat příklad moudrých divadelních režisérů, kteří diváky uprostřed vážné hry pobaví skvělou komickou nebo veselou vložkou, zvanou balet. Tato vložka je totiž tančená a nikoliv mluvená proto, že ji obecnstvu předvádějí osoby, o nichž se lidé většinou domnívají, že dovedou myslit hlavně nohama, a jimž, tak jako hrdinům, kteří zase myslí rukama, dala Příroda hlavu jen proto, aby vypadali stejně jako jiní, a poněvadž nejsou tak docela neužiteční, dovedou-li tancovat, mají si aspoň nač pověsit klobouk.

Básník hovořil k herci takto: „Jak jsem řekl,“ (neboť spolu takto rozprávěli už po celou tu dobu, co nahoře zuřil boj) „je zřejmé, proč divadla nemají žádné dobré nové hry – proto, že se autorům od vás nedostává povzbuzení. Nikdo přece nebude psát, pane, nikdo nebude psát, když nemůže čekat slávu ani zisk, nebo i obojí. Hry jsou jako stromy – nemohou růst, nemají-li výživu, ale na úrodné půdě rostou takřka jako houby po dešti. Múzy můžete štěpovat jako vinnou révu, ale nikoliv štípat sekerou. Městské obecnstvo je svéhlavé děcko – neví, co chce, a vždycky se mu nejvíc líbí to, co nadělá hodně rámusu. Autoři frašek mají totiž vždy jakousi naději na úspěch, ale ztratili veškerý smysl pro vznešený sloh. Domnívám se však, že jedním z důvodů hanebného úpadku her je to, že máme tak špatné herce. I kdyby člověk psal jako anděl, pane, ti chlapi vůbec nedovedou vyjádřit cit!“

„Počkat, počkat,“ přerušil ho herec. „Dnešní herci jsou jistě aspoň tak dobří jako současní dramatikové, ba dokonce se více než oni přibližují svým slavným předchůdcům. Čekám, že na jevišti spíše uvidím takového Bootha než nějakého nového Shakespeara nebo Otwaye. Mohl bych věru obrátit vaši výtku proti vám a právem prohlásit, že se dnes autorům nedostává povzbuzení, poněvadž nemáme žádné dobré nové hry.“

„Já jsem přece netvrdil opak,“ namítl básník. „Ale překvapuje mě, že se tak rozhorlujete, nemůžete si přece myslet, že se tato debata týká i vás – máte asi lepší mínění o mém vkusu, doufám, než abyste mě podezíral, že vás snad podceňuji. Nikoliv, pane – kdybychom měli aspoň šest takových herců, jako jste vy, brzy bychom mohli soupeřit s někdejšími Bettertony a Sandfordy. Nechci vám dělat poklony, ale myslím, že by vás ve vašich rolích nemohl předstihnout nikdo. Vždyť je to svatosvatá pravda, slyšel jsem takhle o vás mluvit hodně lidí a ti všichni jsou dobří znalci divadla. Snad mi prominete, když vám řeknu, že po každé, kdy jsem vás v poslední době viděl, získávalo vaše herecké umění čím dál tím víc na dokonalosti, jako valící se sněhová koule. Přesvědčil jste mě, že jsem se ve svých názorech na dokonalost mýlil, a předstihl jste i to, co jsem pokládal za nenapodobitelné.“

„A stejně se ani vás netýká to, co jsem říkal o jiných básnících,“ odpověděl herec. „Ať se na místě propadnu, jestli ve vaší poslední tragédii není hodně míst, ba celých výstupů, které se při nejmenším vyrovnají Shakespearovi. Je v ní spousta jemného citu a důstojného výrazu, ale uznávám, že mnozí z našich pánů to nedovedli přiměřeně herecky vyjádřit. Abych řekl pravdu, jsou to velice špatní herci, a lituji autora, který se musí dívat, jak mu vraždí jeho díla.“

„Ale to se přece stává jen zřídka,“ namítl básník. „Díla většiny současných dramatiků jsou jako děčka, která se narodí mrtvá – nikdo je nemůže zavraždit. Jsou to tak špatné, ubohé, nedonošené, nepovedené, mizerné kusy, bezduché a bez života, že skoro lituji herce, který se jim musí učit nazpaměť, vždyť zapamatovat si je musí být zrovna tak těžké jako naučit se slovům v nějaké řeči, která je člověku úplně nesrozumitelná.“

„Uznávám,“ odpověděl herec, „že mají-li ty věty hodně málo smyslu, tak jak jsou psané, mají ho ještě méně, jsou-li mluvené. Neznám snad ani jediného herce, který by dovedl dát ve větě důraz na správném místě, a tím méně uměl přizpůsobit svou hru postavě, kterou představuje. Viděl jsem na příklad něžného milence, který zacházel se svou milenkou tak, že se s ní div nerval, a statečného hrdinu, jak odprošoval svého nepřítele s mečem v ruce. Nerad pomlouvám své kolegy v povolání, ale ať mě vezme ďas, jestli nejsem srdcem při básníkovi.“

„To je sice ušlechtilé, ale snad dost nespravedlivé,“ namítl básník. „Nerad mluvím špatně o něčím literárním díle – nikdy to nedělám a nechci dělat – ale po právu uznávám, že by ani Booth nebo Betterton nic nesvedli s takovými hroznými kusy, jako je Fentonova Mariamne, Frowdův Filotas nebo Malletova Eurydiké, nebo s takovými sprostými, hnusnými řečmi před popravou, kterým ten kramář z Wappingu, ten váš Dillo či Lillo, nebo jak se vlastně jmenuje, říká tragédie!“

„Máte úplně pravdu,“ doznal herec. „A co říkáte, prosím vás, takovým lidem, jako je Quin a Delane, nebo to pitvorné štěně, mladý Cibber, či ten šeredný pes Macklin a ta nestydatá děvka Clivová? Co by asi tihle svedli s takovým Shakespearem, Otwayem a Leem? Jak by asi z jejich úst zněly libozvučné verše Leeovy?“

Já pohrdám
vší nádherou, když, drahá, s tebou jsem.
Buď vzdálen nás lesk dvorů královských,
neb osud laskavý nás jinam ved.
Jsme svobodni jak ptáci nebeští,
nám lhostejno jest, čím náš otec byl.
My odlétáme v kraje čarovné,
kde naše duše šeptem hovoří,
ze zdrojů spolu pijí křišťálních,
či požívají plody podzimní.
Nás zlatý večer domů zavolá
do měkkých hnízd, kde spíme do rána –

nebo tenhle opovržlivý verš Otwayův:

Je člověk bídny, pošetilý tvor?“

„Počkejte! Počkejte!“ zvolal básník. „Předneste mi, prosím vás, ten něžný proslov z třetího jednání mého kusu, s nímž jste měl takový úspěch!“

„Rád bych,“ odpověděl herec, „ale už jsem jej zapomněl.“

„No, však jste jej neuměl pořádně nazpaměť, ani když jste v něm hrál,“ prohlásil básník, „jinak byste byl měl takový potlesk, jaký jsme ještě v divadle neslyšeli. Velice mě mrzelo, že jste mě o ten potlesk připravil.“

„Jestli se dobře pamatuji,“ namítl herec, „vypískalo ho přece obecnstvo ještě víc než ostatní místa vaší hry.“

„Vždyť vypískalo váš přednes!“ okřikl ho básník.

„Můj přednes!“ opáčil herec.

„Vždyť to vůbec nebyl přednes,“ odsekl básník, „začali pískat, teprve když jste odešel z jeviště.“

„Kdepak, napřed pískali, a teprve pak jsem odešel, jestli se dobře pamatují,“ bránil se herec. „Musím na svou obhajobu prohlásit, že veškeré obecenstvo uznávalo, že jsem úlohu ve vašem kuse zahrál dobře, tak to na mne nesvádějte, že vaše hra propadla!“

„Nevím, co tím chcete říci, že propadla,“ namítl básník.

„Vždyť víte, že se hrála jen jednou,“ odbyl ho herec.

„To proto, že vy a celé město jste se ke mně zachovali macešsky,“ prohlásil básník. „Celé přízemí bylo obsazeno mými nepřáteli, kteří by mě byli nejradši podřízli, kdyby se nebyli zdrželi ze strachu, že budou viset. Vždyť tam seděli samí krejčí, pane, samí krejčí!“

„A proč by se na vás mělo zlobit tolik krejčích?“ podivil se herec. „Vždyť jich snad není tolik, u kterých si dáváte šít!“

„Uznávám, že se vám ten vtip povedl,“ odpověděl básník. „Ale pamatujete se přece na tu aféru zrovna tak dobře jako já. Vždyť víte, že vzadu v přízemí a nahoře na galerii seděli lidé, kteří by nebyli strpěli, aby můj kus měl reprízu, ačkoliv mnoho jiných lidí, ba dokonce většina obecenstva, obzvláště všechny lóže si to přály, a skoro všechny dámy přísahaly, že se v divadle neukážou, dokud má hra nebude mít reprízu. Musím věru uznat, že to byla dobrá taktika, když nedovolili, aby má hra měla reprízu, poněvadž ti darebáci věděli, že kdyby se byla hrála ještě jednou, byla by jistě měla padesát repríz. Jestli u nás někdo napsal opravdovou tragédii – nejsem do svého kusu zamilovaný, ale kdybych vám měl povědět, co o něm řekli nejlepší znalci – Nebylo to jen vinou mých nepřátel, že má hra neměla na jevišti takový úspěch, jaký měla potom u čtenářů ze vznešené společnosti – musíte přece uznat, že ji herci nezahráli tak, jak by byli měli.“

„Myslím, že herci zahráli tragické výstupy dobře,“ odpověděl herec, „poněvadž jsme se věru sami octli v náramně tragické situaci, když na nás obecnstvo v posledním jednání ustavičně házelo pomeranče – všichni jsme se báli, že to snad bude poslední jednání našeho života!“

Tohle básníka rozzuřilo. Chtěl něco odpovědět, ale v té chvíli je vyrušila nehoda a museli svůj rozhovor skončit. Nemůže-li se čtenář dočkat, aby se o ní dověděl, musí přeskočit příští kapitolu, která je jakýmsi protějškem téhle a obsahuje nejlepší a nejvážnější místa z celé knihy – totiž rozhovor mezi farářem Abrahamem Adamsem a panem Josefem Andrewsem.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

**V níž líčíme, jak farář Adams svého přítele
povzbuzoval v jeho zármutku, čímž chceme
čtenáře poučit a napravit**

Sotva Josef úplně nabyl vědomí a viděl, že milovaná Fanyinka je pryč, truchlil a vzdychal nad tím, že ji ztratil, a to tak srdcelomně, že by to bylo dojalo každého kromě některých lidí, jejichž srdce se svým složením, tvrdostí a jinými vlastnostmi takřka podobá křemeni – lze z nich sice vykřesat oheň, který pak vyšlehne z očí, ale nikdy neuroní ani kapku vody, která by vytryskla touž cestou. Srdce nešťastného mladíka však mělo měkčí složení a při slovech „Ach, drahá Fanyinko! Ach, má láska! Copak tě opravdu už nikdy neuvidím?“ se mu oči zalily slzami, jež by byly slušely každému, ale nikoliv hrdinovi. Zkrátka, jeho zoufalství bylo snazší prožívat, než je vyličít.

Pan Adams také dlouho vzdychal, jak tam tak seděl obrácen k Josefovi zády, ale potom spustil soucitným hlasem: „Jistě si nemyslíš, milé dítě, že ti mám za zlé tvůj zoufalý zármutek, který projevuješ teď v první chvíli. Stihne-li nás nečekaně neštěstí a máme-li mu odolávat, je k tomu zapotřebí nekonečně větších učených vědomostí, než můžeš mít ty, ale každý muž a křesťan by měl honem vzít rozum do hrsti, a pak by hned dovedl neštěstí snášet trpělivě a s pokorou. Utěš se tedy, dítě, pravím ti, utěš se! Pravda, ztratil jsi nejhezčí, nejhodnější, nejroztomilejší a nejněžnější dívku, s níž jsi mohl očekávat šťastný společný život, ctnostný a nevinný, od níž

sis mohl slibovat hodně milovaných dětiček, které by byly bývaly tvým potěšením v mládí a oporou ve stáří. A nejenže jsi ji ztratil, ale můžeš se právem obávat, že na ní bude spácháno nejkrutější násilí, jakého je schopen jenom chlípny člověk, má-li moc. Není tedy divu, že tě trýzní hrozné představy, které by tě mohly dohnat k zoufalství.“

„Já se z toho zblázním!“ vykřikl Josef. „Ach, kdybych aspoň měl ruce volné, abych si mohl vyškrábat oči a rozdrásat tělo!“

„Jsem rád, že nemáš, chtěl-li bys jich použít k takovému účelu,“ odpověděl Adams. „Popsal jsem tvé neštěstí, jak nejpůsobivěji jsem dovedl, ale musíš přece uvážit, že jsi křesťan, že nás bez Božího dopuštění nemůže stihnout žádná nehoda a že povinností muže a křesťana je podřídit se Boží vůli. Vždyť jsme se nestvořili sami, ale táž moc, která nás stvořila, nad námi též vládne, může si s námi dělat, co se jí zlíbí, a my vůbec nemáme právo si stěžovat. Druhým důvodem, proč nemáme naříkat, je naše nevědomost – nevíme, co se v budoucnu stane, a proto nemůžeme tušit, za jakým účelem jsme byli postiženi neštěstím – vždyť to, co se nám zprvu zdá hrozné a zlé, může se nakonec obrátit v dobré. Měl jsem vlastně říci, že jsme nevědomí dvojnásob (ale teď zatím nemám kdy tak přesně to rozlišit), poněvadž nejenže nevíme, jaký konečný cíl která událost sleduje, ale nemůžeme ani zjistit, z jaké příčiny původně vyvěrá. Jsi člověk smrtelný, a následkem toho i hříšný, a toto je možná trest za tvé hříchy, takže v tom smyslu by jej bylo možno pokládat za dobrodiní, ba dokonce největší dobrodiní, neboť odpykáš-li si jej, udobříš si možná rozezlené nebe a odvrátíš hněv, jenž každého nakonec uvrhne do zkázy. Za třetí, naše neschopnost nalézt útěchu dokazuje, jak pošetilé a hloupé jsou naše nářky, neboť komu jinému se stavíme na odpor a na koho jiného si stěžujeme, ne-li na tu moc, před jejímiž šípy nás nemůže

ochránit žádný pancíř, ani nejstřemhlavější útěk? Nezbývá nám tedy jiná naděje než pokora.“

„Ach, pane, to je všechno pravda,“ zvolal Josef, „to je všechno moc krásné a mohl bych vás poslouchat celý den, kdybych neměl tolik ztrápené srdce jako teď.“

„Vzal bys snad lék, když jsi zdrav,“ namítl Adams, „a odmítl bys jej, když jsi nemocen? Má se útěcha poskytovat trpícím, nebo těm, kdo se radují a jsou spokojeni?“

„Ale vždyť jste mě ještě neutěšil ani slůvkem!“ odvětil Josef.

„Ne? A co tedy dělám?“ pohoršil se Adams. „Co ti mohu říci, abych tě utěšil?“

„Ach, řekněte mi, že se Fanynce nic nestane a zas ji budu držet v náručí!“ zvolal Josef. „Že zase obejmou to krásné stvoření, milé a něžné, stejně neposkvřené a nevinné jako dříve!“

„No, možná, že to tak bude,“ odpověděl Adams, „ale nemohu ti slíbit, jak to dopadne. Musíš se úplně podřídit a čekat, co se stane. Bude-li ti zase navracena, je tvou povinností být za to vděčný právě tak, jako kdyby se k tobě neměla vrátit. Jsi-li moudrý, Josefe, a jsi-li si opravdu vědom, co je v tvém zájmu, klidně se podřídiš a smíříš se vším, čím tě obmyslí Prozřetelnost, neboť budeš veskrze přesvědčen, že všechna neštěstí, byť i sebevětší, která stihnou spravedlivého, mají mu přinést jen dobro. Ba není jen v tvém zájmu, ale je i tvou povinností, abys nepropadl nezřízenému zármutku, neboť setrváš-li v něm, nejsi hoden, abys byl zván křesťanem.“

Tato poslední slova pronesl trochu přísnějším hlasem než prve, načež ho Josef prosil, aby se nezlobil, a ujistil ho, že by ho špatně znal, kdyby si myslel, že tuto svou povinnost neuznává – prohlásil, že ji naopak už dávno zná.

„Jaký to má význam, že svou povinnost znáš, když ji neplníš?“ namítl Adams. „Tím větší je tvůj hřích, jestliže ji znáš. Ach, Josefe, nikdy bych si nebyl pomyslel, že jsi tak zatvrzelý!“

Josef odpověděl, že mu pan farář asi dobře nerozumí, když se může domnívat, že by úmyslně setrval v zármutku, a prohlásil: „Věřte mi, že ne, na mou duši!“

Adams ho pokáral, že se zaklíná, a pak vykládal dál o tom, jak je pošetilé oddávat se zármutku, jak proti tomu už psali všichni mudrci a filozofové, dokonce i pohanští, citoval potom několik míst ze Seneky a z Útěchy, kteréžto dílo sice nenapsal Cicero, ale (jak řekl) je téměř tak dobré jako kterýkoliv jeho spis, a závěrem prohlásil, že nezřízený zármutek by v tomto případě mohl popudit moc, která by jediná mohla Josefovi Fanyнку navrátit. Tento argument, totiž vlastně představa, kterou vzbudil, že milovaná Fanyнка mu bude zas navracena, účinkoval na Josefa víc než všechno, co farář řekl předtím, a na chvíli zmírnil jeho strašné utrpení. Ale jakmile se ho znovu zmocnil strach, jenž v něm vyvolal jasnou představu nebezpečí, které té chudince hrozilo, přepadl ho zármutek se zdvojenou prudkostí a Adams jej nemohl vůbec utišit – můžeme však k jeho cti prohlásit, že by se to pravděpodobně nebylo o nic líp podařilo ani samému Sokratovi.

Chvíli mlčeli, oba jen vzdychali a sténali, až posléze Josef spustil tuto samomluvu:

„Já snášet chci svůj zármutek jak muž,
leč jako člověk musím jej též prožívat –
na věci minulé jen mohu vzpomínat,
jež miloval jsem nejvíce.“

Adams se ho ptal, co to povídá, načež Josef odpověděl, že to je několik veršů z jedné divadelní hry, kterým se naučil z paměti.

„Z divadelních her se člověk může naučit jen pohanským bludům,“ odpověděl Adams. „Jakživ jsem neslyšel o divadelních hrách, které by se hodily za četbu pro křesťana, leda jen Cato a Rozpačití milenci, a musím uznat, že v té druhé hře jsou některá místa tak nábožná, že by se skoro hodila do kázání.“

Ted' je však na chvíli opustíme a poohlédneme se po dívce, které se jejich rozmluva týkala.

KAPITOLA DVANÁCTÁ

**Další dobrodružství, která, jak doufáme,
čtenáře pobaví i překvapí**

Ani šprýmovný rozhovor básníka s hercem, ani vážný a opravdu zbožný proslov pana Adamse patrně nerozptýlí čtenářovy oprávněné obavy o chudinku Fanyнку, kterou jsme zanechali v takovém žalostném postavení. Proto teď budeme vyprávět, jak to s tou krásnou, nevinou a panenskou dívkou dopadlo, když upadla do rukou zlotřilého kapitána.

Tento válečník unesl svou rozkošnou kořist z hostince nedlouho před svítáním a co největší rychlostí cválal ke šlechticovu sídlu, kde mělo to jemnocitné stvoření padnout za oběť chlápěnému násilníkovi. Cestou byl úplně hluchý k jejím nářkům a prosbám a ještě k tomu urážel její sluch nestoudnostmi, jež nebyla zvyklá slýchat, a tak jim na štěstí moc málo rozuměla. Posléze začal zpívat jinou a pokoušel se uchlácholit ji a obměkčit tím, že jí líčil nádheru a přepych, jimiž ji obšťastní muž, který by jí rád dal a mohl poskytnout všechno, co by si jen přála. Řekl, že na něho bezpochyby bude brzy pohlížet vlídněji, jako na člověka, který jí dopomůže ke štěstí, a bude pak jistě opovrhovat tím ubožákem, kterého si mohla zamilovat jen z nevědomosti. Fanyнка odpověděla, že neví, o kom vlastně mluví, poněvadž se nikdy nezamilovala do nějakého ubožáka.

„Uráží vás to snad, panno, že mu tak říkám?“ zeptal se kapitán. „Ale jak jinak mám nazvat člověka v livreji, třebaže ho máte tak ráda?“

Odvětila, že mu nerozumí, že s tím člověkem sloužila u panstva a je přesvědčena, že to je největší poctivec na světě, ale co se týče toho, jestli má nějakého muže ráda –

„Ručím vám za to,“ okřikl ji kapitán, „že už nalezneme prostředky, jak vás přinutit, abyste se zamilovala. Radím vám, abyste se dala přimět těmi mírnými, poněvadž vás mohu ubezpečit, že není ve vaší moci, abyste si uchovala panenství o dvě hodiny déle, i kdybyste se sebevíc bránila. Je ve vašem zájmu, abyste povolila, neboť pán bude pak na vás mnohem hodnější, vzdáte-li se mu dobrovolně, než kdyby vás musel znásilnit.“

Po těch slovech začala hlasitě volat o pomoc (neboť se zatím už úplně rozednilo), ale když žádná nepřicházela, pozdvihla oči k nebi a prosila o pomoc Boží, aby si uchránila nevinnost. Kapitán jí řekl, že nepřestane-li hulákat, bude jí umět zacpat ústa. Když nebohá nešťastnice viděla, že není naděje na nějakou pomoc, propadla zoufalství, s povzdechem několikrát opakovala Josefovo jméno, potoky slz se jí proudem spustily po krásných líčkách a zmáčely šáteček, jenž jí zahaloval ňadra.

Na cestě se najednou objevil jezdec a kapitán jí ihned začal zuřivě vyhrožovat, jestliže nepřestane naříkat. Ale jakmile se k nim jezdec přiblížil, prosila ho s největší vážností, aby vysvobodil nešťastnici, která padla do rukou násilníkovi. Jezdec se ihned zastavil, ale kapitán ho ujistil, že to je jeho žena, kterou si veze domů od cizoložníka, což jezdce natolik uspokojilo (byl to starší muž a snad také ženatý), že kapitánovi popřál šťastnou cestu a jel dál. Jakmile je minul, začal jí kapitán zuřivě spílat, že neuposlechla jeho rozkazu, a vyhrožoval jí, že jí zacpe ústa roubíkem, když najednou těsně před nimi vjeli na cestu dva jezdci, ozbrojení bambitkami. Zase je prosila o pomoc a kapitán jim pověděl totéž co prve.

Na to řekl jeden jezdec druhému: „Je to rozkošné děvče, Jendo, chtěl bych být na místě toho člověka, ať je kdo chce.“

Druhý mu neodpověděl, ale zvolal překvapeně: „Zpropadeně, vždyť já ji znám!“ Pak se k ní obrátil a řekl: „Vy jste přece Fanyinka Dobrovolná, že?“

„Ano, ano, jsem!“ vykřikla. „Ach, Jene, teď už vás poznávám! Nebesa mi vás seslala na pomoc, abyste mě vysvobodil z rukou tohoto zlotřilce, který mě unesl a má se mnou hanebné úmysly! Ach, proboha, zachraňte mě před ním!“

Mezi kapitánem a dvěma jezdci se ihned strhla prudká hádka. Byli oba ozbrojeni bambitkami a zatím je dohonil kočár, jež provázeli, a tak kapitán viděl, že násilí i lest by byly marné, a pokusil se uprchnout, což se mu však nepodařilo. Pán, který jel v kočáře, nařídil vozkovi, aby zastavil, a s vážnou a přísnou tváří začal vyšetřovat, co se vlastně přihodilo. Pověděla mu to Fanyinka, jejíž výpověď potvrdil sluha, který ji znal, načež pán rozkázal, aby kapitána (který byl celý zakrvácený po rvačce v hostinci) doprovodili za kočárem jako jeho zajatce, a velice dvorně pozval Fanyinku, aby si sedla k němu do kočáru, neboť, abychom řekli pravdu, byl to pán (který nebyl nikdo jiný než proslulý pan Petr Krkoun a jel jen několik mil před kočárem lady Boobyové, neboť se ráno vydal na cestu trochu dříve) náramně dvorný a hezká děvčata měl nejradši ze všeho na světě, kromě svých peněz nebo peněz, které patřily jiným.

Kočár se rozjel k hostinci, neboť Fanyinka jim řekla, že jej mají na cestě, a dorazil tam právě ve chvíli, kdy se básník s hercem hádali dole ve výčepu a Adams s Josefem spolu rozmlouvali nahore, obrácení k sobě zády – tedy přesně v okamžiku, kde jsme obě ty dvojice ve dvou předešlých kapitolách opustili. Kočár zastavil před hostincem, Fanyinka z něho ihned vyskočila a běžela k svému Josefovi.

Ach, čtenáři, představ si, můžeš-li, jaká radost vzplála v prsou těch dvou zamilovaných, když se opět setkali, a jestliže ti k tomu soucitně nepřispěje tvé srdce, upřímně tě z vlastního srdce litují! Zlosyny s tvrdým srdcem pak ujišťuji, že v něžných citech je rozkoš, již se nevyrovná žádná z těch, jaké jsou schopni zakoušet.

Když se Petr od Fanyinky dověděl, že tam je Adams, chtěl s ním mluvit a přijmout jeho hold. Ale poněvadž byl Petr pokrytec a patřil tedy k lidem, které Adams nikdy nedovedl prohlédnout, vzdával Adams hold jeho zdánlivé dobrotivosti, kdežto Petr se domníval, že jej vzdává jeho bohatství. Proto si Adamse natolik oblíbil, že mu jednou půjčil čtyři libry třináct šilinků a šest pencí, aby ho zachránil před uvězněním, a dokonce se spokojil jakožto zárukou jen soudním nálezem proti dlužníkovi, jehož by pravděpodobně ani nebyl použil, i kdyby mu peníze nebyly bývaly vráceny (což se však stalo) v přesné lhůtě.

Nebude asi snadné vylicít Adamsův zjev – vstal ráno v takovém spěchu, že na sobě neměl ani kalhoty, ani podvazky, ani punčochy, a dosud měl hlavu ovázanou červeným zašpiněným šátkem, jímž si na noc připevnil paruku, obrácenou na ruby. Byl jen v roztržené klerice a v kabátě, ale to, co mu z kleriky zbylo, čouhalo pod kabátem, a pod tím zase úzký pruh bílého, či spíše skoro bílého plátna. K tomu si přimysleme ještě všelijaké barvy, jimiž mu hrál obličej, a nazrzlé dlouhé vousy na bradě s přischlou tekutinou z nočníku, místy načernalé od té, která na nich ulpěla z hadru. – Jakmile Petr spatřil toto zjevení, jež Fanyinka vysvobodila z pout, povolily mu pevně ovládané svaly ve vážném obličejí. Ihned však Adamsovi poradil, aby se očistil, neboť dokud bude naložen v tom láku, nepřijme on jeho hold.

Sotva básník a herec spatřili kapitána jako zajatce, začali se starat o vlastní bezpečí, k němuž si zřejmě mohli dopomoci jen

útěkem, a proto oba nasedli na básníkovu koně a dali se co nejpěšněji na ústup.

Hostinský, který pana Krkouna i livrej lady Boobyové dobře znal, byl nemálo překvapen, když viděl, jak se situace obrátila. Ještě víc ho však přivedla do rozpaků jeho žena, která právě vstala z postele, a když se od něho dověděla, co se událo, vyčastovala ho pěknou dávkou hlupáků a pitomců, zeptala se ho, proč se s ní neporadil, a vyčtla mu, že se asi nepřestane řídit nesmyslnými nápady, které se mu zrodí v jeho kotrbě, dokud ji i s dětmi nepřivede úplně na mizinu.

Když se Josef dověděl, že přijel kapitán, a viděl, že Fanynce už nehrozí žádné nebezpečí, nechal ji chvíli samotnou a honem běžel dolů rovnou ke kapitánovi, svlékl si kabát a vyzval ho k boji, ale kapitán jeho výzvu odmítl a prohlásil, že neumí boxovat. Josef tedy chytil do jedné ruky tlustou hůl, druhou uchopil kapitána za límec, důkladně ho zmlátil a nakonec mu řekl, že se mu aspoň trochu pomstil za to, co musela vytrpět jeho drahá Fanyinka.

Sotva se pan Krkoun trochu najedl ze zásob, které měl v kočáře, a pan Adams se co nejpořádněji ustrojil, pokud to ovšem bylo vzhledem k jeho šatstvu možné, dal si Krkoun předvolat kapitána. Prohlásil, že spáchal zločin a že ho odevzdá nejbližšímu smírčímu soudci, který ho dá zavřít. Služebnictvo (jehož pomstychtivost lze snadno ukojit) se však spokojilo výpraskem, jež kapitánovi udělil Josef a který nebyl nikterak mírný, a nechalo kapitána upláchnout. Napřed se ovšem zapřísáhl, že se Josefovi krutě pomstí, ale nikdy jsem se nedověděl, zda vůbec pokládal za vhodné tu pomstu vykonat.

Paní domu dobrovolně předstoupila před pana Krkouna a s tisícerými pukrlátky mu řekla, že Jeho Blahorodí snad tomu pitomci odpustí už kvůli jejich ubohým dětem. Prohlásila, že kdyby měl přijít na mizinu jen manžel sám, přála by mu to ze srdce, jelikož

Jeho Blahorodí přece dobře ví, že by si to zasloužil, ale že má tři malé děti, které si nedovedou vydělávat na živobytí, a kdyby manžel vsadili do žaláře, připadla by s celou rodinou na starost farnosti, protože je jenom ubohá slabá žena, pořád rodí děti a nemá kdy na ně pracovat. Vyjádřila naději, že Jeho Blahorodí to vezme laskavě v úvahu a manželovi tentokrát odpustí, poněvadž si je jista, že by jakživ nikomu úmyslně neublížil, ať by to byl muž, žena, nebo dítě, a nebýt jeho pitomé palice, byl by to v jistém ohledu docela řádný člověk – vždyť s ním má ani ne za tři roky už tři děti a čtvrté je na cestě. Byla by takhle vykládala ještě hodně dlouho, kdyby jí Petr nebyl zacpal ústa prohlášením, že proti jejímu muži ani proti ní nic nemá. Když ji pak i Adams a ostatní ujistili, že jejímu manželovi odpouštějí, dala se do pláče a vypukrlátkovala se z pokoje.

Pan Krkoun si přál, aby Fanyinka odjela s ním v kočáře, rozhodně to však odmítla a prohlásila, že si sedne za Josefa na koně, kterého mu nabídl jeden ze sluhů lady Boobyové. Ale když se kůň objevil, ukázalo se, běda, že to je tentýž komoň, kterého pan Adams zapomněl v hostinci – hodní sluhové, kteří koně znali, ho totiž od tamtud vysvobodili. Ať by však byli Josefovi přivedli jakéhokoliv koně, nebyli by ho přemluvili, aby na něho nasedl – kdepak, ani kdyby si za něho byla sedla jeho drahá Fanyinka – dokud nebude postaráno o pana faráře, a tím méně by byl přítele připravil o koně, který mu patřil a kterého Josef poznal v první chvíli, jakmile ho spatřil, třebaže sám Adams nikoliv, a teprve když mu tu nehodu připomněli a řekli, že mu přivedli koně, kterého zapomněl v hostinci, odpověděl: „Vida! To je pravda!“

Adams si velice přál, aby na toho koně nasedli Josef a Fanyinka, a prohlásil, že docela dobře dojde domů pěšky. „Kdybych šel sám,“ řekl, „vsadil bych se o šilink, že bych pěšky předešel i pocest-

né na koních, ale hodlám si vzít s sebou dýmku, a tak se možná o hodinku zpozdím.“ Jeden ze sluhů pošeptal Josefovi, aby vzal faráře za slovo a nechal ho jít pěšky, když chce, ale Josef ten návrh s hněvivým pohledem rozhodně odmítl, chytil Fanyнку do náručí a prohlásil, že ji raději takhle ponese až domů, než by si sedl na Adamsova koně a připustil, aby pan farář šel pěšky.

Snad jsi už byl svědkem, čtenáři, jak se rychle rozhodl spor mezi dvěma pány nebo dvěma dámami, ačkoliv obě strany tvrdily, že takové pěkné sousto nevezmou do úst, a navzájem si je naléhavě nabízely, ačkoliv se ve skutečnosti nemohly dočkat, aby je polkly. Z toho však nesmíš usuzovat, že by se tento spor byl býval také tak brzy rozřešil, neboť zde to obě strany mínily vážně a upřímně, a tak by byly pravděpodobně zůstaly na dvoře hostince až dodnes, kdyby se do toho nebyl vložil ten dobrák Petr Krkoun. Jakmile totiž viděl, že už nemá naději, že by mohl na Fanynce ukojit své dávné choutky, a poněvadž mimo to chtěl někomu prokázat nějaké velkolepé dobrodiní, řekl faráři, že ho sveze domů v kočáře. Adams jeho laskavou nabídku přijal s velkým ukláněním a uznáním, ačkoliv potom řekl, že si sedl do kočáru vlastně proto, aby pana Krkouna neurazil, a ne proto, že by byl o svezení tolik stál, poněvadž je mu daleko milejší cestovat pěšky než nechat se vozit.

Všechno tedy bylo šťastně vyřízeno a kočár s Adamsem a Krkounem vyjel ze dvora. Josef si vypůjčil od hostinského podušku za sedlo, Fanyнка se na ni posadila a chytila se Josefa za řemen kolem pasu, který si k tomu účelu připjal, ale moudré zvíře usoudilo, že má jednoho jezdce až dost, že dva na jednoho je trochu moc atd., a projevilo pod tím dvojnásobným břemenem velké znepokojení – začalo si plést zadní a přední nohy a vyrazilo úplně opačným směrem, totiž pozpátku místo kupředu. Josef byl sice výtečný jezdec, ale nemohl koně přimět, aby se rozběhl kupředu – kůň

bez ohledu na něžnou krasavici, která mu seděla na hřbetě, začal tak vyhazovat, že kdyby jí nebyl jeden ze sluhů přispěl na pomoc, byla by zkrátka a dobře sletěla pozpátku na zem. Tato svízele však byla ihned odstraněna výměnou koně, Fanyinka se pak znovu posadila na podušku za sedlem na dobromyslnější a lépe živené zvíře, a když farářův kůň viděl, že se zbavil přespočetného břemene, byl konečně svolný vydat se na cestu. Poté se celý průvod hnul kupředu k sídlu lady Boobyové, kam dorazil za několik hodin, aniž se cestou přihodilo něco pozoruhodného, až na zajímavou rozmluvu mezi farářem a panským správcem, která – abychom se přizpůsobili slohu onoho neblahého obhájce své vlastní osoby, jenž by mohl být vzorem všem životopiscům – „čtenáře očekává v příští kapitole“.

KAPITOLA TŘINÁCTÁ

Zajímavá rozmluva, k níž došlo mezi panem Abrahamem Adamsem a panem Petrem Krkounem a která stojí za přečtení mnohem víc než všechna díla Colleyho Cibbera a mnohých jiných autorů

Sotva kočár ujel kousek cesty, pan Adams podotkl, že je velmi krásné počasí.

„Ano, a zdejší krajina je také moc krásná,“ odpověděl Krkoun.

„Považoval bych ji za ještě krásnější,“ prohlásil Adams, „kdybych nebyl nedávno putoval naší pahorkatinou, o níž se domnívám, že předčí nejen zdejší krajinu, ale i všechny ostatní scenerie na světě.“

„Dejte mi s ní pokoj!“ řekl Krkoun. „Jedno jitro zdejší půdy má desetkrát větší cenu než tamější, a pokud se týče mne, nedovedu se těšit podívanou na žádnou jinou půdu než svou vlastní.“

„Mohl byste se pokochat spoustou podobných krásných scenerií, pane,“ namítl Adams.

„Já se bohudíky dovedu spokojit s málem,“ odpověděl druhý, „a nezávidím nikomu. Mám toho sice málo, pane Adamsi, ale snažím se tím prokázat co nejvíc dobra.“

Adams prohlásil, že bohatství bez lidumilnosti nemá vůbec cenu, neboť je požehnané jen tomu, kdo z něho dovede požehnat druhým.

„My dva máme každý jiné ponětí o lidumilnosti,“ řekl Petr. „Musím se přiznat, že to slovo nemám rád ve smyslu, v jakém se ho

všeobecně užívá, a myslím, že lidumilnost se pro nás pány nesluší. Je to vlastnost vhodná pro obyčejné faráře, ačkoliv bych nechtěl tvrdit, že ji má mnoho farářů.“

„Pane, podle mého názoru je lidumilnost ušlechtilý sklon ulevovat bližním v bídě,“ namítl Adams.

„Na tom něco je,“ připustil Petr, „a váš názor se mi docela líbí. Říkáte, že lidumilnost je sklon – nezáleží tedy tolik ve skutečích, jako v ochotě je konat. Jenže koho míníte těmi slovy ,bližním v bídě‘? Lidská bída je většinou jen pomyslná, věřte mi, a byla by to tedy pošetilost a nikoliv dobrodušnost, kdybychom v ní chtěli bližním ulevovat.“

„Jistě nemůže nikdo říci, pane,“ namítl Adams, „že hlad a žízeň, zima a nahota a jiné strážně, jimiž trpí chudí lidé, jsou pomyslné zlo.“

„Jak si může někdo stěžovat, že má hlad,“ řekl Petr, „v zemi, kde si může skoro na každém poli nasbírat výtečný salát? Nebo na žízeň, když se může napít čerstvé vody z každé řeky a z každého potoka? Pokud se týče zimy a nahoty, to jsou zla, zaviněná přepychem a návykem. Člověk přece od přírody nepotřebuje oděv o nic víc než kůň nebo kterékoli jiné zvíře, vždyť jsou na světě celé národy, které chodí neoblečené. Ale to jsou věci, které snad vy, poněvadž neznáte svět –“

„Odpusťte, pane,“ skočil mu do řeči Adams, „ale já jsem četl o gymnosofistech.“

„Vzal ňas ty vaše Josafaty!“ rozkřikl se Petr. „Největší chyba naší ústavy je, že se stará o chudé, jinak by mi nevadilo, že se stará i o některé jiné lidi. Vždyť nemám jediný kus půdy, pane, z kterého bych neodváděl na péči o chudé skoro dvakrát tolik jako na daních! Však čekám, věřte mi, že nakonec i já připadnu na starost farnosti!“

Adams se nedůvěřivě usmál, a proto Petr pokračoval: „Doufám, pane Adamsi, že nepatříte k lidem, kteří si představují, že jsem žok

peněz! Domnívám se totiž, že je mnoho těch, kdo jsou přesvědčeni, že mám bankovkami nejen nacpané kapsy, ale i vycpaný každý kus šatstva! Ujišťuji vás, že se všichni mýlíte – nejsem takový boháč, za jakého mě lidé mají. Vždyť se jen tak tak držím nad vodou! Utrpěl jsem velké ztráty nákupem půdy a také tím, že moc štědře rozdávám peníze. Věru se obávám, že můj dědic najde moje majetkové poměry v horším stavu, než si lidé myslí. Bude mi, běda, právem vyčítat, proč mi nezáleželo víc na penězích a méně na půdě. Můj milý pane faráři, řekněte mi, prosím vás, kde vlastně mám to obrovské bohatství, které mi lidé tak štědře přisuzují? Jak bych byl přišel k takovým pokladům, ledaže bych je byl ukradl?“

„No, věřte, že jsem o tom vždycky měl stejný názor jako vy,“ odpověděl Adams. „Divil jsem se zrovna tak jako vy, jak se mohou lidé opovážit o vás tvrdit něco takového, co jsem vždycky pokládal za zcela nemožné. Vždyť jsem vás často slýchal, pane, jak jste říkal, že jste své bohatství získal vlastním přičiněním, a mohl by někdo uvěřit, že byste byl za tak krátký život mohl nahromadit takové ohromné jmění, na jaké vás ti lidé odhadují? Kdybyste byl zdědil panství jako sir Tomáš Booby, které by se bylo ve vaší rodině dědilo po mnoho generací, to by bylo něco jiného, pak by možná měli pro své tvrzení nějaký podklad.“

„No, a na kolik mě tak asi odhadují?“ zeptal se Petr se zlomyslným úšklebkem.

„Slyšel jsem, pane,“ odpověděl Adams, „jak někteří tvrdili, že máte nejmíň dvacet tisíc liber.“

Petr se zamračil.

„Vždyť jste se mne jen ptal, pane, co si o vás myslí druzí,“ řekl honem Adams. „Já jsem to vždycky popíral a jakživ jsem nevěřil, že byste mohl mít jen polovic těch peněz.“

Petr mu stiskl ruku a prohlásil: „To, co mám, bych neprodal ani za dvakrát tolik peněz, a co se týče toho, co věříte vy, nebo co věří jiní, na tom mi nesejde ani za mák, na tom mi prd záleží! Nejsem chudý, protože si to snad myslíte, nebo protože se mě pokoušíte snížit v očích lidí v celém kraji. Znáám moc dobře lidskou závist, ale bohudíky jsem nad ní povznesený. Je pravda, že jsem si bohatství získal vlastním přičiněním. Nemám panství jako sir Tomáš Booby, které by se bylo v mé rodině dědilo po mnoho generací, ale znám dědice takových panství, kteří se musejí potloukat v kraji jako někteří lidé v roztrhané klerice a kteří by třeba byli rádi, kdyby někde dostali mizernou prebendu jako kaplani. Ano, pane, jsou to takoví otrhanci jako vy, a nikdo v mém postavení, kdo nemá v povaze tu neřest jako já, totiž dobrosrdečnost, by se tolik nesnížil, aby si je pozval do kočáru.“

„Pane, já si váš kočár necením ani za mák,“ rozhorlil se Adams, „a kdybych byl věděl, že mě chcete urážet, byl bych radši šel pěšky třeba až na konec světa, než abych se k vám posadil do kočáru. Však vás okamžitě přestanu obtěžovat!“ A při těch slovech otevřel dvířka kočáru, aniž upozornil vozku, a vyskočil na silnici, zapomněl si však vzít s sebou klobouk, který za ním pan Krkoun vztekle hodil. Josef s Fanynkou na něj počkali a doprovodili ho po celý zbytek cesty, asi tak jednu míli.

KNIHA ČTVRTÁ

KAPITOLA PRVNÍ

Příjezd lady Boobyové a ostatních na zámek Booby

Kočár se šestispřežím, v němž jela lady Boobyová, dohonil ostatní pocestné, právě když přijížděli k farnosti. Sotva lady spatřila Josefa, zahořely jí tváře ruměncem a ihned zase úplně zbledly. Byla tak překvapena, že by byla málem dala zastavit, ale vzpamatovala se ještě včas a neudělala to. Vjela do farnosti za hlaholu zvonů a jásotu chudých, kteří měli radost, že se patronka jejich farnosti vrací po tak dlouhé nepřítomnosti, neboť po tu dobu se všechny důchody z panství posílaly do Londýna a ve farnosti se z nich neutratil ani šilink, což by je bylo málem přivedlo na mizinu. Jestliže se i v takovém velkém městě, jako je Londýn, těžce pocituje nepřítomnost královského dvora, má to jistě mnohem citelnější účinek na vesnici, nežije-li tam velice zámožná osobnost, v jejímž domě mohou obyvatelé nalézt stálé zaměstnání a výdělek; mimo to zbytky z jejího stolu poskytují vydatnou výživu chudým nemocným a starým lidem i dětem, a přitom taková štědrost rozhodně nijak citelně neublíží kapse jejich dobrodinců!

Jestliže se v obličeji všech vesničanů očividně zračila radost, vyvolaná pomyšlením na jejich prospěch, oč větší potěšení jistě projevovali všichni, kdo viděli, že se vrací jejich milovaný farář Adams. Shlukli se kolem něho jako poslušné děti kolem laskavého otce a závodili spolu v okázalých projevech úcty a lásky. Farář podal každému ruku, srdečně se dotazoval na zdraví těch, kteří ho nepřišli uvítat, i jejich dětí a příbuzných, a v jeho tváři se zračila spokojenost, jakou v tom hodném člověku mohl vzbudit pocit štěstí, že je u svých farníků tak oblíben.

Všichni, kdo uviděli Josefa a Fanyнку, uvítali je rovněž srdečně – nelze si zkrátka představit vlídnější přijetí, než jakého se těm třem dostalo, a také si snad nikdy nikdo ani víc nezasloužil než oni, aby je měl každý rád.

Adams si odvedl své spolucestující k sobě do domu, kde jim náležitě nabízel pohostinství, jaké jim mohla poskytnout jeho žena, která se i s dětmi těšila úplnému zdraví a radovala se z jeho návratu. Nechme je tam, ať se v dokonale šťastné náladě potěší u prosté večeře, a podívejme se do jiného domu, kde uvidíme mnohem víc nádhery, ale nekonečně méně blaženosti.

Naši chápavější čtenáři bezpochyby vytuší, že objevuje-li se lady Boobyová na scéně po druhé, neskončilo patrně všechno Josefovým propuštěním, a poctivě řečeno mají pravdu. Kupidův šíp se zaryl hlouběji, než si představovala, a rána se moc dobře nehojila. Když byl předmět její vášnivé náklonnosti odstraněn, její zlost sice zchladla, ale na zmíněnou náklonnost to mělo opačný účinek – zlost vyprchala, jakmile byl pryč, ale ta náklonnost a jeho podoba se dále krčily v jejím nitru. První noc jí byla údělem neklidná, přerušovaná dřímota, v níž ji pronásledovala změt hrůzných snů. Ráno jí obraznost vykouzila líbeznější přelud, ale jen aby ji ošálila, nikoliv obšťastnila – neboť zmizel, dříve než mohla dosáhnout blaženství, které jí sliboval, a ona jej pak proklínala, místo aby mu blahořečila.

Vytrhla se ze spánku, rozohněná přeludem své obraznosti, náhodou zavadila pohledem o místo, kde předešlého dne stál skutečný Josef, a tato okolnost jí vyvolala v paměti jeho podobu v nejživějších barvách. Každý jeho pohled, každé slovo, každý pohyb se jí mocně připomněly obestřené kouzlem, jež nemohlo oslabit ani jeho chladné chování. Přičítala je pouze jeho pošetilemu mládí, úctě k ní, ostychu a zbožnosti – zkrátka všemu možnému, jen ne tomu, co v ní mohlo okamžitě vzbudit opovržení – nebo ho zas podezírala,

že není schopen vášnivého zaujetí pro osoby druhého pohlaví, či že ji vůbec nemá rád, což v ní mohlo vzbudit jen nenávist k němu.

Po těchto úvahách dospěla k ukvapenému rozhodnutí, že toho krásného mladíka už víckrát nesmí spatřit. Začala si dokonce namlouvat, že ho propustila možná jen proto, že vůči ní projevil až nepřirozenou úctu a ostýchavost, jež by mu vlastně byla měla přičíst k dobru a jež by mu časem byla jistě dovedla odvyknout. Proto si začala dělat výčitky, proklínala svou ukvapenou a prudkou povahu, zlostně obviňovala sebe samu a Josef se jí najednou jevil zcela bez viny. Nakonec se tak rozvášnila, že si musela nějak ulevit, a tak jí napadlo, aby ho zavolala zpátky, ale tomu se bránila její pýcha, která zanedlouho z její duše vypudila všechny něžnější city a vykreslila jí jako padoucha toho, koho si tak oblíbila. Tato představa ponenáhlu zastínila jeho krásné půvaby, vzbudila v ní opovržení, potom posměch a nakonec nenávist k člověku, který jí způsobil tolik nepříjemností. Sotva se jí zmocnily tyto pocity, Josefovi nepřátelské, vnukly jí tisíce důvody, proč není hoden její přízně, a podezření, že Josef má vůči její osobě úplný odpor, ale to pomýšlení jí bylo tak nesnesitelné, že je zavrhl v té chvíli, kdy jí napadlo. Tu jí přispěla na pomoc pomstychtivost – začala se náramně škodolibě rozpomínat, jak ho vyhodila vysvlečeného z livreje a bez propouštěcího vysvědčení. Ve své bujné obraznosti si představovala nejbídnější osud, jaký ho možná čeká, a s úsměvem, jenž vyjadřoval zároveň zlost, radost i opovržení, viděla ho v hadrech, do nichž ho ve svých představách ustrojila.

Zavolala pannu Treperendovou, která byla v mžiku u své paní, jež se domnívala, že svou vášeň úplně zdolala. Když se oblékala, zeptala se, zda vyhodili toho člověka, jak zněl její rozkaz. Treperendová odpověděla, že o tom Její Milost už přece zpravila (což bylo pravda).

„A jak se k tomu tvářil?“ ptala se lady.

„Věřte, mylady, tak, že to udělalo na nás všechny ohromný efekt,“ odpověděla Treperendová. „Dostal chudák už jen docela malý doplatek na mzdu, protože polovičku mzdy dával pořád svým rodičům. A tak když mu svlékli panskou livrej, neměl ani na kabát a byl by musel odejít nahý, kdyby mu jeden lokaj nebyl dal k oposici svůj. Když tam tak stál jen v košili (abych řekla pravdu, vypadal v ní k pomilování) a když mu oznámili, že mu Vaše Milost nedá žádné vysvědčení, vzdychl si a řekl, že se vědomě nedopustil ničeho urážlivého, že vám, mylady, sám vždycky dá to nejlepší vysvědčení, ať přijde kam chce, a že se bude modlit, aby vám Pán Bůh požehnal, poněvadž jste moc hodná dáma, ale jeho nepřátelé vás proti němu poštvají. Škoda, mylady, že jste ho vyhodila, věřte mi, že nemáte v domě věrnějšího sluhu, než byl on.“

„Tak proč jste mi radila, abych ho vyhodila?“ ptala se lady.

„Já – mylady?“ divila se Treperendová. „Musíte přece spravedlivě uznat, mylady, že jsem dělala, co jsem mohla, abych vám to rozmluvila, ale viděla jsem, že se na něho zlobíte, a pro nás vyšší služebnictvo se nesluší za někoho internovat.“

„A kdo jiný mě tedy na něho poštvál než vy, drzá osobo?“ rozkřikla se na ni lady. „Copak jste mi na toho chudáka nedonášela pomluvy, které byly beztak jistě vylhané? Za to, co se stalo, může děkovat jen vám a já se vám zas mohu poděkovat za to, že jsem přišla o hodného sluhu, který možná měl mnohem lepší vlastnosti než vy všichni. Chudáček! Jsem nadšená tím, jak pěkně se chová k svým rodičům! Proč jste mi o tom neřekla a jak jste mohla připustit, abych takového hodného člověka vyhodila bez propouštěcího vysvědčení? Teď je mi jasné, proč jste se tak zachovala a proč jste si na něho stěžovala – byla jste žárlivá na mladé služebné!“

„Já – žárlivá?“ žasla Treperendová. „Ujišťuji vás, mylady, že se pokládám za něco lepšího, než je on! Já přece nejsem sousto pro takového lokaje, doufám!“

Tato její slova lady úplně rozzuřila. Poslala Treperendovou pryč a ta odešla s opovržlivě zdviženým nosem a se slovy: „To se podívejme! Jak se zdá, jsou někteří lidé ještě žárlivější než já!“

Lady se tvářila, jako by ta slova neslyšela, ačkoliv je moc dobře slyšela a pochopila. V jejím nitru to znovu vyvolalo rozpor, jenž se však příliš podobal tomu předešlému, takže bychom se možná opakovali, kdybychom jej podrobně líčili. Snad postačí, řekneme-li, že se lady Boobyová začala právem domnívat, že svou vášeň tak úplně nezdolala, jak si předtím lichotivě namlouvala, a poněvadž chtěla, aby se jí to zcela podařilo, pojala rozhodnutí (jaké v takových případech bývá dost obvyklé, ale nikoliv moc moudré), že ihned odjede na venkov. Čtenář se zatím už dávno dověděl, že tam odjela také panna Treperendová (neboť ani její opovážlivost nemohla lady přimět, aby se s ní rozloučila), nedávno jsme ho zpravili o příjezdu pana Krkouna – ti dva se tam vypravili před panstvem – a posléze i lady samé.

Nazítří po jejím příjezdu byla neděle a lady se vypravila do kostela – k velkému překvapení a údivu všech (neboť ji tam moc často nevidali), když se tak najednou objevila na bohoslužbách hned po návratu. Byl tam také Josef a lidé si prý všimli, že na něho upírala pohled mnohem častěji než na faráře – ale jsem přesvědčen, že to jsou jen zlomyslné pověsti. Když skončily modlitby, pan Adams vstal a hodně hlasitě oznámil „ohlášky svatby Josefa Andrewse a Františky Dobrovolné, obou zdejších farníků, atd.“ Lady Boobyová seděla ve své lavici, kam shromáždění věřící na ni dobře neviděli, a proto jsem se nemohl od nikoho dovědět, zda to na ni nějak účinkovalo, ale jisto je, že asi za čtvrt hodiny vstala

a upřeně se zahleděla na lavice, kde seděly ženy. Dívala se tam pak ustavičně po celý zbytek kázání tak pátravě a zamračeně, že si skoro všechny ženy myslely, že ji něčím pohněvaly. Jakmile se vrátila domů, dala si zavolat do pokoje Treperendovou a řekla jí, že se diví, co vlastně ten nestyda pohledává v jejich farnosti, načež jí Treperendová vyprávěla, jak se po cestě setkala s ním a s Adamsem, i o Fanynčině dobrodružství. Při tom vyprávění tvář její paní často střídala výraz, a když lady vyslechla všechno až do konce, dala si zavolat pana Adamse. Jak se k němu chovala, to se čtenář dozví v příští kapitole.

KAPITOLA DRUHÁ

Rozmluva mezi panem Abrahamem Adamsem a lady Boobyovou

Pan Adams nebyl daleko – připíjel totiž dole pohárem piva na zdraví mylady. Sotva před ni předstoupil, spustila na něho takto:

„Divím se, pane, že při tom, jak nesmírně jste naší rodině zavázán“ (o čemž jsme čtenáře během tohoto vyprávění podrobně zpravili), „můžete být tak nevděčný a mít nějaké ohledy na mladíka, kterého jsem pro jeho neplechy vyhnala z domu. Mohu vám také říci, pane, že se nesluší na člověka ve vašem postavení, aby se potloukal po kraji s takovým ničemou a s jeho děvčetem. Pokud se týče toho děvčete, nevím o něm, pravda, nic špatného. Slyšela jsem od Treperendové, že byla kdysi vychována v našem domě a že se chovala vzorně, dokud se nezbláznila do toho člověka, který ji zkazil. Snad by se mohla ještě i polepšit, kdyby ji nechal na pokoji. A proto je to ohavnost, pane, jestli ty dva chcete spojit v manželství, které je oba uvrhne do zkázy.“

„Kdybyste mě laskavě vyslechla, mylady,“ odpověděl Adams, „musel bych prohlásit, že jsem o panu Josefu Andrewsovi jakživ neslyšel nic špatného. Kdybych se byl něco takového o něm dověděl, byl bych ho za to pokáral, poněvadž nikdy nepodporuji a nikdy nebudu podporovat v hříchu ty, o jejichž duše je mou povinností pečovat. Pokud se týče té mladé ženy, ujišťuji vás, mylady, že mám o ní zrovna tak dobré mínění, jaké o ní máte vy, mylady, nebo každý jiný. Je to nejmírnější, nejcudnější a nejpoctivější stvoření na světě. Její krásu nevychvaluji, ačkoliv všichni muži tvrdí, že

to je nejhezčí dívka, z urozených i prostých, jaká kdy žila v naší farnosti.“

„Je to náramná opovážlivost, že přede mnou vedete takové necudné řeči,“ okřikla ho lady. „To se věru náramně sluší pro kněze, když se stará o hezké ženské, a já nepochybuji, že jste velice bystrý znalec krásy. Člověk, který je celý život zahrabaný v takovéhle zapadlé farnosti, se jistě neobyčejně vyzná v ženské kráse! Vždyť je to k smíchu! Vida, krása – a u takové venkovské děvečky! Jestli ještě někdy uslyším slovo krása, jistě se mi bude dělat špatně! Ta děvečka má tedy patrně zalidnit naši farnost svým krásným potomstvem, ne? Jenže my už tady máme spoustu chudých, pane, a já nedovolím, aby se nám tady usazovali takoví tuláci!“

„Mylady, ujišťuji vás, že se na mne zlobíte docela bezdůvodně,“ namítl Adams. „Tihle dva mladí lidé se chtěli už dávno vzít a já jsem jim to rozmluvil, ba mohu snad dokonce říci, že jsem podle svého přesvědčení jen já způsobil, že svatbu tak dlouho odkládali.“

„No, to bylo velice moudré a čestné, ačkoliv ta dívka je největší krasavice v naší farnosti.“

„A tak vidíte, mylady, že vůči panu Josefovi konám jen svou povinnost,“ pokračoval.

„Prosím vás, nemluvte přede mnou o takovém chlapovi jako o pánovi!“ okřikla ho lady.

„Požádal mě o ohlášky s Fanynčiným souhlasem, který mu dala v mé přítomnosti,“ řekl farář.

„To věřím, ta děvka je náramně chytlavá,“ prohlásila lady. „Slyšela jsem od Treperendové, jak blázní za mužskými. To patrně také patří k její kráse. Ale jestli vás požádali o ohlášky, přeji si, abyste další už neoznamoval, dokud vám k tomu nedám rozkaz.“

„Mylady, jestliže se někdo dostatečně zaručí a uvede proti nim patřičný důvod, jsem ochoten od dalších ohlášek upustit.“

„Já vám povím dostatečný důvod – vždyť je to tulák!“ prohlásila lady. „Nedovolím, aby se tady usadil a zamořil nám farnost žebráckým potomstvem! To nám bude málo platné, že bude krásné!“

„Mylady, dovolu, bych vám co nejponíženěji sdělil, co jsem se dověděl od advokáta Špehouna, že totiž každý, kdo ve farnosti slouží rok, získává tím nárok, aby se tam usadil.“

„Advokát Špehoun je drzý pitomec!“ vykřikla lady. „Já nestrpím, aby se advokát Špehoun pletl do mých věcí! Říkám vám znovu, že nedovolím, aby naši farnosti přišli na krk nějací noví žebráci, a proto vás žádám, abyste od dalších ohlášek upustil!“

„Mylady, uposlechl bych vás ve všem, co by se nepřičilo zákonům,“ odpověděl Adams, „ale to, že snoubenci jsou chudí, jistě není důvodem proti tomu, bych je oddal. Bůh chraň, abychom měli takový zákon! Chudí mají už tak dost bědný úděl naездеjším světě, a byla by to věru surovost, kdyby se jim upírala všeobecná práva a nevinná potěšení, která příroda dopřává i zvířatům!“

„Nemáte-li tolik rozumu,“ vykřikla lady, „ani vážnosti, jíž je takový člověk jako vy povinován ženě v tak vynikajícím společenském postavení jako já, a opovažujete se urážet můj sluch takovými nestoudnými řečmi, povím vám hodně stručně a zkrátka: Rozkazuji vám, že už nesmíte oznámit další ohlášky, a jestli se jen opovážíte, požádám vašeho nadřízeného, pana doktora, aby vás propustil ze svých služeb. Udělám to, pane, ačkoliv jste chudý a máte četnou rodinu, a pak si můžete s tou svou největší krasavicí z farnosti jít třeba žebrotou!“

„Mylady, já nevím, co ráčíte mínit slovy ‚nadřízený‘ a ‚ze svých služeb‘,“ namítl Adams. „Jsem ve službách Pána, který mě nikdy nepropustí za to, že konám svou povinnost. A jestli doktor (přiznávám se, že jsem mu ještě nemohl zaplatit za dispens) uzná za správné zbavit mě mého kaplanského úřadu, doufám, že mi Bůh

opatrí nějaké jiné místo. Já i má žena a moje děti máme přece aspoň ruce a nepochybuji, že si budeme umět poctivě vydělávat na chléb vezdejší. Mé svědomí je čisté, a proto se nikdy nebudu bát toho, co mi mohou udělat lidé.“

„Musím se sama pokárat za svou pokoru,“ řekla lady, „že jsem se snížila k takovému dlouhému rozhovoru s vámi. Učiním jiná opatření, poněvadž vidím, že jste se s nimi spřáhl. Ale čím dříve teď odejdete, tím líp, a pro budoucnost dám rozkaz, aby vás víckrát nepouštěli do mého domu. Nestrpím, aby mé služebnictvo hostilo faráře, kteří se potloukají po kraji s krásnými ženštinami.“

„Mylady, nevstoupím k nikomu do domu proti jeho vůli,“ odpověděl Adams, „ale jsem přesvědčen, že až tuto záležitost ještě líp vyšetříte, budete mě za mé počínání chválit a nikoliv kárat. A teď se vám poníženě poroučím,“ a odešel s velikým ukláněním, nebo se aspoň o něco takového několikrát vynasnažil.

KAPITOLA TŘETÍ

Co se událo mezi lady a advokátem Špehounem

Odpoledne vzkázala lady pro pana Špehouna, kterého pak zuřivě napadla, že se plete do věcí, týkajících se jejího služebnictva, což popřel, a vskutku právem, poněvadž jen náhodou a snad i podle pravdy potvrdil, že slouží-li někdo někde rok, získává tím nárok, aby se tam usadil. Přiznal se tedy jen tak dalece, že možná jednou něco takového farář řekl a že to podle jeho přesvědčení takto stanoví zákon.

„Umínla jsem si,“ řekla lady, „že nedovolím, aby se mi tady usazovalo služebnictvo, které jsem vyhodila, a jestli je tohle váš zákon, zavolám si sem jiného advokáta.“

Špehoun ji ujistil, že i kdyby si zavolala sto advokátů, nemohl by ani jediný z nich změnit zákon, že advokát má nanejvýš v moci zabránit uplatnění zákona, a to že by mohl pro lady udělat i on sám právě tak jako někdo jiný, a nakonec prohlásil: „Myslím, mylady, že v těchto věcech nejste zběhlá, a proto nechápete určitý rozdíl. Já jsem přece pouze tvrdil, že člověk, který někde sloužil rok, může se tam usadit. Ale je v tom podstatný rozdíl, jestli se někdo někde usadí podle zákona a jestli se tam usadí ve skutečnosti. Tvrdil jsem jen všeobecně, že se může usadit, a poněvadž zákon má přednost před skutečností, musí se tomu rozumět tak, že jsem řekl, že se může usadit podle zákona, a nikoliv ve skutečnosti. Ale i kdyby se usadil podle zákona, mylady, co mu to bude platné? Co to má co dělat se skutečným stavem věcí? Vždyť se tu ve skutečnosti neusadil – a jestliže se tu ve skutečnosti neusadil, není

přece zdejší obyvatel. A není-li zdejší obyvatel, není příslušný do naší farnosti, a proto by tady rozhodně neměl mít ohlášky. Pan Adams mi totiž říkal, co si račte přát, mylady, a z jakého důvodu – je to velmi správné, že nechcete naši farnost zatěžovat chudinou, máme jí už tak dost – myslím, že by se měl odhlasovat zákon, podle kterého bychom mohli polovičku chudých lidí věšet a polovičku deportovat na nucené práce. Jestli můžeme svědecky dokázat, že se tady ve skutečnosti neusadil, pak je to docela něco jiného. To, co jsem říkal panu Adamsovi, bylo tvrzeno za předpokladu, že se tady skutečně usadil, a kdyby tomu tak bylo, opravdu bych pochyboval, že by se dalo něco dělat.“

„Nechte si tu svou skutečnost a ty své kdyby,“ odbyla ho lady, „já té vaší hantýrce nerozumím. Moc si o sobě myslíte a jste náramně opovážlivý, jestli mi chcete namluvit, že se v naší farnosti má všechno řídit podle vás. Však já vám ukážu, kdo tady poroučí! Pokud se týče té děvečky, umínila jsem si, že se tady usadit nesmí – nedovolím, aby nám tady takové krasavice rodily děti, které bychom museli živit.“

„Hleďme, krasavice! Ráčíte asi žertovat, mylady!“ podivil se Špehoun.

„Pan Adams mi ji vypodobnil jako krasavici,“ odpověděla lady. „Prosím vás, pane Špehoune, znáte tu couru?“

„Je to snad největší šereda, jakou si dovedete představit, věřte, mylady, je to taková špinavá běhna, že jste ubožejší snad jakživa neviděla.“

„No dobrá, ať je jaká chce, ale vy přece víte, milý pane Špehoune, že i ošklivé ženy rodí děti, a proto musíme té svatbě zabránit.“

„Zajisté, mylady,“ odpověděl Špehoun, „poněvadž kdyby zákon byl podepřen manželstvím, stal by se skutečností. Když se někdo někde ožení, má pak skutečný nárok, aby se tam usadil, a nikdo

ho odtamtud nedostane. Promluví si s panem Adamsem a nepochybuji, že se mi podaří ho přesvědčit. Bude mít bezpochyby jen jedinou námitku, totiž že přijde o poplatek za svatební obřad, ale jakmile se to nějak urovná, o čemž nepochybuji, doufám, že pak už nebude vůbec nic namítat. Bylo by opravdu nemožné ještě pak něco namítat, ale vy zase, mylady, mu nemůžete mít za zlé, že by o ten poplatek nerad přišel. Každý člověk by měl dostat přiměřené odškodnění za ušlý výdělek, a pokud jde o tuhle stránku věci, mohl bych vám, mylady, skoro s určitostí slíbit, že to dobře dopadne, ráčíte-li mi tu věc svěřit. U nás nemáme tak neslušné zákony, aby se mohl takový sprostý chlap soudit s někým tak zámožným, jako jste vy, mylady. Máme totiž proti němu v ruce trumf – můžeme ho pohnat před soudce Laška, který ho dá bez výsledku zavřít, jakmile uslyší vaše jméno, mylady. A pokud se týče té špinavé coury, s tou si vůbec nemusíme dělat starosti, poněvadž zbavíme-li se toho člověka, jeho šeredná děvka pak –“

„Zařídte to, jak je vám libo, milý pane Špehoune,“ řekla lady, „ale byla bych ráda, kdybyste je mohl z farnosti vystrnadit oba, poněvadž jsem o té děvce slyšela od Treperendové takové věci, že se mi oškliví už při pouhém pomyšlení. Říkáte sice, že je to šeredná coura, ale víte přece, milý pane Špehoune, že takové drzé ženštiny, které běhají za mužskými, vždycky najdou nějakého zrovna tak chytlavého, jako jsou ony, takže chceme-li zabránit, aby se nám tady množili žebráci, musíme se jí zbavit.“

„Račte mít úplně pravdu, mylady,“ odpověděl Špehoun, „jenže zákon je bohužel trochu nedokonalý a nedává nám vůbec možnost něčemu takovému zabránit. Ale soudce jistě roztáhne meze zákona, jak jen bude moci, aby vám, mylady, vyhověl. Abych řekl pravdu, je to pro náš kraj velké požehnání, že právě on zastává ten úřad, poněvadž nás už zbavil nejednoho žebráka, na kterého by

se podle zákona vůbec nemohlo. Zním některé soudce, kteří tolik nadělají s takovým člověkem, než ho dají zavřít v Bridewellu, jako nějaký lord předseda porotního soudu, než dá někoho pověsit, ale člověku to dělá dobře, když vidí, s jakým potěšením Jeho Blahorodí náš soudce odsoudí někoho do Bridewellu! A jak se tam jednou někdo dostane, málokdy se o něm lidé ještě něco dovědí. Buď tam za měsíc umře hladem, nebo ho sežere havěť.“

Rozmluvu náhle ukončil příjezd hosta a pan Špehoun odešel slibiv, že se té věci ujme a dovede ji k zdárnému konci.

Ten Špehoun patřil k lidem, kteří nemají o zákonech ani ponětí, neboť je vůbec nestudovali, a proto zcela bez ohledu na výnos, odhlasovaný parlamentem, provozují na venkově advokátní praxi a nechají si říkat advokáti. Zamořují lidskou společnost a dělají ostudu povolání, k němuž vlastně nepatří a které jen takovýmto darebákům vděčí za nenávist, jakou k němu mají slabí lidé. Lady Boobyová by se ještě nedávno nebyla natolik snížila, aby se s takovýmto člověkem radila, nebýt toho, že se k důvěrné rozmluvě s ním nechala svést vášnivou touhou po Josefovi a žárlivostí a nenávistí vůči chudince nevinné Fanynce. Přitom však bezděky potvrdila podezření, jež v něm už dříve vzbudily časté narážky Treperendové. Špehoun se totiž panně Treperendové dvořil, a proto využil této příležitosti ke krutým a lživým výrokům o Fanynce, které by si čtenář možná nebyl uměl vysvětlit, kdybychom nebyli usoudili, že by bylo záhodno o této okolnosti ho zpravit.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Je sice krátká, ale velice bohatá událostmi, z nichž nejzajímavější je příjezd pana Boobyho s chotí

Lady Boobyová strávila celou noc a příští den ve velkých úzkostech – myšlenky se jí mátly a její duši cloumaly všelijaké bouřlivé a protichůdné vášně. Milovala, nenáviděla, litovala, opovrhovala a opovržlivě zatracovala, velice prudce a střídavě, téhož člověka. V úterý byl náhodou svátek, a tak šla ráno do kostela, kde k jejímu překvapení pan Adams opět oznámil ohlášky stejně hlasitě jako předtím. Na štěstí pro ni nebylo kázání, takže se mohla ihned vrátit domů a ulevit si v zuřivé zlosti, kterou by nebyla dovedla před shromážděnými farníky utajit ani pět minut. Nebylo jich v kostele mnoho, z celé farnosti byl přítomen jenom Adams, kostelník, jeho žena, lady a jeden její sluha. Když přijela domů, potkala Treperendovou, která ji oslovila takto: „Prosím vás, mylady, co tomu říkáte? Představte si, že advokát Špehoun dal Josefa a Fanyнку předvést k soudci. Celá farnost pro ně pláče, lidé naříkají, že budou jistě odsouzeni na šibenici, poněvadž nikdo neví, co vlastně udělali.“

„Petrně si to zaslouží,“ odpověděla lady. „Jak se vůbec opovažujete přede mnou litovat takové špatné lidi?“

„Drahá mylady,“ zvolala Treperendová, „copak to není škoda, když má takový šarmantní mladík zemřít virulentní smrtí? Doufám, že soudce bude mít kondolenci s jeho mládím. Pokud se týče Fanyanky, nemá to zvláštní význam, co s ní bude, poněvadž jestli má chudák Josef opravdu na svědomí nějaký defekt, chtěla bych přísahat, že ho k tomu ponoukla. Když muž spáchá nějaký defekt,

který se in flagranti trestá, jsou tím skoro vždycky vinny ty nestydy, které kompromitují celé ženské pohlaví.“

Když lady o této zprávě chvíli uvažovala, neměla z ní o nic větší potěšení než Treperendová, neboť Fanynce by byla přála snad i to nejhorší, ale bylo jí proti mysli, že s ní odvedli i Josefa. Byla ve velkých rozpacích, co na to říci a co si s celou věcí počít, ale tu vjel na nádvoří kočár se šestispřežím a sluha jí přišel oznámit příjezd jejího synovce Boobyho s chotí. Nařídila mu, aby je uvedl do salonu, kam se také za chvíli odebrala, neboť se jí zatím podařilo uklidnit se natolik, aby na ní nebylo nic znát. Trochu ji totiž uspokojilo, že takto se svatba alespoň oddálí a ona zatím bude mít kdy provést nějaké opatření, pro které se ještě rozhodne, a to s pomocí výtečného nástroje, pana Špehouna.

Lady Boobyová se domnívala, že se sluha asi zmýlil, když jí oznámil, že přijel pan Booby s chotí, poněvadž vůbec nedostala zprávu, že se oženil. Jaké však bylo její překvapení, když vešla do pokoje a synovec jí představil svou ženu slovy: „Mylady, tohle je ta rozkošná Pamela, o které jste jistě už hodně slyšela.“

Lady ji přivítala zdvořileji, než by byl čekal, ba dokonce nesmírně zdvořile – vždyť byla velice uhlazená dáma, která se nikdy nedopustila přestupku, jenž by se přičil dobrým způsobům. Potom chvíli hovořili o všedních věcech, ale najednou přišel sluha a pošeptal něco panu Boobymu, který ihned řekl dámám, že je musí na chvíli nechat o samotě, poněvadž musí vyřídit cosi velice důležitého. Jelikož by rozmluva dam za jeho nepřítomnosti neposkytla čtenáři moc poučení a zábavy, opustíme je na chvíli a podíváme se za panem Boobym.

KAPITOLA PÁTÁ

Pojednání o soudnictví, prapodivných příkladech svědeckých výpovědí a jiných věcech, jež by si měli přečíst všichni smírcí soudci a jejich písaři

Sotva mladý pán a jeho choť vystoupili z kočáru, začali se jejich sluhové vyptávat na pana Josefa, poněvadž (jak řekli) jejich lady o něm vůbec nemá zprávy od té doby, co odešel ze služeb u lady Boobyové, což ji velice překvapuje. Ihned se dověděli, co se v poslední době událo, a okamžitě to sdělili svému pánovi, který se v té chvíli rozhodl, že půjde k soudci a pokusí se vrátit Pamele jejího bratra, ještě než se dozví, že je pro ni ztracen.

Soudce, k němuž provinilce předvedli a který bydlil ani ne míli od sídla lady Boobyové, byl na štěstí známý pana Boobyho, neboť ten měl panství v sousedství. Pan Booby dal proto znovu zapřáhnout do kočáru a vypravil se do sídla spravedlnosti, kam přijel, právě když soudní jednání téměř končilo. Byl uveden do předsíně, kde se dověděl, že Jeho Blahorodí ihned přijde, ale že musí napřed odsoudit jednoho muže a jednu ženu do Bridewellu. Pan Booby si byl tedy vědom, že nesmí promeškat ani minutu, a proto sluhu naléhavě žádal, aby ho ihned uvedl do místnosti, kde soudce vykonával své úřední povinnosti, jak tomu říkal.

Když tam byl mladý pán uveden a uctivě se s Jeho Blahorodím pozdravil, zeptal se ho, jaký zločin spáchali ti dva mladí lidé.

„Není to těžký zločin,“ odpověděl soudce, „odsoudil jsem je do Bridewellu jenom na měsíc.“

„Ale pro jaký zločin?“ opakoval mladý pán.

„Pro krádež, k službám, Vaše Milosti,“ prohlásil Špehoun.

„Ano, dopustili se jakési krádeže a také podvodu,“ řekl soudce. „Budu je asi muset odsoudit také k malému tělesnému trestu, k malému výprasku na nahé tělo.“ (Chudinka Fanyinka až dosud všechno snášela statečně při pomyslení, že Josef je s ní, ale po těchto slovech se zachvěla, jenže zcela bezdůvodně, poněvadž snad jen sám ďábel by na ní byl vykonal takovýto trest.)

„Ale pořád jsem se ještě nic nedověděl o tom zločinu – totiž co vlastně udělali,“ namítl mladý pán.

„No, vždyť je to tady černé na bílém,“ odpověděl soudce a ukázal mu svědeckou výpověď, kterou si napsal sám, poněvadž neměl písaře po ruce, a jejíž věrohodný opis jsme si s velkými nesnázemi opatřili. A tak ji zde uvádíme *verbatim et literatim*:

Svjedecká výpověď advokáta Jakuba Špehouna a sedláka Tomáše Kvačila kerou složili přede mnou smyřčím soucem Jeho Veličenstva pro Zomrsetšir:

Menovani svjeci tvrdi a jako prvni uvádi Tomáš Kvačil že ...ho řijna v neděly mezi druhou a štvrtou hodinou odpoledne viděl Jozefa Andrewse a Františku Dobrovolnou jít přez louku kerá patří advokátu Špehounovi, ale ne po pješině kerá vede přez tu louku a tam viděl jak Jozef Andrews uřiz nožem lyskovou vjetef asi tak f ceně dva a pul pence. Dále vipovjeděl že menovaná Františka Dobrovolná taky šla po trávje na louce a ne po pješině a vzala řečenou vjetef do ruky a pak jí nesla v ruce, a tim se stala spolupachatelkou menovaného Jozefa při krádeži, napomahala při ni a přechovávala ukradenou vjec. Menovany Jakub Špehoun tvrdi že je přesvječeny že řečená vjetef je jeho majetek. Atd.

„Kriste, snad byste ty dva lidi neodsoudil do Bridewellu pro lískovou větev!“ užasl mladý pán.

„Ale proč ne, vždyť je to náramně mírný trest,“ ozval se advokát. „Kdybychom místo větev udali, že to byl mladý stromek, dostali by za to oba provaz.“

„Věřte, nebyl bych je tak přísně soudil,“ řekl soudce, odváděje si pana Boobyho stranou, „ale lady Boobyová by je ráda vyhnala z farnosti. A tak to zařídíme tak, že advokát Špehoun dá biřicovi rozkaz, aby je nechal utéci, když budou chtít. Ale chtějí se vzít, jak se zdá, a poněvadž jsou podle zákona zdejší usedlíci, nemá lady jiný prostředek, jak by mohla zabránit, aby nepřipadli na obtíž farnosti, nad kterou má patronát.“

„No, já to už zařídím, aby si teta s tou věcí nedělala zbytečné starosti,“ prohlásil pan Booby, „a zároveň vám slibuji, že tuhle Josef jí nikdy nepřipadne na obtíž. A proto vám budu velice zavázán, jestliže je svěříte do opatrování mně, místo abyste je dal zavřít v Bridewellu.“

„Ó, zajisté, pane, jestli si to přejete,“ odpověděl soudce a bez okolků vydal Josefa a Fanyнку panu Boobymu, kterého Josef velice dobře znal, ale neměl ani tušení, jak blízce je s ním spřízněný. Soudce spálil zatykač, biřicovi řekl, aby si šel po svých, a advokát nepodal odvolání proti nespravedlivému rozsudku. Osvobození vězni s rozjásaným srdcem tisíckrát děkovali Jeho Blahorodí panu Boobymu, který měl v úmyslu zasloužit si jejich vděčnost ještě dalšími laskavostmi. Rozkázal totiž svému sluhovi, aby přinesl cestovní vak, který si schválně přivezl od lady Boobyové, a požádal soudce, aby mu dovolil pobýt s Josefem chvíli v nějaké místnosti o samotě. Tam sluhovi rozkázal, aby z vaku vytáhl jeden jeho vlastní oblek, prádlo a jiné potřebné věci, a Josefa tam nechal, aby se oblékl. Ten neměl ještě ani tušení, proč je vůči němu pan Booby tak nesmírně zdvořilý,

a proto odmítal nabízenou laskavost tak dlouho, jak jen mohl, aniž se prohřešil proti slušným způsobům.

Zatím co se Josef oblékal, vrátil se mladý pán k soudci, kterého zastal v rozhovoru s Fanynkou. Při výslechu si totiž stáhla klobouk hodně do očí zalitých slzami, a takto před soudcem skryla něco, co by bylo možná postačilo alespoň k její záchraně, i kdyby nebyl přišel pan Booby. Sotva soudce uviděl její vyjasněný obličej a její zářivé oči za závojem slz, začal se v duchu proklínat, že mu vůbec mohlo napadnout, aby ji dal zavřít v Bridewellu. Byl by tam býval ochotně odsoudil třeba svou vlastní ženu, kdyby si byl místo ní mohl vzít Fanyнку. Zmocnil se ho chtíč a ihned si začal sprádat plány, jak by jej ukojil, a proto využil těch několika minut, co pan Booby byl s Josefem pryč, a začal ji ujišťovat, jak toho lituje, že se k ní choval tak surově, než poznal její přednosti. Řekl jí, že lady Boobyová sice nechce, aby se usadila ve farnosti, ale že jí to sám velice rád dovolí, při čemž jí slíbil ochranu a dodal, že si ji i s Josefem vezme k sobě do domu, bude-li si přát, kteréžto ujištění potvrdil tím, že jí stiskl ruku.

Poděkovala mu velice vlídně a odpověděla, že jeho nabídku sdělí Josefovi, který ji jistě rád přijme, poněvadž lady Boobyová se na ně oba zlobí, ačkoliv neudělali vědomě nic, čím by ji byli mohli urazit, ale že je tím asi vinna panna Treperendová, která se k ní, Fanynce, vždycky chovala nepřátelsky.

Pan Booby se zatím vrátil a další rozhovor jim překazil. Soudce tedy z předstírané úcty k hostu, ale ve skutečnosti proto, že v něm tušil soka (neboť vůbec nevěděl, že už je ženatý), poslal Fanyнку do kuchyně, kam odešla s radostí, a mladý pán proti tomu také nic neměl, neboť se nechtěl obtěžovat vysvětlováním, jak se věci mají.

I kdybych to dovedl (což nemohu tvrdit), bylo by zbytečné líčit rozmluvu těchto dvou pánů (která se prý točila pouze kolem koň-

ských dostihů). Josef se rychle oblékl do nejjednoduššího oděvu, jež mohl nalézt, totiž do modrých kalhot a kabátu se zlatými prýmký a do červené vesty s týmiž prýmký. Tento oblek byl panu Boobymu trochu velký, ale Josefovi padl přesně, tolik mu slušel a Josef v něm vypadal tak vznešeně, že by nikdo nebyl pochyboval, že oblek je právě tak vhodný pro jeho společenské postavení jako pro jeho postavu, stejně jako by možná nikoho nenapadlo, když vidí lorda X, sira Y nebo pana Z v nádherně prýmkovaném a vyšíváném obleku, že by to mohl být sluha, který se do něho nastrojil, místo aby jej pánovi donesl přehozený přes ruku.

Poté se pan Booby se soudcem rozloučil, dal si zavolat Fanyнку a přiměl ji i Josefa proti jejich vůli, aby si s ním sedli do kočáru, v němž se pak dal dovézt k lady Boobyové. Jakmile se kočár rozjel, zeptal se pan Booby Josefa, zda zná toho člověka, který jde tamhle přes louku, a dodal, že jakživ neviděl nikoho dělat takové dlouhé kroky. Josef radostně zvolal: „To je farář Adams, pane!“

„Jejej, opravdu, je to on!“ vykřikla Fanynka. „Chudák, jistě sem jde, aby nám pomohl. Je to ten nejhodnější a nejdobrosrdečnější člověk!“

„Ba,“ prohlásil Josef, „Bůh mu žehnej! Druhý takový se nenajde na celém světě.“

„Věru, nejlepší člověk na zemi,“ přisvědčila Fanynka.

„Opravdu?“ otázal se pan Booby. „Byl bych tedy rád, kdyby si ten nejlepší člověk na světě sedl k nám do kočáru.“ Ihned dal zastavit a Josef na jeho žádost zavolal na faráře, který poznal jeho hlas, honem si pospíšil a za chvíli už stál u kočáru. Pan Booby se téměř nemohl zdržet smíchu, když spatřil ten zjev, ale požádal Adamse, aby si k nim přisedl, což farář s tisícerymi díky odmítl řka, že může jít pěšky vedle kočáru a zaručeně stačí koním do kroku, ale nakonec se přece nechal přemluvit.

Pan Booby pak pověděl Josefovi o svém sňatku, mohl si však námahu ušetřit, neboť to jeho sluha už vyřídil za něho, zatím co se Josef oblékal. Pan Booby dlouho mluvil o tom, jak nesmírně je s Josefovou sestrou šťasten a jak si váží všech jejích nejbližších příbuzných. Josef přijal jeho chválu s velkým ukláněním a uznáním a farář Adams, který si teprve pak povšiml, jak se Josef nastrojil, rozplakal se radostí a začal si mnout ruce a louskat prsty, jako by se z toho málem byl zbláznil.

Zatím přijeli k sídlu lady Boobyové a mladý pán je požádal, aby na něho chvíli počkali v nádvoří, šel ihned k tetě, zavolal si ji z pokoje, kde rozmlouvala s jeho ženou, a oznámil jí, že přijel Josef, řka: „Madam, vzal jsem si za ženu ctnostnou a hodnou dívku, a proto se chci hlásit k její rodině, které hodlám prokazovat veškerou patřičnou úctu. Budu tedy všem svým příbuzným nesmírně vděčný, budou-li se k nim chovat stejně jako já. Její bratr býval, pravda, u vás ve službě, ale teď se stal mým švagrem a jsem šťasten, že má takovou povahu a takové chování i vystupování, že se nemusím stydět hlásit se k němu jako ke švagrovi. Zkrátka, je teď dole v nádvoří, oblečený jako pán, a doufám, že na něho budete od nyníška také pohlížet jako na pána. Byl bych vám nevýslovně vděčný, kdybyste ho pozvala mezi nás, poněvadž vím, že by to mé ženě způsobilo velkou radost, ačkoliv by se o tom jistě vůbec nezmínila.“

Lady Boobyová v tom spatřovala velice šťastný obrat osudu, jaký by nebyla čekala a jakého by se nebyla nadála, a proto mu dychtivě odpověděla: „Synovče, vždyť víte, že se nechám snadno přemluvit ke všemu, co si Josef Andrews přeje – totiž oč vy mě žádáte, a poněvadž je teď váš příbuzný, nemohu vám odepřít prosbu, abych ho jako takového přijala ve svém domě.“

Pan Booby jí řekl, že si je vědom, jak nesmírně jí je zavázán za to, že mu chce tak laskavě vyhovět, a chtěl už odejít, ale po několika

krocích se obrátil a požádal ji ještě o jednu laskavost řka, že mu ji zajisté prokáže stejně ochotně jako tu první. „Přijela s námi také mladá žena –“

„Synovče,“ přerušila ho, „doufám, že nechcete zneužít mé dobrosrdečnosti a nebudete na mně žádat příliš mnoho, jak to lidé mívají ve zvyku. Nemyslete si, když jsem tak blahosklonně dovolila, aby váš švagr s námi zasedl ke stolu, že bych byla ochotna u stolu strpět všechno naše služebnictvo a všechny sprosté děvky z okolí.“

„Madam,“ odpověděl pan Booby, „patrně jste tu dívku nikdy neviděla. Já sám jsem jakživ nespatriil takové krásné a zároveň jemné a nevinné stvoření, a přitom tak ušlechtilé.“

„Věřte mi, na mou duši, že je u stolu nestrpím,“ prohlásila zlostně lady. „K tomu mě nepřiměje nikdo na světě! Pokládám už tuto vaši žádost za urážku a –“

Pan Booby věděl, jak je neoblomná, a proto ji honem požádal za prominutí a slíbil, že se o tom víckrát už nezmíní. Pak se vrátil k Josefovi a lady zase k Pamele. Vzal si Josefa stranou a řekl mu, že ho dovede k jeho sestře, ale že zatím nemohl lady přimět, aby pozvala také Fanyнку. Josef ho požádal, aby mu dovolil pohovořit si se sestrou o samotě a potom zůstat s Fanynkou. Pan Booby však věděl, jak šťastna bude jeho žena v Josefově společnosti, a proto mu to nechtěl dovolit. Řekl mu, že se Fanynce nemůže nic stát, když ji na chvíli opustí, vždyť si může být jist, že je v bezpečí, a dodal, že se snad tak snadno neodloučí od sestry, kterou už dlouho neviděl a která ho má upřímně ráda. Josef se ihned podvolil, neboť si věru nelze představit, že by někdo mohl svou sestru milovat víc než on. Svěřil proto Fanyнку (která byla ráda, že nemusí předstoupit před lady Boobyovou) do ochrany panu Adamsovi a odebral se s mladým pánem nahoru, kdežto Fanyнку si farář odvedl k sobě do domu, kde si mohla být jista, že ji čeká vlídné přijetí.

KAPITOLA ŠESTÁ

Z níž nechtě si čtenář přečte jen to, co je mu libo

Setkání Josefa a Pamely se neobešlo bez oboustranného prolévání slz. Jejich objetí byla něžná a láskyplná, ale podívaná na ně způsobila větší potěšení panu Boobymu nežli jeho tetě, neboť ten výjev ještě víc rozdmýchal její vášeň, jako když přileje oleje do ohně. K tomu ovšem přispělo i Josefovo oblečení, kterého však věru nebylo zapotřebí, aby se jí zjevil v nejživějších barvách, jimiž Příroda vybavila toho zdravého, silného a půvabného mladíka. Odpoledne je na jejich žádost Josef bavil vyprávěním o svých dobrodružstvích, avšak lady nedovedla utajit nespokojenost, kdykoliv ty příhody měly něco společného s Fanynkou, obzvláště když od pana Boobyho vyslechla takové nadšené vychvalování její krásy. Obrátila se k jeho choti a řekla, že se diví, jak synovec, který tvrdí, že se oženil z lásky, může vůbec považovat za vhodné bavit svou ženu vyprávěním o takových věcech. Dodala, že by sama jistě na manžela žárlila, kdyby tak vřele vychvaloval jinou ženu. Pamela odpověděla, že snad má pravdu, ale že její manžel vždycky vidí ženy krásnější, než ve skutečnosti jsou. Při těch slovech se obě ženy zadívaly do zrcadla, každá do jiného, a lady Boobyová prohlásila, že řečeno všeobecně nejsou muži zvláště dobří znalci ženské krásy, načež obě dámy, stále zadívané každá na svou vlastní tvář v zrcadle, začaly si jedna druhé navzájem vychvalovat své půvaby.

Přiblížila se hodina, kdy se měli odebrat na lože (což hostitelka odkládala tak dlouho, jak jen v mezích slušnosti mohla), a tak oznámila Josefovi (kterému budeme nadále říkat pan Josef, neboť

má na toto oslovení stejný nárok jako mnoho jiných – mám totiž na mysli ten nesporný, jehož člověk nabývá pěkným oblečením), že mu dala připravit lože. Odmítl tuto laskavost co nejrozhodněji, neboť už dlouho dlel srdcem u své Fanyinky. Lady však naléhala, aby její pozvání přijal, a tvrdila, že se ve farnosti nenalezne patřičné ubytování pro takovou osobnost, za jakou by se měl teď pokládat. Když se k jejím prosbám připojil pan Booby se svou chotí, musel se pan Josef posléze vzdát úmyslu, že ještě večer navštíví svou Fanyinku. Ta na něho netrpělivě čekala až do půlnoci ve společnosti laskavého pana Adamse a jeho ženy, kteří s ní ze zdvořilosti zůstali po večeri vzhůru ještě dvě hodiny, a pak teprve se odebrala na lože, ale nespala. Nemohla usnout, neboť myslila na svého milého a znepokojovala se o něho, poněvadž za ní nepřišel, jak slíbil, ačkoliv si své znepokojení nedovedla vysvětlit jinak než tím, že u ní není.

Pan Josef vstal časně ráno a ihned navštívil tu, jež byla potěšením jeho srdce. Jakmile v pokoji zaslechla jeho hlas, vyskočila z postele, v několika minutách se oblékla a šla k němu dolů. Strávili spolu dvě nevýslovně šťastné hodiny a potom se svolením pana Adamse si určili jako den svatby pondělí, načež se pan Josef podle svého slibu zas vrátil na snídani k lady Boobyové, jejíž počínání od předešlého večera teď musíme čtenáři vylíčit.

Sotva se octla ve své ložnici, zeptala se Treperendové, co říká tomu báječnému stvoření, které si její synovec vzal za ženu.

„Prosím, mylady?“ otázala se Treperendová, které dosud nebylo docela jasné, co by měla odpovědět.

„Ptám se vás,“ řekla lady, „co říkáte té couře, totiž manželce mého synovce, jak jí teď budu asi muset říkat.“

Pak už Treperendová nepotřebovala další pokyn, a proto Pamela div neroznesla na kusy. Zpotvořila ji tak žalostně, že by ji byl nikdo na světě jistě vůbec nepoznal.

Lady jí v tom pomáhala, jak jen mohla, a nakonec řekla: „Treperendová, myslím, že máte pravdu, ale ať je třeba sebehorší, je přece v porovnání s Fanynkou úplný anděl.“

Treperendová se tedy vrhla na Fanyнку a zmydlila a seřezala ji stejně surově, až nakonec prohlásila, že takové vulgární osoby nikdy nezapřou svůj kalaktér a vždycky se budou lišit od distriktních lidí.

„Ale já možná znám jednu výjimku z toho pravidla,“ namítla lady, „a jistě uhodnete, koho myslím.“

„Neuhodnu, mylady, na mou duši,“ odpověděla Treperendová.

„Mám na mysli jednoho mladíka,“ řekla lady. „Vy jste ale hloupá husa!“

„Jeje, to věru jsem,“ připustila Treperendová. „Máte pravdu, mylady, je to opravdu distriktní mladík.“

„Vidíte, Treperendová?“ ptala se jí lady. „Copak není tak vznešený, že by se snad ani nějaký kníže nestyděl hlásit se k němu jako k synovi? Má chování, za které by se nemusel hanbit ani nejlíp vychovaný pán. A přitom nezapře svůj původ, poněvadž se ve všem podvoluje nadřízeným, ale není ani trochu ponížene podlízavý, což se u takových lidí pokládá za pěkné způsoby. Ať dělá co chce, je vidět, že si tak nepočiná z nízkých pohnutek, na příklad ze strachu, ale přitom zřejmě projevuje úctu a vděčnost, a tak dovede člověka přesvědčit, že ho má rád. A pak, jaké má dobré vlastnosti! Jak ctí a miluje své rodiče, jakou něžnou náklonnost má k své sestře, jaký je věrný přítel, jak je statečný a dobrosrdečný! Kdyby přitom byl i urozený, nemohla by si jeho manželka přát lepšího muže a blaženější život!“

„To je jisté, mylady,“ odpověděla Treperendová.

„Ale ať je jaký chce,“ pokračovala lady, „i kdyby měl tisíckrát víc dobrých vlastností, museli by lidé opovrhovat vznešenou dámou,

která by jim zavdala sebemenší příčinu k podezření, že si na něho myslí. Já bych sebou jistě opovrhovala, kdyby mi něco takového jen napadlo!“

„Zajisté, mylady,“ přisvědčila Treperendová.

„Jak to, zajisté?“ obořila se ni lady. „Neumíš odpovídat jinak než jako ozvěna. Copak není hoden lásky víc než nějaký sprostý venkovský floutek, i kdyby byl z rodu, který je tak starý jako potopa? Nebo nějaký ničemný a zpustlý darebák, či obyčejný hejsek, třeba byl urozený? A přece jsme odsouzeny trávit život v jejich společnosti, jestli nechceme, aby nás lidé odsuzovali. Nechceme-li dát druhým záminku, aby námi opovrhovali, musíme se snižovat k mužům, kterými pohrdáme – musíme dávat přednost rodinnému původu, šlechtickému titulu a majetku před opravdovými zásluhami. Je to tyranství a musíme se mu podřídit, abychom se přizpůsobily zvyklostem, neboť my, lidé ze vznešené společnosti, jsme otroky těch zvyklostí.“

„To se na to podívejme!“ zvolala Treperendová, která pak už dobře věděla, kam se má přiklonit. „Kdybych byla tak bohatá a vznešená jako vy, mylady, nedělala bych otroka nikomu.“

„Nejedná se o mne,“ odpověděla lady. „Mluvím přece o dívce ze vznešené společnosti, která vůbec nepoznala svět a mohla by se do takového člověka náhodou zamilovat. – Kdepak já! Snad si nemyslíš, že jsem mluvila o sobě?“

„To se ví, že ne, mylady,“ odpověděla honem Treperendová.

„Jaképak zas ne?“ obořila se na ni lady. „Ty vždycky odpovídáš, ještě než člověk domluví. Musím tak dalece uznat, že to je roztomilý mladík. Kdepak já! Ne, Treperendová, já jsem už dávno přestala pomýšlet na muže. Ztratila jsem manžela, který – ale kdybych měla na to myslet, jistě bych se zbláznila. Mohu mít v budoucnu klid, jen když na něho zapomenu. Treperendová, pobav mě chvíli

svým hloupým camráním, abys mě rozptýlila! Co si vlastně myslíš o panu Andrewsovi?“

„Nu, myslím si,“ odpověděla Treperendová, „že je to nejhezčí a nejšaramantnější mladík, jakého jsem v životě poznala, a i kdybych byla nejvznešenější dáma, vůbec by mi nezáleželo na lidech. Vy si račte potrpět na společenské zvyklosti, mylady, ale já jsem ubezpečena, že se k mladému Andrewsovi nedá ani přirovnat většina těch mladých pánů, kteří vás v Londýně navštěvují – vždyť jsou to samí floutkové, úplní mrťafové! To bych si radši vzala za muže našeho starého faráře Adamse! Co by mi bylo po tom, co říkají lidé, kdybych byla šťastná v náruči muže, kterého bych měla ráda! Někteří lidé se pošklebují jiným, protože ti mají něco, co by druzí chtěli sami.“

„A tak kdybyste byla dáma z dobré společnosti, opravdu byste si vzala pana Andrewse?“ zeptala se jí lady.

„Ano, mylady, ujišťuji vás!“ odpověděla Treperendová. „Ovšem kdyby o mne stál.“

„Hloupá huso!“ okřikla ji lady. „Jakpak by nestál o vznešenou dámu! Jak o tom můžeš vůbec pochybovat?“

„No, mylady, vůbec bych o tom nepochybovala, kdyby nebylo Fanyanky, a jsem ubezpečena, že kdybych byla na vašem místě, mylady, a kdybych měla pana Josefa Andrewse ráda, nesměla by v naší farnosti zůstat ani minutu. Jsem ubezpečena, že kdybyste, mylady, ráčila říct jen slovo, advokát Špehoun by ji jistě odtud dostal!“

Tyto poslední věty Treperendové vyvolaly v nitru její paní úplnou bouři. Bála se, že ji Špehoun vyzradil, či vlastně že se prozradila sama. Chvíli mlčela a střídavě bledla a hned zase rudla, načež pravila toto: „Musím nad vašimi opovážlivými řečmi věru žasnout! Snad mě nepodezříváte, že jsem si proti té děvce zjedнала advokáta Špehouna kvůli tomu mladíkovi?“

„Kdepak, mylady,“ zapírala vystrašeně Treperendová. „Jak by mi něco takového mohlo vůbec napadnout?“

„To byste se snad neopovážila, doufám,“ řekla lady. „Chovám se přece tak, že by se mě ani nejzlomyslnější lidé neodvážili takhle sprostě pomlouvat. Kdybych se byla někdy chovala moc volně a lehkomyšlně, kdybych si byla na příklad někdy dovolila všeli-jaké necudnosti jako jiné dámy, jak jste byla jistě sama svědkem, třeba i se svým manželem – jenže ten drahoušek je už nebožtík,“ (při těch slovech vzlykla) „ale kdyby mohl obživit,“ (tu uronila několik slz) „nemohl by mi vyčítat ani jediný něžný nebo vášnivý projev. Věřte mi, Treperendová, celou tu dobu, co jsme spolu obcovali, nikdy jsem ho ani nepolíbila, abych mu přitom nedala najevo, jak je mi to odporné. Jsem přesvědčena, že neměl ani tušení, jak ho mám ráda! Je to teprve šest neděl (bez jednoho dne), co umřel, a víte přece, že jsem od té doby nepřijala ani jedinou mužskou návštěvu, dokud nepřijel ten hlupák, můj synovec. Omezovala jsem se jen na několik přítelkyň. Může tedy někdo, kdo se takhle chová, mít obavy, že by ho lidé mohli pomluvit? Že by mě mohli obviňovat z vášnivé náklonnosti, kterou odjakživa opovrhují, a dokonce k takovému člověku, který ani není hoden mé pozornosti!“

„Na mou duši, mylady, já vám nerozumím,“ prohlásila Treperendová. „V takových věcech se vůbec nevyznám.“

„Opravdu věřím, že mi ani nemůžeš rozumět. Takových jemných citů je schopna jen duše velice ušlechtilá a osoba s hrubým intelektem, jako ty, je nemůže vůbec pochopit. Ty přece patříš k nižší třídě lidí, tak jako Andrews, k nižšímu tvorstvu, jako jsou třeba plazi nebo plevel, který roste v každém veřejném parku pro sprosté tvory.“

„Dovolte, mylady, abych vás ujistila,“ bránila se Treperendová, která se dovedla rozzuřit skoro právě tak jako její paní, „že nejsem

z veřejného parku, zrovna tak jako jiní lidé. Vždyť Vaše Milost mluví o služebnictvu, jako by ani nepatřilo k lidské odrůdě! Služebnictvo je z masa a krve zrovna tak jako panstvo, toho nejlepším důkazem je pan Andrews, na něm je přece vidět, že je zrovna z tak dobrého masa, ne-li ještě lepšího. Co se týče mne, nepozoruji, že bych měla hrubší interes“ (patrně chtěla říci intelekt) „než jiní lidé. Jsem ubezpečena, že kdyby byl pan Andrews můj miláček, nestyděla bych se za něho ani před panstvem, poněvadž každý, kdo ho viděl v nových šatech, musí uznat, že vypadá jako vznešený pán, zrovna tak jako každý jiný. Hrubý interes, vida! A nesnesu také, aby se přede mnou mluvilo o tom ubohém mladíkovi tak nepěkně, poněvadž mohu prohlásit, že jsem od něho jakživa neslyšela nic špatného o nikom na světě. Jsem ubezpečena, že jistě nemá hrubé srdce, vždyť je to nejdobrosrdečnější člověk na světě, a pokud se týče jeho pleti, ta také jistě není o nic hrubší než pleť jiných lidí. Když byl malý, měl prsíčka bílá jako sníh, a taková je má pořád tam, kde mu nerostou chlupy. Kdybych byla pan Andrews a kdyby mi bylo třeba sto let, nezáviděla bych ani nejvznešenější dámě na světě. Žena, která by nedovedla být s takovým mužem šťastná, si vůbec nezaslouží, aby byla šťastná, poněvadž jestli by tenhle mladík neuměl udělat ženu šťastnou, ráda bych viděla, který muž by to dovedl! Říkám znovu, že bych chtěla být velká dáma už jen kvůli němu. Jsem ubezpečena, že bych z něho udělala vznešeného pána, dovedl by se chovat tak, že by proti mně nikdo nemohl protestovat a jistě jen málokdo by se opovážil říci mně nebo jemu do očí, že není opravdový pán.“

Po těch slovech vzala do ruky svícen, otázala se své paní (která už byla delší chvíli v posteli), zda pro ni má ještě nějaké rozkazy, a když lady mírně odpověděla, že nemá žádné, a řekla jí, že je směšná osoba, popřála Treperendová své paní dobrou noc.

KAPITOLA SEDMÁ

Filozofické úvahy, jaké čtenář nenalezne v lehkých francouzských románech. Vážná rada pana Boobyho Josefovi a Fanynčino setkání se švihákem

Zvyk, můj milý čtenáři, má tak obrovskou moc nad lidmi, že dokáže i nejprapodivnější a nejneuvěřitelnější věci. Proto není nemožný ani nepravděpodobný osud lakomce, který byl tak dlouho zvyklý šidit druhé, až nakonec ošidil sám sebe a s velkou radostí vítězně štípl guineu ze své vlastní kapsy a přidal si ji k nahromaděným pokladům. Stejně to dopadá i s lidmi, kteří mají zvyk klamat své známé, neboť když to dělají dlouho, dovedou nakonec klamat i samy sebe a mají pak o svých schopnostech, vynikajících vlastnostech a ctnostech právě tak dobré mínění, jaké se snad po léta snažili vzbudit u svých bližních, aby je oklamali. Abychom tento poznatek uplatnili i v našem případě, věz, čtenáři, že vašeň, všeobecně zvaná láskou, rozvíjí v příslušnicích krásného pohlaví téměř všechny jejich vlohy a že tedy i v lásce projevují ženy trochu sklon klamat druhé. Nebudeš se proto na ta krásná stvoření jistě hněvat, obzvláště když uvážíš, že už od jejích sedmi let nebo i ještě dříve začne matka dceři vštěpovat názor, že muž je největší netvor, kterému nesmí dovolit, aby se jí přiblížil, jinak že ji určitě roztrhá na kusy a pozře. Nabádá ji, že ji nesmí ani napadnout, aby ho líbala a aby s ním laškovala, ba že nesmí vůbec připustit, aby ji políbil on a laškoval s ní. A posléze ji napomíná, že k němu nikdy nesmí pojmout náklonnost, neboť jinak jí to budou všechny její přítelky-

ně vyčítat jako zradu, budou si na ni ukazovat prstem a vyštvou ji ze společnosti.

Tyto první dojmy pak v dívkách dále pěstují a prohlubují učitelky i spolužačky, takže když je jim deset let, mají ze zmíněného netvora takovou hrůzu a tak se jim oškliví, že před ním prchají, sotva ho jen spatří, jako nevinný zajíček prchá před honícím psem. Až do čtrnácti let pak v sobě živí vůči muži velkou nenávist. Umiňují si a často to i prohlašují, že s ním jakživy nechtějí mít nic společného, a kochají se nadějí, že prožijí celý život bez mužů, což se jim zdá docela možné, neboť mají před očima zářný příklad nějaké hodné tetičky, která zůstala starou pannou.

V dalším životním období však děvčátka dospívají v mladé ženy, jejich rozum dozrává a začínají mít trochu větší rozhled, a poněvadž takřka každodenně přijdou náhodou do cesty nějakému muži, začnou si uvědomovat, jak je těžké se mu vyhnout. Když pozorují, že se na ně často zadívá – někdy náramně chtivě, a třeba i vážně (ten netvor si jich totiž skoro vůbec nevšímá, dokud jim není aspoň patnáct), pak teprve počínají chápat, jaké jim hrozí nebezpečí; poněvadž vidí, že se mu tak snadno nevyhnou, napadne ty z nich, které jsou chytřejší, že jsou snad i jiné prostředky, jak se před ním uchránit. A tak se snaží všemožnými způsoby, jaké si jen mohou vymyslet, aby se mu tolik zalíbily, že jim snad ani nebude chtít ublížit, a tyto jejich snahy mají obyčejně náramný úspěch, neboť v očích toho netvora se najednou začne často objevovat toužebný výraz, jenž z dívkách myslí vypudí představu litého netvora a rozptýlí jejich strach natolik, že se dokonce odvažují s ním promluvit. Když potom vidí, že je docela jiný, než jak jim byl vylíčen, že je naopak samá laskavost, mírnost, vlídnost, něha a láska, jejich příšerné obavy se okamžitě rozplynou. A poněvadž lidská mysl obvykle upadá z jedné krajnosti do zcela

opačné – tak lehce a téměř tak znenadání jako ptáček skáče z větve na větev – pak okamžitě vystřídá strach láskou. Ale jako se stává lidem, které v dětství tak hrozně vyděsili jistými nehmotnými bytostmi zvanými strašidla, že z nich mají pořád strach, i když jsou už přesvědčeni, že nic takového vůbec neexistuje, stejně i tyto dívky, ačkoliv se už neobávají, že je muž pozře, nemohou se přesto zcela zbavit představ, jež jim byly vštípeny, a stále se hrozí přísného odsuzování, jež v jejich útlých duších zanechalo tak mocný dojem, ještě hodně zesílený řečmi o hrozném odporu k mužům, jaké každodenně slyší od svých přítelkyň. Je tedy jejich hlavní starostí, jak by se tomuto přísnému odsouzení vyhnuly, a proto stále předstírají odpor k netvorovi, ba čím více ho milují, tím horlivěji se snaží vyvolat dojem, že jim je protivný. A tímto ustavičným a věčným klamáním druhých se nakonec dostanou tak daleko, že klamou i sebe, až posléze samy uvěří, že nenávidí toho, kterého milují.

Totéž se také stalo lady Boobyové, která milovala Josefa už mnohem dříve, než o tom měla tušení, a pak ho milovala mnohem víc, než vůbec tušila. Od té chvíle, co Josefova sestra přijela jakožto manželka jejího synovce a co lady spatřila Josefa v obleku a postavení pána ze vznešené společnosti, vzklíčil v jejím zamilovaném srdci záměr, jenž i jí samé zůstal utajen, dokud jí jej nevyjevil sen.

Sotva ráno vstala, vzkázala si pro synovce. Když přišel, velice mu pochovala ženu, kterou si vyvolil, a pak řekla, že podle toho, jak blahosklonně pozvala ke stolu svého vlastního sluhu, mohl snad usoudit, že pohlíží na rodinu Andrewsových jako na jeho příbuzné a tím i svoje, ale když se už do takové rodiny přiženil, měl by se všemožně snažit povznést ji co nejvýše. Potom ho žádala, aby se do toho vložil celým svým srdcem a odradil Josefa od zamýšleného sňatku, kterým by se ještě víc rozšířilo jejich příbuzenstvo

z nízkých a chudých vrstev, a pak závěrem dodala, že by mohl mladému panu Andrewsovi snadno dopomoci k postavení pána z vyšších kruhů, kdyby mu opatřil důstojnickou hodnost nebo nějaké slušné zaměstnání, neboť pak by třeba mohl brzy uzavřít sňatek, kterým by je jistě nezneuctil.

Synovec její návrh srdečně uvítal, a když se potom vrátil do pokoje své ženy a zastihl u ní Josefa, ihned spustil takto: „Milý švagře, má láska k drahé Pamele zahrnuje i všechny její příbuzné, kterým budu prokazovat stejnou úctu, jako kdybych se byl přiznal do vévodského rodu. Doufám, že jsem to už dříve dokázal svým chováním, a budu vám to dokazovat každodenně i nadále. Proto mi odpusťte, švagře, když se jen ze starostlivého zájmu o vás zmíním o něčem, co budete možná nerad slyšet. Musím totiž trvat na tom, že ceníte-li si vůbec příbuzenství se mnou nebo aspoň mé přátelství, přestanete už pomýšlet na užší spojení s dívkou, která se k vám teď vůbec nemůže rovnat, jakmile jste se stal mým příbuzným. Víím, že vám zprvu bude těžko vyhovět mé žádosti, ale bude se vám to zdát každým dnem snazší a nakonec mi budete za mou radu upřímně děkovat. Uznávám, že to je opravdu hezké děvče, ale krása sama ke štěstí nestačí a nevede vždycky ke spokojenému manželství.“

„Pane, ujišťuji vás, že krása rozhodně není její největší přednost,“ odpověděl Josef, „neboť nevím o žádné ctnosti, kterou by ta mladá žena neměla.“

„Pokud se týče jejích ctností,“ namítl pan Booby, „jste ještě moc mladý, abyste je dovedl dobře posoudit. Ale i kdyby jich měla sebevíc, jistě naleznete ženu, jež by se jí v tom vyrovnala, i mezi těmi, které ji předčí jak svou urozeností, tak i bohatstvím a které teď musíte pokládat za sobě rovné. Já se alespoň postarám, aby vás brzy i ony považovaly za sobě rovného, ledaže byste mi to znemožnil sňatkem,

jímž byste se zneuctil. Mám darmo jen zlost, když si vzpomenu na ten sňatek, jímž velice zarmoutíte své rodiče, kteří si jistě dělají naděje, že jednou vyniknete ve vznešené společnosti.“

„Nevím, zda by se rodičům podařilo rozmluvit mi sňatek s dívkou, kterou mám rád, a nejsem také povinován obětovat své štěstí jejich rozmaru nebo ctižádosti. Bylo by mi velice líto, kdyby najednou zpychli proto, že se má sestra nečekaně tak dobře vdala, a kdyby teď začali opovrhovat osobami, které jim jsou rovny. Rozhodně se milované Fanyanky nevzdám, děj se co děj, ani kdybych ji mohl povznést tak vysoko nad její nynější stav, jako vy jste povznesl mou sestru.“

„Vaše sestra i já jsme vám za to přirovnání velice vděční,“ prohlásil pan Booby. „Jenže ta dívka se krásou nemůže k Pamele vůbec rovnat, pane, a nemá ani polovičku jejích předností. Když mi tak zdvořile předhazujete můj sňatek s vaší sestrou, pane, musím vás mimochodem upozornit, že mezi námi dvěma je ohromný rozdíl – mé majetkové poměry mi umožnily, abych si vybral, co jsem chtěl, a byl bych býval zrovna takový blázen, kdybych se nebyl s Pamelou oženil, jako budete vy, jestli uzavřete tento sňatek.“

„Mně mé majetkové poměry zrovna tak umožňují, abych si vybral, co chci,“ odpověděl Josef, „neboť Fanyanka je jediné potěšení, po kterém bažím, a dokud jsem zdravý, budu jí moci svou prací uchovat stejné společenské postavení, jaké má od narození a s nímž je úplně spokojena.“

„Bratře, pan Booby ti radí jako přítel,“ řekla Pamela, „a nepochybuj, že papá a mamá budou stejného názoru jako on a budou se na tebe plným právem hněvat, když zmaříš dobro, které nám pan Booby prokázal, a uvrhneš naši rodinu zase zpátky tam, odkud ji tak vysoko povznesl. Udělal bys líp, bratře, kdybys prosil o Boží pomoc proti své vášni, místo aby ses jí oddával.“

„Sestro, tohle jistě nemyslíš vážně! Jsem přesvědčen, že Fanyňka ti je při nejmenším rovna.“

„Byla mi rovna,“ odpověděla Pamela, „ale já teď už nejsem Pamela Andrewsová – teď jsem choť tady toho pána a jako taková stojím společensky nad ní. Doufám, že ve svém chování nikdy neprojevím nepatřičnou pýchu, ale přitom se budu vždycky snažit, abych se chovala tak, jak se na mne sluší, a nepochybuji, že mi v tom bude Boží milost nápomocna.“ Pak byli vyzváni, aby zasedli k snídani, a takto tedy zatím skončil jejich rozhovor, k velice malému uspokojení všech zúčastněných osob.

Fanyňka se zatím procházela stromořadím poblíže zámku, neboť jí Josef slíbil, že tam za ní co nejdříve přijde. Neměla už ani šilink a od té doby, co se vrátila na vesnici, byla úplně odkázána na lidumilnost faráře Adamse. Najednou se k ní přiblížil mladý pán, provázený četnými sluhy, a zeptal se jí, zda tamhleto je zámek lady Boobyové. Věděl dobře, že je, ale položil jí tu otázku jen proto, aby se na něho podívala a on se mohl přesvědčit, zda se její obličej vyrovná její půvabné postavě. Jakmile jej spatřil, zmocnil se ho úžas. Zarazil koně a začal se dušovat, že takovou krasavici jakživ neviděl. Pak okamžitě z koně seskočil a svěřil jej sluhovi, načež se zapřísáhl, že ji musí na pozdrav políbit, k čemuž zprvu svolila, jenom ho prosila, aby nebyl hrubý. Nespokojil se však jen zdvořilým pozdravem ani velice hrubým útokem na její rty, ale chytil ji do náručí a chtěl jí zlíbat ňadra, čemuž se vši silou bránila a bez zvláštních nesnází mu to znemožnila, neboť záletný hejsek nebyl žádný Herkules. Mladému pánovi při zápasu došel brzy dech, a tak ji pustil, nasedl na koně a zavolal si k sobě jednoho ze svých sluhů, jemuž rozkázal, aby u ní zůstal, snažil se ji všemožnými nabídkami přemluvit, aby s ním večer odjela do jeho domu, a aby ji ujistil, že si ji jeho pán bude vydržovat. Pak jel s ostatními sluhy

dál k zámku lady Boobyové – byla totiž jeho vzdálená příbuzná a on k ní jel na návštěvu.

Spolehlivý sluha, jemuž byla svěřena úloha, které dávno přivykl, sehrál ji co nejvěrněji a nejopatrněji, ale marně. Fanyinka byla k jeho návrhům úplně hluchá a opovržlivě je odmítala. Ten kuplíř, který byl patrně horkokrevnější než jeho pán, začal se nakonec o ni ucházet pro sebe. Vykládal jí, že je sice sluha, ale že má dost velký majetek, který jí ochotně položí k nohám, aniž tím její ctnost utrpí sebemenší úhonu, poněvadž se s ní samozřejmě ožení. Odpověděla mu, že i kdyby se s ní chtěl oženit jeho pán nebo i největší pán v zemi, beztak by ho odmítla. Posléze ho přemlouvání omrzelo, neboť byl celý rozohněný jejími vnadami, které by byly rozdmychaly plamenný žár snad i v prsou starověkého filozofa nebo dnešního duchovního – uvázal tedy koně a napadl ji s daleko větší silou než prve jeho pán. Chudinka Fanyinka by se nebyla ani chvíli ubránila jeho hrubému útoku, ale božstvo, které ochraňuje cudnou lásku, seslalo jí na pomoc Josefa. Sotva se přiblížil na dohled a viděl ji, jak zápasí s mužem, přihnal se k ní jako dělová koule, či jako blesk (nebo jako cokoliv, je-li vůbec něco ještě rychlejšího) právě ve chvíli, kdy jí násilník strhl z řader šáteček a nežli se dotkl rty toho sídla nevinnosti a blaženství. Josef ho udeřil tak prudce pěstí do místa na krku, kde by mu byla náramně pěkně slušela oprátka, že chlap se zapotácel, a když viděl, že mu ránu zasadilo cosi hrubšího než něžná a chvějící se dívčí ručka, pustil Fanyinku, otočil se a uviděl svého soka, jemuž šlehal z očí oheň a který se na něho chtěl vrhnout znovu. Ještě než mohl chlap pomýšlet na obranu nebo vrátit první ránu, už dostal druhou, která by pravděpodobně byla bývala poslední v jeho životě, kdyby ho byla zasáhla do žaludku, kam byla namířena. Násilník však napřáhl ruku a odrazil ji, takže mu dopadla na ústa, odkud mu

vyrazila tři zuby. Poněvadž Josefova krása na něho nijak zvláště nezapůsobila a nebyl nikterak nadšen jeho přivítáním, sebral všechny síly a namířil ránu Josefovi do prsou, ale ten ji obratně odrazil pěstí, takže vyšla naprázdno. Josef se pak jednou nohou vzepřel dozadu a udeřil nepřítele druhou pěstí tak zuřivě, že kdyby druhý ji nebyl zachytil rukou (neboť byl věhlasný boxer), byl by ho Josef jistě povalil na zem. Násilník se ihned chystal k další ráně, kterou namířil do té části prsou, kde je uloženo srdce. Josef ránu úplně neodrazil jako prve, ale podařilo se mu to aspoň natolik, že ho zasáhla rovnou do nosu, avšak se zmenšenou silou. Josef pak okamžitě zaútočil současně pěstí i nohou a vrazil násilníkovi tak obratně hlavou do břicha, že se svalil na zem těžce jako žok a zůstal dlouhou chvíli ležet bez dechu a bez hnutí.

Když Fanyinka viděla, že Josef dostal ránu pěstí do obličeje a že se mu z nosu proudem vyvalila krev, začala si rvát vlasy a vzývala o pomoc veškeré mocnosti, lidské i nebeské. Neoddávala se však svému zármutku dlouho, neboť Josef k ní přiběhl, jakmile nepřítele zdolal, a ujistil ji, že se mu nic nestalo. Padla tedy okamžitě na kolena a děkovala Bohu, že jí seslal Josefa na pomoc a zároveň ho přitom uchránil před zraněním. Chtěla Josefovi šátečkem setřít z obličeje krev, ale ten viděl, že se jeho soupeř pokouší vstát, a proto se k němu otočil a zeptal se ho, zda ještě nemá dost. Odpověděl, že má, ba že se mu zdá, jako by se nebyl sepral s člověkem, ale se samým ďáblem. Pak odvázal koně a prohlásil, že by se o tu holku nebyl ucházel, kdyby byl věděl, jakého má ochránce.

Fanyinka Josefa prosila, aby ji doprovodil zpátky k faráři Adamsovi a aby jí slíbil, že ji už víckrát nenechá samotnou. Její návrhy byly Josefovi náramně příznivé, takže kdyby je byl slyšel, byl by s nimi jistě ihned souhlasil. V té chvíli však mohl vnímat jen očima, neboť musíme čtenáři připomenout, že násilník Fanynce

strhl šátek z řader, čímž odhalil takovou podívanou, o níž Josef později prohlásil, že se jí krásou ani zdaleka nevyrovnají všechny sochy, které v životě viděl – ba že ta úchvatná podívaná by spíše proměnila člověka v sochu, než aby mohla být napodobena třeba i nejslavnějším sochařem na světě.

Fanyнка byla velice cudná a ani v největším letním horku by nebyla vystavila své vnady šelmovskému sluníčku. Snad právě její cudnosti vděčily za to, že byly tak nepředstavitelně bělostné – a tu už hezkou chvíli stála před Josefem s obnaženými řadry, nežli se vzpamatovala ze strachu o něho a z hrůzné podívané na jeho krev a byla vůbec schopna myslet na sebe. Když se její obavy posléze rozptýlily, bylo jí divné, že Josef mlčí a strnule upírá oči stále na jedno místo – tu naši krasavici najednou cosi napadlo a ihned jí do obličeje vhrklo ještě víc krve, než jí Josefovi vyteklo z nosu. Její řadry, bělostná jako sníh, se rovněž pokryla ruměncem, ale dívka si je okamžitě zakryla šátečkem. Josef viděl, do jakých rozpaků ji přivedl, a proto ihned odvrátil zraky od podívané, která mu způsobila největší rozkoš, jakou bylo zrakové ústrojí vůbec schopno sdělit jeho duši – bál se totiž nesmírně, aby Fanynku neurazil, a proto si jeho vášnivá náklonnost k ní opravdu zasloužila ušlechtilý název láska.

Fanyнка se zatím vzpamatovala z rozpaků, jež se téměř vyrovnaly Josefovým (když viděl, do jakého zmatku ji uvrhl), a znovu opakovala svou žádost, již Josef okamžitě a ochotně vyhověl, a tak se tedy spolu pustili rovnou přes louky k obydlí pana Adamse.

KAPITOLA OSMÁ

Rozhovor, k němuž došlo mezi panem Adamsem, paní Adamsovou, Josefem a Fanynkou, a chování pana Adamse, jež se některým čtenářům bude možná zdát špatné, hloupé a nepřirozené

Když milenci vstoupili do dveří, skončil právě dlouhý spor faráře a jeho ženy, který vznikl zrovna kvůli té mladé dvojici. Paní Adamsová totiž patřila k oněm prozíravým lidem, kteří nikdy neudělají nic, čím by mohli uškodit své rodině, ba dokonce snad i k těm hodným matkám, které by třeba i zatížily své svědomí, kdyby to jejich dětem mohlo nějak prospět. Už dávno si dělala naděje, že její nejstarší dcerka by mohla po panně Treperendové dostat místo komorné a její druhorozený syn že by se mohl stát výběřčím daní na panství lady Boobyové. Nesnesla pomyslení, že by se snad měla těch nadějí vzdát, a proto ji velmi znepokojilo, když viděla, jak rozhodně se její manžel vzepřel lady Boobyové, pokud šlo o Fanyнку.

Řekla mu, že každý má myslet především na svou rodinu, že on má přece ženu a šest dětí, které musí živit a šatit, což mu dá už dost velkou starost, proč se tedy ještě plete do záležitostí jiných lidí? Připomněla mu, jak pořád káže, že se máme svým nadřízeným podvolovat, a že by tedy neměl dávat špatný příklad úplně opačným chováním, neboť jestli lady Boobyová chybuje, musí si to zodpovědět sama a bude to její hřích. Upozornila manžela, že Fanynka u Boobyových sloužila a byla u nich vychována, takže ji

lady jistě zná líp než oni, a kdyby se Fanyinka byla chovala řádně, nebyla by si lady tolik znepřátelila. Vyčítala mu, že asi má o Fanynce takové dobré mínění jen proto, že je hezká, ale že hezké ženské často za moc nestojí, že Bůh stvořil ženy hezké i ošklivé, a když je žena ctnostná, nezáleží na tom, jestli je krásná nebo ne. Závěrem prohlásila, že to všechno jsou důvody, proč by měl lady vyhovět a s dalšími ohláškami přestat.

Všechny tyto znamenité důvody však na faráře vůbec neúčinkovaly, trval dále na tom, že musí konat svou povinnost a nesmí se ohlížet, jestli by tím utrpěly jeho hmotné zájmy. Snažil se jí odpovídat, jak nejlíp uměl, a ona mu na to právě cosi řekla (neboť měla vždycky poslední slovo všude, vyjma v kostele), když Josef s Fanynkou přišli do kuchyně, kde farář se ženou seděli u snídaně, k níž měli šunku s kapustou.

Paní Adamsová je přivítala sice zdvořile, ale dost chladně, čehož by si byl asi povšiml každý bystrý pozorovatel, ale její hosté to nevycítili, neboť Adams jim její chlad vynahradil nesmírně srdečným chováním, a když slyšel, že Fanyinka po ránu ještě vůbec nejedla ani nepila, ihned jí podal kost od šunky, kterou právě ohloďoval (neboť na stole už nic jiného nezbylo), a pak honem běžel do sklepa a přinesl korbel slabého nápoje, kterému říkal pivo – byl to však nejlepší nápoj, jaký měl v domě.

Josef faráři vyprávěl o rozmluvě, kterou měl s panem Boobym a sestrou o Fanynce. Rovněž se zmínil o tom, před jakým nebezpečím Fanyнку uchránil, a svěřil se faráři, že se o ni bojí. Prohlásil, že nebude mít ani chvíli klidu, dokud Fanyinka nebude úplně jeho, a prosil Adamse o souhlas, aby si směl opatřit zvláštní povolení k sňatku, řka, že by si potřebné peníze mohl snadno vypůjčit.

Farář odpověděl, že o tom povolení k sňatku přece už vyslovil svůj názor a že to ani nestojí za to, vždyť se jedná jen o několik dní.

„Josefe,“ řekl mu, „doufám, že příčinou tvého spěchu není nedočkavost, ale skutečně strach. Poněvadž jistě pramení z některé z těchto dvou příčin, prozkoumám je obě, pěkně po pořádku. Tedy předně tu první, totiž nedočkavost. Musím tě upozornit, dítě, že hodláš-li se s touto mladou ženou oženit jen proto, abys mohl ukájet své tělesné žádosti, dopouštíš se velmi ohavného hříchu. Manželství je velmi posvátná instituce, která má ušlechtlejší cíle, jak se dovíš, až uslyšíš číst text, předepsaný pro svatební obřad. Když budeš hodný, dítě, udělám ti třeba zvláštní kázání *gratis*, abych tě poučil, že účelem manželství nemá být jen ukájení tělesných pudů. Bude to kázání na 5. verš a část 28. verše z evangelia sv. Matouše: *Ale jáť pravím vám, že každý, kdož by pohleděl na ženu ku požádání jí.* Druhou část toho verše vynechám, neboť se k mému účelu nehodí. Všechny takové zvířecké chtíče a sklony má přece člověk v sobě potlačovat, ne-li úplně vymýtit, než může poctivě říci, že je nádoba vyvolená, aby přijala svátost manželství. Uzavření sňatku za účelem ukojení takových žádostí znamená zneuctění tohoto posvátného obřadu a každý, kdo do manželství vstupuje takto lehkomyšlně, musí na sebe přivolat klatbu. Je-li tedy příčinou tvého spěchu nedočkavost, musíš ji přemáhat a nesmíš jí povolovat. A teď, pokud se týče druhého bodu, k němuž jsem chtěl promluvit, totiž strachu. Ten svědčí o velice hříšné nedůvěře v Mocnost, na niž jedinou bychom měli spoléhat, neboť si můžeme být zcela jisti, že je schopna nejen zmařit záměry našich nepřátel, ale dokonce i obrátit jejich srdce. A proto, místo abychom se uchylovali k neospravedlnitelným či dokonce beznadějným prostředkům, chceme-li se strachu zbavit, měli bychom se za takových okolností utíkat k modlitbě, neboť pak můžeme být ubezpečeni, že se nám dostane toho, co nám nejlíp prospěje. Když nám hrozí něco zlého, nemáme zoufat, a když nás to stihne, nemáme se oddávat zármutku. Musíme se ve všem pod-

řídít vůli Prozřetelnosti, a proto nesmíme tady na zemi na ničem lpět tolik, abychom se toho nedovedli bez váhání vzdát. Jsi ještě mladý a nemůžeš tak dobře znát svět jako já – jsem přece starší a mám velké zkušenosti. Všechny vášně jsou hříšné, jestliže jsou nezřízené, a dokonce i láska, nepodřídí-li se povinnosti, může nás vůči ní zaslepit. Kdyby byl Abraham tolik miloval svého syna Izáka, že by byl odmítl požadovanou oběť, našel by se mezi námi někdo, kdo by ho za to neodsoudil? Já vím, Josefe, že máš mnoho dobrých vlastností, a proto si tě vážím, ale poněvadž zodpovídám za tvou duši, která je svěřena mé péči, musím tě upozornit, když chybuješ. Příliš se oddáváš své vášni, dítě, a přespříliš miluješ tuto mladou ženu, a proto se obávám, že kdyby ti Bůh rozkázal, abys mu ji vydal, odloučil by ses od ní jen nerad. Ale žádný křesťan, věř mi, neměl by srdcem lpět na nikom a na ničem tady na zemi tolik, že by se toho nedovedl klidně, pokojně a spokojeně vzdát, kdykoliv to na něm žádá nebo kdykoliv ho o to nějakým způsobem připraví Boží prozřetelnost.“

Sotva domluvil, přiběhl kdosi do kuchyně a oznámil panu Adamsovi, že se jeho nejmladší synek utopil. Adams zůstal chvíli mlčky stát, ale pak začal běhat po místnosti a hořce a zoufale naříkat nad tím, že synáčka ztratil. Josefa rovněž přemohl žal, ale vzpamatoval se natolik, že se pokoušel faráře utěšovat, a zároveň se ho snažil přesvědčit mnohými výroky, jež si zapamatoval z čistých farářových projevů, jak soukromých, tak i veřejných (neboť pan Adams byl velkým nepřítelem všech lidských vášní a ustavičně kázal, že je máme přemáhat rozumem a vzýváním o milost), ale farář nechtěl jeho radám popřát sluchu.

„Dítě, dítě, nežádej na mně nemožnosti,“ naříkal. „Kdybych byl přišel o některé jiné dítě, dovedl bych to trpělivě snášet, ale ten malý žvatlálek, můj miláček a má útěcha v stáří! Přišel o život,

sotva mu byl darován. Byl to nejroztomilejší a nejhodnější hošík, který nikdy neudělal nic, čím by mě mohl rozzlobit. Zrovna dnes ráno jsem mu dal první lekci z *Quae Genus*. Tadyhle z té knížky se učil! Chudáček, teď už mu nebude nic platná. Byl by se jistě dobře učil a jednou by se stal ozdobou církve – takové nadání a dobré srdce se jen málokdy vidí u tak malého děcka.“

„Takové hezké dítě!“ zvolala paní Adamsová, která se ve Fanynčině náručí právě vzpamatovala z mdlob.

„Chudáčku Dicku, copak se s tebou už víckrát neshledám?“ vykřikl farář.

„Ale ovšem, jistě se s ním shledáte,“ řekl Josef, „na tom lepším světě, a pak se už nerozloučíte.“

Farář patrně tato slova neslyšel, neboť si jich nevšímal, ale bědoval dál a slzy mu kapaly na prsa. Posléze vykřikl: „Kde jsi, můj malý miláčku?“ a chtěl vyběhnout ven, když tu najednou k svému velkému a radostnému překvapení (které s ním bude laskavý čtenář, doufám, sdílet) uviděl ve dveřích synáčka, sice hodně zmáčeného, ale živého, jak mu běží vstříc. Člověk, který mu přinesl zprávu o neštěstí, nemohl se asi dočkat, aby mu tu zlou novinu oznámil (tak tomu někdy u lidí bývá, a to ne vždy z dobrých pohnutek, jak se domnívám), neboť jakmile viděl, že hošík spadl do řeky, místo aby mu běžel na pomoc, honem utíkal rovnou k jeho otci, aby mu sdělil, že ho stihl osud, jež pokládal za nevyhnutelný. Hošíka však vytáhl z vody týž kramář, který předtím zachránil jeho otce před daleko menší pohromou.

Farář v té chvíli projevil radost stejně nezřízenou, jako byl prve jeho žal. Tisíckrát synáčka zlíbal a zobímal a roztančil se po kuchyni jako nepřičetný, ale když poznal svého přítele kramáře a dověděl se, že mu je znovu povinován nesmírnou vděčností, dovedeš si, čtenáři, představit, jak mu bylo? Docela jinak, než je dvěma

uchazečům o touž dámu, když si leží v náručí, nebo nějakému mocnému muži, když vítá ohavné a zrádné nástroje k uskutečnění svých zlých záměrů, či nehodnému mladšímu synovi, když blahopřeje svému staršímu bratrovi k narození dědice, nebo když muž blahopřeje sokovi, že získal milovanou ženu, nějaké místo, nebo nějakou poctu. – Docela jinak, čtenáři – faráři Adamsovi překypovalo a přetévalo jeho dobré, poctivé a upřímné srdce vděčností k člověku, který mu prokázal tu největší službu, jakou si můžeš představit, ale nedovedeš-li to, nebudu se marně pokoušet, abych ti k tomu přispěl.

Když se farář vzpamatoval z radostného zmatku, vzal si Josefa stranou a pokračoval dále v kázání: „Ne, Josefe, nesmíš se příliš oddávat své vášni, jestli si chceš uchovat naději na věčnou blaženost.“

Snad ani Job by nebyl býval tak trpělivý, tím méně pak Josef, aby to dovedl déle snášet. Nečekal, až farář domluví, a prohlásil, že je snazší rady dávat než se jimi řídit a že nepozoroval, že by se byl farář dovedl tak úplně ovládnout, když se bál, že ztratil syna, ani pak, když viděl, že je zachráněn.

„Hochu,“ odpověděl Adams trochu podrážděně, „takovým zeleňáčům se nesluší dávat rady šedivým hlavám. Nemáš vůbec ponětí, co to je něžná otcovská láska. Počkej, až budeš otcem, pak teprve poznáš, jakých citů je schopen otec. Na nikom nelze žádat nemožnosti a ztráta dítěte patří k nejtěžším zkouškám, kdy snad smíme projevit nezřízený zármutek.“

„Ale když já mám své děvče zrovna tak rád jako vy své dítě, pane,“ zvolal Josef, „měl bych přece stejný zármutek jako vy, kdybych je ztratil!“

„Ano, ale taková láska je pošetilá a špatná a měla by se přemáhat,“ odpověděl Adams. „Vždyť je to především tělesná vášeň!“

„Pane, jistě není hříšné milovat vlastní ženu,“ namítl Josef, „i kdybych ji miloval skoro šíleně!“

„Ba věru, je to hřích,“ prohlásil Adams. „Každý muž by měl milovat svou ženu, zajisté, vždyť nám to Bůh káže, ale měl by ji milovat rozumně a s rozvahou.“

„Pak se bohužel asi dopustím hříchu, ačkoliv se tomu snažím ubránit,“ řekl Josef, „poněvadž budu jistě milovat nerozumně a nerozvázně.“

„To jsou řeči hloupé a dětinské!“ zvolal přísně Adams.

„Dej pokoj!“ okřikla ho paní Adamsová, která vyslechla konec jejich rozmluvy. „Tvoje řeči jsou ještě hloupější! Doufám, můj milý, že nebudeš nikdy lidem kázat, že muž nesmí mít svou ženu moc rád. Kdybych se dověděla, že něco takového kážeš v kostele, ujišťuji tě, že bych kostel podpálila, a kdybych nebyla přesvědčena, že mě máš jaksepatří rád, věř mi, že bych tě nenáviděla a že bych tebou opovrhovala. To se podívejme! Kážeš lidem pěkné věci, jen co je pravda! Manželka má právo žádat, aby ji muž měl rád, jak nejvíc dovede, a kdo ji tak nemiluje, je hříšný padouch! Copak jí neslíbil, že ji bude milovat, že ji bude utěšovat, že se o ni bude starat, a tak dále? To víš, že si to moc dobře pamatuji, jako bych to byla slyšela včera, a že to nikdy nezapomenu. Jsem ostatně přesvědčena, že se neřídíš podle toho, co kážeš, vždyť jsi byl vždycky milující a starostlivý manžel, to je svatá pravda, a proto nedovedu pochopit, jak můžeš tomuhle mladíkovi nasažovat do hlavy takové špatnosti a nesmysly. Neposlouchejte ho, pane Josefe, a buďte ten nejhodnější manžel a milujte svou ženu celým tělem a celou duší!“

V té chvíli je vyrušilo z rozhovoru prudké zaklepání na dveře, které bylo úvodem k výjevu, o němž se čtenář dočte v příští kapitole.

KAPITOLA DEVÁTÁ

Návštěva způsobné lady Boobyové a jejího způsobného přítele u faráře Adamse

Když lady Boobyová vyslechla pánovo vyprávění o tom, jak se blízko zámku setkal s báječnou krasavicí, o níž mluvil s velikým nadšením, ihned usoudila, že to jistě byla Fanyнка, a začala uvažovat, jak by je blíže seznámila, neboť doufala, že se Fanyнка dá krásnými šaty, dary a sliby toho mladíka přimět, aby Josefa opustila. Proto svým hostům navrhla, že by se mohli před obědem projít v lukách, a pak je zavedla k domku pana Adamse. Když se k němu přiblížili, řekla jim, že mají-li chuť, mohli by se pobavit nejsměšnější podívanou, jaké kdy byli svědky, a to na bláznivého starého faráře, který uživí ženu a šest spratků asi tak z dvaceti liber ročně (jak podotkla se smíchem), a dodala, že druhá rodina takových otrhanců se ve farnosti nenajde. Všichni s návštěvou u faráře ochotně souhlasili, a když vstoupili do jeho domku, paní Adamsová právě končila svůj proslov z předešlé kapitoly.

Švihák Potápka (jak se jmenoval mladý pán, s nímž jsme se seznámili, když přijížděl k lady Boobyové) zaklepal svou hůlkou prudce na dveře, jak to mají ve zvyku londýnští lokajové. Všechny v kuchyni – to jest pana Adamse, jeho ženu se třemi dětmi, Josefa, Fanyнку a kramáře – to zaklepání dost polekalo, ale Adams šel ihned ke dveřím, a když je otevřel, vstoupila dovnitř lady Boobyová se svou společností. Farář je přivítal stonásobnými poklonami a jeho žena právě tolika pukrlátky. Řekla lady Boobyové, že se stydí, že je tak špinavá a dům má v takovém nepořádku, ale kdyby byla čekala, že ji mylady pocítí návštěvou, byla by ji uvítala, jak se sluší a patří.

Farář se vůbec neomlouval, ačkoliv měl na sobě polokleriku a na hlavě flanelovou noční čepičku. Prohlásil, že jsou v jeho chudém domku srdečně vítáni, potom se obrátil k panu Potápkovi a zvolal: „*Non mea renidet in domo lacunar.*“ Švihák odpověděl, že velštině nerozumí, načež farář na něho vyvalil oči a neřekl dál nic.

Pan Potápka, čili švihák Potápka, byl mladý urozený pán, zvíci asi tak čtyř stop pět palců. Měl vlastní vlasy, jenže tak řídké, že by mu to bylo poskytlo dostatečný důvod, aby nosil paruku. Obličej měl hubený a bledý a postavu a nohy nikterak vynikající, neboť měl velice úzká ramena a tenká lýtka. Jeho chůze se spíše podobala hopsání než chození a jeho duševní vlastnosti byly výtečně přizpůsobeny tělesným. Pojednáme o nich nejdříve v záporném smyslu. Nebyl úplně nevzdělaný, neboť uměl trochu francouzsky a dvě až tři italské písničky. Pohyboval se hodně ve společnosti, takže nebyl ostýchavý, a také hodně u dvora, takže byl pyšný. Neměl zrovna sklon k lakotě, jak se zdálo, neboť náramně utrácel peníze, nebyl však moc marnotratný, neboť nikdy nikomu nedal ani šilink. Nelze říci, že nenáviděl ženy, neboť se kolem nich ustavičně točil, ale přitom moc nepodléhal tělesným chtíčům, takže mezi svými nejlepšími známými měl pověst člověka, který velmi střídme užívá rozkoší, a nebyl natolik zlostný, aby ho nebylo okamžitě zchladilo jediné prudké slovo jeho protivníka.

A teď se o něm jenom letmo zmíníme ve smyslu kladném. Pocházel sice z nesmírně bohaté rodiny, ale z nízkých pohnutek a z vypočítavosti zastával zcela bezvýznamné úřednické místo, v němž byl úplně závislý na libovůli člověka, jakému se říká velice vlivná osobnost. Ten s ním jednal zcela bezohledně a požadoval na něm naprostou poslušnost svých rozkazů, kterým se pan Potápka samozřejmě podřizoval na újmu svého svědomí, své cti a své vlasti, na jejímž bohatství se tak vydatně podílel. K dokreslení jeho povahy

ještě dodáme, že si náramně zakládal na svém zevnějšku a důvtipu a velice rád si tropil posměch z každého, kdo nebyl úplně dokonalý. Taková byla ta osůbka, či spíše věcička, která za lady Boobyovou přihopsala do kuchyně pana Adamse.

Farář a jeho hosté uvolnili pro lady Boobyovou a její hosty místo u krbu, kde do té doby seděli. Lady neoplatila paní Adamsově její pukrlátka a neobyčejně vlídné přivítání, ale obrátila se k panu Boobymu a zvolala: „*Quelle bête! Quel animal!*“ Jakmile uviděla Fanyнку (neboť ji ihned poznala a byla by uhodla, kdo je, i kdyby Fanyнка nebyla stála vedle Josefa), zeptala se šviháčka: „Vidíte, že to je hezké děvče?“

„Jemine, vždyť je to ta, s kterou jsem se už seznámil, mylady!“ odpověděl.

„Netušila jsem,“ podotkla lady, „že máte tak dobrý vkus.“

„Patrně proto, že vy jste se mi nikdy nelíbila,“ odsekl švihák.

„K smíchu! Vždyť víte, že jsem vás nikdy nemohla vystát!“ prohlásila lady.

„Já bych se radši ani nezmiňoval o tom, že někoho nemohu vystát, kdybych vypadal tak jako vy,⁴ milá lady Boobyová. Prosím vás, umyjte si nejdřív obličej a teprve pak mluvte o tom, že někoho nemůžete vystát!“ Poté se zasmál, obrátil se k lady zády a začal koketovat s Fanynkou.

Paní Adamsová ustavičně dámy žádala a prosila, aby se posadily, kteroužto laskavost jí posléze prokázaly. Hošík, jehož předtím stihla ta nehoda, zůstal sedět na svém místě u krbu, a matka ho proto kárala, že je nezpůsobný, avšak lady Boobyová se ho zastala, pochválila ho, jaký je hezký, a řekla faráři, že je mu podobný, jako

4 Kdyby se jejich rozmluva snad zdála čtenářům nepřírozená, pokládáme za nutné je ubezpečit, že ji opakujeme *verbatim* z jedné velice uhlazené konverzace.

by mu z oka vypadl. Pak si všimla, že má v ruce knihu, a zeptala se ho, zda umí číst.

„Ano, mylady,“ odpověděl dychtivě Adams, „umí trochu latinsky, právě se začíná učit z *Quae Genus*.“

„Nepovídejte, že je génius!“ odpověděla. „Radši mi ukažte, jestli dovede trochu číst anglicky.“

„Lege, Dicku, lege,“ řekl Adams, ale hošík mlčel, a teprve když viděl, že se farář mračí, zvolal: „Já ti nerozumím, tatínku!“

„Cože, hochu?“ okřikl ho Adams přísně. „Jak je rozkazovací způsob od lego? Snad legito, ne?“

„Ano,“ odpověděl Dick.

„Ale jdi!“ posmíval se mu otec.

Hošík se chvíli rozmýšlel a pak zvolal: „Lege!“

„Hodný chlapec,“ pochválil ho otec. „A jak se u nás řekne lego?“

Hošík byl dlouho na rozpacích a pak odpověděl, že neví.

„Jak to? Copak ti voda vypláchla z mozku všechny tvé vědomosti?“ zlostně se na něho rozkřikl Adams. „No, jak se řekne latinsky číst? Pěkně si to rozvaž, nežli odpovíš!“

Dítě uvažovalo dost dlouhou chvíli a pak mu farář dvakrát či třikrát napověděl: „Le -, le -!“, načež Dick řekl: „Lego.“

„Výborně!“ pochválil ho farář. „A teď nám pověz, jak tedy se řekne lego!“

„Čtu!“ vykřikl hošík.

„Výborně! Jsi hodný chlapec,“ pochválil ho opět farář. „Vidíš, že to umíš, když si dáš trochu práci. – Ujišťuji vás, mylady, že mu teprve nedávno bylo osm let a už jsem s ním probral *Propria quae Maribus*. – No tak, Dicku, přečti něco Její Milosti –“

Lady si to rovněž přála, aby šviháčkovi poskytla čas a příležitost navázat známost s Fanynkou, a Dick tedy začal číst příběh, jež uvádíme v příští kapitole.

KAPITOLA DESÁTÁ

**Vyprávění o dvou přátelích, jež může být
užitečným poučením všem lidem, kteří se náhodou
ubytují u manželských dvojic**

„Leonard a Pavel byli přátelé.“

„Vyslovuj Leonard, dítě,“ napomenul Dicka farář.

„Prosím vás, pane Adamsi, nechte svého synáčka číst a nepřerušujte ho,“ žádala lady Boobyová.

Dick začal znovu: „Leonard a Pavel byli přátelé, kteří spolu chodili do školy a tam uzavřeli přátelství, jež mělo dlouhé trvání. Bylo v jejich duších tak hluboko zakořeněno, že neodumřelo, ani se nezmenšilo odloučením na dlouhou dobu, po kterou si vůbec nedopisovali. Sotva se však opět setkali, ožilo znovu v plné síle. Uviděli se zas po prvé po patnácti letech, která Leonard strávil téměř celá ve Východní Indii.“

„Vyslov to krátce – Indii,“ napomenul ho Adams.

„Prosím vás, pane, buďte zticha,“ řekla lady.

Hošík opakoval: „– ve Východní Indii, kdežto Pavel sloužil své vlasti a králi u vojska. V jejich různých povoláních se jim nedařilo stejně. Leonard už byl ženatý a vystoupil ze služby, v níž si nastrádal jmění třicet tisíc liber, kdežto Pavel dosáhl jen hodnosti poručíka u pěchoty a neměl ani šilink.“

Pluk, u něhož Pavel sloužil, byl náhodou přikázán posádkou ne- daleko panství, které si Leonard koupil a na němž se usadil. Žil si jako nějaký venkovský šlechtic a byl smířčím soudcem, v kteréžto

hodnosti přijel na čtvrtletní zasedání soudu do městečka, kde sloužil u posádky jeho dávný přítel, který tam byl teprve od nedávna. Soudní spor se týkal jakéhosi vojáka, a proto se Pavel musel dostavit k soudu. Mužný věk, čas a změna podnebí tak změnily Leonarda, že se Pavel hned neupamatoval na starého přítele, ale s Leonardem tomu bylo naopak. Poznal Pavla, jakmile ho spatřil, a proto se nemohl zdržet, vstal ze soudcovské stolice a honem ho běžel obejmout. Pavla to zprvu trochu zarazilo a překvapilo, ale když se od přítele dověděl, kdo je, také ho pak poznal a opětoval jeho objetí tak vášnivě, že se tomu mnozí diváci smáli, ale v jiných to vzbudilo mnohem ušlechtilější a vlídnější pocity.

Abychom čtenáře nezdržovali podrobnostmi, povíme hned, že Leonard přítele naléhavě zval, aby s ním ještě večer odjel do jeho domu, kteréžto žádosti Pavel vyhověl a dostal od svého velitele měsíční dovolenou.

Bylo-li zapotřebí ještě něčeho, co by bylo mohlo přispět k blaženosti, jakou si Pavel od této návštěvy sliboval, čekalo ho dvojnásobné potěšení, když při příjezdu do přítelova domu shledal, že Leonardova choť je jeho stará známá, kterou kdysi poznal v jednom městě, kde byl posádkou, a kterou vždycky pokládal za nejroztomilejší dámu. Jako taková totiž odjakživa slula mezi důvěrnými přáteli, neboť patřila k ženám, z nichž je každá jednotlivá označována za nejlepší na světě.

Byla to sice hodná dáma, ale přitom přec jen žena, to znamená, že byla anděl i nebyla anděl.“

„Teď ses jistě spletl, chlapče,“ přerušil ho farář. „Vždyť je to nesmysl!“

„Ale v knize to tak je,“ odpověděl synek.

Pan Adams byl opět přísně okřiknut a Dick pokračoval:

„Ačkoliv patřila k těm, kterým muži dávají přívlastek anděl, přece měla pravou ženskou povahu, jejímž nejvýznačnějším a snad i nejzlobivějším rysem je veliká umíněnost. Nežli však se tato vlastnost projevila, uplynulo od Pavlova příjezdu několik dní, ale dlouho se nedala utajit. Ona i její manžel se brzy přestali ohlížet na to, že mají v domě hosta, a začali se hádat stejně jako dříve. Háдали se velice ohnivě a prudce i pro nejbezvýznamnější maličkosti. Ačkoliv se to možná zdá neuvěřitelné, odůvodňovali často své spory právě tím, že se jedná o bezvýznamnou věc, na příklad: Kdybys mě měl rád, jistě by ses se mnou nehádal pro takovouhle maličkost! Odpověď na takovouto výčitku je ovšem nasnadě (neboť ten argument platil pro obě strany stejně), jenže k ní byl vždycky připojen týž dodatek: Tohle bych mohl jistě větším právem říci i já, poněvadž mám pravdu!

Při všech takových hádkách byl Pavel vždycky zticha, tvářil se úplně lhostejně a nedával vůbec najevo, že by se klonil k té či oné straně. Ale jednou, když paní domu odešla z pokoje úplně rozzuřená, nezdržel se Leonard, aby si příteli nepostěžoval. ‚Viděls už někoho tak nerozumného, jako je má žena? Co si s ní mám počít? Miluji ji šíleně a neměl bych důvod si na ni stěžovat, nebýt té její umíněné povahy. Když si něco zamane, bude to tvrdit i proti nejrozumnějším a nejpřesvědčivějším důkazům na světě. Porad' mi, prosím tě, co mám dělat.‘

Pavel odpověděl: ‚Předně ti musím povědět svůj názor. Řeknu ti rovnou, že nejsi v právu. Dejme tomu, že by i neměla pravdu, co myslíš, byla příčina vašeho sporu tak důležitá? Co na tom záleží, jestli jsi byl na svatbě v červené nebo žluté vestě? O tohle jste se přece hádali. Dejme tomu, že se zmýlila, ale máš-li ji opravdu tolik rád, jak říkáš (a myslím, že si to zaslouží), nebylo by bývalo moudřejší, kdybys jí byl ustoupil, byť jsi byl třeba i přesvědčen, že máš

pravdu, než abys jí i sobě způsobil takovou nepříjemnou chvíli? Jestli se já někdy ožením, umíní jsem si, že se svou ženou uzavřu smlouvu, že při všech hádkách (obzvláště o maličkosti) vždycky ustoupí ta strana, která bude nejvíc přesvědčena, že je v právu, a pak nám ovšem bude oběma záležet na tom, abychom hádku co nejdřív skoncovali.'

Leonard mu stiskl ruku a řekl: 'Uznávám, drahý příteli, že je hodně pravdy na tom, co říkáš, a v budoucnu se vynasnažím řídit se tvou radou.'

Pak o tom už přestali mluvit a Leonard šel ke své ženě, poprosil ji o odpuštění a řekl jí, že ho přítel přesvědčil, že nebyl v právu. Začala ihned Pavla náramně vychvalovat, v čemž jí manžel přizvukoval, a oba se shodli, že to je nejlepší a nejmoudřejší člověk na světě. Když se brzy poté setkali u večeře, nemohla se zdržet, aby na Pavla nevrhala nejvlídnější a nejzamilovanější pohledy (ačkoliv manželovi slíbila, že Pavlovi nedá vůbec nic znát), a zeptala se ho nejsladším hláskem, jestli mu může nabídnout kousek nakládané sluky.

'Vždyť je to nakládaná koroptev, má milá,' opravil ji manžel.

'Ale já se ptám tvého přítele, můj milý,' namítla, 'Jestli má chuť na kousek nakládané sluky, a musím přece vědět, co to je, vždyť jsem ji sama nakládala.'

'Jenže já bych to snad také měl vědět, vždyť jsem ji střelil,' řekl manžel. 'Vím určitě, že jsem letos sluku vůbec nespatrił. Vím sice, že mám pravdu, ale ustoupím, a přeješ-li si to, uděláme tedy z nakládané koroptve nakládanou sluku.'

'Mně je to jedno,' prohlásila, 'ať je to sluka nebo koroptev, ale z tebe by člověk málem zpitoměl. Musíš mít ovšem vždycky pravdu, jenže tvůj přítel, doufám, ví, co jí.'

Pavel vůbec neodpověděl a manželé se jako obvykle hádali dál skoro celý večer.

Nazítří ráno paní domu náhodou potkala Pavla, a poněvadž byla přesvědčena, že je na její straně, oslovila ho takto: „Jistě se už dávno divíte, pane, jak je můj muž nerozumný. Jinak je to v každém ohledu moc hodný člověk, ale tak umíněný, že by s ním nevydržela žádná žena, která by neměla tak přizpůsobivou povahu jako já. Viděl jste už někdy někoho, kdo by se tak nerozumně přel, jako včera večer on? Jistě jste ho za to odsuzoval. Řekněte mi, prosím vás – vidíte, že nebyl v právu?“

Pavel chvíli mlčel a potom promluvil takto: „Podle pravidel slušného chování bych vám měl, madam, odpovědět proti svému přesvědčení, ale držím se vždycky pravdy, a proto vám musím říci, že jsem jiného názoru než vy. Mám-li to povědět stručně a upřímně, nebyla jste vůbec v právu. Uznávám, že celá věc vůbec nestála za hádku, ale ten pták byla nesporně koroptev.“

„Ach, pane, copak za to mohu, že jste to nedovedl rozeznat podle chuti?“ namítla dáma.

„Madam, na tom přece nezáleží,“ prohlásil Pavel. „I kdyby to byla bývala sluka, měla jste manželovi ustoupit, tak se to přece sluší.“

„Ale já vás ujišťuji, pane, že to opravdu byla sluka!“ tvrdila dál.

„Rozhodně jste měla ustoupit,“ odpověděl, „zvlášť když jste taková inteligentní dáma. Odpusťte, ale kdybyste mu byla laskavě dala za pravdu, byla byste mu ukázala, že jste rozumnější než on.“

„Ale milý pane, proč bych měla ustoupit, když mám pravdu?“ namítla.

„Právě proto,“ řekl, „neboť byste tím byla nejlíp dokázala, jak ho milujete. Copak nemáme mít slitování s člověkem, kterého máme rádi a který není v právu?“

„Ale musím se přece snažit,“ namítla, „abych ho přesvědčila, že mám pravdu.“

„Odpusťte, madam, ale víte jistě z vlastní zkušenosti, jestli se vám někdy podařilo ho přesvědčit. Čím více chybujeme ve svém úsudku, tím méně jsme to ochotni přiznat. Já jsem aspoň pozoroval, že lidé, kteří jsou v nějakém sporu nejvíc v nepravu, vždycky svůj názor hájí nejohnivěji.“

„Nu, uznávám, že na tom je něco pravdy,“ připustila, „a budu hledět, abych se podle toho řídila.“

Poté přišel manžel a Pavel odešel. Leonard pristoupil k ženě a s dobromyslnou tváří prohlásil, že lituje jejich hloupé hádky z předešlého večera, poněvadž je přesvědčen, že se mýlil. Odpověděla mu s úsměvem, že jeho povolnost jistě svědčí o dobré vůli a že je jí stydno, že se hádali pro takovou hloupost, obzvláště když poznala, že se mýlila. Následoval krátký spor, při němž však na obou stranách zřejmě byla dobrá vůle, až nakonec žena prohlásila, že ji Pavel úplně přesvědčil, že nebyla v pravu. Poté spojenými silami začali svého společného přítele vychvalovat.

Pavel byl potom u nich velice spokojen, neboť jejich hádky už nebyly tak časté a také ne tak dlouhé jako dříve, ale ďábel, nebo nějaká nešťastná náhoda, v níž ďábel sám ani nemusel mít prsty, udělala jeho šťastné pohodě brzy konec. Oba manželé se k Pavlovi tajně uchýlovali jako k rozhodčímu při každé neshodě, a jelikož se domníval, že jim oběma dokonale vstípil svou poučku o ústupnosti, tedy po každém jejich sporu mezi čtyřma očima každého z nich ujišťoval, že měl pravdu, a nedělal si z toho svědomí, zrovna tak, jako když je dříve ujišťoval o opaku. Jednou se za jeho nepřítomnosti opět strhla zuřivá hádka a obě strany se dohodly, že mu spor dají rozhodnout. Manžel prohlásil, že přítel jistě rozhodne v jeho prospěch, a žena odpověděla, že se možná mýlí, poněvadž jeho přítel dobře ví, že ona jen málokdy není v pravu, a kdyby věděl všechno –

Manžel řekl: ‚Má milá, nechtěl bych se vracet k našim starým sporům, ale jsem přesvědčen, že kdybys i ty věděla všechno, nepředstavovala by sis, že můj přítel je tak docela na tvé straně.‘

‚Dobrá – když mě takhle dráždíš,‘ odpověděla, ‚připomenu ti jen jeden příklad. Snad se pamatuješ, jak jsme se hádali, jestli máme Jacka posílat do školy, když je zima. V tomhle jsem ti tehdy ustoupila jen ze soucitu, poněvadž jsem věděla, že jsem v právu, a Pavel mi pak také potvrdil, že jsem měla pravdu.‘

‚Má milá, nechci brát v pochybnost tvou pravdomluvnost,‘ namítl manžel, ‚ale ujišťuji tě svatosvatě, že když jsem se na něho obrátil, byl úplně na mé straně a řekl, že by byl jednal stejně jako já.‘

Pak si navzájem připomněli ještě nesčetné další příklady, kdy jim Pavel pod zárukou přísné mlčelivosti dal oběma zapravdu. Nakonec si oba navzájem uvěřili, začali Pavlovi spílat zrádců a posléze se shodli, že on vlastně zavdal příčinu k téměř všem hádkám, k nimž mezi nimi došlo. Byli najednou vůči sobě navzájem nesmírně něžní a tolik ústupní, že se spolu předstihovali v odsuzování svého vlastního počínání a společně si vylévali zlost na Pavlovi. Dospělo to tak daleko, že se žena začala obávat krvavých následků a vážně manžela prosila, aby nechal Pavla hned nazítří v klidu odjet (neboť se toho dne měl vrátit k své posádce) a přestal se potom s ním stýkat.

Ačkoliv se snad zdá, že se Leonard zachoval velmi nešlechetně, vymámila na něm žena slib (nebylo to však snadné), že uposlechne její rady. Chovali se však toho dne k Pavlovi oba tak nezvykle chladně, že bystře pochopil, oč jde, vzal si Leonarda stranou a tolik na něj naléhal, až mu Leonard posléze vyzradil celé tajemství. Pavel uznal, že má pravdu, ale svěřil se mu, proč tak jednal. Přítel mu na to odpověděl, že kdyby mu byl opravdovým přítelem, byl by ho do svého záměru zasvětil, poněvadž si přece mohl být jist,

že on to své ženě neprozradí. Pavel dost rozhořčeně prohlásil, že mu Leonard už podal dost důkazů, jak dovede před svou ženou uchovávat tajemství. Leonard mu rozhorleně odsekl, že má větší právo ho kárat, neboť svým podivným chováním zavinil skoro všechny jejich hádky, a nebýt toho, že si nakonec se ženou všechno upřímně prozradili, byl by možná zavinil i jejich rozchod. Na to Pavel řekl –

Dick najednou přestal číst, neboť se přihodilo něco, o čem pojednáme v příští kapitole.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

V níž pokračuje náš příběh

Josef Andrews velice nelibě snášel Potápkovo drzé chování vůči Fanynce – švihák s ní totiž mluvil náramně volně a nabízel, že si ji bude vydržovat – ale dokud se Potáпка omezoval jen na řeči, Josef se z ohledu na společnost ovládal a nezakročil. Švihák si však vyčíhal chvíli, kdy zraky dam byly od nich odvráceny, a chtěl ji hrubě chytit do náručí. Jakmile to Josef zpozoroval, dal mu tak vydatný pohlavek, že šviháka odpálil na několik kroků od Fanyanky. Dámy pronikavě vykřikly a vstaly ze židlí a Potáпка, sotva se vzpamatoval, vytasil lovecký nůž, jenže Adams si toho všiml, chytil do levé ruky velikou poklici z hrnce, podržel si ji před sebou jako štít a postavil se před Josefa, ačkoliv neměl v druhé ruce žádnou útočnou zbraň, a směle se vydal všanc rozzuřenému švihákovi, který mu začal tak vyhrožovat a tolik ho proklínal, až jeho pomstychtivé hrozby příšerně vyděsily dámy, schoulené v jednom klubku. Ale Josef nebyl tak bojácný jako ony – prosil Adamse, aby jen protivníka k němu pustil, řka, že z něho nemá strach, poněvadž má v ruce pořádnou hůl.

Fanyanka padla v mdlobách do náručí paní Adamsové a v kuchyni zavládl zmatek. Tu zakročil pan Booby – obešel Adamse, který se krčil za poklicí, přistoupil k Potápkovi, vyzval ho, aby schoval nůž do pochvy, a ujistil ho, že se mu dostane zadostučinění. Švihák tedy zasunul nůž do pochvy, vytáhl kapesní zrcátko a začal si přičesávat vlasy, při čemž ustavičně vyhrožoval pomstou. Farář odložil štít a Josef běžel k Fanynce, kterou za chvíli vzkřísil z mdlob.

Lady Boobyová Josefa pokárala, že Potápku napadl, ale Josef odpověděl, že by v takovém případě byl zaútočil třeba na celé vojsko.

„V jakém případě?“ otázala se lady.

„Mylady, vždyť se choval hrubě k té mladé ženě,“ odvětil Josef.

„No, chtěl to děvče patrně políbit,“ řekla lady, „ale copak je to něco tak urážlivého, že by si takový pán za to zasloužil pohlavek? Musím ti říci, Josefe, že taková pýcha ti nesluší.“

„Já jsem viděl, jak to bylo, madam,“ vložil se do toho pan Booby, „a nemohu švagra pochválit, poněvadž nechápu, proč se vlastně té dívky zastal.“

„Já ho za to chválím,“ prohlásil Adams. „Je statečný mladík a každému muži se sluší, aby se zastal nevinných. Jen nejpodlejší zbabělec by nepomstil dívku, s kterou se má co nevidět oženit.“

„Pane, takováhle dívka se nehodí za manželku pro mého švagra,“ namítl pan Booby.

„Opravdu ne,“ přisvědčila lady Boobyová. „A vy, pane Adamsi, byste jako duchovní neměl takové věci podporovat – velice mě překvapuje, že se do toho pletete. Myslím, že byste se měl radši starat o svou ženu a o děti.“

„Račte mít úplně pravdu, mylady,“ řekla paní Adamsová. „Žvaní na příklad takové nesmysly, že všichni farníci jsou jeho děti! Já mu věru nerozumím, jak to vlastně myslí. Jiná žena by ho už podezřívala, že se mu to v hlavě nějak pomátlo, ale toho se já nebojím. Vyznám se v Písmě zrovna tak dobře jako on, a nikde jsem tam nečtla, že se farář musí starat o děti jiných lidí. A pak, vždyť on je jenom chudý kaplan a nemá ani dost pro naše děti a pro mne, jak račte vědět, mylady.“

„Mluvíte velice rozumně, paní Adamsová,“ prohlásila lady Boobyová, která na ni až do té chvíle nepromluvila ani slovo. „Jste velice moudrá žena, jak se zdá. Ujišťuji vás, že si váš manžel počíná

velice pošetile a je sám proti sobě, neboť můj synovec se rozhodně staví proti tomu sňatku. Nemohu mu to vůbec mít za zlé, poněvadž opravdu není pro našeho příbuzného vhodný.“

V tomto smyslu lady promlouvala k paní Adamsové dále, švihák zatím hopsal po kuchyni a potřásal hlavou bolestí a zároveň i zlostí, a Pamela káravě domlouvala Fanynce, jak se může opovážit pomýšlet na sňatek s jejím bratrem. Chudinka Fanyнка jen mlčky prolévala slzy, jimiž měla už dávno zmáčený kapesník. Když to Josef zpozoroval, vzal ji něžně pod paží, odvedl ji pryč a zapřisáhl se, že se nebude hlásit jako k příbuznému k nikomu, kdo se staví nepřátelsky k dívce, kterou miluje víc než všechny ostatní lidi na světě. Levou rukou si vedl Fanyнку a v pravici mával svou těžkou holí, takže se ani panu Boobymu, ani švihákovi nechtělo proti němu zakročit. Lady Boobyová se svou společností se pak zdržela jen velmi krátce, neboť v zámku už zvonili k převlékání k večeři, takže bylo na čase, aby se tam vrátili.

Po jejím odchodu vypadal Adams velice sklíčeně, a když si toho paní Adamsová všimla, začala mu poskytovat manželskou útěchu. Řekla mu, že má vskutku proč dělat si starosti, neboť svými kousky div nepřivede rodinu na mizinu, a posměšně dodala, že se snad rmoutí pro ty druhé své děti, Josefa a Fanyнку.

Pak se k ní přidala její nejstarší dcerka: „Opravdu, tatínku, jak sis mohl přivést cizí lidi, kteří budou tvým dětem ujídat chleba? Máme je tady od té doby, co se sem vrátili, a jak se podle všeho zdá, budeme je tady možná žít ještě měsíc. Copak jí musíš dávat jíst, i když snad je tak hezká? Jenže mně se nezdá, že by byla o moc hezčí než jiní lidé. Kdyby někdo chtěl žít a šatit ženské jen proto, že jsou krásné, myslím, že by se jí asi nevedlo o moc líp než jiným. Proti panu Josefovi nemám vůbec nic, je to poctivý mladík a jednou ti tvé pohostinství oplatí, ale ta holka – proč se nevrátí zase tam, odkud

utekla? Já bych takové toulavé couře nedala ani půlpenny, i kdybych měla peněz milion – ne, ani kdyby umírala hladem!“

„Ale já zas ano!“ vykřikl malý Dick. „Já nechci, tatínku, aby Fanyinka měla chudinka hlad, podívej se, dám jí svůj kus chleba se sýrem –“ (a natáhl ruku, v které jej držel).

Adams se na chlapce usmál a řekl mu, že má radost, když vidí, že je pravý křesťan. Prohlásil, že by mu dal půlpenny, kdyby jej měl v kapse, a dodal, že je jeho povinností, aby pohlížel na všechny své bližní jako na bratry a sestry a aby je také tak miloval.

„Ano, tatínku,“ odpověděl Dick. „Já mám Fanyinku ještě radši než svoje sestry, protože je hezčí.“

„Ták, ty usmrkanče?“ rozkřikla se na něho sestra a dala mu polhlavek, proti čemuž by otec pravděpodobně byl protestoval, kdyby v té chvíli nebyli vešli do kuchyně Josef, Fanyinka a kramář. Adams ženě nařídil, aby jim připravila něco k večeři, ale ta prohlásila, že nemůže, že má už tak dost práce.

Adams ji pokáral, že mu odmlouvá, když jí něco rozkáže, a citoval několik míst z Písma na důkaz, „že muž je hlava rodiny a manželka se mu má podřídit a být ho poslušná“. Paní Adamsová odpověděla, že je svatokrádežné odříkávat text z Písma jinde než v kostele, že takové věci se sluší mluvit z kazatelny, ale že to je znesvěcení, když se jich zneužívá v obyčejném hovoru.

Josef panu Adamsovi řekl, že by pana faráře a paní Adamsovou moc nerad obtěžoval, a proto si dovoluje všechny srdečně zvát, aby s ním laskavě povečeřeli U Jiřího (v tamější hospodě), kde pro ně objednal šunku se zeleninou.

Paní Adamsová (jinak velice hodná žena, jenže trochu moc šetrná) jeho pozvání s radostí přijala, právě tak jako podle jejího příkladu i Adams, a tak odešli všichni společně, i s malým Dickem, kterému dal Josef šilink, když se dověděl, jak štědře se chtěl zachovat k Fanynce.

KAPITOLA DVANÁCTÁ

Laskavý čtenář se něco dozví, z čeho nebude mít velkou radost

Kramář byl na Fanynčiny osudy velice zvědavý, hned jak se dověděl, že zámek ve farnosti patří lady Boobyové, vdově po siru Tomáši, který Fanynku odkoupil asi tříletou od jakési tulačky. Jakmile tedy dojedli prostou večeři, řekl Fanynce, že by ji možná mohl seznámit s jejími rodiči. Jeho nabídka všechny překvapila, obzvláště Fanynku, načež kramář začal své vyprávění, jemuž všichni naslouchali s největší pozorností:

„Jsem rád, že si teď takhle vydělám aspoň na nuzné živobytí, ale kdysi jsem byl pán – tak se totiž říká všem lidem, kteří mají zaměstnání, jaké jsem míval já. Býval jsem zkrátka bubeníkem u irského pěšího pluku. V této čestné hodnosti jsem provázel do Anglie jednoho důstojníka od našeho pluku, který sem přijel verbovat k vojsku. Na silnici z Bristolu do Froomu (od té doby, co začal upadat obchod s vlnou, hlásila se totiž k vojsku spousta mužů z měst, kde se předtím vyrábělo sukno) dohonili jsme asi tak pětatřicetiletou ženu, nijak zvlášť hezkou, ale pro vojáka byla přece jen dost dobrá. Když jsme k ní došli, zrychlila krok a dala se do řeči s našimi dámami (neboť všichni muži z naší společnosti, která se skládala z jednoho poddůstojníka, dvou vojáků a bubeníka, měli s sebou svoje ženy, kromě mne) a šla pak s námi dál. Věděl jsem, že jistě připadne mně, a tak jsem se k ní přidružil a začal jsem si ji namlouvat, jak to my vojáci máme ve zvyku. Brzy jsem ji přemluvil, aby byla mou. Neušli jsme spolu ještě ani míli, a už jsme se dohodli, že spolu budeme až do smrti žít jako muž a žena.“

„Patrně jste se dali oddat na základě zvláštního povolení,“ přerušil ho Adams, „jinak bych si nedovedl představit, kde byste mohli mít ohlášky, když jste pořád pochodovali z místa na místo.“

„Kdepak ohlášky, pane!“ odpověděl kramář. „Dovolili jsme si jednoduše vyspat se spolu bez ohlášek.“

„Inu, *ex necessitate* stačí případně i jednoduché povolení, ale rozhodně je lepší a slušnější, když se to udělá s ohláškami.“

Kramář pokračoval takto: „Vrátila se pak se mnou k pluku a stěhovala se s námi od posádky k posádce, až nakonec, když jsme byli posádkou v Galloway, najednou dostala horečku a umřela. Na smrtelném loži si mě k sobě zavolala a s usedavým pláčem mi řekla, že než odejde z tohoto světa, musí mi vyjevit tajemství, neboť to je jediný hřích, který má na svědomí. Prozradila mi, že se kdysi potulovala s cikány, kteří kradli malé děti, ale ona sama že ten zločin spáchala jen jednou. Řekla, že se z něho kaje víc než ze všech svých ostatních hříchů, poněvadž rodiče ukradeného dítěte z toho možná měli smrt. „Když jsem děcko unesla,“ řekla mi, „bylo staré asi půl druhého roku a tak krásné, že se to ani nedá popsat. Bylo to děvčátko a nechali jsme si je u naší tlupy asi dva roky, ale pak jsem je za tři guineje prodala siru Tomáši Boobymu ze Somersetshiru.“ Vy jistě víte, jestli je tady v hrabství ještě někdo jiný toho jména.“

„Ano, mezi zdejší venkovskou šlechtou je několik pánů, kteří se jmenují Booby,“ odpověděl Adams, „ale žádný z nich není baronet, aspoň z těch, co jsou na živu. Ale všechny okolnosti se do puntíku shodují, takže to je nade vši pochybnost. Ale zapomněl jste nám říci, kdo vlastně byli rodiče toho ukradeného děcka.“

„Jmenuovali se Andrewsovi,“ odpověděl kramář, „a jejich dům byl asi tak třicet mil od panského sídla. Žena mi řekla, že bych je jistě našel podle toho, že mají dceru s moc divným jménem – Pamelu či Pamélu – jedni to vyslovovali krátce a jiní zas dlouze.“

Když to jméno uslyšela Fanyinka, velice zbledla a padla do mdlob. Josef rovněž zbledl a chudáček Dick se dal do breku, farář padl na kolena a halasně děkoval Bohu, že se všechno odhalilo, dříve než byl spáchán strašný hřích, zvaný krvesmilstvo. Kramáře se zmocnil úžas, neboť si nijak nedovedl vysvětlit jejich rozčilení, jehož příčinu mu ochotně vyjevila farářova dcera (která jediná zůstala úplně lhostejná – zatím co její matka třela Fanynce skráně a vůbec jí věnovala všemožnou péči). Fanyinka totiž byla jediná osoba, kterou by Adamsova dcera v tomto případě nebyla politovala, my však s ní máme upřímnou soustrast, ale přesto ji na chvíli opustíme a vydáme se na krátkou návštěvu k lady Boobyové.

KAPITOLA TŘINÁCTÁ

Návrat k lady Boobyové a vylíčení strašného zápasu mezi láskou a pýchou, jenž zuřil v jejím nitru, jakož i následků nedávného odhalení

Lady zasedla se svými hosty k večeři, ale vůbec nejedla, a jakmile bylo sklizeno ze stolu, pošeptala Pamele, že je jí trochu mdlo, a žádala ji, aby dělala sama společnost svému manželovi a panu Potápkovi. Pak odešla do ložnice, zavolala si Treperendovou a v záchvatu bolesti ze zklamané lásky, ve vzteku a v zoufalství se vrhla na lože, neboť v sobě už nemohla utajit vzkypělé vášně, které se posléze provalily navenek.

Treperendová přistoupila k loži a zeptala se své lady, co jí je, ale ta, místo aby se svěřila, co ji tak rozrušilo (jak měla původně v úmyslu), spustila dlouhý chvalozpěv na krásného a ctnostného Josefa Andrewse a nakonec projevila lítost, že se ten roztomilý mladík zahazuje s takovou děvkou, jako je Fanyinka, která si nezaslouží nic jiného než opovržení.

Treperendová moc dobře věděla, jak by svou rozzuřenou paní nejlíp uchlácholila, a proto zopakovala všechno, co její paní řekla, ba ještě to pokud možno zveličila, a nakonec vyslovila politování, že Josef není urozený pán, poněvadž by si nic nepřála víc, než vidět svou lady v náručí takového manžela.

Lady vyskočila z lože, přešla několikrát po pokoji a s hlubokým povzdechem zvolala: „Jistě by dovedl udělat každou ženu šťastnou!“

„Byla byste s ním jistě ta nejšťastnější žena na světě, mylady,“ přisvědčila Treperendová. „Já bych vůbec nedala na společnost a zvyk, vždyť to jsou nesmysly! Mně by bylo jedno, co lidé řeknou! Copak bych se bála jíst cukroví, poněvadž by lidé mohli říci, že jsem mlsná? Kdyby se mi chtělo vzít si někoho za muže, nemohl by mi v tom zabránit ani celý svět! Vaše Milost přece nemá rodiče – nemusí se tedy nechat infikovat proti tomu, koho má ráda, a mimo to je teď pan Josef váš příbuzný a vyrovná se všem urozeným pá-nům v zemi. Proč by si žena nemohla vybrat muže podle své chuti, zrovna tak jako muž ženu? A proč by se Vaše Milost nemohla provdat za bratra té, s kterou se oženil váš synovec? Buďte ubezpečena, mylady, že bych vás jistě nesváděla k nějakému in flagranti.“

„Ale nezapomínejte, milá Treperendová,“ namítla lady, „že i kdybych se dovedla odhodlat, abych podlehla své slabosti, stojí mi v cestě ta zatracená Fanyňka, kterou ten hlupák – Ó, jak ho nenávidím a jak jím opovrhují!“

„Tu ošklivou couru nechte na starost mně,“ řekla Treperendová. „Snad Vaše Milost už slyšela, jak se Josef kvůli ní popral s jedním sluhou pana Potápky, a ten potom sluhům nařídil, že ji musí dnes večer odtud odvést násilím. Však se postarám, aby dostali vydatnou pomoc! S tím sluhou jsem zrovna měla dole důvěrnou konversaci, když si mě Vaše Milost zavolala.“

„Ihned se k němu vraťte!“ rozkázala lady Boobyová. „Myslím, že pan Potápka za chvíli odjede. Udělejte všechno, co budete moci – umínila jsem si, že se nám ta děvka nesmí vetřít do rodiny. Já se zatím zase vrátím k hostům, ale dejte mi ihned vědět, jakmile ta děvka bude z domu.“ Sotva Treperendová odešla, začala lady odsuzovat své počínání takto:

„Co to dělám? Jak jsem mohla strpět, aby mě ta vášeň tak ovládla, aniž jsem to tušila? Ještě před několika dny bych si nebyla vůbec

dovolila na něco takového pomyslet. – Provdat se za lokaje! Šílenství! Copak bych svým známým směla vůbec na oči? Ale vždyť se s nimi nemusím stýkat – mohu se přece uchýlit někam do samoty s mužem, s kterým si slibuji tak šťastný život, jaký bych bez něho nenašla nikde na světě. Kdybych s ním žila někde o samotě, mohla bych se ustavičně kochat jeho krásou, která tak chorobně rozpaluje mou obraznost, když se na ni musím jen chtivě dívat, mohla bych podle libosti ukájet všechny svoje choutky a touhy. – Běda, copak jsem se opravdu takhle zamilovala do lokaje? Ach, jak tou vášní opovrhuji a jak ji nenávídím! – Ale proč? Copak není ušlechtilý, jemný a hodný? – Hodný? Na koho? Na nejsprostší děvku, která vůbec není hodna, abych si jí všímala. Ale vždyť je mu – ano, vždyť je mu milejší než já! Proklínám jeho krásu a jeho bídné, podlé srdce, když se může snížit k takové hnusné děvce a tak nevděčně odmítat poctu, kterou mu nabízím! Jak tedy mohu takového netvora milovat? Vyrvu si ze srdce jeho podobu, pošlapu ho a pak ho odkopnu! Dám před vlastníma očima zmrzačit jeho bídné tělo, protože nestrpím, aby se ta coura, kterou nenávídím, prostopášně ukájela jeho krásou, kterou teď opovrhuji. Ano, cítím k němu jen opovržení a odkopla bych ho, i kdyby mi roztouženě padl k nohám, ale nikdo nesmí ochutnat to štěstí, kterým pohrdám. Jaképak štěstí? Vždyť by to pro mne bylo utrpení, kdybych obětovala svou dobrou pověst, svou důstojnost a své společenské postavení proto, abych mohla ukájet sprosté a ohavné chtiče na takovém muži. Nesnesu to pomyšlení! Oč dokonalejší je radost, kterou člověku dává vědomí, že je ctnostný a moudrý, nežli prchavá rozkoš, jakou nám poskytuje ukájení neřestných a pošetilých choutek! Jak jsem mohla dopustit, abych propadla téhle neslušné, šílené vášni, proč jsem včas nevyzvala na pomoc svůj rozum? Teď teprve mi rozum ukázal mé touhy v pravém světle a pomohl mi

je úplně překonat. Ano, díky nebesům a mé pýše jsem tu bídnu vášně zcela zdolala. I kdyby mi nestála v cestě žádná překážka, pyšně bych opovrhla všemi rozkošemi, jaké by mi mohlo poskytnout ukájení takových nízkých, sprostých, ohavných –“

V té chvíli se přihnala Treperendová, nesmírně rozčilená, a v prudkém vzrušení křičela: „Mylady, nesu vám divnou zprávu! Před chvílí přišel lokaj Tom z hospody U Jiřího, kde prý Josef de-
bužíruje s farářem a s těmi ostatními, a říká, že tam je také nějaký cizí člověk, který objevil, že Fanyinka a Josef jsou bratr a sestra!“

„Co to povídáte, Treperendová?“ zvolala překvapeně lady.

„Mylady, neměla jsem ani kdy, abych se ho vyptávala do puntíku,“ odpověděla Treperendová, „ale Tom tvrdí, že to je svatá pravda!“

Tato nečekaná novina úplně zahladila veškerá podivuhodná a moudrá odhodlání, k nimž lady před chvílí přiměl všemocný rozum. Zkrátka a dobře, jakmile se dalo na ústup zoufalství, jež bylo hlavním zdrojem nenávistných odhodlání, jakých jsme byli nedávno svědky, byla lady chvíli na rozpacích, ale pak zapomněla na rozhodnutí, k nimž dospěla ve své samomluvě, a ihned poslala komornou pryč s příkazem, aby zavolala Toma do salonu, kam si také honem pospíšila, neboť chtěla novinu oznámit Pamele.

Pamela řekla, že tomu nemůže uvěřit, poněvadž jakživa neslyšela, že by se jejím rodičům bylo ztratilo dítě a že by byli měli ještě jedno kromě ní a Josefa. Lady se hrozně rozzuřila a rozhorleně jí vyčítala, že se povyšuje a nechce se hlásit k příbuzným, kteří se jí ještě nedávno společensky vyrovnali. Pamela mlčela, ale její manžel se jí ujal a přísně tetě vytýkal takové chování k jeho ženě. Prohlásil, že kdyby nebyla už skoro noc, nezůstala by Pamela ani minutu v jejím domě, a kdyby se dokázalo, že ta mladá žena je její sestra, jeho žena by ji jistě s radostí objala a on by učinil totéž. Pak ji požádal, aby si toho člověka i tu mladou ženu ihned zavolala,

k čemuž dala lady Boobyová okamžitě příkaz. Napadlo ji, že by se Pamele měla omluvit za to, co prve řekla, a poněvadž její omluvy Pamelu uspokojily, všichni se zas usmířili.

Za chvíli přišli kramář a Josef s Fanynkou (neboť se od ní ani nehnul), načež vzápětí i farář, kterého k tomu přiměla nejen zvědavost (již byl obdařen dost bohatě), ale podle jeho přesvědčení i povinnost, neboť Josef a Fanyнка se velice trápili a on je musel povzbuzovat, aby děkovali Bohu a byli rádi, že se jen zázrakem vystříhali hříchu.

Po příchodu do zámku Booby byli ihned uvedeni do salonu, kde kramář opakoval totéž, co vyprávěl večer v hospodě, a dušoval se, že to je od začátku až do konce svatá pravda, takže přesvědčil všechny kromě Pamelu, která se domnívala, že to je jistě lež, poněvadž jakživa od rodičů neslyšela ani zmínku o nějaké podobné příhodě, a kromě lady Boobyové, která kramářovo vyprávění pokládala za lživé, poněvadž si horoucně přála, aby měl pravdu, a posléze i kromě Josefa, který se bál, aby to nebyla pravda, neboť z celého srdce toužil, aby se ukázalo, že to je lež.

Pan Booby je nakonec všechny požádal, aby potlačili svou zvědavost, ať už tomu věří nebo ne, a vyčkali do příštího dne. Chtěl totiž ráno tak jako tak zajet s Pamelou kočárem pro starého pana Andrewse a jeho ženu a odvézt je k sobě. Prohlásil, že se pak všichni asi přesvědčí, zda je to pravda nebo lež, neboť mnoho okolností nasvědčuje, že by měli kramářovi uvěřit, a nelze si představit, proč by měl kramář zájem na tom, aby si něco takového vymýšlel a pokoušel se takhle je obelhávat.

Lady Boobyová sice nebyla na takovou společnost zvyklá, ale pohostila je všechny (to jest: synovce se ženou, jejího bratra a její sestru, šviháka Potápku i faráře) u své tabule a měla celý večer výtečnou náladu. Pokud se týče kramáře, rozkázala služebnictvu,

aby ho co nejlíp počastovalo v kuchyni. Společnost v saloně byla náramně veselá, až na zklamané snoubence, kteří tam seděli zasmušilí a zamlklí. Pan Booby Josefa přiměl, aby pana Potápku požádal za prominutí, což toho pána zcela uspokojilo. Farář a švihák ustavičně dělali jeden na druhého vtipy, hlavně na to, jak byl který oblečen, čímž se společnost výtečně bavila. Pamela zase škádlila Josefa, proč ho tolik rmoutí objev, že má ještě jednu sestru. Řekla, že kdyby měl Fanyнку rád, jak se to patří, neměl by proč truchlit, že je s ní příbuzný.

Farář pak pronesl řeč o platonické lásce, z níž najednou přeskočil na blaženost, která nás čeká na onom světě, nakonec však s velkým důrazem prohlásil, že se nic nevyrovná rozkoším, jichž můžeme užívat na tomездеjším, při čemž se Pamela a její manžel na sebe usmáli.

Tato šťastná dvojice navrhla, že by se mělo pomýšlet na spaní (neboť nikdo jiný nejevil ani nejnepatrnější příznak, že by se mu chtělo spát), a tak se všichni odebrali na lože, jež pro ně byla připravena v zámku, ba ani Adamsovi nebylo dovoleno odejít domů, neboť v noci se strhla bouřka. Fanyнка několikrát prosila, aby ji pustili s Adamsem na faru, ale tolik na ni naléhali, aby zůstala v zámku na noc, že se posléze na Josefovou radu podvolila.

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ

**Obsahuje všelijaká zajímavá noční dobrodružství,
z nichž pan Adams pokaždé vyvázl jen o vlasek
a do nichž se zapletl částečně z dobrosrdečnosti
a částečně i z roztržitosti**

Asi za hodinu potom, co se všichni rozešli (bylo už po třetí hodině s půlnoci), dostal švihák konečně nápad – tolik se soužil vášnivou touhou po Fanynce, že ani oko nezamhouřil a ustavičně si v obraznosti sprádal plány, jak by svou touhu ukojil, až posléze vynášel způsob, jak by toho snad dosáhl. Nařídil sluhovi, aby mu přišel říci, v kterém pokoji spí Fanynka, a jakmile se to dověděl, honem vstal, oblékl si kalhoty a župan a tiše se plížil chodbou, kudy se šlo k jejímu pokoji. Když přišel ke dveřím, za nimiž spala (jak se domníval), otevřel je co nejneslyšněji a vstoupil dovnitř. Okamžitě mu vnikl do nozder pach, jaký by nebyl čekal v ložnici takového rozkošného mladého stvoření a jaký by možná byl nepříznivě účinkoval na chladnějšího nápadníka. Přesto se však svízelně dotápal k posteli (neboť tam nevníkal ani paprsek světla), rozhrnul záclony a zašeptal Josefovým hlasem, jež dovedl výtečně napodobit: „Fanynko, můj anděli! Přišel jsem ti povědět, že jsem se přesvědčil o nepravdivosti té zprávy, kterou jsme večer slyšeli. Nejsem tvůj bratr, ale snoubenec a nechci si už ani chvíli odpírat rozkoš, na kterou se tolik těším. Můžeš si přece být dostatečně jista mou věrností, a tak nemusíš pochybovat o tom, že se s tebou ožením. Neuvěřil bych, že mě máš opravdu ráda, kdybys mi odepřela, abych ukojil svou touhu po tobě, má krasavice!“

Po těch slovech ze sebe shodil těch několik kousků šatstva, které měl na sobě, skočil na postel a vášnivě objal svého anděla (jak si představoval). Překvapilo ho sice, že vůbec nedostal odpověď, ale tím víc ho potěšilo, když ucítil, že jeho objetí je opětováno stejně ohnivě. Brzy se však z rozkošného zmámení vzpamatoval, neboť on i předmět jeho touhy ihned zjistili, že se oba zmýlili. Ta, kterou švihák objímal, nebyl totiž nikdo jiný než dokonale ctnostná Treperendová, která okamžitě poznala, koho si to spletla s Josefem, ale on vůbec nedovedl uhodnout, koho vlastně drží v náruči místo Fanny. Viděl pannu Treperendovou předtím jen chvíli a nevěnoval jí takřka vůbec pozornost, takže ani světlo by mu nebylo bývalo přispělo, aby uhodl, s kým má co činit. Jakmile zjistil svůj omyl, honem se pokoušel dostat z postele právě tak rychle, jak se na ni vrhl, ale bdělá Treperendová mu v tom zabránila. Když se ta moudrá žena totiž zklamala v očekávání rozkoše, jakou si v obraznosti slibovala, v mžiku se rozhodla přinést oběť své ctnosti. Potřebovala vskutku nějakou příležitost, aby se její dobrá pověst vyhojila z ran, které jejím chováním v poslední době utrpěla (jak se Treperendová obávala), a poněvadž byla podivuhodně duchapřítomná, pochopila, že jí šviháka přivedla do cesty šťastná náhoda, aby jí umožnila zjednat si u lady znovu pověst bezúhonné a cudné ženy. A proto, když chtěl seskočit z postele, chytila ho za košili a zároveň vykřikla: „Ó ty padouchu! Jak se opovažuješ takhle ohrožovat mou nevinnost a budit mě ze spaní! Odpřisáhnu, že ses mě pokoušel znásilnit! Podám na tebe žalobu a uvidíš, jak se ti pomstím!“

Švihák se pokoušel vytrhnout se jí z rukou, ale držela ho pevně, a když se s ní začal rvát, strhla pokřik: „Vražda! Vražda! Nestydo! Zloději! Chyťte ho!“

Farář Adams ležel v sousedním pokoji. Nemohl usnout, neboť stále uvažoval o kramářově objevu, a když uslyšel její křik, vy-

skočil z postele, ani se nezdržoval, aby na sebe hodil nějaký kus šatstva, a honem běžel do pokoje, odkud se křik ozýval. Potmě se přihnál rovnou k posteli, chytil šviháka za holou kůži (neboť Treperendová ho téměř vysvlékla z košile), a když ucítil, že je to kůže velice jemná, a zaslechl tichý hlásek, který Treperendovou prosil, aby ho pustila, nezapochyboval ani na chvíli, že to je hlas mladé ženy, kterou se někdo pokouší znásilnit, okamžitě se vrhl na postel a chytil Treperendovou za bradu, na níž nahmatl tvrdé vousy, čímž byla jeho domněnka potvrzena. Proto osvobodil šviháka, který honem uprchl, a chtěl se vypořádat s Treperendovou, ale dostal takovou ránu do čelisti, že okamžitě vzkypěl hněvem a oplatil tu ránu tak rázně, že kdyby byla jeho pěst Treperendovou skutečně zasáhla (minula však potmě cíl a dopadla na polštář), byla by snad té chudince vyrazila duši z těla. Když Adams viděl, že se nestrefil, vrhl se na Treperendovou, která se oháněla pěstmi a nehty, jak jen mohla; ani farář nezůstal ve svém snažení pozadu, jenže noční tma byla Treperendové příznivá. Vykřikla, že je žena, ale Adams odpověděl, že je asi spíš ďábel, a je-li tomu tak, že jí dá co proto. Když pak dostal druhou ránu do čelisti, tolik ho to rozdráždilo, že jí oplatil ranou pěstí do slabin, načež Treperendová začala rvát, až se to rozléhalo po celém domě. Adams ji chytil za vlasy (při zápase jí totiž spadl z hlavy noční čepec), přimáčkl jí hlavu na polštář a pak začali oba volat, aby přinesli světlo.

Lady Boobyová také nemohla usnout, stejně jako její hosté, ten křik ji zburcoval hned z počátku, a poněvadž to byla žena smělá a odvážná, oblékla si noční kabátek a spodničku, obula si trepky, vzala do ruky svíčku, kterou měla v ložnici stále rozsvícenou, a neohroženě zamířila k pokoji panny Treperendové, kam vstoupila právě ve chvíli, kdy Adams nahmatl dvě hory masa (jež Treperendová nosila vpředu), podle čehož usoudil, že má co činit

s nějakou ženou. Ihned ho napadlo, že je to jistě čarodějnice, a prohlásil, že ta mohutná prsa jistě už odkojila celou legii dáblů.

Když Treperendová uviděla v pokoji lady Boobyovou, zplna hrdla vykřikla: „Pomoc! Ten člověk mě chce znásilnit!“ Adams v té chvíli zpozoroval, že je v pokoji světlo, honem se obrátil a uviděl lady (tak jako i ona jeho), která právě přistoupila k nohám postele, ale když zjistila, že Adams je skoro nahý, neodvážila se blíže, neboť jí to nedovolovala její cudnost. Začala faráři spílat, že je ten největší lotr, a obzvláště přísně ho kárala za to, že je tak nestydatý a dovoluje si v jejím domě takové zvířecké ohavnosti – a ještě k tomu na její vlastní komorné.

Chudák Adams se už přesvědčil, kdo je jeho souložnice, a když si vzpomněl, že je nahý, upadl do stejných rozpaků jako lady Boobyová, a proto honem skočil pod příkrývku, zpod níž se cudná Treperendová marně pokoušela ho vypudit. Vystrčil jen hlavu, na níž měl ozdobnou flanelovou noční čepici, a začal se hájit, že je nevinný, prosil pannu Treperendovou desettisíckrát za odpuštění, že ji tak ztloukl, a dušoval se, že ji pokládal za čarodějnici.

Lady Boobyová se vtom podívala na podlahu a zpozorovala, že se tam třpytí něco velice lesklého, a když to zdvihla, ukázalo se, že to jsou pěkné diamantové knoflíky do manžet. Kousek dál pak spatřila i košili s krajkovými manžetami a náběrami. „Hleďme,“ zvolala, „co má tohle znamenat?“

„Ach, mylady, já ani nevím, co se vlastně stalo,“ odpověděla Treperendová. „Byla jsem hrozně vystrašená. Kdoví, kolik mužů tady u mne bylo!“

„A čí je tahle košile s krajkami a ty šperky?“ zeptala se lady.

„Bezpochyby patří tomu mladému pánovi, kterého jsem si spletl se ženskou, když jsem sem vrazil, a tak potom vzniklo celé to nedorozumění. Kdybych byl tušil, že je to muž, nebyl bych ho

odtud pustil, i kdyby byl třeba Herkules – jenže on se rozhodně spíš podobá Hylasovi, jak se mi zdá.“

Potom vyprávěl, proč vstal z postele a co pak následovalo až do chvíle, kdy lady přišla do pokoje. Lady se přitom nemohla zdržet smíchu, a také při podívané na Treperendovou a jejího kavalíra, jimž koukaly zpod pokrývky jen hlavy, každá v jednom rohu postele. Treperendová už přestala faráře obviňovat, že ji chtěl znásilnit, a proto ho lady požádala, aby se ihned po jejím odchodu vrátil do své postele, Treperendové pak nařídila, aby vstala a přišla za ní do jejího pokoje, kam se sama též odebrala.

Když odešla, prosil Adams pannu Treperendovou znovu za odpuštění, a ta mu vpravdě po křesťansku nejen odpustila, ale dokonce na něho začala být náramně roztomilá, což považoval za jemný pokyn, a proto honem vylezl z její postele a pospíšil si zpátky do své. Na neštěstí však nezahnul vpravo, nýbrž vlevo, a tak se dostal do pokoje, kde spala Fanyinka. Snad si čtenář pamatuje, že předešlou noc ani oko nezamhouřila, jak byla vyděšená tím, co se jí toho dne přihodilo, a přestože této noci tolik myslela na Josefa, přemohl ji velice tvrdý spánek, z něhož ji neprobudil ani hluk v sousedním pokoji. Adams se dotápal k posteli, opatrně odhrnul příkrývku, jak mu to už dávno navykla paní Adamsová, vlezl si pod ni a složil svou kostru na postranní pelest, neboť to bylo místo, které mu jeho hodná žena provždy přikázala.

Jako kočička nebo pejsek nějaké krasavice (po níž toužebně vzdychá tisíc ctitelů) leží docela klidně vedle své rozkošné paní a vůbec si neuvědomují, že by jim tu rozkoš mohl někdo závidět, nýbrž pomýšlejí jen na to, kde by mohli chytit nějakou myšku nebo vyslídit talíř s krajícem chleba namazaným máslem, tak i Adams ležel po boku Fanyinky, nemaje tušení, jaké rajské stvoření je mu nablízku, neboť ani sladké vůně, jimiž byl prosycen

její dech, nemohly překonat pach tabákového kouře, jenž čpěl farářovi z nosu. Ten dobrý muž ještě ani neusnul, když najednou Josef (který se s Fanynkou tajně dohodl, že k ní přijde, jakmile se rozední) tiše zaklepal na dveře, což opakoval po dvakrát, a tu Adams zvolal: „Pojď dál, ať jsi kdokoliv!“ Josef se domníval, že si spletl dveře, ačkoliv mu Fanyнка dala přesné pokyny. Poznal však přítelův hlas, a proto dveře otevřel a uviděl na židli ženské šatstvo. Fanyнка se v té chvíli probudila, natáhla ruku, při čemž se dotkla Adamsových vousů, a vykřikla: „Nebesa, kde to jsem?“

„Pro pána, kde to jsem?“ zvolal farář jako ozvěna, načež Fanyнка pronikavě zaječela, Adams vyskočil z postele a Josef tam stál zkamenělý úžasem, jak se vyjadřují autoři tragédií.

„Jak se dostala do mého pokoje?“ divil se Adams.

„A jak jste se dostal vy do jejího?“ ptal se překvapeně Josef.

„Nemám ani tušení,“ odpověděl Adams. „Vím jen tolik, že co se týče mne, je úplná vestálka. Jako že jsem křesťan – vždyť já ani nevím, jestli je to muž či žena! Ten, kdo nevěří v čarodějnou moc, je neznaboh, neboť ta existuje zrovna tak dnes jako v dobách Saulových. Vždyť mi někam začarovala šaty a místo nich sem přičarovala Fanynciny!“

Tvrdil dále, že je ve svém pokoji, Fanyнка to však důrazně popírala a řekla, že když se pan farář pokouší Josefovi namluvit takovou lež, usvědčuje se sám ze zlých úmyslů.

„Cože? Snad se k tobě nechoval sprostě?“ zvolal hněvivě Josef.

Odpověděla, že pana faráře nemůže obvinít z nijaké hanebnosti kromě té, že se k ní vkradl do postele, což je snad dost velké sprostáctví, jakého je schopen jen člověk, který má zlé úmysly.

Josef měl o Adamsovi velice dobré mínění, jež se nedalo tak snadno zvíkat, a když slyšel, že se Fanynce nestalo nic zlého, jeho zlost trochu zchladla. Pořád však nevěděl, co si má o tom všem

myslet, ale vyznal se v domě a bylo mu známo, že pokoje pro ženy jsou vlevo od ložnice panny Treperendové a pro muže vpravo, protože byl přesvědčen, že to je pokoj Fanyňčin. Ujišťoval o tom faráře a prosil ho, aby pověděl, jak se tam dostal. Adams stál před ním jen v košili (což Fanyňku nepohoršovalo, neboť záclony u postele byly zatažené) a vyprávěl mu všechno, co se přihodilo. Když skončil, Josef mu řekl, že se zřejmě zmýlil a venku za dveřmi se obrátil vlevo místo vpravo.

„Vida, to je pravda!“ vykřikl Adams. „Tys na to kápl, Josefe, na mou věru!“

Pak přistoupil k Fanynce, začal si rozpačitě mnout ruce, prosil za odpuštění a znovu ji ujišťoval, že opravdu nevěděl, zdali je muž či žena. Nevinná dívka pevně věřila všemu, co říkal, a proto ho ubezpečila, že se na něho už nezlobí, požádala Josefa, aby faráře odvedl do jeho pokoje a aby tam spolu počkali, až se ona ustrojí. Josef s Adamsem tedy odešli, a tak se Adams brzy přesvědčil, že se skutečně zmýlil. Zatím co se oblékal, tvrdil však přesto stále, že přece jen věří v čarodějnou moc a nechápe, jak ji křesťan může popírat.

KAPITOLA PATNÁCTÁ

**Příjezd kmotra a kmotry Andrewsových a ještě
jedné osoby, kterou nikdo nečekal, a dokonalé
vyřešení všech nesnází, jež způsobil kramář**

Sotva se Fanyinka oblékla, Josef se k ní vrátil a dlouho pak spolu rozmlouvali, až si nakonec slíbili, že kdyby se ukázalo, že jsou bratr a sestra, zůstanou třeba nadosmrti svobodní a budou spolu žít v platonickém přátelství.

Při snídani byla celá společnost náramně rozjařená, i Josef a Fanyinka byli veselejší než předešlého večera. Lady Boobyová ukázala diamantové knoflíky, k nimž se švihák ihned přihlásil, a přitom tvrdil, že se často ve spánku prochází. Vůbec se nestyděl za své milostné spády, ba dokonce div nepředstíral, že se mezi ním a svůdnou Treperendovou událo víc, než bylo pravda.

Ještě ani nedopili čaj, a tu sluha oznámil příjezd starého pana Andrewse a jeho ženy. Ihned byli uvedeni ke společnosti a lady Boobyová je vlídně přivítala. Srdce se jí tetelilo nedočkavostí, stejně jako Josefovi a Fanynce, kteří se v té chvíli možná nesoužili o nic menšími úzkostmi než sám Oidipus, když se postupně dovídal o svém osudu.

První se o věci rozhovořil pan Booby, který starému pánovi sdělil novinu, že má mezi přítomnými o jedno dítě víc, než tuší, potom vzal Fanyнку za ruku a řekl mu, že tato dívka je jeho dcera, kterou mu jako malé dítě ukradli cikáni. Pan Andrews projevil velký údiv a začal Jeho Blahorodí ujišťovat, že mu cikáni vůbec

nemohli ukrást dcerušku, poněvadž jakživ neměl žádné jiné děti než Josefa a Pamelu. Tato jeho slova byla velkou útěchou Josefovi a Fanynce, ale na lady Boobyovou účinkovala docela opačně. Dala zavolat kramáře, který znovu opakoval totéž, co už předtím vyprávěl. Když skončil, rozběhla se stará paní Andrewsová k Fanynce, objala ji a vykřikla: „Ano, je to mé dítě!“

Celá společnost žasla, když slyšela, že každý z manželů tvrdí něco jiného. Josef i Fanyinka zbledli, že by se v nich nebyl krve dořezal. Stará paní se pak obrátila k manželovi, který byl ještě užaslejší než všichni ostatní, a když se trochu vzpamatovala ze svého vzrušení, pověděla mu toto:

„Snad se pamatuješ, můj milý, že když jsi jako seržant odjel do Gibraltaru, byla jsem s útěžkem, a jak víš, vrátil ses až za tři roky. Zatím jsem slehla a porodila jsem tuto dcerušku, jak jsem pevně přesvědčena, poněvadž se na ni přece musím dobře pamatovat, vždyť jsem ji kojila u svých vlastních prsou až do dne, kdy mi ji ukradli. Když jí byl asi tak rok nebo rok a půl, zaklepaly jednou odpoledne na dveře dvě cikánky a nabízely mi, že mi budou věštit z ruky. Jedna z nich měla na zádech dítě. Nastavila jsem jí ruku a chtěla jsem se dovědět, jestli se zas vrátíš domů – pamatuji se na to tak dobře, jako by to bylo bývalo včera – a cikánky se dušovaly, že se vrátíš. Nechala jsem děcko v kolébce a šla jsem jim natočit pohár nejlepšího piva, jaké jsem měla v domě, a když jsem se k nim vrátila (jistě jsem nebyla pryč snad ani tak dlouho, jako co tohle vyprávím), byly cikánky ty tam. Bála jsem se, že něco ukradly, a rozhlížela jsem se všude, ale zbytečně – Bůh ví, že jsem toho měla moc málo, co by mi byly mohly ukrást. Najednou jsem slyšela, že děcko v kolébce pláče, a šla jsem je pochovat – ach, byla to hrůza! Představ si, jak mi asi bylo, když jsem místo své krásné, tlusté a zdravé dcerušky, jakou člověk hned tak neuvidí,

nalezla v kolébce ubohého, slaboučkého chlapečka, který vypadal, jako by se neměl už ani hodinu udržet na živu. Vyběhla jsem ven, rvala jsem si vlasy a křičela jsem na ty cikánky jako šílená, ale byly už ty tam a dodnes jsem o nich už víckrát neslyšela. Když jsem se k tomu nebohému děcku vrátila (je to tadyhle náš Josef, jen se podívej, jaký je z něho statný hoch!), podívalo se na mne tak lítostivě, že jsem, věř mi, neměla to srdce, abych mu ublížila, ačkoliv jsem byla tak zoufalá. V té chvíli přišla náhodou sousedka, a když jsem jí všechno pověděla, radila mi, abych se toho dětátka ujala, poněvadž Bůh mi možná jednou zas vrátí mé vlastní. Vzala jsem tedy děcko do náručí a dala jsem mu pít, na mou věru, jako by se bylo narodilo z mého vlastního těla, a věř mi nebo ne, za chvilku jsem si toho chudáčka už tolik zamilovala, jako by to bylo moje dítě.

Jak jsem už řekla, vedlo se nám moc zle – měla jsem dvě děti a živila jsem je jenom těmahle svýma rukama, kterýma jsem si moc nevydělala na živobytí, ví Bůh, a proto jsem musela žádat o podporu na farnosti. Ale nedostala jsem nic a ke všemu mě na soudní rozkaz odstěhovali patnáct mil daleko do vsi, kde žijeme dodnes. Vrátil ses domů zanedlouho potom, co jsem se tam usadila. Chlapečkovi jsem dala jméno Josef – ví Bůh, jestli byl vůbec křtěný či ne, a jestli měl vůbec nějaké jméno. Když ses vrátil, bylo mu už asi pět let, protože bude asi tak o dva až tři roky starší než tadyhle naše dcera (jsem totiž pevně přesvědčena, že to je naše dcera). Když jsi ho uviděl, řekl jsi, že to je cvalík, a ani ses nezeptal, kolik mu je let, a poněvadž jsem viděla, že ti na tom není vůbec nic divného, řekla jsem si, že si radši nechám všechno pro sebe – bála jsem se, že bys ho neměl tak rád jako já. Tohle všechno je pravda pravdoucí a odpřisáhla bych to před každým soudem v království.“

Kramář, kterého na rozkaz lady Boobyové zatím přivedli, poslouchal vyprávění kmotry Andrewsové velice pozorně, a když skončila, zeptal se jí, zda podvržené dítě nemělo na prsou znamení v podobě jahody.

Paní Andrewsová odpověděla: „Ano, mělo krásnou jahůdku, jaká se hned tak nenajde v každé zahrádce.“

Josef to potvrdil tím, že si na žádost celé společnosti rozepjal kabát a ukázal jim své mateřské znamení.

„No, dokázala jsi nám dost jasně, že tenhle mladík nepatří do naší rodiny,“ řekl kmotr Andrews, takto šprýmovný a čilý stařík, který o to asi moc nestál, aby měl dětí víc, než by mohl uživit, „ale jak můžeš tak určitě vědět, že tohle děvče je naše dcera?“

Farář tedy představil Andrewsovým kramáře, kterého požádal, aby znovu všem pověděl, co mu předešlého večera vyprávěl v hospodě, čemuž kramář vyhověl a znovu opakoval to, co se čtenář i pan Adams už dověděli. Pak opět potvrdil podle toho, co slyšel od své ženy, jak došlo k výměně těch dvou děcek, i to, že hošík měl na prsou znamení v podobě jahody.

Když Adams už po tolikáté uslyšel slovo jahoda (ačkoliv ho to až do té chvíle nijak nevzrušilo), najednou sebou trhl a vykřikl: „Propána, teď mi něco napadlo!“ Nežli však měl kdy ještě něco dodat, vyvolal ho sluha z pokoje.

Po Adamsově odchodu začal kramář Josefa ujišťovat, že jeho rodiče byli jistě lidé postavení mnohem výše než ti, které až dosud omylem pokládal za otce a matku, poněvadž ho ti tuláci, kterým se říká cikáni, jistě ukradli v nějakém panském domě a nechali si ho u sebe celý rok, ale když se jim zdálo, že už je na umření, vyměnili ho za to druhé, zdravé dítě, jak vyprávěla paní Andrewsová. „Pokud se týče jména vašeho skutečného otce, má žena je buď vůbec neznala, nebo je asi zapomněla, ale vyprávěla,

že cikánky děcko ukradly asi tak čtyřicet mil od vsi, kde je pak vyměnily za to druhé dítě. Pověděla mi také, v kterou to bylo stranu, a tak vám mohu slíbit, že udělám všechno možné, abych se dověděl, kde to bylo.“

Jenže Štěstěna (která jen málokdy dělá co polovičatě, ať je to něco dobrého nebo zlého, ať lidem působí radost nebo žalost) si záměřila, že mu tu námahu ušetří. Čtenář se snad laskavě upamatuje, že se pan Wilson hodlal vydat do západní Anglie a že panu Adamsovi slíbil, že ho navštíví v jeho farnosti, neboť to bude mít na cestě. Právě před chvílí se octl před bránou sídla lady Boobyové, neboť se na faře dověděl, že pan Adams je u ní na návštěvě. To on poslal nahoru sluhu, který Adamse vyvolal z pokoje, jak jsme se prve dověděli. Sotva se farář zmínil o ukradeném děcku a jen vyřkl slovo jahoda, pan Wilson na něho vytřeštil oči a nesmírně dychtivě ho prosil, aby ho uvedl do salonu. Jakmile tam vstoupil, nechal celou ostatní společnost úplně bez povšimnutí, rovnou se rozběhl k Josefovi, celý bledý a rozechvělý ho objal a prosil, aby mu ukázal mateřské znamení na prsou. Farář běžel za ním – radostí div nevyskakoval, mnul si ruce a zvolal: „*Hic est, quem queris; inventus est, etc.*“

Josef vyhověl žádosti pana Wilsona a ten, jakmile uviděl známé znamení, nechal se zcela ovládnout až nepříčetným radostným nadšením, jako u vytržení začal Josefa vášnivě objímat, samým štěstím až slzel a zvolal: „Našel jsem svého syna, mám ho znovu v náručí!“ Josef se ještě zcela nevzpamatoval z překvapení, a proto neprojevoval stejné potěšení jako jeho otec (neboť pan Wilson jím vskutku byl), přesto ho však také velice vřele objal. Ale když se z otcova vyprávění přesvědčil, že všechny okolnosti přesně souhlasí, ať se týkaly osob, času a místa, vrhl se panu Wilsonovi k nohám, objal mu kolena a se slzami v očích ho prosil o požehná-

ní. Dostalo se mu ho láskyplně a on za ně uctivě poděkoval. Otec i syn se při tom k sobě chovali tak něžně a cituplně, že to všechny přítomné vzrušilo, ale nikoho z nich tolik jako lady Boobyovou, která odešla z pokoje nesmírně rozčilená, čehož si všichni až příliš dobře povšimli, a nijak jí to nepřičetli k dobru, aspoň někteří z nich.

KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ

Poslední, neboť je šťastným zakončením tohoto pravdivého příběhu

Fanyinka nezůstala za Josefem pozadu a rovněž projevila svým rodičům povinnou lásku a radost ze shledání. Kmotra Andrewsová ji políbila a řekla, že se upřímně raduje, že našla ztracenou dceru, ale že nemůže nikoho milovat víc než Josefa. Na kmotru Andrewsovi nebylo znát zvláštní vzrušení – nejdřív Fanynce požehnal a pak ji políbil, ale ihned si trpce postěžoval, že si od rána ještě nemohl zabafčit z dýmky.

Pan Booby neměl tušení, že jeho teta je zamilovaná do Josefa, a tak její náhlý odchod přičítal pýše a opovržení vůči rodině, do níž se přizpůsobil. Proto si přál, aby odjeli co nejdříve. Blahopřál panu Wilsonovi a Josefovi k jejich vzájemnému shledání, políbil se s Fanynkou jako se svou švagrovou a pak ji takto též představil Pamele, která se při té příležitosti zachovala, jak se slušelo.

Potom vzkázal pro tetu, ta mu však dala vyřídit, že mu přeje šťastnou cestu, ale nemůže se s hosty rozloučit, neboť je velice rozrušena. Proto se přichystal k odjezdu a pozval k sobě i pana Wilsona, jehož Pamela a Josef snažně prosili, aby pozvání vyhověl, takže se posléze dal přemluvit, ale teprve pak, když mu pan Booby slíbil, že pošle někoho k jeho ženě, aby jí oznámil tu radostnou novinu. Věděl, že ji nesmírně potěší, a proto naléhal, aby jí byla oznámena bez odkladu.

Společnost se rozdělila takto: staří Andrewsovi s oběma svými dcerami se posadili do kočáru a pan Booby, pan Wilson, Josef, farář Adams a kramář nasedli na koně.

Josef po cestě otci oznámil, že se hodlá oženit s Fanynkou. Pan Wilson byl zprvu trochu proti tomu, ale na Josefovy naléhavé prosby dal posléze své svolení. Prohlásil, že je-li Fanynka tak hodná, jako je hezká, mohlo by to snad vyvážit jejich nerovný rodinný původ a majetek. Naléhal však na Josefa, aby svatbu odložil, dokud se neshledá se svou matkou, a když Josef viděl, že na tom trvá, velice ochotně ho uposlechl, což náramně potěšilo faráře Adamse, který si od toho sliboval, že takto bude vyhověno církevním předpisům a že k svatbě jeho farníků nebude třeba zvláštního povolení.

Pana Adamse tato okolnost tolik rozradovala (neboť církevním obřadům přiřítal nemalý význam), že bezděky pobídl koně ostruhami, což se tomu ušlechtilému zvířeti nelíbilo – byl to kůň náramně bujný a zvyklý na dovednější jezdce, než byl pán, který mu v té chvíli seděl na hřbetě a jehož jezdeckým uměním snad trochu opovrhoval, a tak se okamžitě rozběhl tryskem a prováděl přitom všelijaké prapodivné kousky, až farář shodil. Jakmile to uviděl Josef, přispěchal Adamsovi na pomoc.

Tato příhoda nesmírně rozveselila sluhy a vyděsila Fanynku, která faráře zahlédla, když se tryskem hnal kolem kočáru. Avšak veselí sluhů a Fanynčiny obavy netrvaly dlouho, neboť farář prohlásil, že si vůbec neublížil.

Když se kůň zbavil svého nedůstojného břemene (za jaké Adamse patrně pokládal), hnal se tryskem dál, ale pak ho zastavili sluhy – jakéhosi pána, kteří se opačným směrem blížili ke kočáru. Za chvíli se obě společnosti setkaly a jeden ze sluhů odevzdal koně Adamsovi, na něhož cizí pán zavolal jménem. Adams se na něho podíval a ihned si vzpomněl, že to je smírčí soudce, ke kterému ho tenkrát s Fanynkou předvedli. Proto ho velice vlídně pozdravil a soudce mu oznámil, že hned příští den vypátrali chlapa, který se opovážil křivě svědčit proti němu a té mladé ženě, a že ho dal

doprovazet do vězení v Salisbury, kde na něho bylo udání pro mnoho krádeží.

Farář a soudce se navzájem počastovali spoustou komplimentů a soudce potom pokračoval v cestě. Farář dost opovržlivě odmítl Josefovou nabídku, aby si spolu vyměnili koně – prohlásil, že je zrovna tak dobrý jezdec jako kdokoliv jiný v království, a nasedl opět na svého oře. Poté se společnost zase rozjela a dorazila k cíli své cesty celkem šťastně, až na to, že by pan Adams byl málem spadl z koně po druhé, čehož se uchránil spíše šťastnou náhodou nežli jezdeckým uměním.

Když společnost přijela k domu pana Boobyho, hostitel je všechny zdvořile přivítal a potom co nejskvěleji počastoval podle pravidel starodávné anglické pohostinnosti, jež se dosud zachovávají jen v několika málo rodinách v odlehlých končinách Anglie. Strávili ten den náramně spokojeně a bylo by věru těžko nalézt druhou společnost, která by byla bývala tak opravdově a upřímně šťastna. Josefovi a Fanynce se podařilo pobýt o samotě víc než dvě hodiny, které se jim zdály nepředstavitelně krátké, ale stejně tak i rozkošné.

Ráno pan Wilson synovi navrhl, aby s ním odjel k matce. Ačkoliv to Josef uznával za svou povinnost a toužebně si přál ji spatřit, byl trochu zarmoucen, neboť musel opustit svou Fanyнку. Avšak velice ho potěšilo, když jim hodný pan Booby nabídl, že pošle pro paní Wilsonovou kočár se šestispřežím. Pamela jí rovněž dala vyřídit upřímné pozvání, takže pan Wilson nakonec vyhověl prosbám pana Boobyho a Josefa a svolil, aby kočár odjel pro jeho ženu prázdný.

V sobotu večer se vrátil s paní Wilsonovou, takže ke společnosti přibyl ještě jeden šťastný člen. Čtenář si jistě umí představit mnohem líp a živěji, než bych to dovedl vylicit, jak se všichni objímali a jak radostí slzeli, když se s ní vítali. Stačí, řekneme-li, že se nechala snadno přemluvit, aby po příkladu svého manžela dala svolení k sňatku.

V neděli měl pan Adams bohoslužby ve farním kostele, jehož byl pan Booby patronem, neboť tamější kaplan se velice ochotně nabídl, že pana Adamse zastoupí v jeho farnosti, vzdálené dvacet mil. Než se tam koňmo vydal, kladl mu pan Adams důrazně na srdce, aby neopomněl vyhlásit ohlášky, tentokrát už třetí a poslední.

Posléze nadešel šťastný den, kdy měly všechny Josefovy touhy dojít splnění. Vstal, ustrojil se do pěkného, ale jednoduchého obleku pana Boobyho, který mu výtečně padl. Odmítl totiž jakoukoliv parádu právě tak jako Fanyinka, kterou se Pamele podařilo přemluvit, aby se oblékla aspoň do hezkých domácích šatů z bílého barchetu, které jí zapůjčila a které měly kolem výstřihu krajkový ryš. Nabídla jí také jemné bílé přízové punčochy, ale to bylo všechno, co se Fanyinka uvolila od ní přijmout. Na hlavu si nasadila svůj vlastní čepeček se zakulacenými růžky na uších a přes něj slaměný klobouček podšitý třeshňově červeným hedvábím a s vázankami z téhož hedvábí. Takto oblečená vyšla ze svého pokoje, celá zardělá a udýchaná, a Josef, jemuž oči jiskřily ohněm, si ji odvedl do kostela. Doprovodila je tam celá rodina a pan Adams vykonal svatební obřad, při němž budila největší pozornost Fanyinka svým neobyčejně a nelíčeně cudným chováním, a rovněž i pan Adams, který vykonal svatební obřad s opravdovou křesťanskou zbožností – dokonce nahlas pokáral pana Boobyho a Pamelu za to, že se při takové slavnostní příležitosti smáli na posvěceném místě. Náš farář by se totiž nebyl zdráhal takto pokárat i nejvyššího pozemského vládce, neboť sice projevoval veškerou povinnou úctu těm, kdo byli ve všem ostatním jeho nadřízení, ale ve věcech, které měly jen sebeméně co činit s náboženstvím, nebral na lidi vůbec ohled. Jeho zásadou bylo, že je služebníkem Nejvyššího Pána, a nechce-li zanedbávat své povinnosti, nesmí ani nejmocnějšímu panovníkovi zde na zemi prominout nic, co by se jakkoliv dotklo

jeho cti a věci, které slouží. Dokonce vždycky prohlašoval, že pan Adams v komži a v kostele a pan Adams bez kněžského roucha a někde jinde jsou dvě různé osoby.

Když církevní obřady skončily, odvedl si Josef svou zářící nevěstu zpátky do domu pana Boobyho, neboť tam bylo z kostela tak blízko, že nepokládali za vhodné jet na svatbu kočárem. I všichni ostatní je doprovodili pěšky a pak zasedli ke skvělé hostině, při níž pan Adams projevil takovou chuť k jídlu, že překvapil a zároveň i předstihl všechny přítomné. Jediné osoby, které při této příležitosti zůstaly za ostatními pozadu, byli ti dva, na jejichž počest byla hostina uspořádána. Ukájeli se totiž v obraznosti mnohem dokonalejšími požitky, jež jim slibovala blížící se noc, na kterou oba ustavičně mysleli, ačkoliv s odlišnými pocity – Josef planul žádostivostí, kdežto Fanyňčina touha byla tlumena strachem.

Strávili celý den v nejradostnějším veselí, přísně udržovaném v mezích slušnosti, ačkoliv farář Adams, který se hodně napil piva a najedl puddingu, popustil trochu víc uzdu své šprýmovné náladě, než bylo jeho zvykem. Konečně nadešla šťastná a požehnaná chvíle, kdy Fanyňka opustila společnost se svou matkou, tchyní a sestrou.

Byla brzy svlečena, neboť nemusela ukládat šperky do pouzder ani pečlivě a starostlivě skládat krajkový závoj. Svlékání u ní neznamenal odkládání ozdob, ale odhalování půvabů, neboť všechny její vnady byly dary přírody a nemohla je tedy odložit. Jak bych ti měl, čtenáři, vylíčit tu krasavici, aby sis o ní mohl udělat přiměřenou představu? Mohl bych ti snad naznačit její něžnou a voňavou pleť, kdybych ji přirovnal k rozkvetlým růžím a liliím, ale chceš-li si před očima vykouzlit úplný obraz rozkošné Fanyňky na svatebním loži, musíš si představit její kvetoucí mládí, zdraví, čistotu a nevinnost.

Sotva se Josef dověděl, že už je v posteli, přiběhl k ní celý rozdyčený. V minutě byl v jejím náručí – a tak necháme naši šťastnou dvojici o samotě, aby užívala zasloužených rozkoší své věrné lásky, tak nesmírných a sladkých, že Josef oné noci snad nezáviděl ani nejvznešenějšímu vévodovi a Fanyinka ani nejkrásnější vévodkyni.

Pan Wilson se ženou i se synem a snachou se třetího dne vrátili domů, kde teď spolu žijí v blaženosti, jíž se stěží co vyrovná. Bezpříkladně štědrý pan Booby dal Fanynce věnem dva tisíce liber a Josef za ně ve farnosti, kde žije se svým otcem, koupil malý statek, který dobře spravuje (otec mu jej vybavil vším potřebným). Fanyinka zase výtečně hospodaří s mlékem a máslem, jenže se při tom zatím nemůže moc hbitě ohánět, neboť ohromně ztloustla, jelikož čeká dítětko, jak se dovídáme z dopisu pana Wilsona.

Pan Booby nabídl faráři Adamsovi prebendu, obnášející sto třicet liber ročně. Ten ji zprvu odmítal, neboť rozhodně nechtěl opustit své dosavadní farníky, mezi nimiž tak dlouho žil, ale pak ho napadlo, že by si mohl v této druhé farnosti vydržovat kaplana, a tak se posléze nechal přemluvit.

Kramář dostal pěkné dary od pana Wilsona i od pana Boobyho, který mu dal na svém panství místo výběrčího daní, kterýžto úřad zastává tak spravedlivě, že je v celém okolí velice oblíben.

Lady Boobyová se za několik dní vrátila do Londýna, kde se jí přispěním mladého kapitána od dragounů a věčným hraním karet brzy podařilo zahladit vzpomínky na Josefa.

Josef žije šťastně se svou Fanynkou, kterou nesmírně něžně miluje, a ona mu to oplácí plnou měrou. Blaženost této dvojice je nevysychajícím zdrojem radosti jejich milujících rodičů. Nejpozoruhodnější na tom všem je, že se Josef věrně řídí jejich příkladem, žije úplně v ústraní a nedá si říci, že by se měl ukázat ve vznešené společnosti, jak mu radí někteří knihkupci a spisovatelé.

Henry Fielding

Josef Andrews

**Vyprávění o dobrodružstvích Josefa Andrewse
a jeho přítele pana Abrahama Adamse**

Překlad Jarmila Fastrová

Ilustrace na obálce Thomas Rowlandson, Wikimedia Commons

Korektura Jaroslava Bednářová

Technická redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání

Verze 1.0 z 11. 9. 2026

ISBN 978-80-274-5095-4 (epub)

ISBN 978-80-274-5096-1 (pdf)

ISBN 978-80-274-5097-8 (prc)

KNIHOVNA? KNIHOVNA!

Využijte **prostor**
pro studium, setkání,
kulturu i relax.

Stahujte **e-knihy zdarma**
z e-knihovna.cz, prohlížejte
digitalizované tituly na
digitalizovane.cz.

Sledujte **videocasty**
a přednášky na
youtube.com/@knihovnaPraha.

Půjčte si obraz v Artotéce,
audioknihu, CD, film
nebo deskovou hru.

Tvořte se dřevem, papírem,
barvami, kůží i látkami.
Otevřený ateliér DOK16,
Atelier Jezerka a Kreativní
centrUM v Ústřední knihovně.

Navštivte přednášky,
koncerty, autorská čtení,
filmové projekce, akce
pro děti. Sledujte
mlp.cz/akce.

**Městská
knihovna
v Praze**

Vyzkoušejte svět
virtuální reality.
Více na mlp.cz/vr.